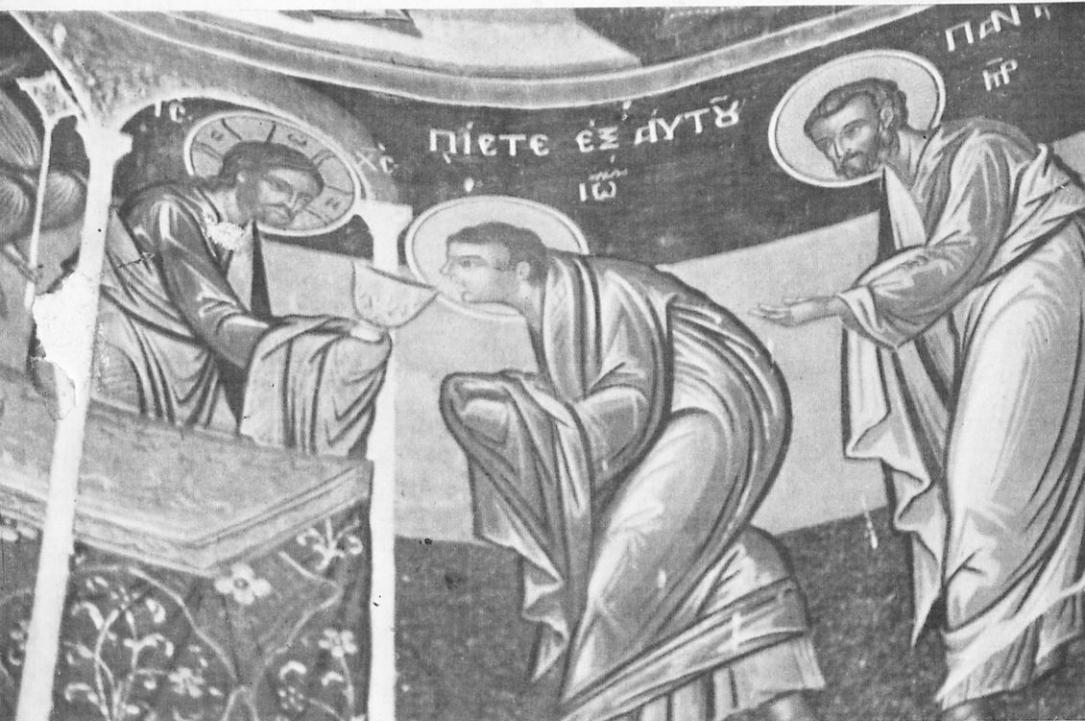

ΛΕΩΝΙΔΟΥ Π. ΧΡΙΣΤΟΦΙΛΟΠΟΥΛΟΥ - ΧΡ. ΚΑΡΥΤΙΝΟΥ - ΜΗΤΣΗ

ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ
ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΙ

ΣΤ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

002
ΚΛΣ
ΣΤ2Α
279

4

ΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ - ΑΘΗΝΑΙ 1969

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

IT

14

KTX

Χριστοφόρος Κανθάρος, π]

94

ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ - ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ

ΔΩΡΕΑ ΕΘΝΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Χριστόφορος (Λαζαρίδης, Β.)
Λεωνίδου π. χριστοφιλοπούλου — χρ. καρυτίνου - μήτρη

ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ - ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ
ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΤΗΣ ΣΤ' ΤΑΞΕΩΣ
ΤΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΟΥΛΗΣ
21 ΑΠΡΙΛΙΟΥ ΕΔΑΦΡΗΣΑΤΟ

O.E.D.B.
αντ. πομ. είσοδος 3324 σελ. 1989

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΑΘΗΝΑΙ 1969

009
κν2
Σ72A
279

ИИЛГУОТВА - ЗІСНННДАК

ІІЛГУОТВА - ЗІСНННДАК
ЗІСНННДАК - ІІЛГУОТВА
ІІЛГУОТВА - ЗІСНННДАК

ІІЛГУОТВА - ЗІСНННДАК
ЗІСНННДАК - ІІЛГУОТВА

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Τι είναι Θρησκεία

Χριστιανική Κατήχησις λέγεται ή διδασκαλία περὶ τῶν ἀληθειῶν τῆς Χριστιανικῆς Θρησκείας.

Αἱ ἀλήθειαι αὗται εἰναι : α) ἐκεῖναι τὰς ὅποιας πρέπει νὰ πιστεύωμεν καὶ β) ἐκεῖναι τὰς ὅποιας ὀφείλομεν νὰ πράττωμεν.

Αἱ ἀλήθειαι τὰς ὅποιας πρέπει νὰ πιστεύωμεν λέγονται δόγματα, αἱ δὲ ἀλήθειαι συμφώνως πρὸς τὰς ὅποιας πρέπει νὰ ζῶμεν λέγονται ἐντολαί.

‘Η πρώτη βασικὴ καὶ θεμελιώδης χριστιανικὴ ἀλήθεια είναι ὅτι ὑπάρχει Θεός.

“Ολοὶ οἱ ἄνθρωποι ἔννοοῦν ὅτι τὸν κόσμον ἐδημιούργησε καὶ κυβερνᾷ μία ἀνωτέρα δύναμις. Πρὸς τὴν ἀνωτέραν αὐτὴν δύναμιν, ἡ ὅποια λέγεται Θεὸς, στρέφεται μὲ δόρμην ἡ ψυχὴ τῶν ἀνθρώπων.

Τὸ φαινόμενον αὐτὸ τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου, ἡ τάσις δηλαδὴ τῆς ψυχῆς πρὸς τὸν Θεόν, είναι ἔμφυτος. Ἐδόθη εἰς τὸν ἄνθρωπον ὑπὸ τοῦ δημιουργοῦ. ‘Ο Θεός τὴν ἐφύτευσεν ἐντός μας.

Είναι δὲ τόσον ισχυρὰ ἡ τάσις τῆς ψυχῆς μας πρὸς τὸν Θεόν, ὥστε νὰ μὴ δύναται αὕτη νὰ ἡσυχάσῃ, ἐὰν δὲν εύρισκεται εἰς συνεχῆ ἐπικοινωνίαν μὲ αὐτόν.

Τοῦτο είναι καὶ ἀπόδειξις τῆς συγγενείας μας μὲ τὸν Θεόν καὶ τῆς εὐγενοῦς καταγωγῆς μας.

‘Ο ἴδιος ὁ Θεός εἶπεν, ὅταν ἐδημιούργησε τὸν ἄνθρωπον:

«Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ημετέραν καὶ καθ' ὅμοίωσιν». Στρέφεται ἡ ἀνθρωπίνη ψυχὴ πρὸς τὸν Θεόν, διότι ἐννοεῖ, ὅτι ἡ ζωὴ ἀύτοῦ καὶ ὅλη ἡ κτίσις ἔξαρτῶνται ἀπὸ τὴν ἀγάπην καὶ τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ.

Στρέφεται πρὸς τὸν Θεόν, διότι θέλει νὰ δμοιάσῃ πρὸς αὐτόν.

Ἡ διαρκῆς καὶ ζωντανὴ ἐπικοινωνία τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸν Θεὸν λέγεται θρησκεία.

2. Πολυθεϊστικαὶ καὶ Μονοθεϊστικαὶ Θρησκεῖαι

α) Πολυθεϊστικαὶ Θρησκεῖαι

‘Υπάρχουν ἀνθρωποί εἰς τὴν γῆν, οἱ ὅποιοι δὲν ἔγνώρισαν ἀκόμη τὸν “Ἐναὶ καὶ μόνον ἀληθινὸν Θεόν”. Οὓς ἀνθρωποί καὶ λαοὶ ἀθρησκοὶ δὲν ὑπάρχουν. Ἡ ἱστορία αὐτὸς μᾶς διδάσκει. Βεβαίως ἡ ἀμαρτία καὶ ἡ ἀμάθεια εἰναι ἐμπόδια εἰς πολλοὺς καὶ διὰ τοῦτο πολλοὶ ἀνθρωποί, ἀκόμη καὶ σήμερον, πιστεύουν ὅχι εἰς ἓνα, ἀλλὰ εἰς πολλούς Θεούς.

Οἱ ἀρχαῖοι “Ελληνες ἐπίστευον εἰς τοὺς δώδεκα Ὀλυμπίους Θεούς. Οἱ ἀρχαῖοι Ρωμαῖοι ἐπίσης ἐπίστευον εἰς πολλούς Θεούς. Καὶ οἱ Αἰγύπτιοι καὶ οἱ Πέρσαι. Πολλοὶ ἀνθρωποί ἐφαντάσθησαν καὶ τοὺς θεούς των ὡς ἀνθρώπους, πολὺ ἰσχυροτέρους ὅμως ἀπ’ αὐτούς.

“Ἄλλοι πάλιν ἐπίστευσαν ὡς Θεὸν τὸν ἥλιον, τὴν σελήνην, τὰ ἄστρα. Ἄλλοι τὸ ὕδωρ ἐνὸς μεγάλου ποταμοῦ ἢ τὸ πῦρ. Πολλοὶ ἐθεοποίησαν δένδρα, ζῷα καὶ ἄλλα ὅντα τῆς φύσεως. Ἐπίστευαν δηλαδὴ εἰς πολλούς καὶ ψευδεῖς Θεούς.

Τὴν θρησκείαν τῶν ἀνθρώπων καὶ τὴν πίστιν των εἰς πολλούς ψεύδεις καὶ ἀνυπάρκτους Θεούς ὀνομάζομεν πολυθεῖαν καὶ εἰδωλολατρίαν.

Αἱ κυριώτεραι Πολυθεϊστικαὶ θρησκεῖαι εἶναι : ‘Ο Φετιχισμός, ὁ Βεδισμός, ὁ Βραχμανισμός ὁ Βουδδισμός, ὁ Ταοϊσμός καὶ ὁ Κομφουκισμός. Οἱ λαοὶ τῆς Κίνας, τῶν Ἰνδιῶν, τῆς Ἱαπωνίας ἔξακολουθοῦν νὰ πιστεύουν ὡς Θεὸν τὰ εἴδωλα.

Τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν κατοίκων τῆς Ἀφρικῆς καὶ ἄλλων χωρῶν δὲν ἔγνώρισεν ἀκόμη τὸ φῶς τοῦ Εὐαγγελίου. Εἶναι εἰδωλολάτραι.

β) Μονοθεϊστικαὶ θρησκεῖαι

Τρεῖς εἶναι αἱ Μονοθεϊστικαὶ θρησκεῖαι : ὁ Ἰουδαϊσμός, ὁ Χρι-
στιανισμὸς καὶ ὁ Μωαμεθανισμός.

‘Ο Ἰουδαϊσμός καὶ ὁ Χριστιανισμὸς λέγονται καὶ Θρησκεῖαι
ἔξι ἀποκαλύψεως. ’Ονομάζονται δὲ οὕτω, διότι ὁ ἴδιος, ὁ μόνος ἀλη-
θινὸς Θεός, ἀπεκαλύφθη εἰς τοὺς Ἰουδαίους καὶ τοὺς Χριστιανούς.

1. ‘Ο Μωαμεθανισμός. Εἶναι καὶ αὐτή, βεβαίως, Μονοθεϊστικὴ Θρη-
σκεία. Εἰς ἓνα Θεὸν πιστεύουν καὶ οἱ Μωαμεθανοί. ’Αλλὰ ἡ Θρησκεία
αὗτῇ δὲν εἶναι ἔξι ἀποκαλύψεως. ‘Ο Μωάμεθ, ὁ ἰδρυτής της, ἦτο
ἔνας Ἀραψ ποιμῆν. Οὗτος κηρύττει ὅτι «εἰς Θεὸς ὑπάρχει καὶ τε-
λευταῖος προφήτης αὐτοῦ εἶναι ὁ Μωάμεθ».

Εἰς τὴν Μωαμεθανικὴν θρησκείαν ὑπάρχουν πολλαὶ ἀλήθειαι
τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ καὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ. ‘Ο Μωάμεθ ὅμως, ὅπως
ἦτο φυσικόν, ὡς ἄνθρωπος, ἐπλανήθη καὶ ἡ θρησκεία του ἔχει ὅλας
τὰς ἀτελείας τῶν ἀνθρωπίνων ἔργων. Εἶναι καὶ αὐτή ψευδής θρη-
σκεία.

2. Ὁ Ἰουδαϊσμός

‘Ο Ἰουδαϊσμός εἶναι Θρησκεία ἔξι ἀποκαλύψεως, ὅπως ἡ Χρι-
στιανική. Οἱ Ἰουδαῖοι, πρῶτοι ἔξι ὅλων τῶν ἀνθρώπων, ἐγνώρισαν
τὸν ἀληθινὸν Θεόν. Εἰς τοὺς Πατριάρχας αὐτῶν ἀπεκαλύφθη ὁ ἴδιος
ὁ Θεός. ’Εδωκε δὲ καὶ ὑπόσχεσιν ὅτι θὰ τοὺς προστατεύῃ. Οἱ Προ-
φῆται τῶν Ἐβραίων, χίλια καὶ πλέον ἔτη πρὸ Χριστοῦ, φωτισθέν-
τες ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ἔγραψαν περὶ τοῦ Μεσσίου. Εἰς τὰ προφητικὰ
βιβλία εύρισκομεν τὰ σχετικὰ μὲ τὸν Σωτῆρα Χριστόν, τὴν Γένη-
σιν Του, τὰ Πάθη Του καὶ τὴν Ἀνάστασίν Του. ‘Ο Θεὸς εἶχεν ὑπο-
σχεθῆ εἰς τὸν Ἀβραάμ, ὅτι ὁ Σωτήρ τοῦ κόσμου, ὁ Μεσσίας, θὰ προ-
έλθῃ «ἐκ γένους καὶ πατριᾶς Δαβίδ». Οἱ Ἰουδαῖοι ἐπερίμεναν τὸν
Μεσσίαν. ’Ηλπίζον ὅτι θὰ ἔλθῃ, θὰ γίνη βασιλεὺς αὐτῶν καὶ θὰ
ὑποτάξῃ «πάντα ἔχθρὸν καὶ πολέμιον» αὐτῶν.

Εἰς αὐτὴν τὴν πλάνην ἔπεσαν. Καὶ ἐνῷ, «Οταν ἥλθε τὸ πλή-
ρωμα τοῦ χρόνου, ἔξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν Υἱὸν αὐτοῦ», οἱ ἴδιοι
Του ἄνθρωποι, ὁ λαός Του, δὲν τὸν ἐδέχθησαν.

“Ολην τὴν ζωὴν των οἱ Ἰουδαῖοι ἐπέρασαν κάτω ἀπὸ τὸ
προστατευτικὸν καὶ παιδαγωγικὸν χέρι τοῦ Θεοῦ. Καὶ μόνα τὰ
θαύματά Του, κατὰ τὴν ἐπιστροφήν των ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον εἰς τὴν

γῆν Χαναάν, εἶναι τρανή ἀπόδειξις τῆς ὑπάρχεως Του καὶ τῆς προστασίας Του.

Ἐπειδὴ οὗτοι εὔκόλως ἐλησμόνουν τὸν Θεὸν καὶ τὰς εὐεργεσίας Του, ἔδωκεν εἰς τὸν Μωϋσέα γραπτὸν τὸν Νόμον Του. Εἰς τὴν παλαιὰν Διαθήκην εύρισκομεν γραπτὸν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'

Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ

‘Ο Χριστιανισμός είναι ή μόνη τελεία καὶ ἐξ ἀποκαλύψεως θρησκεία. Χριστιανισμὸς καλεῖται, διότι ἴδρυτής αὐτῆς είναι ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ.

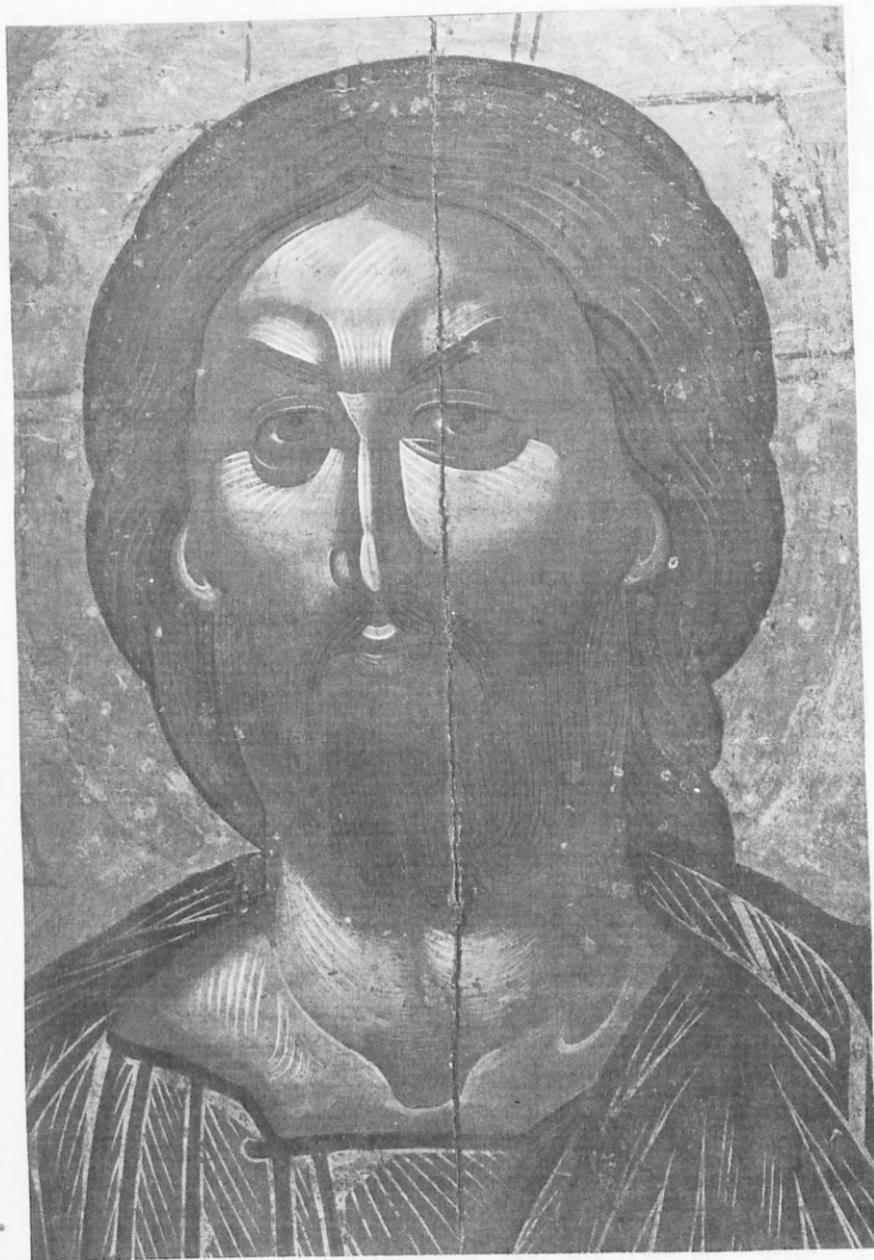
‘Ο Ἰησοῦς Χριστὸς ἐστάλη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ Πατρὸς εἰς τὸν κόσμον καὶ ἔγινεν ἀνθρωπος, διὰ νὰ ἐλευθερώσῃ τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τὴν ἀμαρτίαν καὶ τοὺς συμφιλιώσῃ μὲ Αὔτόν. Ἡ ζωὴ τοῦ Κυρίου ἐπὶ τῆς γῆς, τὰ θαύματά Του καὶ ἡ διδασκαλία Του ἐφώτισαν τοὺς ἀνθρώπους. Οἱ «ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου» ἀνθρωποι εὗρον τὴν ἀλήθειαν, τὸν Χριστόν, ὁ ὄποιος, διὰ τῆς διδασκαλίας Του καὶ τοῦ Σταυρικοῦ Του θανάτου, ἔσωσεν αὐτοὺς ἀπὸ τὴν κατάραν τῆς ἀμαρτίας καὶ ἔκαμεν αὐτούς, πάλιν, τέκνα τοῦ Θεοῦ.

Κατὰ τοὺς πρὸ Χριστοῦ χρόνους, ἡ κατάστασις τῆς ἀνθρωπότητος ἦτο φοβερά. Οἱ ἀνθρωποι ἐθεωροῦντο κατώτεροι καὶ ἀπὸ τὰ κτήνη. Ἐπωλοῦντο καὶ ἡγοράζοντο ως νὰ ἡσαν ζῶα. Καὶ ἡ ζωὴ των ἦτο ὁμοία πρὸς τὴν ζωὴν τῶν ζώων καὶ μάλιστα τῶν ἀγρίων. Ἐκ τῶν ἀνθρώπων, αἱ γυναῖκες καὶ τὰ παιδία εύρισκοντο πολὺ κάτω καὶ αὐτῶν τῶν ἀλόγων ζώων. Ἐλογίζοντο ώς πράγματα. “Οταν, λοιπόν, ἔκρινεν ὁ Θεὸς τὸν καιρὸν κατάλληλον διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων, ἔξαπέστειλε τὸν Υἱὸν Αὐτοῦ εἰς τὸν κόσμον. Ἡ ἔλευσις τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ εἰς τὴν γῆν είναι τὸ μεγαλύτερον γεγονός εἰς τὴν ιστορίαν τοῦ κόσμου.

‘Ο Χριστὸς ἀνύψωσε τὸν ἀνθρωπὸν εἰς προσωπικότητα. Κατήργησε τὴν δουλείαν καὶ ἐδημιούργησε ἀδελφικὴν κοινωνίαν ἐλευθέρων ἀνθρώπων. Τὴν γυναῖκα, πρᾶγμα, τὴν τιμῆν τόσον, ὡστε τὴν κάμνει Μητέρα Του. Τὰ παιδία, τὰ ὄποια, ὅπως είναι γνωστόν, καὶ εἰς τὰ βάραθρα ἐρρίπτοντο, τὰ ἐναγκαλίζεται, τὰ εὐλογεῖ καὶ

τὰ προβάλλει ώς παράδειγμα ζωῆς εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Ἡ ζωή Του εἶναι συνεχὲς κήρυγμα ἀγάπης, ταπεινώσεως, θυσίας.

Διδάσκει ἴσοτητα, δικαιοσύνην, πραότητα, ἀδελφοσύνην. Εὐλογεῖ τὴν οἰκογένειαν. Τιμᾶ καὶ εὐλογεῖ τὴν ἐργασίαν. Μακαρίζει καὶ δοξάζει τοὺς ταπεινούς καὶ καθαροὺς τῇ καρδίᾳ. Διὰ δὲ τῶν Μυστηρίων, καὶ ἴδιαιτέρως τῆς Θείας Εὐχαριστίας, δημιουργεῖ νέους ἀνθρώπους, ἀξίους νὰ ὅμοιωθοῦν πρὸς Αὐτόν.

•Ο Σωτήρ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'

Η ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

Λέγοντες «'Εκκλησία», έννοοῦμεν ὅλους τοὺς Χριστιανούς, οἱ ὅποιοι πιστεύουν ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἰναι Θεός καὶ Σωτὴρ τοῦ Κόσμου καὶ κοινωνοῦν τῶν αὐτῶν Μυστηρίων.

‘Η Ἐκκλησία εἰναι κοινωνία ἀνθρώπων, τοὺς ὅποιους συνδέει μεταξύ των ἡ αὐτὴ πίστις εἰς τὸν Χριστόν.

Ἐκκλησία λέγεται καὶ ἡ σύναξις τῶν πιστῶν διὰ τὴν λατρείαν τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς οὗτος ὁ τόπος τῆς συνάξεως, ὁ Ναός.

Εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην ἡ Ἐκκλησία καλεῖται καὶ «Βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἢ Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν» ἢ θεία Κιβωτὸς ἢ Ταμείον τῆς Χάριτος.

Ἐκκλησία λέγεται καὶ τὸ σύνολον τῶν πιστῶν μιᾶς ἢ περισσοτέρων χωρῶν. Π.χ., ἡ Ἐκκλησία τῶν Ἱεροσολύμων, τῆς Ἀντιοχείας, ἡ Ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία, ἡ Παπτικὴ Ἐκκλησία, ἡ Ἐκκλησία τῆς Κύπρου, ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος κ.λ.π.

1. ‘Η Ὁρθόδοξος Χριστιανικὴ Ἐκκλησία

Εἶναι ὁ Θεοσύντατος ὀργανισμός, τοῦ ὅποιου κεφαλὴ εἰναι ὁ Χριστὸς καὶ μέλη αὐτοῦ ὅλοι ὅσοι κρατοῦν ἀνόθευτον καὶ ἀπαρασάλευτον τὴν διδασκαλίαν τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν Ἀποστόλων.

‘Ορθόδοξος Χριστιανικὴ εἶναι «ἡ Μία, Ἀγία, Καθολικὴ καὶ Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία».

‘Η Ὁρθόδοξος Χριστιανικὴ Ἐκκλησία εἶναι α) **Μία**. Διότι ἔνας εἶναι ὁ ἰδρυτὴς της καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ πιστούς, τοὺς ὅποιους ἔνωνει ἡ αὐτὴ πίστις εἰς τὸν ἐν Τριάδι Θεόν.

Εἶναι Μία, διότι διὰ τοὺς Ὁρθοδόξους «Ἐλες Κύριος, μία πίστις,

ἐν βάπτισμα καὶ εἰς θεός καὶ πατήρ πάντων ὑπάρχει. Εἶναι Μία, διότι ὅλοι οἱ Ὁρθόδοξοι παραδέχονται καὶ τὰ ἐπτά (7) θεοσύστατα Μυστήρια.

β) Εἶναι Ἀγία. Διότι ἡ Κεφαλὴ αὐτῆς, ὁ Χριστός, εἶναι "Ἄγιος. Ἄλλα καὶ οἱ πιστοὶ λέγονται ἄγιοι, διότι διὰ τῶν μυστηρίων τοῦ Βαπτίσματος, τοῦ Χρίσματος καὶ τῆς Θείας Εὐχαριστίας, λαμβάνουν τὴν ἀγιαστικὴν θείαν χάριν.

γ) Καθολική. Διότι σκοπός της εἶναι νὰ περιλάβῃ ὅλον τὸν κόσμον.

Εἶναι Καθολική, διότι ἀποδέχεται καὶ τηρεῖ ἀκριβῶς τὰς ἀποφάσεις τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων.

δ) Ἀποστολικὴ καλεῖται, διότι μόνον ἡ Ὁρθόδοξος Χριστιανικὴ Ἑκκλησία τηρεῖ ἀνόθευτον τὴν Ἀποστολικὴν παράδοσιν. Οὕτω, οἱ Ποιμένες τῆς Ἑκκλησίας μας, ἐκλέγονται ὅπως ὥρισαν οἱ Ἀπόστολοι. Ἡ λατρεία τελεῖται ὅπως ἀκριβῶς ἐδίδαξαν οἱ Ἀπόστολοι. Καὶ ἐπὶ πλέον εἶναι ἡ Ἑκκλησία, τὴν ὅποιαν ἰδρυσαν οἱ Ἀπόστολοι.

Ἡ Ὁρθόδοξος Χριστιανικὴ Ἑκκλησία εἶναι ἡ ἀστείρευτος πηγὴ, ἡ ὅποια ἀρδεύει μὲ τὰ νάματά της τοὺς πιστούς.

"Ο, τι καλὸν ὑπάρχει εἰς τὰ γράμματα, τὰς ἐπιστήμας, τὰς τέχνας, διὰ τῆς Ὁρθοδόξου Ἑκκλησίας ἐπετεύχθη. Ἡ Κοινωνικὴ Πρόνοια τέκνουν τῆς Ὁρθοδοξίας εἶναι. Τὰ ἀσύλα, τὰ νοσοκομεῖα, τὰ γηροκομεῖα, οἱ ζενῶνες, τὰ βρεφοκομεῖα, τὰ ὄρφανοτροφεῖα, τὰ πτωχοκομεῖα εἶναι καρποὶ καὶ δημιουργήματα τῆς Ὁρθοδόξου Χριστιανικῆς Ἑκκλησίας.

2. Πῶς διοικεῖται ἡ Ὁρθόδοξος Χριστιανικὴ Ἑκκλησία

Ἡ Ὁρθόδοξος Χριστιανικὴ Ἑκκλησία διοικεῖται ἀπὸ τέσσαρα Πατριαρχεῖα. Ταῦτα εἶναι τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὸ Πατριαρχεῖον Ἀλεξανδρείας, τὸ Πατριαρχεῖον Ἀντιοχείας καὶ τὸ Πατριαρχεῖον Ἱεροσολύμων. Τὰ πρωτεῖα ἔχει τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον. Εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ὑπάγονται αἱ Ὁρθόδοξοι Ἑκκλησίαι τῆς Εὐρώπης, Ἀμερικῆς καὶ Αύστραλίας. Ἀπὸ τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριαρχην ἔξαρτῶνται ἡ Ἑκκλησία τῆς Κρήτης καὶ αἱ Μητροπόλεις τῆς Δωδεκανήσου.

Αἱ Ὁρθόδοξοι Ἑκκλησίαι τῆς Ἑλλάδος, τῆς Κύπρου καὶ τῆς

Πολωνίας είναι Αύτοκέφαλοι καὶ διοικοῦνται ὑπὸ Συνόδου ἱεραρχῶν μὲ ἐπὶ κεφαλῆς Ἀρχιεπίσκοπον.

‘Ο Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης ὅμως είναι καὶ δι’ αὐτὰς ἀνώτατος ἀρχηγός.

Τὰ τελευταῖα ἔτη ὡνομάσθησαν Πατριάρχαι καὶ οἱ Ἀρχιεπίσκοποι Ρωσίας, Σερβίας, Ρουμανίας καὶ Βουλγαρίας.

3. Ἡ Ὁρθοδοξία καὶ οἱ “Ελληνες

‘Ο μέγας ιστορικὸς τῆς νεωτέρας Ἐλλάδος Κωνσταντῖνος Παπαρρηγόπουλος, εἰς τὸ βιβλίον του «Ιστορία τοῦ Ἐλληνικοῦ Ἐθνους» γράφει : «Τὸ Ἐλληνικὸν Ἐθνος διεσώθη μόνον καὶ μόνον, διότι εἶχε σύμμαχόν του τὸν Χριστιανισμόν». Οἱ ἀγῶνες τῶν Ἐλλήνων κατὰ τὴν Βυζαντινὴν ἐποχὴν ἦσαν νικηφόροι, διότι οἱ “Ελληνες ἐστηρίζοντο εἰς τὴν Ὁρθόδοξον πίστιν των.

Αἱ βαρβαρικαὶ ἐπιδρομαὶ τῶν Περσῶν, τῶν Ἀβάρων, τῶν Ἀράβων, τῶν Οῦννων, τῶν Τατάρων, τῶν Σλαύων καὶ ἄλλων πολλῶν συνετρίβησαν, διότι τεῖχος ἀπροσμάχητον εἶχον οἱ “Ελληνες τὴν Ὁρθόδοξον Ἑκκλησίαν.

Καὶ οἱ Φράγκοι σταυροφόροι, ὅταν ἐπεχείρησαν νὰ ὑποτάξουν τὴν Ὁρθόδοξίαν εἰς τὸν Παπισμόν, συνετρίβησαν καὶ αὐτοί. ‘Ο τελευταῖος αὐτοκράτωρ τοῦ Ἐλληνικοῦ Βυζαντινοῦ κράτους ἐπεσεν ὡς μάρτυς τῆς Ὁρθόδοξου Ἐλληνικῆς Ἑκκλησίας.

Κατὰ τὰ μακρὰ ἔτη τῆς δουλείας τοῦ Ἐθνους, ποίᾳ ἀλλῃ δύναμις ἐκράτησεν ἀδούλωτον τὴν ψυχὴν τῶν Ἐλλήνων, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Ἑκκλησίαν ;

“Ἄν ἔλειπεν ἡ Ὁρθόδοξος Ἑκκλησία, ἵσως ἡ Πατρίς μας νὰ ἐσφάδαζεν ἀκόμη ὑπὸ τὸ πέλμα τοῦ Ἀσιάτου κατακτητοῦ.

Κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821, μὲ τὴν εὐλογίαν τῆς Ἑκκλησίας καὶ τὸ αἷμα τῶν μαρτύρων της κληρικῶν, ἀγωνίζεται καὶ νικᾷ τὴν παντοδύναμον Θωμανικὴν αὐτοκρατορίαν.

Δὲν γνωρίζομεν περίοδον τῆς ιστορίας τοῦ Ἐθνους μας, κατὰ τὴν ὁποίαν νὰ ἀπουσίασεν ἡ Ἑκκλησία μας. “Ολοὶ οἱ ἀγῶνες γίνονται «γιὰ τοῦ Χριστοῦ τὴν πίστιν τὴν Ἀγίαν, γιὰ τῆς Πατρίδος τὴν ἐλευθερίαν».

‘Η Ἐλληνικὴ Ὁρθόδοξος Ἑκκλησία – καὶ τοῦτο ὃς είναι καύχημά μας – είναι αὐτή, ἡ ὁποία μετέδωσε τὸ φῶς τοῦ Χριστοῦ εἰς

τοὺς Πέρσας, τοὺς Σέρβους, τοὺς Βουλγάρους, τοὺς Ρώσους, τοὺς
”Αραβίας, τοὺς Κροάτας καὶ εἰς ἄλλους λαοὺς τῆς γῆς. Σήμερον δέ,
ιδιαιτέρως, Ὁρθόδοξοι ἱεραπόστολοι ἐργάζονται μὲ αὐταπάρνησιν,
πρὸς διάδοσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰς τοὺς ἡμιαγρίους λαοὺς τῆς
Αφρικῆς. Καὶ ὁ Θεὸς εὐλογεῖ τὸ ἔργον των.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

ΑΙ ΕΤΕΡΟΔΟΞΟΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑΙ

‘Ετερόδοξοι λέγονται αἱ Χριστιανικαὶ Ἐκκλησίαι, αἱ ὅποιαι διαφέρουν εἰς πολλὰ δόγματα καὶ ἀρνοῦνται πολλάς ἀληθείας τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας.

1. Η Δυτικὴ Ἐκκλησία

Ἡ Ἐκκλησία αὕτη λέγεται «Ἀγία Καθολική, Ἀποστολικὴ καὶ Ρωμαϊκή». Πολλοί δύνομάζουν αὐτὴν καὶ Λατινικήν ἢ Παπικήν. Οἱ Ὁρθόδοξοι τὴν δύνομάζουν Δυτικὴν Ἐκκλησίαν. Κεφαλὴ αὐτῆς ἐπὶ τῆς γῆς εἶναι ὁ πάπας Ρώμης.

Οἱ περισσότεροι κάτοικοι τῶν χωρῶν τῆς Δυτικῆς Εύρωπης εἶναι μέλη τῆς Παπικῆς Ἐκκλησίας.

Ἄπὸ πολὺ ἐνωρίς, καὶ ἰδιαιτέρως ἀφ' ὅτου ἀπεσχίσθη ἀπὸ τὴν Μίαν Ἐκκλησίαν, ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία ἔχάραξεν ἰδικήν της γραμμὴν πορείας. Πολλὰ ζητήματα τὰ ἔξετάζει, χωρὶς νὰ λαμβάνῃ ὑπ' ὄψει τῆς τὴν Ἀποστολικὴν παράδοσιν.

2. Αἱ καινοδοξίαι τοῦ Παπισμοῦ

Αἱ καινοτομίαι, τὰς ὅποιας θέλει νὰ ἐπιβάλῃ ὑποχρεωτικῶς καὶ εἰς τοὺς ἄλλους Χριστιανούς, εἶναι κυρίως τέσσαρες:

a) Τὸ Πρωτεῖον τοῦ Πάπα

‘Ο Πατριάρχης Ρώμης, ἀπὸ τοὺς πρώτους Χριστιανικοὺς χρόνους, ἐνόμιζεν ὅτι ἔχει ἴδιαιτερα προνόμια εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἀνώτερα δικαιώματα ἀπὸ τοὺς ἄλλους Πατριάρχας. Τόσον πολὺ ὑψωναν τὴν θέσιν των οἱ Πᾶπαι, ώστε νὰ θεωροῦν τὸν ἔαυτόν των ἀνώτερον

‘Η Κοίμησις τῆς Θεοτόκου

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

καὶ ἀπὸ τὰς Οἰκουμενικὰς Συνόδους. ‘Υπεστήριζαν, καὶ ἀκόμη ὑποστηρίζουν, ὅτι μία ἀπόφασις Οἰκουμενικῆς Συνόδου δὲν ἔχει τόσον κύρος, ὅσον ἔχει ἡ γνώμη τοῦ Πάπα, διότι οὗτος εἶναι «ἡ ὁρατὴ κεφαλὴ τῆς Ἑκκλησίας, τοποτηρητὴς τοῦ Χριστοῦ...». Αἱ ὀξιώσεις αὗται τῶν Παπῶν εἰς κανέν σημεῖον τῆς Γραφῆς ἢ τὴν Παράδοσιν τῆς Ἑκκλησίας στηρίζονται.

Αὔτοί, βέβαια, ισχυρίζονται ὅτι, τόχα, ὡς διάδοχοι τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, ἔχουν ἀνωτέραν θέσιν καὶ ἔξουσίαν, διότι ὁ Πέτρος εἶχε τὴν πρώτην θέσιν μεταξὺ τῶν μαθητῶν τοῦ Κυρίου.

’Αλλά, πρῶτον, ἰδρυτὴς τῆς Ἑκκλησίας Ρώμης δὲν εἶναι ὁ Πέτρος, ἀλλὰ ὁ Παῦλος.

Εἰς τὴν Ρώμην ἐκήρυξε καὶ ὁ Πέτρος, ἀλλὰ δὲν εἶναι ἔξηκριβωμένον ὅτι ἔχρημάτισεν καὶ ἐπίσκοπός της. Οἱ Μαθηταὶ τοῦ Κυρίου οὐδένα ἀνεγνώρισαν ὡς ἀρχηγόν των. Διοικοῦσαν τὴν Ἑκκλησίαν συλλογικῶς, ὅλοι μαζί.

Οἱ Πᾶπαι ἔζητον νὰ ἔχουν τὰ πρωτεῖα καὶ ἐκ τοῦ λόγου ὅτι εἶχον τὴν ἔδραν των εἰς τὴν πρωτεύουσαν τοῦ Κράτους. ’Ἐν τοι-αύτῃ περιπτώσει, ἀφ’ ὅτου πρωτεύουσα τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους ἔγινεν ἡ Κωνσταντινούπολις, τὸ Πρωτεῖον ἀνήκει εἰς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην, ὅστις ἔχει τὴν ἔδραν του εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ ὅχι εἰς τὸν Πάπαν.

β) Περὶ τοῦ Ἀγίου Πνεύματος

’Αλλὰ καὶ εἰς ἄλλα βασικὰ δόγματα εἰσάγει καινοτομίας ἀντιθέτους καὶ πρὸς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Κυρίου. Οὕτω, ἐνῷ ὁ Κύριος διδάσκει ὅτι τὸ “Ἀγιον Πνεῦμα «παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται» (’Ιωάννου : ιε' 26), ἡ Δυτικὴ Ἑκκλησία προσθέτει «καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ» (FILIOQUE). Τοῦτο ὅμως ἀντιτίθεται καὶ πρὸς τὴν ἀπόφασιν Οἰκουμενικῆς Συνόδου, εἰς τὴν ὅποιαν εἶχον λάβει μέρος καὶ ἀντιπρόσωποι τῆς Δυτικῆς Ἑκκλησίας.

γ) Τὸ Ἀλάθητον τοῦ Πάπα

Τὸ Ἀλάθητον τοῦ Πάπα εἶναι θέμα, τὸ ὅποιον μᾶλλον ὡς αἰρεσις πρέπει νὰ χαρακτηρισθῇ.

Πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ θεωρηθῇ ἀλάθητος ἕνας ἄνθρωπος μὲ περιωρισμένον νοῦν, μὲ ἀδυναμίας καὶ τόσας ἄλλας ἀτελείας ; Ἡ διδασκαλία, ὅτι ὁ Πάπας εἶναι ἀλάθητος, ἐν ἐκ τῶν δύο σημαίνει : ἢ ὅτι

δ Πάπτας ἔχει τὰ προσόντα τοῦ Θεοῦ ἥ ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ἕνα κατώτερον ὅν. Εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν ἔχομεν ἀνθρωπολατρίαν. Εἰς τὴν δευτέραν ὑβρίζομεν τὸν Θεόν.

Εἴτε τὸ πρῶτον εἴτε τὸ δεύτερον δεχθῶμεν, καταντῶμεν εἰς αἵρεσιν.

δ) Αἱ περὶ τῆς Θεοτόκου καινοδοξίαι καὶ τινες ἄλλαι

‘Η διδασκαλίσ τῶν τελέυταίων 100 ἑτῶν, κατὰ τὴν ὅποιαν ἡ Θεοτόκος ἐγενήθη χωρὶς τὸ βάρος τοῦ προπατορικοῦ ἀμαρτήματος, εἶναι ἀντίθετος πρὸς τὴν Ἀγίαν Γραφήν.

Καὶ τὸ περὶ τῆς μεταστάσεως τῆς Παναγίας δόγμα εἶναι ἔξω ἀπὸ τὴν ὄρθην Χριστιανικὴν διδασκαλίαν καὶ ἀπὸ κάθε λογικὴν σκέψιν.

’Αρκεῖ νὰ σκεφθῇ κανεὶς ὅτι καὶ ὁ Θεάνθρωπος Ἰησοῦς ἀπέθανεν ὡς ἀνθρωπὸς καὶ ἐτάφη. Εἶναι, λοιπόν, ἀφύσικον καὶ παράλογον τὸ δόγμα, ὅτι ἡ Θεοτόκος ἀνῆλθεν δλόσωμος εἰς τοὺς οὐρανούς.

‘Η Παπικὴ Ἑκκλησία ραντίζει, ἀντὶ νὰ βαπτίζῃ τοὺς πιστούς της. Καὶ τοῦτο εἶναι ἀντίθετον πρὸς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Κυρίου. Εἰς τὸ κατὰ Ματθ. Εὐαγγέλιον, κεφ. κη', 19, ἀναγιγνώσκομεν: «Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτούς...».

Θὰ ἀναφέρωμεν μίαν ἀκόμη ἀσεβῆ πρᾶξιν, διὰ νὰ κλείσωμεν τὸ κεφάλαιον αὐτό, τὸ ὅποιον τόσην θλῖψιν προξενεῖ εἰς τὴν ψυχὴν τῶν Ὁρθοδόξων. Εἰς τὸ μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας μεταδίδει ἡ Δυτικὴ Ἑκκλησία εἰς τοὺς πιστούς της μόνον ἄρτον καὶ μάλιστα ἄζυμον. Δὲν κοινωνοῦν οἱ Καθολικοί τοῦ Σώματος καὶ τοῦ Αἵματος τοῦ Κυρίου, ὅπως ἡμεῖς οἱ Ὁρθόδοξοι. ‘Ο Κύριος διδάσκει : «Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἷμα ἔχει ζωὴν αἰώνιον» (Ἰωάννου στ' 54) καὶ «Ἐὰν μὴ φάγητε τὴν σάρκα τοῦ νιοῦ τοῦ ἀνθρώπου καὶ πίγητε αὐτοῦ τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς (Ἰωάν. στ' 53).

Παρὰ ταῦτα, οἱ Ρωμαιοκαθολικοί δὲν κοινωνοῦν μὲν λαβίδα «Σῶμα καὶ Αἷμα Χριστοῦ», ἀλλὰ τοὺς δίδεται μόνον ἄζυμος ἄρτος. Καὶ κάτι διὰ τὰ παιδία. Μόνον ὅταν γίνουν 12 ἑτῶν, θὰ χρισθοῦν μὲ τὸ “Ἄγιον Μύρον” καὶ θὰ ἀποκτήσουν δικαίωμα πρὸς θείαν Μετάληψιν ! ‘Ο ἀριθμὸς ὅμως τῶν καινοτομιῶν εἶναι πολὺ μακρός.

3. ‘Ο Ούνιτισμὸς

‘Η Ούνια (UNIA = ἔνωσις) εἶναι μικρὸν τμῆμα τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἑκκλησίας, εἰς τὸ ὅποιον ὑπάγονται Ὁρθόδοξοι ἥ ἄλλων

δογμάτων Χριστιανοί. Οι Ούνται κληρικοί ἔξωτερικῶς φέρουν τὸ σχῆμα (τὰ ἐνδύματα) τῶν Ὀρθοδόξων. Τελοῦν τὴν θείαν λειτουργίαν εἰς τὴν Ἑλληνικήν γλῶσσαν εἰς τὴν Πατρίδα μας καὶ κατὰ τὸ τυπικὸν τῆς Ὀρθοδόξου λατρείας. Δὲν εἶναι ὅμως Ὀρθόδοξοι Χριστιανοί. «Οἱ Ούνται εἰναι Χριστιανοὶ Καθολικοί. Ἐχουν τὰ δόγματα τῶν ἄλλων πιστῶν τῆς Καθολικῆς Ἔκκλησίας (δηλαδὴ τῆς Παπικῆς) καὶ παραμένοντι πιστὰ τέκνα τῆς Ἔκκλησίας αὐτῆς». Κεφαλὴ τῆς αἵρεσεως αὐτῆς εἶναι ὁ Πάπας Ρώμης. Εἰς τὸν ναόν των, ὅπου θὰ νομίσῃ κανεὶς ὅτι εὑρίσκεται εἰς ναὸν Ὀρθοδόξων, δὲν μημονεύεται ὁ Ὀρθόδοξος Ἐπίσκοπος τῆς περιοχῆς, ἀλλὰ ὁ Πάπας. Ο σκοπὸς τῆς Ούντας εἶναι ἔνας, ἡ βαθμιαία ἀφομοίωσις τῶν Ἑλλήνων Ὀρθοδόξων εἰς τοὺς Λατίνους Καθολικούς.

4. Ἡ Ἔκκλησία τῶν Διαμαρτυρομένων

Οἱ Διαμαρτυρόμενοι ἢ Προτεστάνται εἶναι ὁ τρίτος κλάδος τοῦ Χριστιανισμοῦ, μετὰ τοὺς Ὀρθοδόξους καὶ Ρωμαιοκαθολικούς.

Οἱ Προτεστάνται ἀνεγνώριζαν ὡς ἀρχηγὸν τῆς Ἔκκλησίας τὸν Πάπα μέχρι τοῦ ἔτους 1529 μ. Χ. Πρῶτος ὁ Γερμανὸς μοναχὸς καὶ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Βυττεμβέργης Μαρτῖνος Λούθηρος ἐξηγέρθη διὰ τὰς καινοτομίας καὶ αὐθαιρεσίας τοῦ Πάπα. Ἀπεκόπη ἀπὸ τὴν Δυτικὴν Ἔκκλησίαν καὶ ἔγινεν ἰδρυτὴς νέας Ἔκκλησίας. Τοῦτο εἶναι τὸ δεύτερον σχίσμα τῆς «Μιᾶς, ἀγίας, καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἔκκλησίας».

Τὸ κακὸν ἥρχισεν ὁ Πάπας. «Ἐνός, ὅμως, κακοῦ δοθέντος, μυρία ἔπονται». Καὶ πράγματι τὸ παράδειγμα τοῦ Λουθήρου ἥκολούθησαν τόσοι πολλοί, ὡστε σήμερον αἱ μεταρρυθμίσεις εἰς τὴν Ἔκκλησίαν τῶν Προτεσταντῶν νὰ ἀκολουθοῦν ἡ μία τὴν ἄλλην, ἀνευτέλους.

5. Αἱ κυριώτεραι διαφοραὶ τῶν Προτεσταντῶν πρὸς τὴν Ὀρθοδοξίαν

α) Οἱ Προτεστάνται, ἀπὸ ἀντίδρασιν πρὸς τὸν Πάπαν, δὲν δέχονται τὴν Ἱερὰν Παράδοσιν. Ἡ Ἱερὰ Παράδοσις εἶναι ἡ δευτέρα πηγὴ τῆς πίστεώς μας. Αὕτη συμπληρώνει καὶ διασαφηνίζει τὰς ἀληθείας τῆς Ἁγίας Γραφῆς.

Καὶ ὅμως τὴν ἀπορρίπτουν ὡς ἄχρηστον καὶ ἀσχετον πρὸς τὴν Χριστιανικὴν ζωήν. Εἰς τὸ κεφάλαιον «Πηγαὶ τῆς Χριστιανικῆς Θρησκείας» γίνεται λόγος περὶ τῆς Ἱερᾶς Παραδόσεως.

β) 'Ο Προτεσταντισμὸς δὲν εἶναι μία Ἑκκλησία, ἀλλὰ πολλαὶ Ἑκκλησίαι καὶ πάμπολλαι αἱρέσεις. Συμφωνοῦν ὅμως ὅλοι οἱ διαμαρτυρόμενοι, ὅτι εἰς τὰ ζητήματα τῆς πίστεως μόνος δύνηγός εἶναι ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, τὸ Εὐαγγέλιον. Τὸ λυπηρὸν ὅμως εἶναι, ὅτι καὶ τὸ Εὐαγγέλιον τὸ παρερμηνεύουν.

γ) 'Ημεῖς οἱ Ὁρθόδοξοι πιστεύομεν, ὅτι ἔνας ἄνθρωπος θὰ σωθῇ, ἐὰν θελήσῃ τοῦτο διὸς καὶ ἐὰν τὸν βοηθήσῃ ἡ θεία χάρις νὰ κάμη ἔργα σύμφωνα πρὸς τὸν Νόμον τοῦ Θεοῦ. Οἱ Προτεστάνται διδάσκουν ὅτι διὸς ἄνθρωπος θὰ σωθῇ, ἐὰν πιστεύῃ εἰς τὸν Θεόν. Οὕτε τὰ καλὰ ἔργα μας περιμένει διὸς, λέγουν, οὕτε τὴν θέλησίν μας ζητεῖ. 'Η διδασκαλία, ὅμως, αὐτὴ τῶν Προτεσταντῶν εἶναι ἔξι διόκλήρου πεπλανημένη, αἱρετικὴ καὶ ἀντίθετος πρὸς τὸ Εὐαγγέλιον. Διότι ἡ 'Αγία Γραφὴ λέγει ὅτι «διὸς Θεὸς ἀποδώσει ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα .ι.ντοῦ» (Ρωμαίους β', 6 = διὸς Θεὸς θὰ ἀποδώσῃ εἰς τὸν καθένα σύμφωνα μὲ τὰ ἔργα του). Εἰς τὸ Εὐαγγέλιον ἐπίσης τοῦ Ματθαίου κε', 31—46, τὸ λεγόμενον Εὐαγγέλιον τῆς Κρίσεως, ρητῶς καὶ ἀπεριφράστως λέγει διὸς Κύριος, ὅτι μόνον τὰ ἔργα μας θὰ λάβῃ ὑπ' ὅψει Του κατὰ τὴν Δευτέραν Παρουσίαν. 'Εὰν τὰ ἔργα μας ἐδῶ εἰς τὴν γῆν εἶναι καλά, ἄγια καὶ γίνωνται πρὸς δόξαν Θεοῦ, θὰ ἔξασφαλίσωμεν τὸν Παράδεισον. 'Εὰν ὅμως δὲν ἔχωμεν κάμει τίποτε καλὸν ἢ κάμνωμεν κάτι διὰ νὰ φανῶμεν ὅτι κάτι κάμνομεν, τότε μᾶς περιμένει κόλασις.

δ) Πολλοὶ Διαμαρτυρόμενοι δὲν δέχονται τὰ Μυστήρια. Εἶναι ἄχρηστοι δι' αὐτοὺς αἱ τελεταὶ τῶν Μυστηρίων. Τοὺς ἀρκεῖ ἡ πίστις, λέγουν.

"Ἄλλοι πάλιν Διαμαρτυρόμενοι, ὅπως εἶναι οἱ Ἀγγλικανοὶ καὶ μερικοὶ Ἑκκλησίαι τῶν Λουθηρανῶν, δέχονται μόνον τὸ Βάπτισμα καὶ τὴν Θείαν Εὐχαριστίαν, ἀλλ' ὅχι ὡς ἡμεῖς οἱ Ὁρθόδοξοι. 'Ημεῖς βαπτιζόμεθα, διότι μόνον διὰ τοῦ μυστηρίου τούτου ἔξαλείφεται τὸ προπατορικὸν ἀμάρτημα καὶ κάθε ἀμαρτία, τὴν ὃποιαν εἶναι πιθανὸν νὰ κάμῃ κανείς, ἐὰν βαπτισθῇ μεγάλος.

* Οἱ Διαμαρτυρόμενοι — ὅσοι βαπτίζονται — διδάσκουν, ὅτι μὲ τὸ βάπτισμα ἀπλῶς συγχωρεῖται τὸ προπατορικὸν ἀμάρτημα. Δὲν

έξαλείφεται τοῦτο. Ἐνυοεῖται ὅτι καὶ αὐτοί, ὅπως καὶ οἱ Παπτικοί, τελοῦν τὸ Βάπτισμα διὰ ραντισμοῦ.

ε) Τὸ Μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας εἶναι διὰ τοὺς Διαμαρτυρομένους μία τυπικὴ ἀνάμνησις τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου. Μεταλλαμβάνοντες — ὅσοι δέχονται τὸ μέγα τοῦτο Μυστήριον — δὲν πιστεύουν ὅτι κοινωνοῦν τοῦ Σώματος καὶ τοῦ Αἵματος τοῦ Κυρίου ὃ δὲ ἄρτος εἶναι ἄζυμος.

στ) Οἱ Προτεστάνται ἐπιτρέπουν εἰς τοὺς κληρικούς των, καὶ τῶν τριῶν βαθμῶν, τὸν γάμον. Οἱ Καθολικοί τὸν ἀπαγορεύουν εἰς ὅλους. Ἡμεῖς οἱ Ὁρθόδοξοι ἐπιτρέπομεν τὸν γάμον εἰς τοὺς πρεσβυτέρους (ἱερεῖς) καὶ διακόνους, πρὶν χειροτονηθοῦν. Πρέπει ὅμως νὰ σημειωθῇ, ὅτι οἱ Διαμαρτυρόμενοι τῆς Σκωτίας ἔχουν μόνον πρεσβυτέρους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'

ΠΗΓΑΙ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΘΡΗΣΚΕΙΑΣ

Αἱ πηγαὶ, ἀπὸ τὰς ὅποιας μανθάνομεν ὅλας τὰς ἀληθείας τῆς Χριστιανικῆς Θρησκείας, εἰναι δύο : α) ἡ Ἀγία Γραφὴ καὶ β) ἡ Ιερὰ Παράδοσις.

Τὰ βιβλία τῆς Ἀγίας Γραφῆς εἰναι θεόπνευστα. Οἱ συγγραφεῖς αὐτῶν κατέγραψαν εἰς αὐτὰ ὅσα τοὺς ἐνέπνεε τὸ "Αγιον Πνεῦμα. Ἡ Ἀγία Γραφὴ περιέχει σωτηρίους διὰ τὸν ἀνθρωπὸν ἀληθείας. Δὲν εύρισκονται ψευδεῖς ἢ λανθασμέναι πληροφορίαι εἰς τὰ βιβλία τῆς Ἀγίας Γραφῆς.

Α' Η ΑΓΙΑ ΓΡΑΦΗ

Τὰ βιβλία τῆς Ἀγίας Γραφῆς

Ἡ Ἀγία Γραφὴ ἀποτελεῖται ἀπὸ τὴν Παλαιὰν Διαθήκην καὶ ἀπὸ τὴν Καινὴν Διαθήκην.

1. Παλαιὰ Διαθήκη

Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη ἔχει 49 βιβλία. Εἰς τὰ βιβλία τῆς Π. Δ. εύρισκονται ὀρισμέναι θρησκευτικαὶ ἀλήθειαι, τὰς ὅποιας ὁ Θεὸς ἐφανέρωσεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Οὕτω, ἀπὸ τὴν Παλαιὰν Διαθήκην ἐφανέρωσεν πῶς ὁ Θεὸς ἐδημιούργησε τὸν κόσμον, πῶς ἔζων οἱ πρῶτοι μανθάνομεν πῶς ὁ Θεὸς ἐδημιούργησε τὸν κόσμον, πῶς ἔζων οἱ πρῶτοι ἀνθρωποι καὶ διὰ ποιὸν λόγον ἐξεδιώχθησαν ἀπὸ τὸν Παράδεισον.

Τὰ βιβλία τῆς Π. Δ. ἐγράφησαν κατ' ἐμπνευσιν τοῦ Ἀγίου Πνεύματος ὑπὸ τοῦ Μωϋσέως καὶ τῶν Προφητῶν, διὰ νὰ παιδαγωγεῖται τὸν άνθρωπον στην θεολογίαν της Κατανοήσεως.

γήσουν τὸ Ἰσραηλιτικὸν ἔθνος. Εἶναι, τρόπον τινά, ἡ Παλαιὰ Διαθήκη καὶ βιβλίον τῆς ἱστορίας τῶν Ἐβραίων.

Ἐνῷ ὅμως προωρίζοντο διὰ τοὺς Ἐβραίους, τὰ βιβλία τῆς ΠΔιαθήκης δὲν εἶναι γραμμένα ὅλα εἰς τὴν Ἐβραϊκὴν γλῶσσαν. Μερικά ἔξι αὐτῶν ἐγράφησαν εἰς τὴν Ἀραμαϊκὴν καὶ ὀλίγα εἰς τὴν Ἑλληνικήν.

Ἡ Ἀραμαϊκὴ ἥτο γλῶσσα ἀνάμεικτος ἀπὸ λέξεις Ἐβραϊκὰς καὶ λέξεις τῶν πλησίον τοῦ Εύφρατου ποταμοῦ λαῶν. Ἐκεῖ ἔζων πολλοί Ἐβραῖοι, κατὰ τὰ μακρὰ ἔτη τῆς αἰχμαλωσίας των ὑπὸ τῶν Βασυλωνίων.

Καὶ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἐγράφησαν ὀλίγα, διότι πολλοί Ἐβραῖοι, εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ ἄλλας Ἑλληνικὰς χώρας, ώμιλουν Ἑλληνικά.

Τὰ βιβλία τῆς Παλ. Διαθήκης μετεφράσθησαν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, κατόπιν ἐντολῆς τοῦ βασιλέως Πτολεμαίου τοῦ Β' (285–246 π. Χ.).

2. Τὰ βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης

Τὰ 49 βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης διαιροῦνται εἰς Ἰστορικά, Προφητικά καὶ Διδακτικά.

α) **Ἰστορικά** είναι : 1) ἡ Γένεσις, 2) ἡ Ἐξοδος, 3) τὸ Λευΐτικόν, 4) οἱ Ἀριθμοὶ καὶ 5) τὸ Δευτερονόμιον. Αύτὰ τὰ 5 βιβλία λέγονται καὶ Πεντάτευχος.
6) ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναοῦ, 7) οἱ Κριταί, 8) ἡ Ρούθ, 9) τὰ 4 βιβλία τῶν Βασιλειῶν (Α', Β', Γ' καὶ Δ'), 10) τὰ δύο βιβλία τῶν Παραλειπομένων, 11) τὰ δύο βιβλία τοῦ Ἔσδρα, 12) ὁ Νεεμίας, 13) ὁ Τωβίτ, 14) ἡ Ἰουδήθ, 15) ἡ Ἐσθήρ καὶ 16) τὰ τρία βιβλία τῶν Μακκαβαίων.

β) **Προφητικά.** Οἱ εύσεβεῖς Ἰσραηλῖται, οἱ ὄποιοι ἔλαβον ἀπὸ τὸν Θεὸν τὸ χάρισμα νὰ γράψουν ὅσα θὰ ἐγίνοντο εἰς τὸ μέλλον, λέγονται Προφῆται. Τέσσαρες ἔξι αὐτῶν δύνομάζονται μεγάλοι Προφῆται. Βιβλία Προφητικά είναι : 1) Τοῦ Ἡσαίου, 2) τοῦ Ἱερεμίου, 3) τοῦ Ἱεζεκιήλ, 4) τοῦ Δανιήλ. Ἐκτὸς αὐτῶν ἔχουν γράψει προφητικά βιβλία καὶ ἄλλοι δώδεκα, γνωστοὶ ὡς μικροὶ προφῆται. Οὗτοι είναι : ὁ Ὦσηέ, ὁ Ἰωνᾶς, ὁ Ἀιμώρας, ὁ Ἰωήλ, ὁ Ὁβδιού, ὁ Μιχαίας, ὁ Ναούμ, ὁ Ἀββακούμ, ὁ Σοφονίας, ὁ Ἀγγαῖος, ὁ Μαλαχίας, ὁ Ζαχαρίας.

Εις αύτὰ ἀνήκουν καὶ 1) οἱ θρῆνοι τοῦ Ἱερεμίου, 2) ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Ἱερεμίου καὶ 3) ὁ Βαρούχ.

γ) **Διδακτικά καὶ Ποιητικά.** Εἰς τὰ Διδακτικὰ καὶ Ποιητικὰ βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης οἱ θεόπνευστοι συγγραφεῖς των ἔγραψαν ἔξοχα ποιήματα καὶ ώραῖα διηγήματα, ἡθικὰ παραγγέλματα καὶ ἄλλας ωφελίμους διὰ τὸν ἀνθρωπὸν γνώσεις.

Εἶναι δὲ ταῦτα τὰ ἔξῆς :

Οἱ Ψαλμοὶ τοῦ Δαβίδ, τὸ βιβλίον τοῦ Ἰώβ, αἱ Παροιμίαι, ὁ Ἐκκλησιαστής, τὸ Ἀσμα Ἀσμάτων, ἡ Σοφία Σολομῶντος καὶ ἡ Σοφία Σειράχ.

Περικοπαὶ ἀπὸ τὰ βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἀναγιγνώσκονται πολλάκις κατὰ τὰς ἱερὰς Ἀκολουθίας τῆς Ἐκκλησίας μας. Οἱ Ψαλμοὶ ἰδιαιτέρως ἀκούονται τόσον συχνά, ὥστε ἔχουν γίνει κτῆμα πολλῶν χριστιανῶν, καὶ μαθητῶν ἀκόμη τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου.

3. Ἡ Καινὴ Διαθήκη

Ἡ Καινὴ Διαθήκη ἀποτελεῖται ἀπὸ εἴκοσιν ἑπτά (27) βιβλία. Ταῦτα εἶναι τὰ ἔξῆς : α) Τὰ 4 Εὐαγγέλια.

Ὀνομάζονται Εὐαγγέλια τὰ τέσσαρα θεόπνευστα βιβλία, τὰ ὅποια ἔξιστοροῦν καὶ περιγράφουν τὴν καλὴν ἀγγελίαν, δηλ. τὴν διδασκαλίαν, καὶ τὰ κυριώτερα σωτηριώδη γεγονότα τῆς ζωῆς τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ἄπὸ τὰ τέσσαρα Εὐαγγέλια τὰ μὲν δύο ἔγραψαν οἱ Ἀπόστολοι Ματθαῖος καὶ Ἰωάννης, τὰ δὲ ἄλλα δύο οἱ μαθηταὶ καὶ ἀκόλουθοι τῶν Ἀποστόλων, ὁ Μᾶρκος καὶ ὁ Λουκᾶς.

Τὰ τρία (3) πρῶτα Εὐαγγέλια, τοῦ Ματθαίου, τοῦ Μάρκου καὶ τοῦ Λουκᾶ, ὀνομάζονται Συνοπτικά, διότι ἔξιστοροῦν τὰ ἴδια σχεδὸν γεγονότα καὶ ἀποτελοῦν περίληψιν τῆς δράσεως τοῦ Κυρίου. Οἱ τέταρτος εὐαγγελιστής, ὁ Ἰωάννης, διμιλεῖ περισσότερον διὰ τὴν διδασκαλίαν καὶ τὰ θαύματα τοῦ Κυρίου.

Τὰ Εὐαγγέλια παρέλαβον ἔξ αρχῆς ὅλαι αἱ Χριστιανικαὶ Ἐκκλησίαι καὶ τὰ ἀνεγίγνωσκον κατὰ τὴν ώραν τῆς λατρείας, ὅπως γίνεται καὶ σήμερον. Εἶναι τὸ μοναδικὸν βιβλίον εἰς τὸν κόσμον, τὸ ὅποιον ζωγονεῖ, φωτίζει καὶ ὀδηγεῖ εἰς ἄγιον βίον ἐκείνους, οἱ ὅποιοι, μὲ πίστιν εἰς τὸν Χριστόν, τὸ μελετοῦν καὶ τὸ ἐφαρμόζουν. Τὸ περιεχόμενον τῶν Εὐαγγελίων, ἰδιαιτέρως ἡ προσωπικότης τοῦ

Κυρίου καὶ ἡ οὐρανία διδασκαλία του, προσελκύει τὸ μέγα ἐνδιαφέρον τῶν πιστῶν, ἀλλὰ καὶ πολλῶν ἀπίστων. Ἐνεκα τούτου μετεφράσθη εἰς 1000 καὶ πλέον γλώσσας καὶ κυκλοφορεῖ καὶ μεταξὺ τῶν ἀγρίων καὶ ἀπολιτίστων. Εἶναι καὶ δι' αὐτούς φῶς καὶ πηγὴ ἔξημερώσεως, ἀναγεννήσεως καὶ ἐκπολιτισμοῦ. Τὸ Εὐαγγέλιον κυκλοφορεῖ εἰς ἑκατομμύρια σώματα κατ' ἔτος. Εἰς τὰς σελίδας τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου εἴναι κρυμμένος μαργαρίτης ἀνεκτιμήτου ἀξίας. Τὰ πάντα ἀξίζει νὰ θυσιάσῃ δ ἀνθρωπος, ἵδιως ὁ Χριστιανός, διὰ νὰ ἀποκτήσῃ τὸν πολύτιμοντοῦτον μαργαρίτην.

4. Τὰ λοιπά βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης

Ἐκτὸς τῶν 4 Εὐαγγελίων, ἡ Καινὴ Διαθήκη περιλαμβάνει καὶ τὰ ἔξης Ἱερὰ βιβλία : Τὸ βιβλίον τῶν Πράξεων, τὰς δέκα τέσσαρας (14) ἐπιστολὰς τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, τὰς ἑπτὰ Καθολικὰς λεγομένας καὶ τὸ Προφητικὸν βιβλίον «ἡ Ἀποκάλυψις τοῦ Ἰωάννου».

«Αἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων». Εἰς τὸ βιβλίον τοῦτο περιέχονται πολλὰ ἀπὸ ὅσα ἔκαμαν οἱ ἄγιοι Ἀπόστολοι διὰ τὴν ἰδρυσιν καὶ ἐπέκτασιν τῆς Ἑκκλησίας.

Εἰς τὸ βιβλίον τοῦτο ἀναφέρονται πολλὰ ἀπὸ τὴν δρᾶσιν τῶν Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου, ἵδιαιτέρως δὲ τοῦ Παύλου.

«Αἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων» ἐγράφησαν ὑπὸ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ καὶ εἴναι συνέχεια τοῦ Εὐαγγελίου του. Εἰς τὰς «Πράξεις», δὲ θεηγόρος Λουκᾶς ἔξιστορεῖ τὰ σχετικὰ μὲ τὴν ἰδρυσιν τῆς Ἑκκλησίας, κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς, καὶ ἀναφέρει τὸ πῶς ἔξηπλώθη ὁ Χριστιανισμὸς εἰς τὴν Παλαιστίνην καὶ τὰ εἰδωλολατρικὰ ἔθνη.

Αἱ 14 ἐπιστολαὶ τοῦ Ἀπ. Παύλου εἴναι : α) ἡ πρὸς Ρωμαίους, β) δύο πρὸς Κορινθίους, γ) ἡ πρὸς Γαλάτας, δ) ἡ πρὸς Ἐφεσίους, ε) ἡ πρὸς Φιλιππησίους, στ) ἡ πρὸς Κολασσαῖς, ζ) δύο πρὸς Θεσσαλονικεῖς, η) δύο πρὸς Τιμόθεον, θ) ἡ πρὸς Τίτον, ι) ἡ πρὸς Φιλήμονα καὶ ια) ἡ πρὸς Ἐβραίους.

Αἱ ἑπτὰ Καθολικαὶ ἐπιστολαὶ ἐγράφησαν : Μία ὑπὸ τοῦ Ἰακώβου τοῦ Ἀδελφοθέου, δύο ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου, τρεῖς ὑπὸ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου καὶ μία ὑπὸ τοῦ Ἰούδα, ἀδελφοῦ τοῦ Ἰακώβου.

Αἱ ἑπτὰ αὐταὶ ἐπιστολαὶ ἐγράφησαν δι’ Ἰουδαίους Χριστιανούς τῆς διασπορᾶς. Λέγονται δὲ Καθολικαί, διότι ἀπευθύνονται πρὸς ὅλους τοὺς Χριστιανούς.

Τὸ τελευταῖον βιβλίον τῆς Καινῆς Διαθήκης εἶναι «ἡ Ἀποκάλυψις τοῦ Ἰωάννου». Τὸ Προφητικὸν τοῦτο βιβλίον ἐγράφη ὑπὸ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου εἰς τὴν νήσον Πάτμον, ὅπου ἦτο ἔξοριστος.

Λέγεται «Ἀποκάλυψις», διότι ὅσα γράφει ὁ Ἰωάννης εἰς αὐτό, τὰ ἐφανέρωσεν ὁ Κύριος καὶ τὰ ἔβλεπεν ὁ Εὐαγγελιστὴς τῆς ἀγάπης ὡς ὀπτασίας. «Οἱ Ἰωάννης, διὰ τῶν ἀποκαλύψεών του, προφητεύει ὅσα θὰ συμβοῦν πρὸ τῆς Δευτέρας παρουσίας τοῦ Κυρίου.

Τὰ βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης ἐγράφησαν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Μόνον ὁ Ματθαῖος ἔγραψε τὸ Εὐαγγέλιον του εἰς τὴν Ἀραμαϊκὴν γλῶσσαν, ἐπειδὴ τὸ προώριζε διὰ τοὺς Ἐβραίους. «Ο ἕιδος ἡ ἄλλος ἀπόστολος τὸ μετέφρασεν καὶ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν.

Β' Η ΙΕΡΑ ΠΑΡΑΔΟΣΙΣ

Δευτέρα πηγὴ τῆς Χριστιανικῆς Θρησκείας εἶναι ἡ Ἱερὰ Παράδοσις. Εἰς τὰ βιβλία τῆς Ἀγίας Γραφῆς, καὶ μάλιστα εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην, οἱ Εὐαγγελισταὶ καὶ Ἀπόστολοι, οὔτε ὀλόκληρον τὴν ζωήν, οὔτε ὅλην τὴν διδασκαλίαν τοῦ Κυρίου κατέγραψαν. «Ο Ἀπόστολος Ἰωάννης εἰς τὸ κεφάλ. κα', 25, τοῦ Εὐαγγελίου του, τονίζων τοῦτο, γράφει ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἔκαμε καὶ ἄλλα πολλὰ θαύματα, τὰ ὅποια δὲν ἔχουν γραφῆι εἰς τὸ Εὐαγγέλιον. Ἐξηγῶν δὲ ὁ Ἰωάννης τὸν λόγον, διὰ τὸν ὅποιον διάλιγα μόνον ἀπὸ ὅσα ἔπραξε καὶ ἔδιδαξεν ὁ Κύριος, ἀναφέρει : «Ἐστι δὲ καὶ ἄλλα πολλὰ ὅσα ἔποιήσεν ὁ Ἰησοῦς, ἄτινα ἐὰν γράφηται καθ' Ἒν, οὐδὲ αὐτὸν οἷμα τὸν κόσμον κωρῷσαι τὰ γραφόμετα βιβλίῳ (=Υπάρχουν δὲ καὶ πολλὰ ἄλλα, ὅσα ἔκαμεν ὁ Ἰησοῦς, τὰ ὅποια, ἐὰν γραφοῦν λεπτομερῶς ἔνα-ἔνα, νομίζω, ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ κόσμος, μὲ δῆλας τὰς βιβλιοθήκας του, δὲν θὰ χωρέσῃ τὰ βιβλία, ποὺ θὰ γραφοῦν).

Τὰς Χριστιανικὰς αὐτὰς ἀληθείας, αἱ ὅποιαι δὲν περιέχονται εἰς τὴν Ἀγίαν Γραφήν, τὰς διεφύλαξεν ἡ Ιερὰ Παράδοσις. Διὰ τοῦτο ἔχομεν καὶ δευτέραν πηγὴν τῆς Θρησκείας μας. «Η πηγὴ αὕτη, ἡ ὅποια ἔχει τὸ κύρος καὶ τὴν σπουδαιότητα τῆς Ἀγίας Γραφῆς, λέγεται Ιερὰ Παράδοσις.

Προφορικῶς μετέδωσαν οἱ Μαθηταὶ τοῦ Κυρίου εἰς τοὺς πρώ-

τους Χριστιανούς πολλά ἀπὸ τὴν ζωὴν καὶ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Χριστοῦ. Τοιουτορόπως ἔφθασαν, ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν, μέχρις ήμῶν, πολλαὶ ἀλήθειαι καὶ ἔθιμα χριστιανικά.

Πολλοὶ τύποι τῆς λατρείας μας καὶ πολλαὶ συνήθειαι τῶν Χριστιανῶν, σύμφωνοι κατὰ πάντα πρὸς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Κυρίου καὶ τῶν Ἀποστόλων, ὁφείλονται εἰς τὴν Ἱερὰν Παράδοσιν. Κατὰ τὰ πρῶτα μάλιστα ἔτη τῆς Ἑκκλησίας, ὅτε δὲν εἶχον γραφῇ ἀκόμη τὰ βιβλία τῆς Κ. Διαθήκης, ἡ προφορικὴ διδασκαλία — ἡ Παράδοσις — ἦτο τὸ μέσον τῆς διαδόσεως τῶν ἀληθειῶν τῆς πίστεώς μας καὶ τῆς Κατηχήσεως. Διὰ τοῦτο ὁ θεῖος Παῦλος, γράφων πρὸς τοὺς Θεσσαλονικεῖς, συνιστᾶ : «Ἀδελφοί, στήκετε καὶ κρατεῖτε τὰς παραδίσεις, ἃς ἐδιδάχθητε εἴτε διὰ λόγου εἴτε δι᾽ ἐπιστολῆς ήμῶν» (=Ἀδελφοί, μένετε ἀμετακίνητοι καὶ κρατεῖτε τὰς παραδόσεις, ποὺ ἐδιδάχθητε εἴτε μὲ τὸν προφορικὸν μας λόγον, εἴτε μὲ ἐπιστολὴν μας, Β', Θεσσαλ. β', 15).

Ἡ Ἱερὰ Παράδοσις συμπληρώνει καὶ διασφηνίζει τὴν Ἀγίαν Γραφὴν καὶ βοηθεῖ νὰ γίνουν κατανοητὰ πολλὰ σημεῖα αὐτῆς.

Ἡ Ἑκκλησία, διὰ νὰ μὴ νοθευθῇ ἡ Παράδοσις, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ τὴν διαφυλάξῃ, ἔφρόντισε νὰ τὴν καταγράψῃ. Οἱ λεγόμενοι Ἀποστολικοὶ κανόνες, αἱ ἀποφάσεις τῶν Οἰκουμενικῶν καὶ Τοπικῶν Συνόδων, τὰ συγγράμματα τῶν ἀγίων Πατέρων τῆς Ἑκκλησίας, Ἱερὰ Παράδοσις εἰναι. Ὁχι, λοιπόν, μόνον προφορικήν, ἀλλὰ καὶ γραπτὴν Ἱερὰν Παράδοσιν ἔχομεν.

Διὰ τοὺς λόγους τούτους, ὅπως εἴπομεν εἰς προηγούμενον κεφάλαιον, οἱ Διαμαρτυρόμενοι, μὲ τὸ νὰ μὴ δέχωνται τὴν Ἱερὰν Παράδοσιν, εἰναι ἀρνηταὶ τῆς Χριστιανικῆς διδασκαλίας.

ΔΟΓΜΑΤΙΚΟΝ

1. Τὸ Σύμβολον τῆς Πίστεως. Ἰστορία αὐτοῦ

Τὸ περιεχόμενον τῆς Πίστεως, δηλαδὴ τὰ δόγματα τῆς Χριστιανικῆς Θρησκείας, εύρισκομεν ἐν ἑκτάσει εἰς τὴν Ἀγίαν Γραφήν καὶ τὴν Ἱερὰν Παράδοσιν.

Ἐπειδὴ ὅμως εἴναι δύσκολον νὰ εύρωμεν μόνοι μας τὰ δόγματα τῆς πίστεώς μας, ἡ Ἑκκλησία ἐφρόντισε νὰ μᾶς δώσῃ περίληψιν αὐτῶν. Συνέταξε, λοιπόν, μίαν ἔκθεσιν καὶ εἰς αὐτὴν εύρισκομεν μὲ δόλιγας λέξεις τὰς χριστιανικὰς ἀληθείας. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου δύναται εὐκόλως ὁ κάθε χριστιανὸς νὰ μάθῃ τί πρέπει νὰ πιστεύῃ καὶ νὰ ἡμπορῇ, ὅταν χρειασθῇ, νὰ δείξῃ καὶ εἰς ἄλλους τὴν πίστιν του.

Ἡ σύντομος αὐτὴ ἔκθεσις τῶν χριστιανικῶν ἀληθειῶν λέγεται **Σύμβολον τῆς Πίστεως**. Λέγεται καὶ «Πιστεύω», διότι ἀρχίζει μὲ τὸ ρῆμα Πιστεύω. Σύμβολον τῆς Πίστεως λέγεται, διότι εἴναι τὸ σῆμα, τὸ σημεῖον, διὰ τοῦ ὃποιου γνωρίζονται οἱ Ὁρθόδοξοι Χριστιανοί ἀπὸ τοὺς ἄλλους, τοὺς μὴ Ὁρθοδόξους. Ἐὰν δὲν ἔχετε βεβαιότητα περὶ τοῦ τί πιστεύει ἔνας, ὁ ὅποιος λέγει ὅτι εἴναι χριστιανός, ζητήσατε νὰ εἴπῃ τὸ σύμβολον τῆς Πίστεως. Ἐὰν τὸ εἴπῃ, ὅπως ἀκριβῶς τὸ ἔχει ἡ Ἑκκλησία μας καὶ βεβαιώσῃ ὅτι δέχεται καὶ πιστεύει ὅλα ὅσα περιέχει τοῦτο, τότε εἴναι Ὁρθόδοξος Χριστιανός.

Τὸ Σύμβολον τῆς Πίστεως συνέταξεν ἡ πρώτη Οἰκουμενικὴ Σύνοδος τῶν 318 θεοφόρων Πατέρων τῆς Ἑκκλησίας, κατὰ τὸ ἔτος 325 μ. Χ. εἰς τὴν Νίκαιαν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, καὶ ἡ δευτέρα τοιαύτη τῷ 381 μ. Χ.

Είναι τοῦτο ἐν ἀπὸ τὰ γραπτά κείμενα τῆς Ἰερᾶς Παραδόσεως.
‘Η πρώτη Οἰκουμενικὴ Σύνοδος συνέταξε τὰ 7 πρῶτα ἄρθρα τοῦ Συμβόλου τῆς πίστεως περὶ τοῦ Θεοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Θεοῦ Υἱοῦ.
’Αφορμὴν ἔδωκεν ὁ αἱρετικὸς Ἀρειος, ὁ ὅποιος ἐδίδασκεν ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν εἶναι Θεός, ἀλλὰ ἀνθρωπος.

Βραδύτερον παρουσιάσθη ἔνας ἄλλος ἄρνητής, ὁ Μακεδόνιος, ὅστις ἤρνεῖτο τὴν θεότητα τοῦ Ἅγιου Πνεύματος. Διὰ νὰ ἀποδειχθῇ ὅτι καὶ ἡ διδασκαλία τοῦ νέου τούτου αἱρετικοῦ εἶναι ἀντιχριστιανικὴ καὶ ἔξ ὀλοκλήρου ἀστήρικτος, συνῆλθε, τὸ ἔτος 381 μ. Χ., νέα Οἰκουμενικὴ Σύνοδος εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. ‘Η δευτέρα αὐτῆς Οἰκουμενικὴ Σύνοδος τῶν ἀγίων Πατέρων συνεπλήρωσε τὸ Σύμβολον τῆς Πίστεως, μὲ 5 ἀκόμη ἄρθρα, κατεδίκασε τὸν Μακεδόνιον καὶ ἀπέδειξεν ὅτι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα εἶναι Θεός, τὸ τρίτον πρόσωπον τῆς Ἅγιας Τριάδος.

2. Ἐρμηνεία τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως

Πρῶτον ἄρθρον τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως : «Πιστεύω εἰς ἓνα Θεόν, Πατέρα, Παντοκράτορα, ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς, δρατῶν τε τάντων καὶ ἀοράτων».

Τὸ ἄρθρον τοῦτο εἶναι ἡ πρώτη βασικὴ ἀλήθεια τοῦ Χριστιανισμοῦ. ‘Ομολογοῦμεν δι’ αὐτοῦ ὅτι πιστεύομεν εἰς ἓνα Θεόν καὶ ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι πατήρ ὅλων τῶν ἀνθρώπων. Πιστεύομεν ὅτι εἶναι παντοκράτωρ, διότι αὐτὸς κρατεῖ καὶ κυβερνᾷ τὸ σύμπαν. Ἀκόμη δὲ ὁμολογοῦμεν ὅτι εἶναι δημιουργὸς τοῦ οὐρανοῦ, τῆς γῆς καὶ ὅλου τοῦ κόσμου, τόσον αὐτῶν τὰ ὅποια βλέπομεν (ζῷων, φυτῶν, θαλάσσης, ἄστρων κ.λ.π.), ὅσον καὶ τῶν ἄλλων, τὰ ὅποια δὲν βλέπομεν (τῶν Ἀγγέλων καὶ τῶν Πνέυμάτων).

Εἴπομεν ὀλίγον ἀνωτέρω, ὅτι εἰς τὸ α' ἄρθρον τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως περιέχεται ἡ πρώτη βασικὴ ἀλήθεια τοῦ Χριστιανισμοῦ. Καὶ πράγματι τοῦτο εἶναι βασικὸν θέμα διὰ τὸν ἀνθρωπὸν. ’Απὸ τὴν πίστιν του εἰς τὸν Θεόν· καὶ τὴν λατρείαν του ἔξαρτᾶται ἡ ζωὴ καὶ ἡ συμπεριφορὰ τοῦ ἀνθρώπου. Πᾶς ὅμως θὰ γνωρίσῃ ὁ ἀνθρωπὸς τὸν Θεόν καὶ τὸ θέλημά του ; «Θεὸν οὐδεὶς ἔωρακεν πώποτε· δομοργενῆς νίδος δὸν εἰς τὸν κόλπον τοῦ πατρός, ἐκεῖνος ἔξηγήσατο». (Ιωάννου α', 18 = Κανεὶς δὲν ἔχει ἴδει ποτὲ τὸν Θεόν. ’Ο Υἱός, ποὺ μόνον αὐτὸς ἔγεννήθη ἀπὸ τὴν οὐσίαν τοῦ Πατρὸς καὶ

είναι ἀχώριστος πάντοτε ἀπὸ αὐτόν, ἐκεῖνος μᾶς ἔξήγησε καὶ μᾶς ἐγνώρισε τὸν Θεόν).

Μὲ τὸ περιωρισμένον λογικόν του, ὁ ἄνθρωπος ἐλάχιστα, ἀπὸ ὅσα βλέπει καὶ ἀπὸ ὅσα γίνονται καὶ εἰς αὐτὸν καὶ πέριξ αὐτοῦ, γνωρίζει. Πιστεύομεν ὅμως καὶ ὅσα λέγουν ἄλλοι καὶ ὅσα δὲν εἴδαμεν. Πίστις χρειάζεται, διὰ νὰ γνωρίσωμεν τὸν Θεὸν καὶ φωτισμὸς τοῦ νοός μας ὑπὸ τοῦ Ἅγιου Πνεύματος.

Ἡ πίστις ἀνοίγει τοὺς δόφθαλμούς τῆς ψυχῆς καὶ αἰσθάνεται ὁ ἄνθρωπος τὴν παρουσίαν τοῦ Θεοῦ. Κατὰ τὸν Παῦλον »Ἐστι δὲ πίστις . . . πραγμάτων ἔλεγχος οὐ βλεπομένων» (Ἑβραίους 1α', 1= Εἶναι ἡ πίστις καὶ ἀπόδειξις πραγμάτων, ποὺ δὲν βλέπονται μὲ τὰ μάτια τοῦ σώματος, ἀλλὰ ἡ πίστις φέρει τοιαύτην πληροφορίαν εἰς τὸν πιστόν, ὡσὰν νὰ τὰ ἔβλεπε καὶ τὰ ἀντελαμβάνετο μὲ τὰς σωματικάς του αἰσθήσεις).

”Οτι ὑπάρχει Θεός, τὸ πιστεύουν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι. Μερικοὶ ἔχουν διάφορα ὄντα ματα διὰ τὸν Θεὸν καὶ πολλοὶ θεοποιεῖν ἄνθρωπους ἢ εἴδωλα ἢ καὶ στοιχεῖα τῆς φύσεως· τὰ δημιουργήματα καὶ ὅχι τὸν Δημιουργόν.

’Ο Θεὸς ὅμως ὑπάρχει. ”Αν θέλωμεν καὶ ἀν πιστεύωμεν, εύρισκομεν τὸν Θεόν. ’Εκτὸς ἀπὸ τὴν φωνὴν τῆς συνειδήσεως, τὸν Θεόν ἀποκαλύπτει ἡ θεία δημιουργία, ὁ κόσμος. «Οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται δόξαν Θεοῦ, ποίησιν δὲ χειρῶν αὐτοῦ ἀναγγέλλει τὸ στερέωμα», λέγει ὁ Δαβὶδ—Οἱ οὐρανοί, μὲ τὴν μεγαλοπρεπῆ ἀρμονίαν καὶ τὸ κάλλος των, διηγοῦνται εἰς κάθε συνετὸν τὸν ἔνδοξον σοφίαν καὶ δύναμιν τοῦ Θεοῦ. Τὴν ὑπερθαύμαστον δὲ κτίσιν, τὴν ὅποιαν ἐποίησαν αἱ χεῖρες τοῦ Θεοῦ, φανερώνει ὁ οὐρανός, ποὺ εἶναι ὡς ἀπέραντος θόλος στερεωμένος ἐπάνω ἀπὸ ἡμᾶς, 18ος ψαλμὸς Δαβὶδ, 2).

Διὰ νὰ γίνῃ καὶ τὸ ἀπλούστερον ἀντικείμενον, χρειάζεται ἔνας τεχνίτης. Τὰ ἑκατομμύρια τῶν ἡλίων, τὰ δις ἑκατομμύρια τῶν ἀστρων, ἡ μικρὰ γῆ, εἰς τὴν ὅποιαν κατοικοῦμεν, δὲν εἶναι ἀπόδειξις, ὅτι ὁ Θεὸς ὑπάρχει καὶ εἶναι Κύριος Οὐρανοῦ καὶ γῆς ;

A' ΟΥΣΙΑ ΚΑΙ ΙΑΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

Τὸν Θεὸν δὲν δυνάμεθα νὰ περιγράψωμεν καὶ νὰ εἴπωμεν πῶς εἶναι καὶ ποίας ἴδιότητας ἔχει, διότι δὲν τὸν βλέπομεν. Καὶ δὲν τὸν

βλέπομεν, διότι είναι πινεῦμα. 'Ο Θεὸς είναι ἄυλον ὅν. 'Ολίγα περὶ Θεοῦ γνωρίζομεν τώρα, ἐν ὅσῳ ζῶμεν. Μόνον εἰς τὴν μέλλουσαν ζωήν, καθὼς γράφει ὁ Παῦλος, θὰ δυνηθῶμεν νὰ γνωρίσωμεν πλήρως τὸν Θεόν (Α' Κορινθ. 1η' 12). Διὰ τοῦτο λέγομεν, ὅτι ὁ Θεὸς είναι ἀκατάληπτος, ἅπειρος, ὑπερούσιος.

'Απὸ τὰ δημιουργήματά Του ὅμως συμπεραίνομεν ποίας ἴδιότητας ἔχει.

1. Φυσικαὶ ἴδιότητες ἡ φυσικὰ προσόντα τοῦ Θεοῦ

α) 'Ο Θεὸς είναι πανταχοῦ παρών. Λέγομεν ὅτι ὁ Θεὸς είναι πανταχοῦ παρών, διότι, ως πινεῦμα καὶ ἄυλον ὅν, δὲν περιορίζεται εἰς ὥρισμένον χώρον, ἀλλὰ είναι πανταχοῦ.

β) Είναι αἰώνιος, ἄναρχος, παντοδύναμος. 'Ο Θεὸς πιστεύομεν ὅτι δὲν ἔχει ἀρχὴν καὶ τέλος, ὅπως τὰ πρόγυματα τοῦ κόσμου. Είναι παντοδύναμος, διότι τὰ πάντα δύναται νὰ κάμῃ. Οἱ ἄνθρωποι δὲν ἡμποροῦν νὰ κάμουν ὅτι θέλουν ἢ ὅτι σκέπτονται. Τὴν παντοδυναμίαν τοῦ Θεοῦ ἀπόδεικνει ἡ θαυμαστὴ ἀρμονία καὶ τάξις τοῦ κόσμου. 'Ο Θεὸς είναι καὶ ἀναλλοίωτος, ἀμετάβλητος. «*Xθὲς καὶ σήμερος ὁ αὐτὸς καὶ εἰς τοὺς αἰώνας*».

2. Λογικὰ προσόντα τοῦ Θεοῦ

α) Είναι Παντογνώστης. 'Ο Θεὸς γνωρίζει τὰ παρελθόντα, τὰ παρόντα καὶ τὰ μέλλοντα. 'Ακόμη γνωρίζει καὶ τὰς σκέψεις καὶ ἐπιθυμίας μας. Γνωρίζει ὁ Θεὸς τί σκεπτόμεθα καὶ τί θέλομεν νὰ πράξωμεν, ἀλλὰ δὲν μᾶς ἐμποδίζει, διότι μᾶς ἔπλασεν ἐλευθέρους καὶ μᾶς ἔδωκε τὸ λογικόν, διὰ νὰ σκεπτώμεθα πρῶτον καὶ κατόπιν νὰ ἀποφασίζωμεν τί πρέπει νὰ κάμωμεν. 'Επὶ τιλέον μᾶς ἔδωκε καὶ τὸν νόμον Του, ὡστε νὰ μὴ ἡμπορῇ κανεὶς νὰ ἴσχυρισθῇ, ὅτι δὲν ἡξερεν ὅτι αὐτὸς είναι καλὸν ἢ κακόν, ὃν τὸ θέλη ἢ δὲν τὸ θέλη ὁ Θεός.

β) 'Ο θεὸς είναι πάνσοφος. "Οτι ὁ Θεὸς είναι πάνσοφος, τὸ διαπιστώνομεν εἰς κάθε βῆμά μας. 'Η τελειότης τῆς δημιουργίας είναι τρανὴ ἀπόδειξις τῆς πανσοφίας τοῦ Θεοῦ. «*Ως ἐμεγαλώθη τὰ ἔργα σου, Κύριε, πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας*», ἀνακράζει μὲ θαυμασμὸν ὁ Δαβίδ (Ψαλμὸς 103, 24 = Πόσον μεγάλα καὶ θαυμαστὰ είναι τὰ ἔργα σου, Κύριε. "Ολα, καὶ τὰ μικρὰ καὶ τὰ μεγάλα, ὅλα ἀνεξαιρέτως, τὰ ἐδημιούργησες μὲ σοφίαν).

3. Ἡθικά προσόντα

α) Ὁ Θεὸς εἶναι ἄγιος, δηλαδὴ ἀγνός, καθαρός, ἀναμάρτητος. Θέλει δὲ καὶ τὰ πλάσματά του, ἡμεῖς οἱ ἀνθρώποι, νὰ γίνωμεν ἄγιοι.

β) Εἶναι δίκαιος. Ἐπειδὴ ὁ Θεὸς εἶναι ἄγιος, ἔπλασε καὶ τὸν ἀνθρωπὸν ἰκανὸν νὰ ζήσῃ μὲ ἀγάπην καὶ δικαιοσύνην. Διὰ τοῦτο ἀμείβει καὶ βραβεύει τοὺς ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι ζοῦν μὲ ἀρετὴν καὶ δικαιοσύνην, τιμωρεῖ δὲ τοὺς ἀδίκους καὶ κακούς. Ἐκεῖ ὅμως ὅπου θὰ φανῇ πλήρως ἡ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ, εἶναι ἡ μέλλουσα ζωὴ. Ἐν ὅσῳ χρόνῳ ζῶμεν, μᾶς ἀνέχεται ὁ Θεός, καίτοι εἰμεθα ἀμαρτωλοί, διότι, ὡς πολυεύστηλαγχος, περιμένει νὰ μετανοήσωμεν.

γ) Εἶναι ἀγάπη. Ὁ Χριστιανισμὸς εἶναι ἡ Θρησκεία τῆς ἀγάπης. Ἡ πλέον χαρακτηριστικὴ ἴδιότης τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ ἀγάπη καὶ τὴν ἀγάπην διδάσκει καὶ ζητεῖ ἀπὸ τοὺς ὅπαδούς του ὁ Χριστός. «Ο μὴ ἀγαπῶν οὐκ ἔγρω τὸν Θεόν, ὅτι ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστὶν (Α' ἐπιστολὴ Ἰωάννου δ', 8 = Ἐκείνος ποὺ δὲν ἀγαπᾷ, δὲν ἔγνωρισε ποτὲ τὸν Θεόν, διότι ὁ Θεός εἶναι ἀγάπη). Ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ φαίνεται ἀπὸ τὸν τρόπον κατὰ τὸν ὅποιον ἐδημιούργησε τὸν κόσμον. Ἐπειδὴ ἀγαπᾷ τὰ πλάσματά του, τὰ ἐπροίκισε μὲ τοιαύτας ἀρετὰς καὶ ἴδιότητας, ὡστε νὰ δύνανται νὰ εἶναι εὔτυχῃ, ἐάν, βεβαίως, ζοῦν κατὰ τὸ θέλημά του.

Ἡ ἀπειρος ὅμως ἀγάπη τοῦ Θεοῦ φαίνεται περιτράνως ἀπὸ τὸν τρόπον, μὲ τὸν ὅποιον ἀπεφάσισε νὰ σώσῃ τὸ ἀμαρτωλὸν ἀνθρώπινον γένος.

Πρὸς χάριν ἡμῶν καὶ ἀπὸ ἀγάπην πρὸς ἡμᾶς, παρέδωκε τὸν Υἱὸν του εἰς θάνατον σταυρικόν, διὰ νὰ σωθῶμεν ἡμεῖς. Τὸ πόσον μεγάλη καὶ ἀπειρος εἶναι ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ τὸ λέγει θαυμάσια ὁ Εὐαγγελιστὴς τῆς ἀγάπης :

«Οὕτω γὰρ ἡγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν υἱὸν αὐχοῦ τὸν μονογενῆ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται, ἀλλ᾽ ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον» (Ιωάννου : γ', 16 = Τόσον πολὺ ἡγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον τῶν ἀνθρώπων, ποὺ ἔζη εἰς τὴν ἀμαρτίαν, ὥστε παρέδωκεν εἰς θάνατον τὸν μονογενῆ υἱόν του, διὰ νὰ μὴ χαθῇ εἰς αἰώνιον θάνατον καθένας, ποὺ πιστεύει εἰς αὐτόν, ἀλλὰ νὰ ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον).

4. Ὁ Θεός δημιουργός τοῦ κόσμου

‘Ο Θεὸς εἶναι «ποιητὴς οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀοράτων». Εἶναι τοῦτο βασικὴ ἀλήθεια τῆς Χριστιανικῆς διδασκαλίας καὶ πίστεως. Ἡ Ἀγία Γραφὴ ἀρχίζει μὲ τὴν βεβαίωσιν : «Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν» (Γένεσις α' 1). Ποιητὴς λέγεται ὁ Θεός, διότι ἐδημιούργησεν ἀπὸ τὸ μηδέν, ἀπὸ τὸ τίποτε, τὸν κόσμον. Ἔγένοντο δὲ τὰ πάντα διὰ τοῦ λόγου του. «Εἶπε καὶ ἐγένετο». Εἶναι δὲ ὡραῖα ὅσα ἔκαμεν ὁ Θεός, καὶ δι' αὐτὸν ὀνομάζονται κόσμος, στόλισμα.

Λέγοντες ὄρατά, ἐννοοῦμεν αὐτὰ τὰ ὅποια ἀντιλαμβανόμεθα διὰ τῶν αἰσθήσεών μας. “Οσα βλέπομεν, ὅσα ἀκούομεν, ὅσα γενούμεθα, ὅσα ὀσφραίνομεθα κ.λ.π. Αὐτὰ ἀποτελοῦν τὸν ὑλικὸν κόσμον. “Ωστε ὁ ὑλικὸς κόσμος εἶναι ἡ Φύσις ὅλη. Τὸ σῶμά μας, τὰ ζῶα, τὰ φυτά, τὰ πτηνά, οἱ ίχθύες, ἡ θάλασσα, ὁ ἥλιος, ἡ σελήνη κλπ. ἀνήκουν εἰς τὸν ὑλικὸν κόσμον.

5. Ὁ Θεός δημιουργός τοῦ ἀνθρώπου

Τὸ τελειότερον ἀπὸ τὰ δημιουργήματα τοῦ Θεοῦ εἶναι ὁ ἄνθρωπος. ‘Η τελειότης τοῦ ἀνθρώπου, ἔναντι τῶν ἄλλων δημιουργημάτων, φαίνεται καὶ ἀπὸ τὸν ἴδιαίτερον τρόπον, μὲ τὸν ὅποιον ἐπλασεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον.

Εἰς τὴν Γένεσιν φαίνεται ἡ ἴδιαιτέρα φροντὶς τοῦ Θεοῦ διὰ τὸν ἄνθρωπον. Εἰς τὸ πρῶτον κεφάλαιον τοῦ βιβλίου αὐτοῦ, ὅταν ἐδημιούργει ὁ Θεὸς τὸν ὑλικὸν κόσμον, ἔλεγε : «Γενηθήτω» (=ἄς γίνη). “Οταν δὲ ἐτοίμασεν ὁ Θεὸς πάντα τὰ ὑλικά, προκειμένου νὰ κάμη τὸν ἄνθρωπον, δὲν εἶπε «Γενηθήτω», ὀλλὰ «Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ κάθ' ὅμοιώσιν». ‘Η φράσις «κατ' εἰκόνα» ἔχει τὴν σημασίαν, ὅτι ὁ Θεὸς ἔδωσεν εἰς τὸν ἄνθρωπον νοῦν καὶ ἐλευθέραν θέλησιν. Τὸ δὲ «καθ' ὅμοιώσιν» σημαίνει, ὅτι ὁ ἄνθρωπος δύναται, ἀν θέλῃ, νὰ ὅμοιωθῇ πρὸς τὸν Θεόν.

‘Ο ἄνθρωπος ἔχει σῶμα καὶ ψυχήν. Εἶναι ὑλικὸς κατὰ τὸ σῶμα καὶ ἄϋλος κατὰ τὴν ψυχήν. Μετέχει, λοιπόν, καὶ τοῦ Πνευματικοῦ κόσμου καί, ὡς ὃν πνευματικόν, εἶναι αἰώνιος. Τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου ἐπλάσθη, ὅπως καὶ ἡ ψυχή, ἀφθαρτὸν καὶ αἰώνιον. Λόγω ὅμως τῆς ἀμαρτίας τῶν Πρωτοπλάστων, ἔγινε φθαρτόν, θυητόν.

Αλλά, παρά ταῦτα, ἔχει καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου ἀνυπολόγιστον ἀξίαν. Τὴν ἀξίαν τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος ἀποδεικνύουν καὶ οἱ λόγοι τοῦ Παύλου. Γράφων ὁ Ἀπόστολος τῶν ἑθνῶν πρὸς τοὺς Κορινθίους, λέγει : «Οὐκ οἴδατε ὅτι ναὸς Θεοῦ ἐστε καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν;» (Α' Κορινθ. γ', 16). Εἰς τὸ στ' κεφάλαιον, στίχ. 19 τῆς ἴδιας ἐπιστολῆς γράφει πάλιν διὰ τὸ σῶμα : «Οὐκ οἴδατε ὅτι τὸ σῶμα ὑμῶν ναὸς τοῦ ἐν ὑμῖν Ἁγίου Πνεύματός ἐστιν;». Πόσην προσοχὴν πρέπει νὰ καταβάλῃ ὁ ἀνθρωπός, διὰ νὰ κρατήσῃ ἄγνον, καθαρόν, ἀμόλυντον τὸ σῶμά του, τὸν Ναὸν τοῦ Θεοῦ.

Ίδιαίτερα προσόντα τοῦ ἀνθρώπου, τὰ δόποια τοῦ ἔδωκεν ὁ Θεός, είναι ὁ νοῦς, τὸ λογικὸν καὶ ἡ ἐλευθέρα βούλησις. Ἐπειδὴ δὲ ἔχει ὁ ἀνθρωπός τὸ λογικὸν καὶ τὸ δικαίωμα νὰ κάμη τοῦτο ἡ ἐκεῖνο, τὸ καλὸν ἡ τὸ κακόν, διὰ τοῦτο ἔχει καὶ τὴν εὐθύνην διὰ τὰς πράξεις του.

6. Ἡ ἀμαρτία τῶν Πρωτοπλάστων

Ο Θεός ἐδημιούργησε τοὺς πρωτοπλάστους, ἀφοῦ προηγουμένως τοὺς ἐτοίμασε κάθε τι, τὸ δόποιον θὰ τοὺς ἥτο χρήσιμον καὶ θὰ ἔκαμνε τὴν ζωὴν των εύτυχη.

Ἐνα μόνον περιορισμὸν ἔθεσε : Δὲν θὰ φάγετε, τοὺς εἶπεν, ἀπὸ τοὺς καρποὺς ἐνὸς δένδρου. Ο περιορισμὸς αὐτὸς ἥτο γύμνασμα ὑπομονῆς, ὑπακοῆς καὶ ἐλευθερίας.

Ἡμπτοροῦσαν, ἐὰν ἥθελαν, νὰ μὴ φάγουν. Αὔτοί, ὅμως, ἐπρότιμησαν νὰ φάγουν. Ἐδείχθησαν, τοιουτοτρόπως, ἀχάριστοι εἰς τὸν εὐεργέτην των καὶ δημιουργὸν των. Καὶ ἀσεβεῖς, διότι παρήκουσαν τὴν ἐντολὴν του. Καὶ πονηροί, διότι ἥθελησαν νὰ δοκιμάσουν ἐκεῖνο, τὸ δόποιον τοὺς ἥτο ἀπηγορευμένον καὶ ἀτέο τὸ δόποιον ἐπερίμεναν νὰ γίνουν καὶ αὐτοὶ Θεοί, ὅπως τοὺς εἶπεν ὁ Σατανᾶς.

Ίδοὺ διατί, εἰς τὸ προηγούμενον κεφάλαιον, εἴπομεν ὅτι ὁ ἀνθρωπός φέρει τὴν εὐθύνην τῶν πράξεών του. Ἡμαρτία τῶν πρωτοπλάστων είναι ἡ παρακοΐ.

Τὰ ἀποτελέσματα τῆς παρακοῆς είναι γνωστά. Οἱ πρωτόπλαστοι ἔεδιώχθησαν ἀπὸ τὸν παράδεισον, ὁ νοῦς των ἐσκοτίσθη καὶ, ἐνῷ εἶχον πλαστῆ ᾔθάνατοι, ἔγιναν, ἐνεκα τῆς ἀμαρτίας, θνητοί. «Ἡ ἀμαρτία γεννᾷ θάνατον».

Ἡ ἀμαρτία τῶν πρωτοπλάστων μεταδίδεται κληρονομικῶς εἰς

όλοκληρον τὸ ἀνθρώπινον γένος, ἀφοῦ ὅλων τῶν ἀνθρώπων πρόγονοι εἶναι ὁ Ἀδάμ καὶ ἡ Εὔα.

7. Ὁ Θεός προνοεῖ διὰ τὰ πλάσματά του

Μετὰ τὴν δημιουργίαν, δὲν ἀφῆκεν ὁ Θεός τὸν κόσμον εἰς τὴν τύχην του, ἀλλὰ φροντίζει διὰ τὴν συντήρησίν του καὶ ἐνδιαφέρεται δι’ αὐτόν.

Χωρὶς τὴν φροντίδα τοῦ Θεοῦ, ὁ κόσμος θὰ κατεστρέφετο, ἀφοῦ εἶναι ὑλη. Δὲν συμβαίνει ὅμως τοῦτο. Ἐπρονόησεν ὁ Θεός νὰ ρυθμίσῃ τὴν ζωὴν τοῦ κόσμου μὲν νόμους, ὥστε νὰ γίνωνται τὰ πάντα εἰς τὸν κόσμον μὲν τάξιν καὶ ἀρμονίαν.

Ίδιαιτέρων φροντίδα ἔχει ὁ Θεός διὰ τὸν ἀνθρωπὸν. Τόσον πολὺ φροντίζει καὶ προνοεῖ δι’ αὐτόν, ὥστε καὶ τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς τοῦ ἀνθρώπου ἔχει μετρημένας (Ματθαίου 1, 30). Ἡ φροντὶς τοῦ Θεοῦ διὰ τὸν κόσμον δὲν περιορίζεται μόνον εἰς τὴν συντήρησιν αὐτοῦ. Παρακολουθεῖ καὶ ἐνδιαφέρεται νὰ ἐπιτύχῃ καὶ ὁ σκοπός, διὰ τὸν δποῖον ἐδημιουργήθη. Παιδαγωγεῖ ὁ Θεός καὶ τιμωρεῖ ἐνίοτε τοὺς ἀνθρώπους. Ἀλλὰ πάντοτε ἔξ ἀγάπης καὶ μὲ σκοπὸν νὰ γίνη ὁ ἀνθρωπὸς κληρονόμος τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ.

Ἡ Πρόνοια τοῦ Θεοῦ δὲν περιορίζεται μόνον εἰς τὸν ἀνθρωπὸν. «Ἐμβλέψατε εἰς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι οὐ σπείρουσιν οὐδὲ θεοίζουσιν οὐδὲ συνάγουσιν εἰς ἀποθήκας, καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐρανίος τρέφει αὐτά» (Ματθ. στ', 26 = Κυττάρετε τὰ πετεινὰ καὶ ἴδετε, ὅτι αὐτὰ δὲν σπείρουν, οὔτε θερίζουν, οὔτε μαζεύουν εἰς ἀποθήκας, διὰ τὸν χειμῶνα ἢ τὸν καιρὸν τῆς στερήσεως. Καὶ ὅμως ὁ Πατὴρ σας ὁ ἐπουράνιος τὰ τρέφει.

Ἄσφαλῶς, καὶ σεῖς θὰ ἔχετε περιστατικὰ τῆς ζωῆς σας, κατὰ τὰ ὅποια τὸ χέρι τοῦ Θεοῦ τὸ ἡσθάνθητε προστατευτικὸν εἰς πλείστους κινδύνους.

Β' Ο ΥΙΟΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΚΑΙ Η ΣΩΤΗΡΙΑ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ

1. Τὰ ἄρθρα τῆς πίστεως 2ον ἔως 7ον

Ἄπὸ τὰ ἄρθρα αὐτὰ διδασκόμεθα οἱ Χριστιανοὶ τί πρέπει νὰ πιστεύωμεν περὶ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ. Αὐτὰ εἶναι τὰ ἔξης ἔξ :

2ον. «Καὶ εἰς ἔνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ, τὸν μονογενῆ, τὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα πρὸ πάντων τῶν αἰώνων. Φῶς ἐκ φωτός, Θεὸν ἀληθινόν, ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ γεννηθέντα, οὐ ποιηθέντα, δόμοούσιον τῷ Πατρί, δι’ οὗ τὰ πάντα ἐγένετο».

3ον. «Τὸν δὲ ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν καὶ σαρκωθέντα ἐκ Πνεύματος Ἀγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου καὶ ἐνανθρωπήσαντα».

4ον. «Σταυρωθέντα τε ὑπὲρ ἡμῶν ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου καὶ παθόντα καὶ ταφέντα».

5ον. «Καὶ ἀναστάντα τῇ τούτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς Γραφάς».

6ον. «Καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ καθεξόμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρός».

7ον. «Καὶ πάλιν ἐρχόμενον μετὰ δόξης κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς· οὐ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος».

2. Ἐρμηνεία τοῦ 2ου ἄρθρου

Εἰς τὰ ἔξ αὐτὰ ἄρθρα περιέχεται ὅλη ἡ διδασκαλία τῆς Ἀγίας Γραφῆς περὶ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ: α) **Εἰς τὸ 2ον ἄρθρον** ὁ Σωτὴρ καλεῖται **Κύριος**, διότι εἶναι παντοδύναμος καὶ παντοκράτωρ. Εἴναι δὲ κύριος καὶ ἔξουσιαστής τοῦ σύμπαντος. Τὸ δόνομα, τὸ ὃποιον τοῦ ἐδόθη τὴν ὁγδόην ἡμέραν ἀπὸ τῆς γεννήσεώς του, ἔτοι **Ιησοῦς = Σωτήρ**. Χριστὸς καλεῖται, διότι εἶναι ὁ Πνευματικὸς βασιλεὺς τῶν ἀνθρώπων. Τὸ ἐπίθετον **Χριστὸς** ἔδιδον οἱ Ἐβραῖοι εἰς τοὺς βασιλεῖς των, ἐπειδὴ ἔχριοντο μὲν μύρον, ὅταν ἀνελάμβανον τὰ καθήκοντά των.

Υἱὸς τοῦ Θεοῦ μονογενῆς καλεῖται ὁ Χριστός, διότι εἶναι δὲ μόνος ἐκ φύσεως Υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι εἰμεθα τέκνα τοῦ Θεοῦ κατὰ χάριν.

Εἰς τὸ ἄρθρον τοῦτο δύμολογοῦμεν ὅτι «ὁ Χριστὸς ἐγεννήθη ἐκ τοῦ Πατρὸς πρὸ πάντων τῶν αἰώνων», διότι ὁ Ἰησοῦς ἐγεννήθη ἐκ τοῦ Πατρός, δὲν ἐποιήθη, ὅπως τὰ ἄλλα δημιουργήματα τῆς φύσεως. Εἴναι δὲ προαιώνιος, ὅπως ὁ Πατήρ. Πάντοτε ὑπάρχων, ὅπως ὁ Πατήρ Θεός.

β) «Φῶς ἐκ φωτός, Θεὸν ἀληθινόν, ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ γεννηθέντα, οὐ ποιηθέντα, δόμοούσιον τῷ Πατρί, δι’ οὗ τὰ πάντα ἐγένετο».

Φῶς καλεῖται, ἐπειδὴ φωτίζει ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Ἐκ φωτός,

διότι ἐγεννήθη ἀπὸ τὸν Θεὸν Πατέρα, ὁ ὅποῖος εἶναι φῶς. Εἶναι Θεὸς ὁ Χριστός, διότι ἐγεννήθη ἀπὸ ἀληθινὸν Θεόν. Δὲν ἔδημιουργήθη, οὔτε εἶναι κτίσμα τοῦ Θεοῦ, ὅπως ύπεστήριξεν ὁ αἱρετικὸς Ἀρειος. Μὲ ὅλας αὐτὰς τὰς ἐκφράσεις οἱ ὄγιοι Πατέρες τῆς Ἑκκλησίας θέλουν νὰ μᾶς ἀσφαλίσουν εἰς τὴν πίστιν, ὅτι ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, εἶναι Θεὸς τέλειος καὶ ἀληθινός.

Πολλάκις εἰς τὴν Ἁγίαν Γραφὴν καὶ τὴν Ἱερὰν Παράδοσιν ὁ Χριστός, ὡς Θεός, καλεῖται Σοφία καὶ Λόγος καὶ Δύναμις.

3. Ἐρμηνεία τοῦ 3ου ἄρθρου

Εἰς τὸ ἄρθρον τοῦτο διακηρύσσομεν τὴν πίστιν μας εἰς τὸν ἐνανθρωπήσαντα Ἰησοῦν. ‘Ο Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, τὸ δεύτερον πρόσωπον τῆς Ἁγίας Τριάδος, πρὸς χάριν ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων καὶ διὰ τὴν σωτηρίαν μας, κατῆλθεν ἀπὸ τοὺς Οὐρανούς καὶ ἐγεννήθη, ὡς τέλειος ἀνθρωπος, μὲ σάρκα ἀνθρωπίνην, ἀπὸ τὴν Παρθένον Μαρίαν. Ναὶ μὲν εἶναι καὶ τέλειος ἀνθρωπος, ὅπως εἶναι τέλειος Θεός, ἀλλὰ χωρὶς ἀμαρτίαν, διότι δὲν εἶχε πατέρα ἀνθρώπου, ἀλλὰ τὸν Θεόν. Ἐσαρκώθη ἐκ Πνεύματος Ἀγίου. Τὸ ἀκατάληπτον τοῦτο γεγονός τῆς ἐνανθρωπήσεως εἶχε προφητεύσει, πρὸ πολλῶν αἰώνων, ὁ Ἡσαΐας. «Ιδοὺ ἡ Παρθένος ἐν γαστρὶ ἔξει, καὶ τέξεται νίον, καὶ καλέσεις τὸ δνομα αὐτοῦ Ἐμμανουὴλ» (‘Ἡσαΐας 7’, 14 καὶ Ματθ. α’, 23 = ’Ιδοὺ ἡ παρθένος, ποὺ δὲν ἔγνωρισεν ἀνδρα, θὰ συλλάβῃ καὶ θὰ γεννήσῃ νίον καὶ δσοι θὰ πιστεύουν εἰς αὐτόν, θὰ τὸν δνομάσουν Ἐμμανουὴλ, δηλαδὴ «ὁ Θεὸς εἶναι μαζί μας»).

Εἴπομεν εἰς τὰ προηγούμενα, ὅτι ὅλοι οἱ ἀνθρωποι, ὡς ἀπόγονοι τοῦ Ἀδάμ καὶ τῆς Εὕας, εἶναι ως νὰ ἐκάμαμεν ἡμεῖς τὴν ἀμαρτίαν ἐκείνων. Τοῦτο εἶναι δόγμα, εἶναι βασικὴ ἀλήθεια τῆς πίστεώς μας. Μόνοι των οἱ ἀνθρωποι, μὲ προσευχὰς ἢ θυσίας, ἥτο ἀδύνατον νὰ σωθοῦν ἀπὸ τὴν αἰωνίαν τιμωρίαν. ‘Ο πανάγαθος καὶ πάνσοφος Θεὸς εἶχε τὸ σχέδιόν του. Καὶ ὅταν ἥλθεν ὁ κατάλληλος καιρός, ἀπεστάλη ὁ Χριστός καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν ἐθυσιάσθη.

4. ”Αρθρον 4ον. Ἡ Σταύρωσις καὶ ἡ Ταφὴ

«Σταυρωθέντα τε ὑπὲρ ὑμῶν ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου καὶ παθόντα καὶ ταφέντα». ‘Ο Κύριός μας καὶ ἐσταυρώθη, ὅτε ἥτο διοικητὴς τῆς

την άνωση την οποία τον απέδειχε σαν αρχαιολόγο και παραγόντα στην εποχή

‘Ο ‘Εσ:αυρωμένος

Παλαιστίνης ὁ Πόντιος Πιλᾶτος, καὶ ἔπαθε καὶ ἐτάφη. Φρικτὰ εἰναι τὰ Πάθη τοῦ Κυρίου.

Ἐκτὸς τοῦ ὅτι εἰς τὸν διὰ τοῦ σταυροῦ θάνατον κατεδικάζοντο οἱ χειρότεροι κακοῦργοι, ἡ σταύρωσις ἥτο κάτι τὸ φοβερόν, τὸ ἀποτρόπαιον. Ὁποιος κατεδικάζετο εἰς τὸν σταυρικὸν θάνατον, ἔμενε πολλὰς ἡμέρας καρφωμένος εἰς τὸ ξύλον. Οἱ πόνοι, ἡ πεῖνα, ἡ δίψα, ἡ αἰμορραγία ἥσαν δύμολογουμένως θέαμα καὶ πάθημα φρικτόν.

Καὶ ὅμως, ὁ Κύριος ὑπέφερεν ἀγογγύστως ὅλα αὐτά, ὡς νὰ ἥτο κακοῦργος. Ἐνῷ ἐδίψησε, τὸν ἐπότισαν ὅξος μὲ χολήν. Μόνος, ἐγκαταλειπιμένος, ἐν μέσῳ δύο ληστῶν, μὲ τὸν ἀκάνθινον στέφανον εἰς τὴν κεφαλήν, ὑφίσταται τὰ πάντα ἀπὸ τὴν ἄπειρον ἀγάπην Του πρὸς τὸν ἄνθρωπον. Ὡς Μέγας Ἀρχιερεύς, προσέφερεν εἰς θυσίαν τὴν ἴδικήν Του ζωὴν καὶ μὲ τὸ Τίμιον Αἷμά Του ὑπέγραψε τὸ γραμμάτιον τῆς ἔξοφλήσεως τῶν ἀμαρτιῶν μας, μᾶλλον ἔξεσχισε τοῦτο. Διὰ τοῦτο ψάλλομεν «Ο Σταυρός σου, Κύριε, ζωὴ καὶ ἀνάστασις ὑπάρχει τῷ λαῷ σου...». Καὶ ἐτάφη ὁ Κύριος. Αὐτός, ἡ ζωὴ, ὁ δοτήρ τῆς ζωῆς, κατετέθη νεκρὸς εἰς τάφον. Προηγουμένως εἶχε ζητήσει ἀπὸ τὸν Θεόν, νὰ συγχωρήσῃ τοὺς σταυρωτάς Του. «Ηνοιένε τὸν Παράδεισον εἰς τὸν μετανοήσαντα ληστήν. Ἐφρόντισε, ἐνῷ ἔπνεε τὰ λοίσθια, ὡς ἄνθρωπος, διὰ τὴν Μητέρα Του, καί, ἀφοῦ ἔξεπληρώθησαν ὅσα ὤφειλε νὰ πάθῃ, παρέδωκε τὸ πνεῦμα.

5. Ἡ Ἀνάστασις

Ἄρθρον 5ον.

Ἔτοι ὅμως δυνατὸν νὰ κρατηθῇ εἰς τὸν ἄδην ὁ ἀρχηγὸς τῆς ζωῆς; «Οχι, δὲν ἥτο. Τὴν τρίτην ἡμέραν, ὅπως εἶχεν εἴπει ὁ ἕδιος καὶ ὅπως ἔγραφαν οἱ Προφῆται, ὁ Χριστὸς ἀνέστη!»

Ἡ Ἀνάστασις τοῦ Κυρίου εἰναι τὸ μέγα, τὸ μοναδικὸν κοσμοιστορικὸν γεγονός, τὸ ὅποιον ἤλλαξε τὴν ὅψιν τοῦ κόσμου. Ἡ Ἀνάστασις τοῦ Κυρίου δὲν ἔγινε μυστικά. «Οπως καὶ ἡ Σταύρωσις καὶ ἡ ταφή, οὕτω καὶ ἡ Ἀνάστασις, ἔγινε φανερά. Οἱ ἀρχοντες τῶν Ἰουδαίων μάλιστα εἶχον ἀναθέσει τὴν φρούρησιν τοῦ τάφου εἰς στρατιωτικὸν ἀπόσπασμα.

Ἡ Ἀνάστασις τοῦ Κυρίου εἰναι ἐγγύησις καὶ ἀπόδειξις ὅτι «καὶ οἱ νεκροὶ ἐν Χριστῷ ἀναστήσονται πρῶτον» (Α' Θεσσαλ. δ', 16).

6. Ἡ Ἀνάληψις

Ἄρθρον 6ον.

Ο Κύριος, μετὰ τὴν Ἀνάστασίν του, ἔμεινεν ἐπὶ τῆς Γῆς τεσσαράκοντα ἡμέρας. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ἐφανερώθη πολλάκις καὶ εἰς πολλοὺς μαθητάς Του. Τὴν τεσσαρακοστὴν ἡμέραν, ἀπὸ τῆς Ἀναστάσεως, ἀνελήφθη εἰς τοὺς οὐρανούς, ἐνώπιον τῶν μαθητῶν Του:

Ἡ ἀποστολή Του εἰς τὴν γῆν, ως ἀνθρώπου, ἔληξεν. Νικητὴς τῆς φθορᾶς καὶ τοῦ θανάτου, μὲ τὴν πρώτην δόξαν, ἀνέβη εἰς τοὺς οὐρανούς καὶ «ἐκάθησεν εἰς τὰ δεξιὰ τῆς μεγαλοσύνης τοῦ Θεοῦ ἐν ὑψηλοῖς». Ἐλαβε δηλαδή, καὶ ως ἀνθρωπος, τὴν θείαν δόξαν, τὴν ὅποιαν εἶχε πάντοτε, ως Υἱὸς τοῦ Θεοῦ.

7. Ἡ Δευτέρα παρουσία τοῦ Κυρίου

Ἄρθρον 7ον.

Τὸ ἄρθρον αὐτὸ τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως, εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ ὅποιου ἐννοοῦμεν τὸ ρῆμα «Πίστεύω», ὅπως εἰς ὅλα τὰ ἄρθρα, μᾶς λέγει, ὅτι ὁ Κύριος θὰ ἔλθῃ πάλιν εἰς τὴν γῆν. Αὔτὴν ὅμως τὴν φορὰν δὲν θὰ ἔλθῃ ταπεινὸς καὶ περιφρονημένος, ὅπως ὅταν ἐγεννήθη. Οὕτε πάλιν θὰ ἔλθῃ, διὰ νὰ διδάξῃ, νὰ θεραπεύσῃ ἢ νὰ κάμη θαύματα. Τώρα θὰ ἔλθῃ μετὰ δόξης, μὲ μεγαλοπρέπειαν θεϊκήν. Συνοδοί Του θὰ είναι τὰ ἀγγελικὰ τάγματα καὶ ὅλοι ὅσοι ἔζησαν κατὰ τὸ θέλημά Του. Θὰ ἔλθῃ ως κριτής, ως δικαστής, ἵνα «ἀποδώσῃ ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ». *Ω, ποίᾳ ὥρᾳ τότε καὶ ἡμέρᾳ φοβερά, ὅταν καθίσῃ ὁ κριτής ἐπὶ θρόνου φοβεροῦ. Βίβλοι ἀνοίγονται, καὶ πράξεις ἐλέγχονται καὶ τὰ κρυπτὰ τοῦ σκότους δημοσιεύονται...*», ψάλλει ὁ ψαλμῳδὸς τῆς Ἐκκλησίας μας.

Κατὰ τὴν Δευτέραν παρουσίαν τοῦ Κυρίου θὰ κριθοῦν πάντες, ζῶντες καὶ νεκροί. Καὶ οἱ μὲν δίκαιοι θὰ μεταβοῦν εἰς τὴν αἰώνιον ζωήν, οἱ δὲ ἀδικοὶ εἰς τὴν αἰώνιον κόλασιν. Ἡ ἀπόφασις θὰ στηριχθῇ εἰς τὰ ἔργα ἐνὸς ἑκάστου εἰς τὴν παροῦσαν ζωήν.

Τὴν ἡμέραν τῆς Δευτέρας παρουσίας τοῦ Κυρίου οὐδεὶς γνωρίζει.

Μετὰ τὴν Δευτέραν παρουσίαν, ὁ Κύριος θὰ είναι αἰώνιως βασιλεὺς ὅλων ἐκείνων, οἱ δόποιοι Τὸν πιστεύουν, καὶ δέν θὰ ἔχῃ τέλος ποτὲ ἡ θεία καὶ ἔνδοξος βασιλεία Του.

Γ' ΠΕΡΙ ΑΓΙΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ

Αρθρον 8ον. «Καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἀγιον, τὸ κύριον, τὸ ζωοποιόν, τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον, τὸ σὺν Πατρὶ καὶ Υἱῷ συμπροσκυνούμενον, καὶ συνδοξαζόμενον, τὸ λαλῆσαν διὰ τῶν προφητῶν».

Μὲ τὸ ὅγδοον ἄρθρον ὁμολογοῦμεν πίστιν καὶ ἀφοσίωσιν εἰς τὸ Ἀγιον Πνεῦμα, τὸ τρίτον πρόσωπον τῆς Ἁγίας Τριάδος. Ὁμολογοῦμεν αὐτὸ Κύριον, ἐπειδὴ καὶ αὐτό, ὅπως ὁ Πατήρ καὶ ὁ Υἱός, ἔχει κυριότητα καὶ ἔξουσίαν ἐφ' ὅλης τῆς κτίσεως.

Όνομάζομεν αὐτὸ ζωοποιὸν καὶ διότι δίδει ζωήν, ἀλλὰ πρὸ πάντων, διότι αὐτὸ χορηγεῖ τὴν πνευματικὴν ζωήν. Ἐν δὲν μᾶς φωτίσῃ τὸ Ἀγιον Πνεῦμα, ή ζωή μας δὲν θὰ είναι σύμφωνος μὲ τὴν ἀλήθειαν καὶ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Μόνον διὰ τῆς χάριτος τοῦ Ἀγίου Πνεύματος καθαρίζεται ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὴν ἀμαρτίαν καὶ ἡ ψυχὴ του παίρνει πάλιν τὴν δύναμιν της. Τὸ Ἀγιον Πνεῦμα, λοιπόν, καθαρίζει ψυχὴν καὶ νοῦν καὶ ζωογονεῖ τὸν ἄνθρωπον.

Ομολογοῦμεν ἀκόμη ὅτι τὸ Ἀγιον Πνεῦμα ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ Πατρός. Ο Πατήρ δηλαδὴ ἀποστέλλει τὸ Ἀγιον Πνεῦμα εἰς τοὺς ἀνθρώπους, διὰ νὰ τοὺς ἀγιάσῃ.

Ομολογοῦμεν ἐπίστης ὅτι προσκυνοῦμεν καὶ δοξάζομεν τὸ Ἀγιον Πνεῦμα, ὅπως καὶ ὅσον προσκυνοῦμεν καὶ δοξάζομεν τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱόν, διότι καὶ τοῦτο είναι Θεὸς ἀληθινὸς καὶ τέλειος. Ἐν τέλει ὁμολογοῦμεν καὶ πιστεύομεν, ὅτι ὅσα εἴπαν καὶ ἔγραψαν οἱ Προφῆται, τοὺς τὰ ἐνέπνεε τὸ Ἀγιον Πνεῦμα.

Δ΄ Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

Άρθρον 9ον. «Εἰς μίαν, ἀγίαν, καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν».

Ἐδῶ ὁμολογοῦμεν τὴν πίστιν μας καὶ τὴν ἀφοσίωσίν μας εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Ἰδρυτής καὶ κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας εἰναι ὁ Κύριος, μέλη δὲ τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας εἰναι ὅσοι κρατοῦν τὴν πίστιν των, ὅπως τὴν παρέδωκεν ὁ Κύριος καὶ οἱ Ἀπόστολοι, καὶ ρυθμιστής τῆς ζωῆς των εἰναι ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ.

Εἰς τὸ κεφάλαιον «ἡ Ὁρθόδοξη Χριστιανικὴ Ἐκκλησία» ἔξηγήθη τὸ περιεχόμενον τοῦ ἄρθρου τούτου. Τοῦτο μόνον τονίζομεν καὶ πάλιν ἐδῶ, ὅτι δηλαδὴ οἱ Ὁρθόδοξοι Χριστιανοὶ ἀποτελοῦν τὴν *Mīaν*, *Ἀγίαν*, *Καθολικὴν* καὶ *Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν*.

1. Τὸ Βάπτισμα

Άρθρον 10ον. «Ομολογῶ ἐν βάπτισμα εἰς ἄφεσιν ἀμαρτιῶν».

Μὲ τὸ ἄρθρον τοῦτο οἱ Χριστιανοὶ ὁμολογοῦν τὴν πίστιν των εἰς ἐν βάπτισμα. Πιστεύομεν καὶ ὁμολογοῦμεν, ὅτι ἀπαραίτητος ὅρος τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρώπου εἰναι τὸ μυστήριον τοῦ Βαπτίσματος. Εἰναι δὲ καὶ σημεῖον ἀναγνωρίσεως ἐνὸς ἀνθρώπου, ὡς Χριστιανοῦ, τὸ Βάπτισμα. Ἄφ’ ἦς ὥρας βαπτισθῆ, γίνεται μέλος τῆς Ἐκκλησίας. Τὸ Βάπτισμα εἰναι πνευματικὸν λουτρόν. Ο βαπτιζόμενος καθαρίζεται ἀπὸ κάθε ἀμαρτίαν. Ο παλαιὸς ἀνθρωπος, τοῦ κακοῦ καὶ τῆς ἀμαρτίας, θάπτεται εἰς τὴν κολυμβήθραν καὶ ἀποθνήσκει. Μετὰ τὸ βάπτισμα τοῦ ἀγιασμοῦ γίνεται νέος ἀνθρωπος. Γεννᾶται πάλιν, ἀλλὰ καθαρός, ἀπηλλαγμένος ἀπὸ τὴν ἐνοχὴν τοῦ προπατορικοῦ ἀμαρτήματος καὶ τῶν ἴδικῶν του προσωπικῶν ἀμαρτιῶν. Δι’ αὐτὸ λέγεται καὶ λουτρὸν παλιγγενεσίας. (Εἰς τὸ ἰδιαίτερον κεφάλαιον «περὶ Μυστηρίων» ὑπάρχουν καὶ ἄλλαι πληροφορίαι «περὶ τῆς σημασίας τοῦ Βαπτίσματος»).

2. Περὶ τῆς μελλούσης ζωῆς

Άρθρον 11ον. «Προσδοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν».

Άρθρον 12ον. «Καὶ ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. Ἀμήν».

Τὸ ρῆμα προσδοκῶ σημαίνει : Περιμένω μὲ πίστιν καὶ ἐλπίδα. Περιμένω μὲ ἀκλόνητον πεποίθησιν, ὅτι οἱ νεκροὶ θὰ ἀναστηθοῦν,

καί, μετά τὴν ἀνάστασίν των, ἡ ζωή των πλέον θὰ εἶναι αἰώνια (12ον ἄρθρον).

Τὸ περιεχόμενον τῶν δύο τούτων ἄρθρων εἶναι δύο θεμελιώδεις ἀλήθειαι, δύο δόγματα βασικά, τῆς χριστιανικῆς πίστεως. Ὁ ἕδιος δὲ Κύριος ἐδίδαξεν, ὑπεσχέθη καὶ ἐβεβαίωσεν, ὅτι ὅλοι ἀνεξαιρέτως οἱ νεκροὶ θὰ ἀναστηθοῦν.

Οἱ Χριστιανοὶ πιστεύομεν ὅτι ὁ ἀνθρωπος, ὅταν ἀποθνήσκῃ, δὲν χάνεται. Ἀπλῶς τὸ μὲν σῶμα ἐπιστρέφει εἰς τὴν γῆν, ἀπὸ τὴν δοποίαν ἐλήφθη κατὰ τὴν δημιουργίαν, καὶ διαλύεται. Ἡ ψυχὴ ὅμως, ἐπειδὴ εἶναι ἀθάνατος, ἀναμένει νὰ ἔλθῃ πάλιν ὁ Κύριος, νὰ ἐνωθῇ μὲ τὸ σῶμα καὶ νὰ λάβῃ τὴν θέσιν, τὴν δοποίαν ἔχει ἐτοιμάσει ὁ Θεός, κατὰ τὰ ἔργα της. Θὰ γίνη καὶ ἀνάστασις τῶν σωμάτων. Πῶς ἀκριβῶς θὰ γίνη τοῦτο, δὲν γνωρίζομεν. Τὸ πιστεύομεν ὅμως, διότι ὁ Κύριος, ἀναστάς, «ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμένων ἐγένετο».

Προσδοκῶμεν, λοιπόν, ὅτι θὰ ζήσωμεν αἰώνιως, μετὰ τὴν Δευτέραν παρουσίαν τοῦ Κυρίου καὶ τὴν κρίσιν. Ἡ ζωὴ τῶν δικαίων θὰ εἶναι ἀτελεύτητος, ἔνδοξος, μακαρία, πλησίον τοῦ Θεοῦ. Ἡ ζωὴ τῶν ἀμαρτωλῶν, τῶν ἀδίκων, τῶν σκληροκαρδίων καὶ ἀπόνων, θὰ εἶναι καὶ αὐτὴ ἀτελεύτητος, ἀλλὰ ζωὴ μαρτυρική, φρικτή. Ἡ ζωὴ αὐτὴ τῆς αἰώνιου τιμωρίας, ἡ κόλασις, ἔχει ἐτοιμασθῆ διὰ τὸν Διάβολον καὶ ἐκείνους, οἱ δοποῖοι τὸν ἀκολουθοῦν.

ΤΜΗΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Η ΘΙΚΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'

Ο ΗΘΙΚΟΣ ΝΟΜΟΣ

Είς τὴν Εἰσαγωγὴν τοῦ βιβλίου τούτου, εἴπομεν ὅτι αἱ χριστιανικαὶ ἀλήθειαι είναι δύο εἰδῶν : α) Ἐκεῖναι, τὰς ὅποιας πρέπει νὰ πιστεύωμεν καὶ β) Ἐκεῖναι, τὰς ὅποιας ὁφείλομεν νὰ πράττωμεν.

Περὶ τῶν πρώτων ὡμιλήσαμεν. Τώρα εἰσερχόμεθα εἰς τὸ δεύτερον μέρος, διὰ νὰ διδαχθῶμεν τὰ καθήκοντά μας, τί δηλαδὴ ὁφείλομεν νὰ πράττωμεν.

Εἰς τρία μέρη χωρίζονται τὰ καθήκοντα τοῦ ἀνθρώπου :

α) εἰς καθήκοντα πρὸς τὸν Θεόν, β) εἰς καθήκοντα πρὸς τὸν πλησίον καὶ γ) εἰς καθήκοντα πρὸς τὸν ἑαυτόν του.

Τὰ καθήκοντα ταῦτα περιέχονται εἰς τὴν ἡθικὴν νομοθεσίαν, τὴν ὅποιαν παρέλαβεν γραπτὴν ὁ Μωϋσῆς ἀπὸ τὸν Θεόν εἰς δύο πλάκας.

Τοῦτο ἐγένετο εἰς τὸ Θεοβάδιστον ὅρος τῆς Ἀραβίας Σινᾶ, κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν τῶν Ἐβραίων ἐκ τῆς Αἰγύπτου, εἰς τὴν γῆν Χαναάν.

Οἱ νόμοι αὐτοὶ τοῦ Θεοῦ εἰναι *αἱ Δέκα ἐντολαί*, ὁ *Δεκάλογος*, τὸν ὅποιον δὲν κατήργησεν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ἀλλὰ τὸν συνεπλήρωσεν. Εἶναι, λοιπόν, χρέος τοῦ Χριστιανοῦ νὰ γνωρίζῃ πῶς πρέπει νὰ ζῇ.

a) Τὰ καθήκοντά μας πρὸς τὸν Θεόν.

1. Ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεόν

Πρώτη ἐντολή: «Ἄκουε Ἰσραὴλ· Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν εἰς ἐστί· καὶ, Ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ

εξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου, καὶ εξ ὅλης τῆς διανοίας σου, καὶ εξ ὅλης τῆς λογίας σου. Αὕτη ἐστὶ πρώτη καὶ μεγάλη ἐντολή».

‘Η ἐντολὴ αὐτὴ μᾶς διδάσκει ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ἔνας καὶ ὅτι μόνον αὐτὸν πρέπει νὰ λατρεύωμεν μὲν ὅλην τὴν καρδίαν μας καὶ μὲν ὅλας τὰς ψυχικάς, διανοητικάς καὶ σωματικάς μας δυνάμεις. Τὰ συναισθήματά μας, τὴν θέλησίν μας, ὁ νοῦς μας νὰ εἶναι εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Θεοῦ. Τότε ἀγαπῶμεν τὸν Θεόν, ὅταν τηρῶμεν τὰς ἐντολάς του. «Ο ἔχω τὰς ἐντολάς μου καὶ τηρῶν αὐτάς, ἔκεινός ἐστιν ὁ ἀγαπῶν με» (Ιωάννου, 1ο', 21) Αὔτοί, δηλαδή, ποὺ γνωρίζει καλά καὶ φροντίζει νὰ ἐφαρμόζῃ ἀκριβῶς τὰς ἐντολάς μου, ἐκεῖνος καὶ μόνον μὲν ἀγαπᾷ.

Λοιπόν, καθῆκον πρῶτον τοῦ Χριστιανοῦ εἶναι ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεόν.

Συνέχεια τῆς πρώτης ἐντολῆς εἶναι : «Οὐκ ἔσονταί σοι Θεοὶ ἔτεροι πλὴν ἐμοῦ». Μὲ τὴν φράσιν αὐτὴν ἡθέλησεν ὁ Θεὸς νὰ διδάξῃ τοὺς Ἐβραίους καὶ ὄλους τοὺς ἀνθρώπους, ὅτι εἰς εἶναι ὁ ἀληθινὸς Θεὸς καὶ ὅτι δὲν ὑπάρχουν ἄλλοι Θεοί, ἕκτὸς ἀπ' Αὔτόν.

2. ‘Η λατρεία τοῦ Θεοῦ

Δευτέρα ἐντολή: «Οὐ ποιήσεις σεαυτῷ εἴδωλον, οὐδὲ παρτὸς ὁμοίωμα, ὅσα ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω, καὶ ὅσα ἐν τῇ γῇ κάτω, καὶ ὅσα ἐν τοῖς ὕδασιν ὑποκάτω τῆς γῆς· οὐ προσκηνήσεις αὐτοῖς, οὐδὲ μὴ λατρεύοντος αὐτοῖς».

Δίδει ἐντολὴν ὁ Θεὸς καὶ λέγει : Μὴ κάμης διὰ τὸν ἑαυτόν σου ἀγαλματὰ ἢ εἰκόνα τῶν πραγμάτων, τὰ ὅποια εύρισκονται ἄνω εἰς τὸν οὐρανόν, κάτω εἰς τὴν γῆν καὶ εἰς τὰ ὕδατα ὑποκάτω ἀπὸ τὴν γῆν. Μὴ προσκυνήσῃς αὐτά, οὕτε νὰ τὰ λατρεύσῃς.

Μᾶς εἶπεν εἰς τὴν πρώτην ἐντολὴν, ὅτι εἶναι ἔνας Θεός. Εἶναι ως ἐκ τούτου φανερόν, ὅτι δὲν πρέπει νὰ λατρεύωμεν καὶ νὰ προσκυνῶμεν ἀγάλματα καὶ εἰκόνας τῶν διαφόρων ὄντων τῆς φύσεως. Τοῦτο ἐγίνετο εἰς τὴν ἀρχαιότητα καὶ δυστυχῶς γίνεται ἀκόμη εἰς τοὺς ἀπολιτίστους λαούς.

‘Η ἐντολὴ αὐτὴ δίδεται καὶ δι’ ἡμᾶς τοὺς Χριστιανούς.

3. ‘Ο σεβασμὸς τοῦ ὄντος τοῦ Θεοῦ

Τρίτη ἐντολή: «Οὐ λήψει τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου ἐπὶ ματαίῳ». «Οὐ λήψει» σημαίνει νὰ μὴ λαμβάνῃς, νὰ μὴ πιάνῃς, νὰ

μή προφέρης, χωρὶς σπουδαῖον λόγον, τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ. Ἀπαγορεύεται νὰ μεταχειρίζωμεθα τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ εἰς τὰς συζητήσεις μας καὶ μάλιστα νὰ ὀρκιζώμεθα εἰς τὸ ὄνομά Του, διὰ νὰ γίνουν πιστευτὰ ὅσα λέγομεν. Ὁχι, λέγει ὁ Θεός. Δέν σᾶς ἐπιτρέπω νὰ δμιλῆτε, ἄνευ λόγου σοβαροῦ, διὰ τὸ ὄνομά Μου.

Πολλοί, κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ὅπως, δυστυχῶς, συνηθίζουν ἀκόμη καὶ σήμερον οἱ ἀμόρφωτοι ἄνθρωποι, χρησιμοποιοῦν τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ εἰς ὄρκους διὰ ψευδῆ πράγματα ἢ καὶ ἀστεῖα ἀκόμη. "Ολα αὐτά, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς τὰ ἀπηγόρευσεν, ὅταν συνεπλήρωσε τὸν Μωσαϊκὸν Νόμον. «Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ὀμόσαι ὅλως» (Ματθ. ε', 34 = Ἐγὼ ὅμως σᾶς λέγω νὰ μὴ ὀρκισθῆτε καθόλου. «Ἐστω δὲ ὁ λόγος ὑμῶν ραι ται, οὐ οὐ» = Ἄσ εἶναι δὲ ὁ λόγος σας ναι, ὅταν εἴναι πράγματι ναι, καὶ ὅχι, ὅταν εἴναι ὅχι).

Εἰς ἔξαιρετικὰς περιπτώσεις ἐπιβάλλεται ὁ ὄρκος. Ὁρκίζονται οἱ ἄνθρωποι, ὅταν γίνωνται στρατιῶται, ὅταν ἀναλαμβάνουν δημοσίαν ὑπηρεσίαν καὶ ὅταν καλοῦνται ως μάρτυρες εἰς τὰ δικαστήρια. Νὰ γνωρίζωμεν ὅμως ὅτι, ὅταν δίδωμεν ὄρκον, καλοῦμεν τὸν Θεὸν μάρτυρα καὶ ἐνώπιον αὐτοῦ βεβαιοῦμεν ὅτι καὶ τὸ καθῆκον πρὸς τὴν Πατρίδα θὰ τηρήσωμεν καὶ τὸ χρέος μας, ώς ὑπάλληλοι, θὰ ἐκπληρώσωμεν καὶ ὅσα εἰς τὸ δικαστήριον λέγομεν εἴναι, ἀληθῆ. Είναι φοβερὸν νὰ ὀρκισθῇ τις ψευδῶς. Ἐνθυμηθῆτε τί ἔπαθαν ὁ Ἀνανίας καὶ ἡ γυναῖκά του Σαπφείρα (Πράξ. ε', 1–10).

Ἄλλ' ὅχι μόνον ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τιμωροῦνται οἱ ψεύδορκοι, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῶν Δικαστηρίων.

4. Ἡ Ἀργία τοῦ Σαββάτου

Τετάρτη ἐντολή : «Μηνίσθητι τὴν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου ἀγιάζειν αὐτήν. Ἐξ ἡμέρας ἐργᾶ, καὶ ποιήσεις πάντα τὰ ἐργα σου, τῇ δὲ ἡμέρᾳ τῇ ἐβδόμῃ σάββατα Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου» (=Νὰ ἐνθυμῆσαι νὰ τηρῆσις ἀγίαν τὴν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου. Θὰ ἐργάζεσαι ἔξ ἡμέρας καὶ θὰ ἐκτελῆς ὅλα τὰ ἐργα σου. Τὴν ἐβδόμην ὅμως ἡμέραν, τὰ σάββατα, νὰ τὴν ἀφιερώνῃς εἰς τὸν Κύριον, τὸν Θεόν σου).

Ο Θεός, διὰ τῆς ἐντολῆς αὐτῆς, παραγγέλλει νὰ ἐργαζώμεθα ἔξ ἡμέρας. Τὴν ἐβδόμην ἡμέραν, τὴν ὅποιαν οἱ Ἐβραῖοι ὠνόμαζον Σάββατον, δηλαδὴ ἀνάπτασιν, πρέπει, λέγει, νὰ τὴν ἀφιερώνωμεν

εἰς τὸν Κύριον. Καί, τῷ ὅντι, ἐσέβοντο τὴν ἐντολὴν αὐτὴν καὶ τὴν ἑτήρουν μὲ αὔστηρότητα οἱ Ἐβραῖοι.

Οἱ Χριστιανοί, ἀντὶ τοῦ Σαββάτου, ἔχομεν ἡμέραν ἀργίας, τὴν πρώτην τῆς ἑβδομάδος, κατὰ τὴν ὁποίαν ἀνέστη ὁ Κύριος. Διὰ τοῦτο ὀνομάζεται Κυριακή, διότι εἶναι ἡμέρα ἀφιερωμένη εἰς τὸν Κύριον. Τί ὅμως πρέπει νὰ κάμινωμεν τὴν Κυριακὴν ἡμεῖς οἱ Χριστιανοί, διὰ νὰ ἀγιάζωμεν αὐτὴν;

‘Αγιάζομεν σημαίνει κάμινομεν ἔργα ἀγια. Καὶ πρῶτον καὶ κύριον ἔργον ἀγιασμοῦ εἶναι ὁ ἐκκλησιασμός μας, ἡ προσευχή, ἡ μελέτη τῆς ‘Αγίας Γραφῆς καὶ ἄλλων Ἱερῶν βιβλίων ἢ θρησκευτικῶν περιοδικῶν. ‘Αγιον ἔργον, τὸ ὅποιον ὀφείλομεν καὶ δυνάμεθα νὰ κάμινωμεν, εἶναι νὰ ἐπισκεφθῶμεν τὰ ἀσυλα τοῦ πόνου, νὰ συντροφεύσωμεν καὶ νὰ βοηθήσωμεν ἔνα δυστυχῆ. Νὰ ἀφιερώσωμεν, μετὰ τὸν ἐκκλησιασμόν μας, ὅσον χρόνον χρειάζεται, διὰ νὰ καλλιεργήσωμεν τὸν ἀγρὸν μιᾶς χήρας, ἐνὸς ὄρφανοῦ, ἐνὸς ἀναπτήρου ἥρωος κ.λ.π.

Τὰ ἔργα αὐτὰ ὅχι μόνον δὲν ἀπαγορεύονται, ἀλλά, τούναντίον, ἐπιβάλλονται.

Τοῦτο ἔπραττε καὶ ὁ Ἀρχηγὸς τῆς πίστεώς μας, ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ‘Οστις τὰ θαύματά Του ἔκαμνε καὶ τὸ Σάββατον.

Μολύνουν ὅμως καὶ δὲν ἀγιάζουν τὴν Κυριακὴν ὅσοι, ἀντὶ τῆς ἐκκλησίας, σπαταλοῦν τὸν χρόνον των εἰς διασκεδάσεις καὶ εἰς ἔργα ἐπιβλαβῆ διὰ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχήν.

‘Η Κυριακὴ δὲν εἶναι ἡμέρα ἀργίας, ὅταν πρόκηται διὰ καλὰ ἔργα. Ἀντιθέτως, χρέος τοῦ Χριστιανοῦ εἶναι νὰ εὕρῃ τρόπον νὰ δείξῃ δι’ ἔργων ἀγίων τὴν ἀφοσίωσίν του εἰς τὸν Θεόν καὶ τὴν ἀγάπην του πρὸς Αὐτόν. «Θρησκεία καθαρὰ καὶ ἀμύντος παρὰ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ αὕτη ἐστίν, ἐπισκέπτεσθαι ὄρφανὸς καὶ χήρας ἐν τῇ θλίψει αὐτῶν, ἀσπιλον ἔαυτὸν τηρεῖν ἀπὸ τοῦ Κόσμου» (Ιάκωβου, α', 27 = “Ἐνα ἀπὸ τὰ οὐσιωδέστερα γνωρίσματα τῆς θρησκείας τῆς καθαρᾶς καὶ ἀμολύντου, ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, εἶναι τοῦτο· νὰ ἐπισκέπτεται κανεὶς τὰ ὄρφανὰ καὶ τὰς χήρας, πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ τὰ παρηγορήσῃ καὶ νὰ τὰ προστατεύσῃ εἰς τὴν θλίψιν των, νὰ κρατῇ δὲ συγχρόνως καὶ τὸν ἔαυτόν του ἐλεύθερον ἀπὸ κάθε μολυσμὸν ἐκ τοῦ πλήθους τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι ζοῦν μακρὰν ἀπὸ τὸν Θεόν).

Πάλιν ὁ Ιάκωβος εἰς τὸ β' κεφ. στίχ. 17 λέγει : «Οὕτω καὶ ἡ

πίστις, ἐὰν μὴ ἔργα ἔχῃ, νεκρά ἐστι καθ' ἑαυτήν» = "Ετσι καὶ ή πίστις, ἐὰν δὲν ἔχῃ ως καρπὸν ἔργα ἀρετῆς, εἶναι ὅλως διόλου καὶ ἀπὸ τὴν ρίζαν της νεκρά.

Μέγας ὄγιασμὸς τῆς Κυριακῆς εἰναι νὰ δώσῃ ὁ ἄνθρωπος μὲ τὰ ἔργα του τὴν εὐκαιρίαν νὰ δοξασθῇ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ. Κάθε καλὸν ἔργον μας εἶναι δόξα τοῦ Θεοῦ.

6) Τὰ καθήκοντά μας πρὸς τούς γονεῖς

Πέμπτη ἐντολή: «Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου, ἵνα εὖ σοι γένηται καὶ ἵνα μαρωχοδύνιος ἔσῃ ἐπὶ τῆς γῆς» = Νὰ τιμᾶς τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου, διὰ νὰ εἴσαι εύτυχής καὶ διὰ νὰ ζήσῃς πιολλὰ ἔτη.

Μετὰ τὸν Θεόν, τὰ πρόσωπα, τὰ ὅποια σεβόμεθα καὶ ὀφείλομεν νὰ ἀγαπῶμεν, εἶναι οἱ γονεῖς. Τιμῶ τὸν πατέρα μου καὶ τὴν μητέρα μου, ὅταν μὲ τὴν συμπειφοράν μου καὶ εἰς κάθε περίστασιν σέβωμαι αὐτούς. Τιμᾶς τοὺς γονεῖς του τὸ τέκνον, ὅταν μὲ προθυμίαν ἔκτελῇ τὰ θελήματα αὐτῶν, ὑπὸ τὸν ὄρον βεβαίως, ὅτι καὶ οἱ γονεῖς δὲν θὰ ζητοῦν πράγματα ἀντίθετα πρὸς τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ. Τιμῶ τοὺς γονεῖς μου, ὅταν ὑπακούω εἰς τὰς ἐντολάς των, ἔστω καὶ ἂν αὗται ἀπαίτουν νὰ δισθέσω δι' αὐτούς τὴν ὥραν τῆς ἀναπάυσεώς μου ἢ καὶ ἄλλην, ἀρεστὴν εἰς ἐμέ, ἀπασχόλησιν. "Ἄσ ἔχωμεν πάντοτε ὑπ' ὅψει μας τὸν Κύριον, ὅστις «Καὶ ἦρ ὑποτασσόμενος αὐτοῖς» (Λουκᾶ β', 51 = Καὶ ἔξηκολούθει, ὡς εὐπειθῆς υἱός, νὰ ὑποτάσσεται εἰς αὐτούς, τοὺς γονεῖς Του).

Τὸ ἐνδιαφέρον Του καὶ τὴν εὔγνωμοσύνην Του πρὸς τὴν ἀγίαν Μητέρα Του ἔδειξεν ὁ Ἰησοῦς καὶ εἰς τὰς δυσκολωτέρας στιγμὰς τῆς ζωῆς Του, ὡς ἀνθρώπου.

'Απὸ τὸ ὑψος τοῦ Σταυροῦ δὲν ἀδιαφορεῖ διὰ τὴν Μητέρα Του. Οἱ ιδιοί Του πόνοι ὑποχωροῦν ἐμπρὸς εἰς τὴν μάχαιραν, ἡ ὅποια σχίζει τὰ μητρικὰ σπλάγχνα. Πονεῖ περισσότερον, διότι λυπεῖται ἡ Μητέρα Του. 'Ο Εὐαγγελιστής Ἰωάννης, ὁ ὅποιος ἦτο παρὼν κατὰ τὰς τραγικὰς ἔκεινας ὥρας, μᾶς παρουσιάζει, μὲ ὀλίγας λέξεις, τὴν στοργικὴν φροντίδα τοῦ τέκνου διὰ τὴν μητέρα. Γράφει ὁ Ἰωάννης εἰς τὸ ιθ' κεφάλαιον, στίχοι 26 καὶ 27, τοῦ Εὐαγγελίου του: «'Ιησοῦς οὖν ἴδων τὴν μητέρα καὶ τὸν μιθητὴν παρεστῶτα, ὃν ἦγάπα, λέγει τῇ μητρὶ αὐτοῦ· γύναι, ἵδε ὁ νιός σου. Εἴτα λέγει τῷ μαθητῇ·

ιδού ἡ μήτηρ σου. Καὶ ἀπ' ἐκείνης τῆς ὥρας ἔλαβεν δὲ μαθητὴς αὐτὴν εἰς τὰ ἴδια». Αὐτὰ τὰ γράφει δὲ Ἰωάννης, πρὸς τὸν ὄποιον ἔδωκεν δὲ Κύριος τὴν ἐντολήν. ‘Ο Ιησοῦς, δηλαδή, ὅταν εἶδε τὴν μητέρα Του καὶ τὸν μαθητήν, τὸν ὄποιον ἡγάπτα, νὰ στέκεται ἐκεῖ πλησίον, λέγει εἰς τὴν μητέρα Του : Γύναι, ίδού ποιος ἀπὸ τώρα θὰ είναι δὲ σιός σου. ’Επειτα λέγει εἰς τὸν μαθητήν : Ἰδού ἡ μητέρα σου. Καὶ ἀπὸ τὴν ὥραν ἐκείνην τὴν ἐπῆρεν δὲ μαθητὴς εἰς τὴν οἰκίαν του.

Οι γονεῖς είναι ιερὰ πρόσωπα. Τὰ ιερώτερα μετὰ τὸν Θεόν. Αὐτοὺς ἔχρησιμοποιήσεν δὲ Θεός, διὰ νὰ μᾶς φέρῃ εἰς τὴν ζωήν. Πονοῦν, στεροῦνται, κοπιάζουν, ἀγρυπνοῦν, κλαίουν, ἀγωνιοῦν, διὰ νὰ κάμουν τὴν ζωήν μας εὔτυχην. Δὲν ἔχουν καὶ τὰ τέκνα χρέος νὰ περιποιηθοῦν τοὺς γονεῖς των, ίδιως ὅταν αἱ χιόνες σκεπάσουν τὴν κεφαλήν των καὶ τὰ βάρη τῆς οἰκογενείας κάμψουν τὸ σῶμά των ; “Ο, τι ὅμως καὶ ὅσα καλὰ κάμνουν τὰ τέκνα, ἃς μὴ νομίσουν ὅτι ἔξοφλοῦν τὸ χρέος των πρὸς τοὺς γονεῖς.

γ) Τὰ καθήκοντα πρὸς τὸν πλησίον

1. Η ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον

‘Εκτη ἐντολὴ : «Οὐ φορεύσεις».

‘Απαγορεύω τὸν φόνον, λέγει δὲ Θεός. Δὲν ἐπιτρέπω εἰς κανένα νὰ ἀφαιρέσῃ τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου καὶ, διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ, νὰ καταστρέψῃ «τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ» καὶ νὰ χωρίσῃ τὴν ψυχὴν ἀπὸ τὸ σῶμα.

‘Ο Θεὸς δίδει τὴν ζωὴν εἰς τὸν ἀνθρωπὸν. Χωρὶς τὴν ζωὴν δὲν ἔχουν ἀξίαν τὰ ἄλλα, λεγόμενα, ἀγαθά.

‘Ο φόνος, λοιπόν, είναι καὶ πρᾶξις ἀσεβῆς πρὸς τὸν Θεόν. ‘Ο ἀνθρωποκτόνος είναι καὶ Θεοκτόνος.

‘Εγκλημα καὶ θεοκτονία είναι καὶ ἡ αὐτοκτονία. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ Ἔκκλησία μας δὲν ἔχει δικαίωμα νὰ τελέσῃ ἀκολουθίαν κηδείας εἰς τοὺς αὐτόχειρας.

‘Ο φόνος δὲν λογίζεται ως ἔγκλημα, α) ὅταν δὲν λειτουργῇ τὸ λογικὸν καὶ β) ὅταν γίνεται χωρὶς πρόθεσιν, ἀπὸ λάθος ἢ ἀπὸ ἀμέλειαν. Εἰς τὰς περιπτώσεις αὐτὰς τιμωροῦνται μὲν οἱ φονεῖς, ἀλλὰ ἡ τιμωρία ἐπιβάλλεται ὅχι διὰ τὸν φόνον, τὸν ὄποιον δὲν ἥθελαν νὰ κάμουν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀμέλειαν, διότι δὲν ἐφρόντισαν νὰ γίνη τὸ κακόν.

‘Υπάρχουν καὶ ἄλλαι περιπτώσεις, κατὰ τὰς ὅποιας ὁ φόνος δὲν θεωρεῖται ἔγκλημα. Οἱ δικασταὶ π.χ. δὲν ἐγκληματοῦν, ὅταν τιμωροῦν μὲ θάνατον ἀπαίσιους κακούργους. «΄Ηκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀγχαίοις, οὐδὲ φονεύσεις· δις δ’ ἀν φονένη, ἔνοχος ἔσται τῇ κοίσει» (Ματθαίου ε’, 21 = ‘Ηκούσατε, ἀπὸ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ νόμου, ὅτι ἐλέχθη ἀπὸ τὸν Θεὸν εἰς τοὺς ἀρχαίους: Δὲν θὰ φονεύσῃς· ἐκεῖνος δὲ ὁ ὅποιος θὰ φονεύσῃ, θὰ εἶναι ἔνοχος, διὰ νὰ δικασθῇ ἀπὸ τὸ ἐπταμελὲς δικαστήριον (Αὐτὸ ἥτο ἡ Κρίσις).

‘Ο Κύριος, συμπληρώνων τὸν Μωσαϊκὸν νόμον, ζητεῖ νὰ ὀγαπῶμεν καὶ τοὺς ἔχθρούς μας.

‘Απαγορεύει τὸν φόνον, ἀλλὰ ζητεῖ τὴν καταδίκην τοῦ φονέως. «Ἐὰν δὲ πατάξῃ τίς τινα καὶ ἀποθάνῃ, θαράτῳ θαρατούσθω» (‘Εειδος, κα’, 12 = ‘Ἐὰν δὲ ἔνας κτυπήσῃ κάποιον καὶ ὁ κτυπθεὶς ἀποθάνῃ, τότε αὐτός, ὁ ὅποιος τὸν ἐκτύπησε, νὰ καταδικασθῇ εἰς θάνατον).

Οἱ θάνατοι ἰατρῶν, ἱεραποστόλων καὶ ἄλλων ἑρευνητῶν, εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ καθήκοντος, οὔτε αὐτοκτονία οὔτε φόνος θεωροῦνται. Εἶναι αὐτοθυσία καὶ ἡρωϊσμός.

Οἱ πόλεμοι, τέλος, τὰ θύματα τῶν ὅποιων ἀριθμοῦνται εἰς ἑκατομμύρια, εἶναι ἔγκληματικὰ ἐνέργειαι. ‘Η Ἐκκλησία εὔχεται «ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τεῦ σύμπαντος κόσμου». Καταδικάζει τὸν πόλεμον. “Οταν ὅμως μᾶς ἐπιτεθοῦν ἀνισόρροποι καὶ κακοῦργοι, ἔχομεν χρέος νὰ ἀμυνθῶμεν.Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ διὰ τοὺς ἀπελευθερωτικοὺς ἀγῶνας. Καὶ ἐὰν οἱ ἄρχοντες διατάξουν νὰ πολεμήσωμεν,θὰ ἐκτελέσωμεν ἀπροφασίστως τὴν διαταγὴν των. ‘Η ἔξουσία ἐδόθη εἰς αὐτούς, διότι τὸ θέλει ὁ Θεός. «Πᾶσα ψυχὴ ἔξουσίας ὑπερεχούσας ὑποτασσέσθω· οὐ γὰρ ἔστιν ἔξουσία εἰ μὴ ἀπὸ Θεοῦ· αἱ δὲ οὖσαι ἔξουσίαι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τεταγμέναι εἰσίνι (Ρωμαίους 1γ’, 1). Κάθε ἄνθρωπος, γράφει ὁ Παῦλος, ἃς ὑποτάσσεται εἰς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι κατέχουν ἀνωτέρας ἔξουσίας εἰς τὸ κράτος. Διότι τὸ καθεστώς, τὸ κράτος μὲ τὰς ἔξουσίας του, εἶναι σύμφωνον μὲ τὸ σχέδιον τοῦ Θεοῦ. “Ωστε κάθε ἔξουσία προέρχεται ἀπὸ τὸν Θεόν. Οἱ δὲ ἄρχοντες, ποὺ ἀσκοῦν τὴν ἔξουσίαν, ἔχουν ταχθῆ ἐκεῖ κατ’ ἀπόφασιν ἢ ἀνοχὴν τοῦ Θεοῦ. ’Οφείλομεν, λοιπόν, πειθαρχίαν καὶ ἐκτέλεσιν τῶν διαταγῶν των. “Ενας ὅμως θὰ εἶναι ὁ σκοπός μας : νὰ ἔχωμεν συμπάθειαν πρὸς ὅλους καὶ νὰ προσπαθῶμεν νὰ είρηνεύωμεν μὲ ὅλους, χωρὶς φθόνον ἢ μῖσος

ἢ ἔχθρικὴν διάθεσιν. Ἀγάπην ἐν τῷ ὄνόματι τοῦ Χριστοῦ καὶ εἰρήνην διὰ τοῦ Χριστοῦ, ὡς τέκνα Θεοῦ ἐλεύθερα, θὰ ἐπιδιώκωμεν.

2. Ὁ σεβασμὸς τῆς τιμῆς τοῦ πλησίου

Ἐβδόμη ἐντολὴ: «Οὐ μοιχεύσεις».

Τὸ πολυτιμότερον ἀγαθὸν δι’ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, μετὰ τὴν ζωὴν, εἶναι ἡ τιμὴ, ἡ ὑπόληψις, τὸ καλὸν ὄνομα. Διὰ νὰ δυνηθῇ νὰ προοδεύσῃ εἰς τὴν κοινωνίαν μία οἰκογένεια, πρέπει νὰ ἔχῃ δώσει ἀποδείξεις, ὅτι καὶ τὴν ἴδικήν της τιμὴν σέβεται καὶ τὴν τιμὴν τῶν ἄλλων οἰκογενειῶν. Ἡ βεβαιότης ὅτι οἱ ἄλλοι μᾶς ἐκτιμοῦν καὶ μᾶς σέβονται εἶναι μεγάλη εύτυχία. Ἐνῷ, ἀν τύχῃ, ἔνας ἀνθρωπος οἰκογενειάρχης, νὰ χάσῃ τὴν ὑπόληψιν του καὶ νὰ αἰσθάνεται τοὺς συνανθρώπους του νὰ συζητοῦν περιφρονητικῶς δι’ αὐτόν, τὴν σύζυγόν του ἢ τὰ τέκνα του, τότε εἶναι οὕτος πολὺ δυστυχής. Μαζὶ μὲ τὴν τιμὴν χάνει καὶ τὴν εύτυχίαν του. Αὐτὸς εἶναι καὶ ὁ λόγος, διὰ τὸν δόπιον ὁ Κύριος, μετὰ τὸν σεβασμὸν τῆς ζωῆς, διδάσκει τὸν σεβασμὸν τῆς τιμῆς.

Χρέος, λοιπόν, ἑκάστου εἶναι νὰ φροντίζῃ διὰ τὴν προσωπικὴν καὶ οἰκογενειακὴν του τιμὴν. Τοῦτο θὰ τὸ ἐπιτύχῃ, ἐὰν ἀποφεύγῃ τὴν ἀσωτίαν, τὴν ἀργίαν, τὰς κακὰς συναναστροφὰς κ.λ.π.

Τὸ ἴδιον χρέος ἔχομεν καὶ διὰ τὴν τιμὴν ὅλων τῶν ἄλλων ἀνθρώπων.

Ἡ μοιχεία εἶναι πρᾶξις, ἡ ὄποια ἀτιμάζει τὴν οἰκογένειαν, ἀνήκει δὲ εἰς τὰ θανάσιμα ἀμαρτήματα. Ὁ μοιχὸς διαπράττει διπλοῦν φόνον. Διότι φόνος ἡθικὸς εἶναι τὸ μιστήτὸν τοῦτο ἀμάρτημα. Ὁ μοιχὸς φονεύει ἡθικῶς καὶ τὴν ἴδικήν του καὶ τὴν οἰκογένειαν κάποιου ἄλλου. Διὰ τοῦτο ἡ ἐπιβαλλομένη ποινή, εἰς ἀμφοτέρους τοὺς μοιχούς, ὑπὸ τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου, ἥτο ὁ θάνατος.

Καὶ ἡ Καινὴ Διαθήκη ὥρισεν ἀκόμη τρομερωτέρας ποινάς. Κλείεται ἡ θύρα τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ εἰς ἐκείνους, οἱ ὄποιοι ἀτιμάζουν τὸ σῶμά των καὶ προσβάλλουν τὴν τιμὴν τῶν ἄλλων.

Ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης, εἰς τὴν Ἀποκάλυψιν, βεβαιώνει, ὅτι «οἱ ἀπιστοί», οἱ φονεῖς, οἱ πόρνοι καὶ οἱ λοιποὶ ἀμαρτωλοί, ἔχουν θέσιν εἰς μίαν λίμνην, ὅπου καίει συνεχῶς πῦρ καὶ θεῖον (Ἀποκάλ. κα' 8). Τόσην σημασίαν μάλιστα ἀποδίδει ὁ Κύριος εἰς τὸ ἀμάρτημα τοῦτο, ὡστε νὰ θεωρῇ ἄξιον καταδίκης καὶ ἐκεῖνον, ὁ ὄποιος ἀπλῶς

έσκεφθη νὰ βλάψῃ τὴν τιμὴν τοῦ ἄλλου, χωρὶς νὰ ἐνεργήσῃ κακήν τινα πρᾶξιν.

3. 'Ο σεβασμὸς τῆς περιουσίας τοῦ πλησίον

'Ογδόη ἐντολή : «Οὐ κλέψεις».

Ἡ δύοδός ἐντολὴ μᾶς ὑποχρεώνει νὰ σεβώμεθα τὴν περιουσίαν τῶν ἄλλων ἀνθρώπων. Δὲν πρέπει μὲ καμμίαν δικαιολογίαν νὰ ἀφαιρέσωμεν κάτι, τὸ ὅποιον ἀνήκει εἰς ἄλλον. Ἡ περιουσία, κινητὴ ἢ ἀκίνητος, θεωρεῖται ἀγαθόν, τὸ ὅποιον ἔχουν οἱ ἄλλοι ἡ ἡμεῖς, διότι θέλει ὁ Θεὸς νὰ τὸ ἔχωμεν.

Δὲν ἔχει σημασίαν, ἐὰν τὸ πρᾶγμα, τὸ ὅποιον κλέπτει τις, ἔχῃ μικρὰν ἢ μεγάλην ἀξίαν. 'Εφ' ὅσον κλέπτομεν, ἔστω καὶ μίαν βελόνην, εἴμεθα παραβάται τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ. Δὲν λέγει ὅτι, ὃν κλέψωμεν μικρᾶς ἀξίας πρᾶγμα, συγχωρούμεθα. Ὁχι, κλέπτας εἴμεθα καὶ τότε.

'Επειδὴ ἡ κλοπὴ γίνεται διὰ τῆς συνηθείας ἀθεράπευτον πάθος, χρειάζεται ποιὺν προσοχή. Ἡ κλοπὴ, ὃς μὴ τὸ λησμονῶμεν, εἶναι θυγάτηρ τῆς φυγοπονίας καὶ τῆς σπαστάλης. "Αν, λοιπόν, θέλωμεν νὰ μὴ εύρεθῶμεν ἔνοχοι, ἃς φροντίσωμεν νὰ ἐργαζώμεθα μὲ τιμιότητα.

Εἰς τὴν κλοπὴν ὁδηγοῦν καὶ ἡ φιλαργυρία, ἡ μανία τῆς ἐπιδείξεως καὶ ἄλλα ἐλαττώματα. Κλοπὴ εἶναι καὶ νὰ μὴ δίδῃ ὁ πωλητὴς τὸ ἀκριβὲς βάρος, τὸ ὅποιον ἀγοράζομεν. Κλέπτης εἶναι καὶ ὁ ἐργάτης, ὁ ὅποιος ἐργάζεται μὲ δολιότητα. Κλέπτης εἶναι καὶ ἐκεῖνος, ὁ ὅποιος δὲν ἀμείβει, ὅσον πρέπει, τὸν τίμιον ἐργάτην.

4. 'Ο σεβασμὸς πρὸς τὴν ἀλήθειαν

'Ἐνάτη ἐντολή : «Οὐ φευδομαρτυρήσεις κατὰ τοῦ πλησίον σου μαρτυρίᾳν φευδῆ».

'Η σοφία τοῦ Θεοῦ, διὰ τῆς ἐντολῆς αὔτῆς, προστατεύει, τὴν κοινωνίαν ἀπὸ μεγάλας καταστροφάς. 'Υπάρχουν ἀνθρωποί, οἱ ὅποιοι ψεύδονται ἐκ προθέσεως, διὰ νὰ βλάψουν τοὺς ἄλλους. Ἄλλοι ψεύδονται ἀπὸ ἐπιπολαιότητα καὶ ἀπερισκεψίαν. Καὶ αὐτοὶ ζημιώνουν, ὅπως οἱ προηγούμενοι. Ἄλλοι, πάλιν, διαδίδουν ἡ καταθέτουν εἰς τὸ δικαστήριον ψευδῆ πράγματα ὡς ἀληθῆ, διὰ νὰ ὠφεληθοῦν οἱ ἕδιοι ἢ διὰ νὰ βλάψουν τοὺς ἄλλους ἢ καὶ διὰ τοὺς δύο αὐτοὺς λόγους.

‘Η ψευδής μαρτυρία των ἡμπορεῖ νὰ ἔχῃ ὡς ἀποτέλεσμα τὴν καταδίκην ἐνὸς ἀθώου. Πρέπει νὰ τὸ ἐννοήσωμεν· δὲν ἔχομεν δικαίωμα νὰ κατηγορῶμεν. ’Εάν τις σφάλη, ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ δὲν ἡμποροῦμεν νὰ ρίψωμεν τὸν λίθον τοῦ ἀναθέματος. ‘Υπάρχει ὁ κριτῆς τῶν πράξεων τῶν ἀνθρώπων. Εἶναι ὁ δίκαιος Θεός.

5. ‘Ο σεβασμὸς τῶν ἀγαθῶν τοῦ πλησίου

Δεκάτη ἐντολὴ : «Οὐκ ἐπιθυμήσεις ὅσα τῷ πλησίον σού ἔστιν».

‘Η δεκάτη ἐντολὴ εἶναι, τρόπον τινά, ἀνακεφαλαίωσις τῶν ἐντολῶν, αἱ ὅποιαι ἀναφέρονται εἰς τὸν πλησίον. ‘Ο Θεὸς ἀπαγορεύει ὃχι μόνον τὴν κλοπὴν, τὸν φόνον, τὴν προσβολὴν τῆς τιμῆς τοῦ πλησίον κ.λ.π. ἀλλὰ καὶ τὴν ἐπιθυμίαν τῶν ξένων ἀγαθῶν. “Ο, τι ἔχομεν, ἐδόθη εἰς ἡμᾶς ἀπὸ τὸν Θεόν. ‘Ο Θεὸς μᾶς ἔχει ὄρίσει ὡς διαχειριστάς Του. Τὰ χρήματα, τὰ κτήματα, ὅλα τὰ ὑλικὰ ἀγαθὰ μᾶς ἔχουν δοθῆ προσωρινῶς. Τὸ ἴδιον συμβαίνει καὶ μὲ τὰ ἄλλα ἀγαθά, τὰ πνευματικά λεγόμενα. Αἱ διανοητικά ἱκανότητες, τὰ τάλαντα εἰς τὴν μουσικήν, τὴν ζωγραφικήν, τὰ μαθηματικὰ κ.λ.π., δῶρα τοῦ Θεοῦ εἶναι. “Οσον περισσότερα μάλιστα ἔχομεν, τόσον μεγαλυτέραν εὐθύνην θὰ μᾶς ζητήσῃ ὁ Θεός. Δὲν ἐπιτρέπεται, λοιπόν, νὰ λυπτούμεθα καὶ νὰ φθονοῦμεν τοὺς ἄλλους, διότι ἔχουν κάτι, τὸ ὅποιον ὁ Θεὸς δὲν ἔδωσε καὶ εἰς ἡμᾶς. Ποῖος ἐκ τῶν ἀνθρώπων εἶναι δυνατὸν νὰ γνωρίζῃ πόσον μεγάλη εὐεργεσία εἶναι δι’ ἡμᾶς ἡ ἔλλειψις τούτου ἢ ἐκείνου, τοῦ νομιζομένου ἀγαθοῦ;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'

ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΙΣ ΤΟΥ ΔΕΚΑΛΟΓΟΥ

1. Ἡ ἐπὶ τοῦ "Ορους ὁμιλία. Σκοπὸς καὶ σημεσία αὐτῆς

Σκοπὸς τοῦ Μωσαϊκοῦ Νόμου ἦτο ἡ προετοιμασία τοῦ Ἰραηλιτικοῦ λαοῦ, διὰ νὰ δεχθῇ ἀργότερον τὸν τέλειον νόμον τῆς Καινῆς Διαθήκης, τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

"Ο Μωσαϊκός νόμος δὲν εἶναι τέλειος. Αἱ διατάξεις του εἶχον παιδαγωγικὸν σκοπόν.

Τέλειος εἶναι μόνον ὁ νόμος τοῦ Εὐαγγελίου. Διότι μόνον εἰς αὐτὸν ὑπάρχει τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, τὸ πλῆρες καὶ τέλειον, τὸ ὅπιον καθορίζει τὰς σχέσεις τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πρὸς τὸν πλησίον. "Ο, τι γράφει τὸ Εὐαγγέλιον εἶναι σταθερόν, ἀμετάβλητον, αἰώνιον ἀξίας. Λάθη, πλάναι, ἀτέλειαι δὲν ὑπάρχουν εἰς τὸ Εὐαγγέλιον, διότι ἔδω ὁμιλεῖ ὁ Ἰδιος ὁ Θεός.

"Ο Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, κατῆλθεν εἰς τὴν γῆν καὶ ἔγραψε καὶ ὑπέγραψε μὲ τὸ αἷμά Του ὅσα ἔδίδαξεν.

"Ἐγραψε, λέγοντες, ἐννοοῦμεν ἔδίδαξε καὶ ἔφήρμοσεν εἰς τὴν ζωὴν Του, ὅσα οἱ αὐτόπται καὶ αὐτῆκοοι μαθηταί Του γράφουν εἰς τὸ Εὐαγγέλιον. "Ἐχουν δὲ αἰώνιαν ἀξίαν, διότι τὰ ἐπεκύρωσε μὲ τὴν σταυρικήν Του θυσίαν.

Τὸν Μωσαϊκὸν νόμον συμπληρώνει ἡ ἐπὶ τοῦ "Ορους ὁμιλία τοῦ Κυρίου.

Αὕτη εἶναι καὶ ὁ θεμελιώδης νόμος τῆς Χριστιανικῆς Κοινωνίας. "Αν, κάποτε, ἀποφασίσουν οἱ ἄνθρωποι νὰ ἐφαρμόσουν τὴν ἐπὶ τοῦ "Ορους ὁμιλίαν, θὰ λυθοῦν ὅλα τὰ προβλήματα. Ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς θὰ γίνη πραγματικότης καὶ ἡ αἰώνιος καὶ μακαρία

ζωὴ πλησίον τοῦ Θεοῦ, ὁ σκοπός τῆς δημιουργίας, θὰ εἶναι βεβαία.

2. 'Ο Ἰησοῦς καὶ ὁ Μωσαϊκὸς νόμος (Ματθ. ε', 17-20)

Δὲν πρέπει νὰ νομίσητε, λέγει ὁ Κύριος, εἰς τοὺς μαθητάς Του, ὅτι ἥλθον νὰ καταργήσω τὰς διατάξεις τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου ἢ ὅσα γράφουν οἱ Προφῆται. Δὲν εἶναι αὐτὸς ὁ σκοπός Μου. «Οὐκ ἥλθον καταλῦσαι, ἀλλὰ πληρῶσαι» (Ματθ. ε', 17 = Δὲν ἥλθα νὰ καταλύσω τὴν διδασκαλίαν τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου, ἀλλὰ νὰ τὴν συμπληρώσω καὶ τὴν κάμω τελείαν). 'Ο Μωσαϊκὸς νόμος εἶχεν ἀπαγορευτικάς διαταγάς. «Οὐ κλέψεις. οὐ φονεύσεις κλπ.». 'Ο Κύριος, διὰ τῆς διδασκαλίας Του δὲν περιορίζεται εἰς ἀπαγορεύσεις, ἀλλὰ δρίζει μὲ σαφήνειαν τί πρέπει νὰ κάμη ὁ Χριστιανός, διὰ νὰ εἶναι γνήσιος μαθητής Του. Μᾶς θέλει ἐργάτας τοῦ καλοῦ ὁ Κύριος. Οὕτε ἔνα ἴῶτα, οὔτε ἔνα κόμμα δὲν θὰ χαθῇ ἀπὸ τὸν νόμον.

Δηλαδὴ καμμία ἐντολὴ δὲν θὰ μεταβληθῇ, «ἔως ἂν πάντα γένηται» = ἔως ὅτου ὅλα, ὅσα διατάσσει ὁ Νόμος, λάβουν ἐπαλήθευσιν καὶ ἐφαρμοσθοῦν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων.

'Η 5η ἐντολὴ καθορίζει τὰ καθήκοντα τῶν τέκνων πρὸς τοὺς γονεῖς. 'Εδιδάχθημεν ἐκεῖ ὅτι χρέος μας, ἀλλὰ καὶ ὡφέλειά μας συγχρόνως εἶναι ἡ τιμὴ καὶ ὁ σεβασμὸς τῶν γονέων μας.

Συμπληρώνων τὴν ἐντολὴν αὐτὴν ὁ Κύριος διδάσκει : «Ο φιλῶν πατέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμὲ οὐκ ἔστι μου ἄξιος· καὶ ὁ φιλῶν υἱὸν ἢ θυγατέρα ὑπὲρ ἐμὲ οὐκ ἔστι μου ἄξιος» (Ματθαίου 1', 37 = 'Ο ἀγαπῶν τὸν πατέρα του ἢ τὴν μητέρα περισσότερον ἀπὸ Ἐμέ, καὶ ὀρνεῖται Ἐμέ, διὰ νὰ μὴ χωρισθῇ ἀπὸ τοὺς γονεῖς του, δὲν εἶναι ἄξιός μου. Καὶ ὁ ἀγαπῶν τὸν υἱόν του ἢ τὴν θυγατέρα του περισσότερον ἀπὸ Ἐμέ, δὲν εἶναι ἄξιος νὰ λέγεται μαθητής Μου).

Θὰ τιμῶμεν καὶ θὰ ἀγαπῶμεν τοὺς γονεῖς μας, ἀλλὰ ὑπεράνω τῶν γονέων εἶναι ὁ Θεός. 'Η ἀγάπη μας λοιπὸν πρὸς τὸν Θεὸν εἶναι τὸ πρώτιστον καθῆκόν μας. Τοὺς γονεῖς θὰ ἀγαπῶμεν. 'Αλλά, ἐὰν χρειασθῇ νὰ κάμωμεν ἐκλογήν, πρῶτον θὰ ἐκπληρώσωμεν τὴν ἀγάπην μας καὶ τὴν λατρείαν μας εἰς τὸν Θεὸν καὶ ἔπειτα θὰ φροντίσωμεν, μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας πάντοτε, καὶ διὰ τοὺς γονεῖς ἢ τὰ τέκνα μας ἢ τοὺς ἀδελφούς μας.

3. 'Η διδασκαλία τοῦ Κυρίου διὰ τὸν πλησίον (Ματθ. ε', 38-42)

'Ο Μωσαϊκὸς νόμος ἀπαγορεύει τὸν φόνον καὶ καταδικάζει τὸν φονέα εἰς θάνατον. Ἀκόμη οἱ Ἐβραῖοι εἶχον δικαίωμα νὰ ἐκδικηθοῦν ἐκεῖνον, ὁ ὄποιος τοὺς ἔβλαπτε. Ἐλεγεν ὁ Μωσαϊκὸς νόμος: «*Oφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ καὶ ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος*» (Ματθ. ε', 38). "Αν, δηλαδή, κάποιος, ἐγίνετο παρασίτος νὰ χάσῃ ἕνας ἄνθρωπος τὸ μάτι του ἢ τὸν ὀδόντα του, εἰς τὸν παθόντα ἐπετρέπετο νὰ ζητήσῃ τὰ ἴδια.

'Ο νόμος τοῦ Κυρίου καταδικάζει τὸ μῖσος τῆς ἐκδικήσεως. "Οχι κακὸν ἀντὶ κακοῦ, ἀλλά: «*Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ἀντιστῆραι τῷ πονηρῷ*» = Ἐγὼ ὅμως σᾶς λέγω νὰ μὴ προβάλετε ἀντίστασιν εἰς τὸν πονηρόν. Καὶ προχωρῶν λέγει: «*Ἄλλ’ ὅστις σὲ ραπίσει ἐπὶ τὴν δεξιὰν σιαγόνα, στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην . . .*». Οἱ γνήσιοι ὄπαδοι τοῦ Χριστοῦ δὲν εἰναι ἐκδικητικοί. "Αν δέ, πονηροὶ καὶ κακοὶ ἄνθρωποι, τοὺς ζημιώσουν ἢ ἀν ὁ σατανᾶς χρησιμοποιήσῃ κάποιον ὡς ὅργανόν του καὶ ὑποστῆ ζημίαν, δι Χριστιανὸς δὲν πρέπει νὰ κυριευθῇ ἀπὸ τὸ πάθος τῆς ἐκδικήσεως.

Δὲν θὰ νικηθῇ ἀπὸ τὸ κακὸν ὁ χριστιανός, ἀλλὰ θὰ νικήσῃ τὸ κακὸν μὲ τὴν ἀγάπην, μὲ τὴν ἀνεικακίαν. Τίποτε δὲν πρόκειται νὰ κερδίσῃ ἐκεῖνος, ὁ ὄποιος ἀφήνει τὸν σατανᾶ νὰ καλλιεργῇ τὸν θυμόν, τὴν ὄργην, τὸ μῖσος εἰς τὴν ψυχήν του. 'Ο θυμὸς δὲν σβήνει μὲ τὸν θυμόν, ὅπως ἡ φωτιὰ δὲν σβήνει μὲ τὴν φωτιάν. Ἐννοεῖται, ὅτι ἡ κρατικὴ δικαιοσύνη δὲν ἀφήνει ἀτιμωρήτους τοὺς ἀδικοπραγοῦντας.

4. 'Η Καινὴ ἐντολὴ. 'Η ἀγάπη πρὸς τοὺς ἔχθρούς (Ματθ. ε', 43-47)

Πρώτη καὶ μεγάλη ἐντολὴ τῆς Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης εἶναι ἡ ἀγάπη τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Θεόν. Δευτέρα ἡ ἀγάπη πρὸς πάντας ἀνειαιρέτως τοὺς ἀνθρώπους.

'Ο παλαιὸς νόμος ἔλεγεν: «*Ἄγαπήσεις τὸν πλησίον σου, καὶ μηδίσεις τὸν ἔχθρόν σου*». Ἐρχεται τώρα ὁ Κύριος καὶ ὅχι μόνον καταργεῖ τὸ μῖσος καὶ τὴν ἐκδίκησιν καὶ τὸν θυμὸν καὶ τὰ ἄλλα ψυχοφθόρα πάθη, ἀλλὰ μᾶς ἀνεβάζει εἰς σφαίρας οὐρανίου καλωσύνης καὶ ἀγάπης.

«Τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν. Ιδοὺ γέγονε καὶ τὰ πάντα» (Β' Κορινθ. ε', 17). Λησμονήσατε τὰ παλαιά. Ἐπέρασαν, δὲν ισχύουν. Τώρα : «Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ἀγαπᾶτε τοὺς ἔχθροὺς ὑμῶν, εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς, καλῶς ποιεῖτε τοὺς μισοῦντας ὑμᾶς, καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς καὶ διωκόντων ὑμᾶς» (Ματθ. ε', 44) (Ἐγὼ δὲ σᾶς λέγω, ἀγαπᾶτε τοὺς ἔχθρούς σας, εὔχεσθε πρὸς τὸν Θεὸν ἀγαθὰ δι’ ἑκείνους, οἱ δόποιοι σᾶς καταρῶνται, εὔεργεῖτε ἑκείνους, ποὺ σᾶς μισοῦν καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ ἑκείνων, οἱ δόποιοι σᾶς μεταχειρίζονται περιφρονητικῶς καὶ σᾶς καταδιώκουν ἀδίκως).

Γενικὴ Διαταγὴ. "Οσοι σᾶς ύβριζουν, ὅσοι σᾶς κακολογοῦν, ὅσοι σᾶς συκοφαντοῦν, τοὺς ἔχθρούς σας, ὅλους, θὰ τοὺς ἀγαπᾶτε, ἀπὸ ἕδω καὶ εἰς τὸ ἔετος.

Λησμονήσατε, ἐὰν κάποτε σᾶς ἔβλαψαν, σᾶς ἡδίκησαν, σᾶς προσέβαλαν τὴν τιμὴν. Καὶ ὅχι μόνον δὲν θὰ μισῆτε, ἀλλὰ θὰ παρακαλήστε τὸν Θεὸν νὰ τοὺς δώσῃ καλόν. Νὰ φροντίζετε ἀκόμη νὰ τοὺς κάμετε καὶ σεῖς καλόν, νὰ τοὺς εὐεργετήσετε. 'Η καλυτέρα δὲ εὐεργεσία, διὰ τὸν ἔχθρόν σου, εἶναι νὰ παρακαλῆς τὸν Θεὸν νὰ τὸν συγχωρήσῃ καὶ νὰ τὸν ὀδηγήσῃ εἰς μετάνοιαν.

Χρειάζεται ὅμως νὰ προσέξωμεν εἰς τὸ ἔετος : Μὲ τὴν ἐντολὴν Του αὐτήν, ὁ Κύριος δὲν μᾶς ὑποχρεώνει νὰ ἔχωμεν σχέσεις μὲ τοὺς ἀδιορθώτους, κακούς καὶ ἀπίστους. Θὰ λυπούμεθα, βεβαίως, καὶ θὰ προσευχώμεθα διὰ τὴν διόρθωσίν των, ἀλλά, ἐὰν δὲν ἀλλάξουν διαγωγήν, δὲν θὰ ἔχωμεν σχέσεις ἢ φιλίαν μαζί των. **Πλήρωμα νόμου** ἡ ἀγάπη. 'Ο πλήρης, ὁ τέλειος νόμος τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ ἀγάπη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

ΠΕΡΙ ΜΥΣΤΗΡΙΩΝ

Μυστήρια λέγονται αἱ Ἱεραὶ τελεταὶ τῆς Ἐκκλησίας μας, κατὰ τὴν τέλεσιν τῶν ὁποίων μεταδίδεται εἰς τοὺς πιστούς μυστηριωδῶς ἡ ἀόρατος χάρις τοῦ Ἅγίου Πνεύματος.

Τὰ μυστήρια λέγονται θεοσύστατα, διότι συνεστήθησαν ὑπὸ τοῦ Κυρίου καὶ τῶν Ἀποστόλων. Διὰ τῶν μυστηρίων ἡ Ἐκκλησία συνεχίζει τὸ ἔργον τοῦ Κυρίου, τὸ ὅποιον εἶναι ἡ ἀναγέννησις καὶ ἡ σωτηρία τῶν χριστιανῶν.

Εἰς τὴν Χριστιανικὴν θρησκείαν μυστήρια εἶναι καὶ τὰ δόγματα τῆς Ἅγιας Τριάδος, ἡ ἐνανθρώπισις τοῦ Σωτῆρος, ἡ Ἀνάστασις Αὐτοῦ, ἡ μέλλουσα κρίσις καὶ ἄλλα. Αἱ ἀλήθειαι αὐτὰ εἶναι μυστήρια, διότι δὲν ἡμποροῦμε νὰ τὰς κατανοήσωμεν χωρὶς τὴν πίστιν.

Τὰ μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας μας εἶναι τὰ ἔξης ἐπτά : Τὸ Βάπτισμα, τὸ Χρίσμα, ἡ Μετάνοια ἡ Ἐξομολόγησις, ἡ θεία Εὐχαριστία, ἡ Ἰερωσύνη, ὁ Γάμος καὶ τὸ Εὐχέλαιον.

‘Ο Ἱερέυς, δοσὶς τελεῖ τὸ μυστήριον, εἶναι τὸ ὅργανον. Τὸν Ἱερέα χρησιμοποιεῖ ὁ Θεός, διὰ νὰ μεταδοθῇ ἡ χάρις τοῦ Ἅγίου Πνεύματος. Τὸν Ἱερέα βλέπομεν, ἀλλὰ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἐνεργεῖ καὶ μεταδίδεται ἡ ὑπέρφυσικὴ δύναμις, ἡ ὅποια καλεῖται θεία Χάρις καὶ γίνεται ἡ ἀναγέννησις τοῦ ἀνθρώπου. Αὐτὸς εἶναι καὶ ὁ λόγος, διὰ τὸν ὅποιον ἡ Ἐκκλησία καλεῖται «Ταμιοῦχος τῆς Χάριτος». Χωρὶς Ἱερέα δὲν τελεῖται μυστήριον.

Κατὰ τὴν τέλεσιν τῶν μυστηρίων ὑπάρχουν δύο στοιχεῖα. “Ἐνα εἶναι τὸ ἔωτερικόν, τὸ ὄρατόν. Εἰς τὸ Βάπτισμα π.χ. βλέπομεν τὸ ὕδωρ, εἰς τὸ Χρίσμα τὸ ἄγιον Μύρον. Τὸ ἄλλο, τὸ ὅποιον εἶναι

άόρατον, τὸ μυστικόν, εἶναι τὸ "Ἄγιον Πνεῦμα, τὸ ὄποιον ὑπάρχει, καὶ εἰς τοῦτο πιστεύομεν, ἀλλὰ ἡμεῖς δὲν τὸ βλέπομεν μὲ τοὺς φυσικοὺς ὄφθαλμούς. Ὁ μέγας Βασίλειος λέγει, ὅτι: «Ἐίς τὸ μυστήριον τοῦ Βαπτίσματος ἡ χάρις δὲν εἶναι εἰς τὸ ὕδωρ, ἀλλὰ εἰς τὸ "Ἄγιον Πνεῦμα, τὸ ὄποιον εἶναι παρόν».

Ἐκ τῶν μυστηρίων **Ὑποχρεωτικὰ** εἰς τοὺς Χριστιανούς εἶναι: Τὸ Βάπτισμα, τὸ Χρῖσμα, ἡ θεία Εὐχαριστία καὶ ἡ Ἐξομολόγησις. Τὰ ἔτερα τρία, ἥτοι ἡ Ἱερωσύνη, τὸ Εὐχέλαιον καὶ ὁ Γάμος, λέγονται **προαιρετικά**, διότι ἔχαρτῶνται ἀπὸ τὴν θέλησιν τοῦ Χριστιανοῦ.

Τὰ μυστήρια διαιροῦνται εἰς **ἐπαναλαμβανόμενα** καὶ **μὴ ἐπαναλαμβανόμενα**. Ἐπαναλαμβανόμενα εἶναι ἡ θεία Εὐχαριστία, ἡ Ἐξομολόγησις, τὸ Εὐχέλαιον καὶ ὁ Γάμος (ἔως τρίτην φοράν). Μὴ ἐπαναλαμβανόμενα εἶναι τὰ λοιπά.

1. Τὸ Βάπτισμα

Τὸ μυστήριον τοῦτο ἴδρυσεν ὁ Κύριος, ὁ ὄποιος καὶ ἐβαπτίσθη. "Οταν, ὀλίγον πρὸ τῆς Ἀναλήψεώς Του, ἔχαπέστειλε τοὺς μαθητὰς Του νὰ κηρύξουν τὸ Εὐαγγέλιον, τοὺς εἶπε: «Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὕδωρα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ 'Ἄγιον Πνεύματος» (Ματθ. κη', 19). Περὶ τῆς ἀνάγκης τοῦ Βαπτίσματος ὅμιλει καὶ πάλιν ὁ Κύριος εἰς τὸν διάλογόν Του μὲ τὸν Νικόδημον, ὅπου λέγει: «Ἄμην ἀμήν λέγω σοι, ἐὰν μή τις γεννηθῇ ἐξ ὕδατος καὶ Πνεύματος, οὐ δύναται εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ» (Ιωάν. γ', 5 = Ἀληθῶς, ἀληθῶς, σοῦ λέγω, ὅτι, ἐὰν δὲν γεννηθῇ κανεὶς πνευματικῶς ἀπὸ τὸ νερὸν τοῦ ἄγιου Βαπτίσματος καὶ ἀπὸ τὸ "Ἄγιον Πνεῦμα, τὸ ὄποιον ἀοράτως ἐνεργεῖ, διὰ τοῦ ὕδατος, τὴν ἀναγένησιν τοῦ ἀνθρώπου, δὲν ἥμπτορεῖ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ). Εἶναι πλέον φανερόν, ὅτι τὸ Βάπτισμα εἶναι τὸ σπουδαιότερον μυστήριον τῆς Χριστιανικῆς Θρησκείας. Δι' αὐτοῦ, ὁ βαπτιζόμενος καθαρίζεται ἀπὸ τὸ προπατορικὸν ἀμάρτημα καὶ ἀπὸ τὰς προσωπικάς του ἀμαρτίας, ἃν τύχη νὰ βαπτισθῇ ἐνήλικος.

Διὰ νὰ ἔλθῃ ὅμως ἡ θεία χάρις κατὰ τὸ Βάπτισμα, πρέπει ὁ βαπτιζόμενος νὰ πιστεύῃ. Τοῦτο ἰσχύει δι' ὅλα τὰ μυστήρια. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον, ἀφ' ὅτου ἐπεκράτησεν ὁ νηπιοβαπτισμός, ὁ ἀνά-

δοχος κάμνει τὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεως. Λέγει ὁ ἀνάδοχος τὸ «Πι-
στεύω», διότι ὁ βαπτιζόμενος εἶναι νήπιον.

Εἶναι, λοιπόν, μεγάλη ἡ ἀποστολὴ καὶ ἡ εὐθύνη τοῦ ἀναδόχου.
Αὐτός, ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ ἀναδεκτοῦ του, ὑπόσχεται εἰς τὸν Θεόν,
ὅτι θὰ φροντίσῃ νὰ διδάξῃ εἰς τὸν βαπτιζόμενον τὴν ὄρθην πίστιν.
‘Ο ἀνάδοχος, ὡς ἐκ τούτου, πρέπει ἀπαραιτήτως νὰ εἶναι Ὁρθό-
δοξος Χριστιανός, δι’ ἡμᾶς τούς Ὁρθοδόξους.

‘Η τριτὴ κατάδυσις τοῦ βαπτιζομένου εἶναι σύμβολον τῆς
τριημέρου ταφῆς καὶ τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου. Θάπτεται ὁ πα-
λαιὸς ἄνθρωπος κατὰ τὸ βάπτισμα καὶ γίνεται νέος. Διὰ τοῦτο τὸ
βάπτισμα λέγεται καὶ λουτρὸν παλιγγενεσίας.

Εἰς ἔξαιρετικὰς περιπτώσεις, ὅταν κινδυνεύῃ νὰ ἀποθάνῃ ἀβά-
πτιστον ἔνα νήπιον, ἡ βάπτισης γίνεται εἰς τὸ ἀέρα καὶ ὑπὸ λαϊ-
κοῦ ἀκόμη. Εἶναι ὅμως ἀπαραίτητον νὰ λεχθῇ : «Βαπτίζεται ὁ δοῦ-
λος τοῦ Θεοῦ τάδε, εἰς τὸ ὄρομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ
Ἀγίου Πνεύματος. Ἄμην». Τὸ παιδίον θεωρεῖται κανονικῶς βαπτι-
σμένον. “Αν ζήσῃ, δὲν θὰ βαπτισθῇ πάλιν. Διὰ τὸν τρόπον τῆς βα-
πτίσεως τῶν Παπικῶν καὶ Διαμαρτυρομένων ἐγένετο ἥδη λόγος.

2. Τὸ Χρῖσμα

Εὔθυς μετὰ τὸ βάπτισμα, ἡ Ὁρθόδοξος Χριστιανικὴ Ἔκκλησία
τελεῖ καὶ τὸ δεύτερον μυστήριον, τὸ **Χρῖσμα**. Τὸ μυστήριον τοῦτο
λέγεται Χρῖσμα, ἐπειδὴ ὁ Ἱερεὺς χρίει, δηλαδὴ ἐλείφει τὸν βαπτι-
σθέντα μὲ ἄγιον Μύρον. ‘Ο Ἱερεὺς ἀλείφει τὸν νεοφύτιστον σταυροει-
δῶς εἰς τὰ κυριώτερα μέλη καὶ αἰσθητήρια ὅργανα τοῦ σώματος,
ἐνῷ συγχρόνως λέγει : «Σφραγίς δωρεᾶς Πνεύματος Ἀγίου. Ἄμην».
Μὲ ἄλλας λέξεις: ἡ χρίσις (= τὸ ἀλειμμα) αὐτὴ εἶναι σφραγίς, εἶναι
βεβαίωσις ὅτι ἔλαβες τὰς δωρεὰς τοῦ Ἀγίου Πνεύματος. Αἱ δωρεαί,
τὰ χαρίσματα τοῦ Ἀγίου Πνεύματος, εἶναι ἡ πίστις, ἡ ἐλπίς, ἡ ἀγά-
πη, ἡ εἰρήνη, ἡ χαρὰ καὶ ἡ ἐπιμονὴ εἰς τὸν ἀγῶνα διὰ τὸν ἄγιασμόν.

‘Η χρίσις γίνεται μὲ ἄγιον μύρον. Τοῦτο παρασκευάζεται τὴν
Μεγάλην Τετάρτην ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου εἰς τὴν Κων-
σταντινούπολιν μὲ 40 ἐλαιώδη ἀρώματα. Κατὰ τὴν θείαν λειτουρ-
γίαν τῆς Μεγάλης Πέμπτης ἀγιάζεται καὶ διανέμεται εἰς τὰς ἄλλας
‘Ορθοδόξους Ἔκκλησίας.

Κατὰ τοὺς ἀποστολικούς χρόνους, ἡ χάρις καὶ αἱ δωρεαὶ τοῦ Ἀγίου Πνεύματος μετεδίδοντο εἰς τοὺς βαπτιζομένους μὲ ἐπίθεσιν τῶν χειρῶν τῶν Ἀποστόλων. Λίαν ἐνωρίς ὅμως ἐπεκράτησεν αὐτό, τὸ δποῖον γίνεται κοι σήμερον, δηλαδὴ ἡ χρίσις μὲ μύρον.

Τὸ μυστήριον τοῦτο τελεῖται ὑπὸ Ἐπισκόπου ἢ πρεσβυτέρου. Ἡ Δυτικὴ Ἔκκλησία ἔχει χωρίσει τὸ μυστήριον τοῦ Χρίσματος ἀπὸ τὸ Βάπτισμα. Τελεῖ δὲ τοῦτο μόνον Ἐπίσκοπος δι’ ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν, ἀλλὰ, ὅταν τὸ παιδὶ φθάσῃ εἰς ἡλικίαν 12–14 ἔτῶν. Οἱ Διαμαρτυρόμενοι δὲν τὸ παραδέχονται ὡς μυστήριον.

3. Ἡ Μετάνοια ἢ ἔξομολόγησις

Ο ἄνθρωπος, ὅταν ἔξετάζῃ τὸν ἑαυτόν του, ἐννοεῖ ὅτι πολλὰς φοράς παραβαίνει τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Γνωρίζει ὁ χριστιανός, ὅτι μὲ τὰς ἀμαρτίας του ἐλύπησε τὸν Θεόν. Αἰσθάνεται τότε ταραχήν, ἀνησυχίαν, φόβον. Ἐχει ἐντός του, αὐστηρὸν καὶ δίκαιον ἐλεγκτήν, τὴν συνείδησιν.

Ἐάν, μὲ τὴν ἀνησυχίαν καὶ ταραχὴν τῆς συνειδήσεώς του, αἰσθανθῇ καὶ λύπην διὰ τὸ κακόν, τὸ δποῖον ἐπράξει, τότε ζητεῖ ἐπιμόνως ἀπὸ κάποιον συμβουλήν, βοήθειαν, προστασίαν. Τότε κάμνει βήματα μετανοίας. Μετανοῶ σημαίνει μεταβάλλω γνώμην, ἀλλάσσω νοῦν, σκέψεις, διαθέσεις.

Ἐξομολόγησις λέγεται τὸ μυστήριον, διότι, ὅτι ἔχω μυστικόν, κρυφὸν ἐντός μου, τὸ φέρνω ἔξω, τὸ λέγω μὲ θάρρος καὶ ἀπόφασιν νὰ μὴ τὸ ἐπαναλάβω. Ἐάν ὁ ἄνθρωπος ἀποκηρύξῃ τὴν ἔως τώρα συμπεριφοράν του, καταφεύγει ἄνευ ἀναβολῆς εἰς τὸν ιατρόν.

Καί, δόξα τῷ Θεῷ, ὑπάρχουν ιατροί, οἱ δποῖοι θεραπεύουν τὸν ἀμαρτωλὸν ἀπὸ ὅλας τὰς ἀμαρτίας του.

Διὰ νὰ ἔλθῃ ὅμως ἡ θεραπεία, χρειάζεται καὶ ἡ βοήθεια τοῦ ἀσθενοῦς, τοῦ ἀμαρτήσαντος.

Καὶ πρῶτα – πρῶτα πρέπει ὁ ἀμαρτήσας, μαζὶ μὲ τὴν λύπην καὶ τὰ δάκρυα, τὰ δποῖα ἵσως χύσῃ, νὰ κατευθυνθῇ εἰς τὸ ἔξομολογητήριον. Αὔτὸ είναι τὸ θεῖον ιατρεῖον, τὸ δποῖον ἐγκατέστησεν ὁ ἴδιος ὁ Κύριος. Ὁ Ιησοῦς Χριστὸς συνέστησε καὶ διέταξε τὸ Μυστήριον τῆς Μετανοίας. Αὔτὸς ἔδωσεν εἰς τοὺς Ἀποστόλους καὶ τοὺς διαδόχους αὐτῶν, τοὺς ποιμένας τῆς Ἔκκλησίας, τὴν ἔξουσίαν

καὶ τὸ δικαίωμα τῆς συγχωρήσεως τῶν ἀμαρτιῶν. «Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅσα ἔὰν δίσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένα ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ὅσα ἔὰν λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένα ἐν τῷ οὐρανῷ» (Ματθ. ιη', 18 = 'Αληθῶς σᾶς λέγω, ὅσα ἀμαρτήματα δέσετε καὶ κηρύ-
ξετε ἀσυγχώρητα ἐπὶ τῆς γῆς, θὰ εἶναι ἀσυγχώρητα εἰς τὸν οὐ-
ρανὸν καὶ ἀπὸ ἐμέ. Καὶ ὅσα λύσετε καὶ συγχωρήσετε ἐπὶ τῆς γῆς,
θὰ εἶναι λυμένα καὶ συγχωρημένα ἀπὸ ἐμέ). Αὐτὰ εἶπε, πρὸ τῆς
'Αναστάσεως Του.

'Αλλά, καὶ μετὰ τὴν 'Ανάστασιν, ἀνανεώνει τὴν ἐντολὴν καὶ λέ-
γει εἰς τοὺς μαθητάς Του : «Λάβετε Πνεῦμα "Ἄγιον." Ἀν τινων ἀφῆ-
τε τὰς ἀμαρτίας, ἀφίενται αὐτοῖς ἄν τινων κρατῆτε, κεκράτηνται» ('Ιωάννου κ', 22-23 = Λάβετε Πνεῦμα "Άγιον. Εἰς ὅποιους συγχω-
ρήσετε τὰς ἀμαρτίας, τοὺς συγχωροῦνται αὐταὶ καὶ ἀπὸ τὸν Θεόν,
εἰς ὅποιους δὲ τὰς κρατεῖτε ἀσυγχωρήτους, θὰ μείνουν διὰ παντὸς
ἀσυγχώρητοι).

'Η ἔξουσία, λοιπόν, τῆς ἀφέσεως τῶν ἀμαρτιῶν εἰς τοὺς Πνευμα-
τικούς ἔχει διθῆ ύπ' αὐτοῦ τοῦ Κυρίου.

Διὰ νὰ ἔχῃ ἀποτελέσματα, ἡ μετάνοια πρέπει νὰ εἶναι εἰλικρινής,
πλήρης καὶ δριστική. 'Ακόμη πρέπει νὰ ίκανοποιῶμεν ἑκείνους τοὺς
ὅποιους, εἴτε μὲ λόγους εἴτε μὲ πράξεις, ἔζημιώσαμεν. 'Ο Ζακχαῖος
εἶναι ὑπόδειγμα ἐμπράκτου μετανοίας.

"Εὰν ὁμολογῶμεν τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν, πιστός ἔστι καὶ δίκαιος,
ἴτα ἀφῇ ἡμῖν τὰς ἀμαρτίας καὶ καθαρίσῃ ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἀδικίας" (Α' 'Ιωάν. α', 9 = 'Ἐὰν ὁμολογῶμεν τὰς ἀμαρτίας μας μὲ ταπεί-
νωσιν καὶ συντριβὴν καρδίας εἰς τὸν Πνευματικόν, τὸν ἀντιπρόσωπον
τοῦ Θεοῦ, ἃς ἔχωμεν πεποίθησιν ὅτι ὁ δίκαιος Θεὸς θὰ συγχωρήσῃ
τὰς ἀμαρτίας μας καὶ θὰ ἐνδύσῃ τὴν ψυχὴν μὲ λαμπρὰν στολὴν). 'Η
Μετάνοια καὶ ἔξομολόγησις κάμνουν θαύματα. Μεταμορφώνουν τὸν
ἄνθρωπον. Οἱ θυμώδεις, οἱ ὑβρισταί, οἱ ἐκδικητικοί γίνονται εἰρη-
νικοί, συμπαθεῖς, ἀνεκτικοί, ἔξυπηρετικοί. Κυριολεκτικῶς γίνονται
ἀγνώριστοι οἱ ἄνθρωποι, ὅταν μετανοοῦν εἰλικρινῶς. "Ἄσ πλησιά-
ζωμεν, λοιπόν, μὲ θάρρος τὸν θρόνον τῆς χάριτος, μὲ τὴν πεποίθησιν
ὅτι ὁ Θεὸς θὰ μᾶς συγχωρήσῃ, ἔὰν βεβαίως μισήσωμεν τὸ κακὸν
καὶ ἔχωμεν ἀπόφασιν νὰ ίκανοποιήσωμεν ὅσους ἐβλάψαμεν.

Πρὸ παντός, ἃς ἔχωμεν κατὰ νοῦν, ὅτι ὁ σατανᾶς θὰ καταβάλλῃ
κάθε προσπάθειαν, διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἔξομολόγησίν μας. Χρειά-
ζεται θάρρος καὶ ἀποφασιστικότης ἐκ μέρους μας, διὰ νὰ ἀπαλλα-

γῶμεν ἀπὸ τὴν τυραννίαν τοῦ Ἐωσφόρου. Ἡ ἔξομολόγησις εἶναι λουτρὸν τῆς ψυχῆς εἰς ἀγιασμὸν καὶ σωτηρίαν.

Δεῖγμα μετανοίας καὶ ἔξομολογήσεως εἶναι ὁ Δαβὶδ μὲ τὸν Ν' ψαλμὸν του «έλέησόν με ὁ Θεός».

Καὶ κάτι τὸ ὅποιον δὲν πρέπει νὰ παραβλέψωμεν : Ἐὰν δὲν ἔξομολογηθῶμεν προηγουμένως, δὲν ἐπιτρέπεται νὰ κοινωνήσωμεν. Εἰς τὰς ἀμαρτίας μας, τὰς ὅποιας δὲν ἔξωμολογήθημεν, προσθέτομεν τώρα καὶ ἄλλην, πιολύ βαρυτέραν.

Τὸ ἔξωτερικόν, δρατόν, στοιχεῖον, εἰς τὸ μυστήριον τοῦτο, εἶναι ὁ Ἱερεὺς καὶ ὁ ἔξομολογούμενος. Τὸ ἀόρατον καὶ ἔσωτερικὸν εἶναι ἡ λαμπρότης τῆς ψυχῆς καὶ ἡ ἀφατος ἀγαλλίασις τῆς συνειδήσεως τοῦ πιστοῦ. Κυριολεκτικῶς ἵππαται εἰς τὰ ὑψη ἡ ψυχὴ τοῦ Χριστιανοῦ, ὅταν ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὸ βαρὺ φορτίον τῶν ἀμαρτιῶν. Πόσοι εἰσῆλθον εἰς τὸ ἔξομολογητήριον γεμάτοι ἀπὸ κακίας καὶ πάθη καὶ ἔηζηλθον λευκοί, ως ἡ χιών!

4. Ἡ Θεία Εὐχαριστία

α) Σύστασις τοῦ Μυστηρίου

Ἡ Θεία Εὐχαριστία εἶναι τὸ μυστήριον, διὰ τοῦ ὅποιου κοινωνῦμεν τοῦ Σώματος καὶ τοῦ Αἵματος τοῦ Κυρίου. Θεία Εὐχαριστία ὀνομάζεται, διότι ὁ Κύριος, πρὶν ἀπὸ τὸ μυστήριον, ἔκαμε θερμὴν εὐχαριστίαν εἰς τὸν Θεὸν Πατέρα. Ὁνομάζεται, προσέτι, ἡ Θεία Εὐχαριστία καὶ **Μετάδοσις** ἢ **Μετάληψις** ἢ **Κοινωνία**. Τὰ δύομάτα ταῦτα ἐδόθησαν εἰς τὸ μέγα τοῦτο μυστήριον, διότι ὁ Ἱερεὺς μεταδίδει καὶ μεταλαμβάνουν καὶ κοινωνοῦν οἱ Χριστιανοὶ τοῦ Σώματος καὶ Αἵματος τοῦ Κυρίου. Ἡ θεία Εὐχαριστία εἶναι καὶ ἀνάμνησις ἢ ἀναπαράστασις τοῦ Σταυρικοῦ Πάθους τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ καὶ πραγματική, ἀλλὰ ἀναίμακτος θυσία, διότι κατὰ τὴν τέλεσίν της σταυροῦται ἀօράτως ὁ Κύριος. Λέγεται ἀκόμη καὶ Ἀγία Ἄναφορά.

Ίδοù πῶς συνέστησεν ὁ Κύριος τὸ μυστήριον τοῦτο. Τὴν νύκτα τῆς Μεγάλης Πέμπτης, κατὰ τὸν Μυστικὸν Δεῖπνον, ἔλαβε, πρῶτον, τὸν ἄρτον εἰς τὰς ἀγίας Αὔτοῦ χεῖρας. "Ἐστρεψε τὰ βλέμματά Του εἰς τὸν οὐρανὸν καί, ἀφοῦ ηὐχαρίστησε τὸν Πατέρα, ηὐλόγησε καὶ ἡγίασε τὸν ἄρτον, ὁ ὅποιος, διὰ τοῦ Ἀγίου Πνεύματος, μετεβλήθη εἰς Σῶμα Χριστοῦ. Μετὰ ταῦτα ἔκοψεν εἰς τεμάχια τὸν ἀγιασθέντα ἄρτον καὶ ἔδωκεν εἰς τοὺς μαθητάς Του, λέγων : «Λάβετε φάγετε·

τοῦτό μού ἔστι τὸ σῶμα τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλόνεντον εἰς ἄφεσιν ἀμάρτιων. Δηλαδὴ ὁ ἄρτος αὐτὸς δὲν εἶναι ὁ πρὶν κοινὸς ἄρτος, ἀλλὰ εἶναι τὸ Σῶμά Μου καὶ σᾶς δίδετε, διὰ νὰ λάβετε ἀφεσιν ἀμαρτιῶν. Ἐπειτα ἔλαβε πιστήριον μὲ οἶνον, ηὐχαρίστησε τὸν Θεόν, τὸ ηὐλόγησε, τὸ ἡγίασε καί, διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τὸ μετέβαλεν εἰς Αἷμά Του. Δίδων δὲ ἐξ αὐτοῦ εἰς τοὺς μαθητάς Του, εἶπεν: «Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες· τοῦτό ἔστι τὸ αἷμά μου τὸ τῆς Καυνῆς Διαθήκης, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν καὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεσιν ἀμάρτιων». Δηλαδὴ ὁ οἶνος, τὸν ὅποιον σᾶς δίδω, δὲν εἶναι ὁ κοινὸς οἶνος, ὅπως ἦτο πρὶν. Εἶναι τὸ Αἷμά Μου, διὰ τοῦ ὅποιου ἐπικυρώνω τὴν νέαν Διαθήκην καὶ τὸ ὅποιον χύνεται πρὸς χάριν σας, διὰ νὰ λάβετε ἀφεσιν ἀμαρτιῶν. Πίετε, λοιπόν, πάντες.

Ἄφοῦ ἔκοινώνησαν οἱ Ἀπόστολοι, προσέθεσεν ὁ Κύριος: «Τοῦτο ποιείτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν». Ἡτοι, αὐτὸ τὸν ὅποιον ἔκαμα ἀπόψε ἐδῶ, νὰ τὸ κάμνετε καὶ σεῖς.

Εἶναι, λοιπόν, ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ ἡ τακτικὴ Θεία Εὐχαριστία.

β) Χρόνος καὶ προπαρασκευὴ πρὸς μετάληψιν.

Ωφέλειαι ἐκ τῆς θείας Εὐχαριστίας

Ἐκτοτε καὶ καθ' ἔκάστην ἡμέραν, ιδίως τὴν πρωίαν τῆς Κυριακῆς, οἱ μαθηταὶ καὶ Ἀπόστολοι καὶ γενικῶς οἱ χριστιανοὶ ἐπανελάμβανον τὴν πρᾶξιν αὐτὴν τοῦ Κυρίου καὶ μετελάμβανον ὅπὸ τὸν Ἀρτον καὶ Οἶνον μὲ τὴν πίστιν, ὅτι μεταλαμβάνουν τὸ Σῶμα καὶ τὸ Αἷμα τοῦ Κυρίου καὶ Κοινωνοῦν μὲ Αὐτόν.

“Ωστε, ὅταν μετέχωμεν εἰς τὸ μυστήριον τοῦτο, λαμβάνομεν αὐτὸν τὸν ἴδιον τὸν Χριστὸν ἐντός μας καὶ εύρισκόμεθα ἡνωμένοι μὲ Αὐτόν.

Διὰ τὴν ἀναγκαιότητα καὶ τὰς ὠφελείας τοῦ μεγάλου τούτου μυστηρίου, μᾶς ὅμιλει πάλιν ὁ Κύριος, λέγων: «Ο τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἷμα ἐν ἐμοὶ μένει κάγῳ ἐν αὐτῷ» (Ἰωάν. στ', 56). Εἶναι δὲ ἡ Θεία Κοινωνία διὰ τοὺς ἀπερχομένους ἐκ τοῦ κόσμου τούτου καὶ ἐφόδιον πρὸς κληρονομίαν τῆς αἰωνίου ζωῆς.

Εἰς τὸ περὶ Μετανοίας κεφάλαιον εἴπομεν, ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται νὰ κοινωνῶμεν, ἐάν, προηγουμένως, δὲν ἐξωμολογηθῶμεν. “Ἄσ εἶχωμεν δὲ ὑπ’ ὅψει μας καὶ ὅσα λέγει περὶ τούτου ὁ Ἀπόστολος Παῦλος εἰς τὴν Α΄ πρὸς Κορινθίους ἐπιστολὴν του, κεφάλαιον ια', στίχ. 27 καὶ 28. ‘Ο ἄνθρωπος, γράφει ἐκεī ὁ Παῦλος, ὁ ὅποιος τρώγει τὸν

άρτον καὶ πίνει τὸ ποτήριον τῆς κοινωνίας τοῦ Κυρίου ἀναξίως, θὰ εἶναι ἔνοχος δι’ ἀσέβειαν καὶ βεβήλωσιν τοῦ σώματος τοῦ Κυρίου. Προχωρῶν δὲ συνιστᾶ νὰ ἔξετάζῃ κάθε ἄνθρωπος μὲ προσοχὴν τὸν ἑαυτόν του καί, ἀφοῦ προετοιμασθῇ, τότε ἃς τρώγη ἀπὸ τὸν καθαγιασμένον ἄρτον καὶ ἃς πίνῃ ἀπὸ τὸν καθαγιασμένον οἶνον.

Οἱ Χριστιανοὶ ἔχουν χρέος νὰ κοινωνοῦν κάθε Κυριακήν, κατόπιν τῆς γνωστῆς προετοιμασίας δι’ ἔξομολογήσεως. ‘Ο Ἱερεύς, εἰς τὸ τέλος ἕκαστης θείας Λειτουργίας, καλεῖ ὅλους εἰς θείαν Κοινωνίαν μὲ τὰς λέξεις: «Μετὰ φόβου Θεοῦ, πίστεως καὶ ἀγάπης προσέλθετε». Καὶ πρέπει ὅλοι νὰ προσερχώμεθα, διὰ νὰ εἶναι ὁ Κύριος μεθ’ ἡμῶν. Ἀλλὰ χρειάζεται μεγάλη προσοχή, διότι «Τὰ ἄγια τοῖς ἀγίοις». Ἡτοι, τὰ “Ἄγια καὶ Τίμια ταῦτα δῶρα δίδονται μόνον εἰς τοὺς ἀγίους, δηλαδὴ εἰς ἐκείνους, οἵ δόποιοι ἔχουν ἔξομολογηθῆ καὶ ἔχουν τὴν ἄδειαν τοῦ Πνευματικοῦ νὰ κοινωνήσουν.

5. Ἡ Ἱερωσύνη

‘Ο Κύριος, ὅταν ἔξέλεξε τοὺς Ἀποστόλους, τοὺς ἔδωκε καὶ τὴν ἔξουσίαν νὰ διοικοῦν τὴν Ἑκκλησίαν, νὰ τελοῦν τὰ μυστήρια καὶ νὰ διδάσκουν τοὺς πιστούς.

Οἱ Ἀπόστολοι μετέδιδον τὴν ἔξουσίαν αὐτὴν δι’ ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν των καὶ εἰς τοὺς διαδόχους των.

‘Ιερωσύνη, λοιπόν, εἶναι τὸ μυστήριον κατὰ τὸ ὄποιον, διὰ χειροτονίας τοῦ Ἐπισκόπου, ὁ ἀράτος, ἀλλὰ παρὰν μέγας Ἀρχιερεὺς δίδει τὴν χάριν τοῦ Ἅγιου Πνεύματος εἰς τὸν ἐκλεγέντα ὡς κληρικόν. Ἀπὸ τὴν στιγμὴν τῆς χειροτονίας του, ὁ κληρικός δὲν εἶναι πλέον κοινὸς ἄνθρωπος. ‘Ο Ἱερεὺς εἶναι ἡ Θυσία ἐνὸς ἀνθρώπου, ἡ ὄποια προστίθεται εἰς τὴν θυσίαν τοῦ Θεοῦ. Αὕτω εἶναι ἡ Ἱερωσύνη. «Ο Ἱερεὺς δὲν εἶναι ὑπάλληλος, ἀλλὰ οἰκονόμος μυστηρίων Θεοῦ». Τὰς ἀδυνομίας του καὶ τὰ ἐλαττώματά του, ὡς ἀνθρώπου, ἡ παντοδύναμος θεία χάρις τὰ μεταβάλλει εἰς ἀρετάς. Τόση ὑψηλὴ εἶναι ἡ θέσις τοῦ κληρικοῦ, ώστε τὸ ἔργον του νὰ θεωρῆται ἀνώτερον καὶ ἀπὸ τὸ ἔργον τῶν ἀγγέλων.

Οἱ κληρικοὶ ἀποτελοῦν ιδιαιτέραν τάξιν εἰς τὴν Ἑκκλησίαν. Εἶναι, κατὰ τὸν Ἀπόστολον Πέτρον, «ἔθνος ἄγιον, βασίλειον ἱεράτευμα».

Οἱ βαθμοὶ τῆς Ἱερωσύνης εἶναι τρεῖς. Τοῦ Διακόνου, τοῦ Πρεσβυτέρου ἢ Ἱερέως καὶ τοῦ Ἐπισκόπου.

‘Ο Ἐπίσκοπος τελεῖ ὅλα τὰ Μυστήρια, ποιμαίνει τὸν λαὸν τῆς Ἐπισκοπῆς του καὶ, διὰ τῆς ζωῆς του καὶ τῆς διδασκαλίας του, καθοδηγεῖ τὸν λαὸν εἰς τὴν ὁδὸν τῆς σωτηρίας.

‘Ο Πρεσβύτερος τελεῖ πάντα τὸ μυστήρια, πλὴν τῆς Ἱερωσύνης. Τὴν ἔξομολόγησιν τελεῖ, κατόπιν ἀδείας τοῦ ἐπισκόπου. Ἐργον τοῦ πρεσβυτέρου εἶναι καὶ τὸ κήρυγμα.

‘Ο διάκονος βοηθεῖ, διακονεῖ, κατὰ τὴν τέλεσιν τῆς θείας Λειτουργίας καὶ τῶν μυστηρίων, χωρὶς νὰ ἔχῃ δικαίωμα νὰ τελέσῃ αὐτὰ μόνος. Κήρυγμα ὅμως δύναται νὰ κάμνῃ, κατόπιν ἀδείας τοῦ Ἐπισκόπου.

6. ‘Ο Γάμος

Τὸ μυστήριον τοῦτο, τὸ ὅποιον ὁ θεῖος Παῦλος ὀνομάζει **μέγα**, καθιέρωσεν ὁ Κύριος. ‘Ο γάμος εἶναι θεῖος θεσμός. ‘Ο Θεὸς ἐδημιούργησε καὶ ηύλογησε τοὺς δύο πρώτους ἀνθρώπους καὶ ἤνωσεν αὐτούς. Τὸν στενὸν σύνδεσμον τοῦ γάμου φανερώνουν α) τὸ γεγονός ὅτι ὁ Θεὸς ἐδημιούργησε τὴν γυναῖκα ἀπὸ τὴν πλευρὰν τοῦ ἀνδρός, β) ὅστις ἀναγιγνώσκομεν εἰς τὴν Γένεσιν, κεφ. β', 23 : «Τοῦτο νῦν ὀστοῦν ἐκ τῶν ὄστεων *ιουν καὶ σὰρξ ἐκ τῆς σαρκός μουν*» καὶ «”Ἐρεκεν τούτου καταλεύψει ἀνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα καὶ προσκολληθῆσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἔσσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν». ‘Ο πρῶτος σκοπὸς τοῦ γάμου εἶναι ἡ ὀλληλοβιόθεια.

Τόσον στενὸς εἶναι ὁ σύνδεσμος, ὥστε νὰ εἶναι ἀνώτερος καὶ ἀπὸ τὸν δεσμὸν τῶν τέκνων πρὸς τοὺς γονεῖς. Καὶ ἐπειδὴ καὶ αὐτὴ ἡ εἰκὼν δὲν φανερώνει τὸν ἀδιάσπαστον δεσμὸν τοῦ γάμου, προστίθεται εἰς τὴν Ἀγ. Γραφὴν ὅτι, μετὰ τὸν γάμον, τὰ δύο ἀτομα θὰ εἶναι τόσον στενὰ συνδεδεμένα, ὥστε νὰ εἶναι ως ἐν σῶμα.

Διὰ νὰ δείξῃ δὲ ὁ Κύριος τὴν ἱερότητα τοῦ γάμου, παρέστη εἰς τὸν ἐν Κανᾶ γάμον καὶ ἐκεī ἐτέλεσε τὸ πρῶτόν Του θαῦμα.

* Αὐτὸ τὸ θαῦμα, τῆς Ἱερᾶς ἐνώσεως δύο προσώπων, γίνεται καὶ τὰ τὸ μυστήριον τοῦ γάμου, μὲ τὴν ἀόρατον θείαν χάριν.

“Οταν, λοιπόν, ἐνωθοῦν, διὰ τοῦ μυστηρίου τοῦ γάμου, δύο ἀνθρώποι, ἐνοῦνται συγχρόνως καὶ μὲ τὸν Χριστόν. “Ἐνεκα τούτου, ως μέλη τοῦ σώματος, τοῦ ὅποίου κεφαλὴ εἶναι ὁ Χριστός, θὰ ζοῦν σύμφωνα μὲ ὅσα ὁρίζει ὁ Χριστός, διότι δὲν ἀνήκουν πλέον εἰς τὸν ἑαυτόν των, ἀλλὰ εἰς τὸν Χριστόν.

Αύτὴν τὴν σημασίαν ἔχουν καὶ τὰ στέφανα, τὰ ὅποια τίθενται εἰς τὴν κεφαλὴν τῶν νεονύμφων, ὅτι, δηλαδή, τοὺς τιμᾶ καὶ τοὺς στεφανώνει, ὡς ἐκλεκτὰ μέλη της, ἢ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ.

Κατὰ τὸν θεῖον Νόμον τοῦ Εὐαγγελίου «*O οὖν ὁ Θεός συνέξεν-ξειν ἄνθρωπος μὴ χωρίζέτω*» (Μάρκου ι', 9 = Ἐκεῖνο, λοιπόν, ποὺ ὁ Θεός ἦνωσεν εἰς ἓν σῶμα, ὁ ἄνθρωπος ἃς μὴ τὸ χωρίζῃ). «*Ωστε δὲ Κύριος ἀπαγορεύει τὸ διαζύγιον, ἐκτὸς δι' ἓνα καὶ μόνον λόγον* (βλέπε Ματθαίου, ε', στίχ. 32).

7. Τὸ Εὔχέλαιον

Τὸ Εὔχέλαιον εἶναι μυστήριον, τὸ ὅποιον ἡ Ἐκκλησία μας τελεῖ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν Ἀποστόλων. 'Ο ἀπόστολος Ἰάκωβος εἰς τὴν καθολικὴν ἐπιστολήν του γράφει τὰ ἔξης : «*Ἄσθενεῖ τις ἐν ὑμῖν; Προσκαλεσάσθω τὸν πρεσβυτέρον τῆς Ἐκκλησίας καὶ προσευξά-σθωσαν ἐπ' αὐτόν, ἀλείφαντες αὐτὸν ἐλαίῳ ἐν τῷ ὄνόματι τοῦ Κυρίου· καὶ ἡ εὐχὴ τῆς πίστεως σώσει τὸν κάμνοντα καὶ ἐγερεῖ αὐτὸν ὁ Κύριος. Καὶ ἀμαρτίας ἡ πεποιηκός, ἀφεθήσεται αὐτῷ*» ('Ιακώβου, ε', 14-15 = Εἶναι κανεὶς μεταξύ σας ἄρρωστος ; "Ἄς προσκαλέσῃ τοὺς πρεσβυτέρους τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἃς προσευχηθοῦν ἐπάνω του, συγχρόνως δὲ ἃς τὸν ἀλείψουν μὲν ἔλαιον, ἐπικαλούμενοι τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου. Καὶ ἡ προσευχὴ αὐτή, ποὺ γίνεται μὲν πίστιν, θὰ σώσῃ τὸν ἄρρωστον ἀπὸ τὴν σωματικὴν ἀσθένειαν καὶ θὰ τὸν σηκώσῃ ἀπὸ τὴν κλίνην τῆς ἀσθενείας. Καὶ ἔαν ὁ ἀσθενής ἔχῃ διαπράξει ἀμαρτίας, αἱ ὅποιαι ἥσαν ἡ αἵτια τῆς ἀσθενείας του, θὰ συγχωρηθοῦν εἰς αὐτόν).

"Ἐχει, λοιπόν, ἐκ Θεοῦ τὴν σύστασίν του τὸ μυστήριον. 'Ο Ἰάκωβος δὲν θὰ ἐτόλμα νὰ κάμῃ τὴν σύστασιν αὐτήν, ἂν δὲν συνεφώνει αὕτη μὲ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Κυρίου.

Τὸ μυστήριον, ὅπως φαίνεται ἀνωτέρω, πρέπει νὰ τελέσῃ λειτουργός. Εἰς τὸ μυστήριον τοῦτο, τὸ ἔξωτερικὸν καὶ ὀρατὸν στοιχεῖον εἶναι τὸ ἔλαιον. Τὸ ἀόρατον καὶ ἔσωτερικὸν εἶναι ἡ διὰ τῆς εὐχῆς τοῦ λειτουργοῦ θεραπεία τοῦ ἄρρωστου ὑπὸ τοῦ Ἅγιου Πνεύματος.

'Εδῶ πρόκειται κυρίως διὰ τὴν θεραπείαν σωματικῶν ἀσθενειῶν. Τὸ Εὔχέλαιον δὲν ἔξασφαλίζει τὴν ἀθανασίαν. Τὰς ἀσθενείας τῆς ψυχῆς θεραπεύει μόνον ἡ μετάνοια καὶ ἡ ἔξομολόγησις. 'Αλλά, διὰ νὰ ἔχωμεν τὴν θεραπείαν τῆς ἀσθενείας, εἶναι ἀπαραίτητον καὶ ὁ λει-

τουργὸς καὶ ὁ ἀσθενής καὶ ὅλοι οἱ παρόντες νὰ ἔχουν πίστιν εἰς τὴν παντοδύναμον θείαν χάριν. "Αν δὲ πολλάκις δὲν ἔρχεται ἡ θεραπεία, θὰ πρέπει ὁ Θεός νὰ ἔχῃ ἄλλο σχέδιον, τὸ δποῖον ἡμεῖς δὲν ἡμποροῦμεν νὰ γνωρίζωμεν. Τὸ μυστήριον τοῦτο λέγεται εὔχελαιον, διότι ὁ Ἱερεὺς χρίει (ἀλείφει) τὰ μέλη τοῦ ἀρρώστου μὲ ἡγιασμένον ἔλαιον καὶ ἀναγιγνώσκει καταλλήλους εὔχάς.

'Η Ἔκκλησία μας τελεῖ τὸ μυστήριον ἄπαξ τοῦ ἔτους, κατὰ τὴν Μεγάλην Τετάρτην, διὰ νὰ ἐτοιμάσῃ καὶ δι' αὐτοῦ τοὺς πιστοὺς διὰ τὴν θείαν Κοινωνίαν τῆς Μεγάλης Πέμπτης. Τὸ τελεῖ ἐπίσης καὶ εἰς τὰς οἰκίας τῶν πιστῶν, ὅταν οὗτοι ἐπιθυμοῦν.

Οἱ Δυτικοὶ τελοῦν τὸ μυστήριον τοῦ εὔχελαιού εἰς τοὺς ἐτοιμοθανάτους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'

ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ

1. α) Τι είναι προσευχή

Ἡ προσευχὴ εἶναι ἐπικοινωνία τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τοῦ Θεοῦ. Εἶναι καὶ συνομιλία ἡ προσευχὴ τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸν Θεόν. Ἐκφράζει ὁ ἄνθρωπος τὰ αἰσθήματα, τὰ ὅποια πλημμυρίζουν τὴν καρδίαν του, διὰ τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ. Εὔχαριστεῖ τὸν Θεόν, διὰ τὰς ἀπείρους εὐεργεσίας του καὶ ζητεῖ, ἀπὸ τὸν πανάγαθον καὶ φιλάνθρωπον Θεόν, τὴν συγχώρησιν τῶν ὀμαρτιῶν του καὶ ὅ,τι τοῦ εἶναι χρήσιμον εἰς τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα.

"Ωστε, προσευχὴ λέγεται ἡ ἀνύψωσις τοῦ νοῦ καὶ τῆς καρδίας καὶ ἡ ἐπικοινωνία τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Θεόν.

"Ἄν κατὰ τὴν ὥραν τῆς προσευχῆς δὲν συμμετέχῃ καὶ ἡ καρδία τοῦ ἀνθρώπου, τότε ὁ δῆθεν προσευχόμενος εἶναι ὑποκριτής. «Ἐγγίζει μοι ὁ λαὸς οὗτος τῷ στόματι αὐτῶν καὶ τοῖς χείλεσί με τιμᾷ, ἢ δὲ καρδία αὐτῶν πόρρω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ» (Ματθ. 1ε', 8 = Μερικοὶ ἄνθρωποι μὲ πλησιάζουν μὲ τὸ στόμα καὶ μὲ τιμοῦν μὲ τὰ χείλη· ἡ καρδία των ὅμως μένει πολὺ μακρὰν ἀπὸ ἐμέ).

Ἡ προσευχὴ εἶναι καὶ λατρεία. Διαφέρει ὅμως ἡ λατρεία ἀπὸ τὴν προσευχὴν κατὰ τοῦτο. Κατὰ τὴν προσευχὴν δοξάζομεν, εὐχαριστοῦμεν, ὀλλὰ καὶ ζητοῦμεν ἀπὸ τὸν Θεόν. Κατὰ τὴν λατρείαν ὅμως μόνον προσφέρομεν.

Ἡ προσευχὴ εἶναι τὸ σπουδαιότερον καθῆκον τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Θεόν, ὀλλὰ καὶ προνόμιον, τὸ ὅποιον ἔδωκεν εἰς τὸν ἄνθρωπον ὁ Θεός.

Τὴν ἀναγκαιότητα, τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἀξίαν τῆς προσευχῆς φανερώνουν οἱ ἄγιοι ἄνδρες μὲ τὰ ἔργα των καὶ ἴδιαιτέρως ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός. Πρώτιστον καὶ Κύριον ἔργον τοῦ Κυρίου

‘Ο Ιησοῦς προσευχόμενος

ήτο ή προσευχή. Προστύχετο μόνος καὶ πολλάκις ἔμενεν ἄγρυπνος, διὸ νὰ προσευχηθῇ. Ἀλλὰ καὶ μὲ τοὺς μαθητάς Του προστύχετο καὶ εἰς τὸν ναὸν καὶ εἰς τὸ ὑπαιθρον.

Παράγγελμα μᾶς δίδει : «Βλέπετε (= προσέχετε), ἀγρυπνεῖτε καὶ προσεύχεσθε» (Μάρκου 1γ', 33). “Ἄλλοτε, πάλιν, λέγει : «Γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμὸν» (Ματθ. κατ', 41 = ‘Ἄγρυπνεῖτε καὶ προσεύχεσθε, διὰ νὰ μὴ πέσετε εἰς πειρασμὸν καὶ ἀμαρτίαν»).

6) Εἰδη τῆς προσευχῆς. Πῶς πρέπει νά γίνεται αὐτη

‘Η προσευχὴ εἶναι α) Δοξολογία, β) Εὐχαριστία καὶ γ) Αἰτησις.

1. Δοξάζομεν τὸν Θεόν, διότι εἶναι τὸ ὑπέρτατον καὶ τελειότατον

δν. Αύτος είναι δημιουργὸς τοῦ «Κόσμου» καὶ ἡμῶν καὶ ὁ χορηγὸς παντὸς ἀγαθοῦ.

2. **Εὐχαριστοῦμεν** τὸν Θεὸν διὰ τὰς ἀπείρους εὐεργεσίας Του καὶ τὰ ἀναρίθμητα ἀγαθά, πνευματικὰ καὶ ψυχικά, τὰ ὅποια ἔχομεν. «Τί ἔχεις, τὸ ὅποιον δὲν ἔλαβες ἀπὸ τὸν Θεόν» ; Αύτὸς μᾶς ἐδημιούργησε μὲν λογικὸν καὶ μᾶς ἔδωσε τὴν ἐλευθερίαν. ‘Ο Θεὸς ἔξαπέστειλε τὸν Υἱόν του καὶ διὰ τοῦ Σταυροῦ του μᾶς ἔσωσεν. Εὐχαριστοῦμεν, λοιπόν, τὸν Θεόν, διὰ τὰς φανερὰς καὶ ἀφανεῖς εὐεργεσίας Του, «τὰς εἰς ἡμᾶς γεγενημένας».

3. **Ζητοῦμεν** ἀπὸ τὸν Θεόν, διότι αὐτὸς είναι πιλούσιος, ἡμεῖς δὲ εἰμεθα πτωχοί. Αύτὸς ἴσχυρός, ἡμεῖς ἀσθενεῖς. Αύτὸς ἄγιος, ἡμεῖς ἀμαρτωλοί.

Εἶναι δυνατὸν νὰ ζήσωμεν, ἐὰν δὲν ζητήσωμεν ἀπὸ τὸν Θεὸν νὰ μᾶς δώσῃ, διὰ νὰ συντηρηθῶμεν ; Αύτὸς μᾶς παραγγέλλει τὸ «Αἴτεῖτε». Ναί, νὰ ζητῶμεν.

‘Αλλὰ πῶς ; ‘Ο Θεὸς δέχεται τὴν προσευχήν μας, ὅταν αὕτη γίνεται μὲ τὴν πίστιν καὶ τὴν πεποίθησιν, πῶς ὅ,τι λέγομεν τὸ ἀκούει. Καὶ τοὺς στεναγμούς τῆς καρδίας μας ἀκόμη. ‘Ως παντοδύναμος δέ, θὰ μᾶς δώσῃ ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον, ὡς πάνσοφος, κρίνει καὶ ὠφέλιμον.

‘Ο Θεὸς δέχεται τὰς προσευχὰς ἐκείνας, αἱ ὅποιαι προέρχονται ἀπὸ καθαρὰν καρδίαν καὶ μὲ ταπείνωσιν, ὅπως τοῦ Τελώνου.

‘Η προσευχὴ πρέπει νὰ είναι ἐπίμονος, συνεχής, ἀδιάκοπος. Εἴδομεν προηγουμένως ὅτι, ἡ προσευχὴ είναι συνομιλία τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸν Θεόν. ’Εκ τοῦ λόγου τούτου πρέπει καὶ ἡ στάσις καὶ οἱ λόγοι μας νὰ είναι ἀνάλογοι μὲ τὴν θέσιν, τὴν ὅποιαν ἔχομεν ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ.

“Οταν θέλωμεν νὰ ζητήσωμεν κάτι ἀπὸ τοὺς σεβαστοὺς γονεῖς μας ἢ ἀπὸ τοὺς διδασκάλους μας, σκειττόμεθα πολύ, τί θὰ εἴπωμεν καὶ πῶς θὰ τὸ εἴπωμεν.

‘Αν, ὅταν χρειασθῇ νὰ παρουσιασθῶμεν εἰς ἓνα ἀνώτατον κρατικὸν λειτουργόν, ἐτοιμαζόμεθα ἀπὸ πρὸ τοῦ καὶ φροντίζωμεν νὰ εἴμεθα εὔπρεπεῖς καὶ σεμνοί, θὰ πρέπει πολὺ νὰ σκεφθῶμεν τί καὶ πῶς θὰ δηλήσωμεν εἰς τὸν Θεόν.

‘Ιδοὺ λοιπὸν καὶ ἄλλη εὐεργεσία τοῦ Θεοῦ. Μᾶς δίδει ἔτοιμον τὸν

τύπον τῆς προσευχῆς. Ἐννοεῖται ὅτι δὲν ἀποκλείει καὶ τὴν αὐτοσχέδιον, ἀπλῆν, ἀτομικήν προσευχὴν «ἐν παντὶ τόπῳ καὶ πάσῃ ὥρᾳ».

2. Η Κυριακὴ προσευχὴ

- α) «Πάτερ ἡμῶν, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς
Ἄγιασθήτω τὸ ὄνομά σου·
Ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου·
Γενηθήτω τὸ θέλημά σου,
ώς ἐν οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς·
Τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον
δὸς ἡμῖν σήμερον.
Καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν,
ώς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν.
Καὶ μὴ εἰσενέγκης ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ ρῦσαι ἡμᾶς
ἀπὸ τοῦ πονηροῦ».

Τὸ «Πάτερ ἡμῶν» ὄνομάζεται **Κυριακὴ** προσευχή, διότι ὁ Κύριος μᾶς ἔδωκεν αὐτὴν ως ὑπόδειγμα, διὰ νὰ γνωρίζωμεν πῶς πρέπει νὰ προσευχώμεθα καὶ τί πρέπει νὰ ζητῶμεν ἀπὸ τὸν Θεόν.

Ἡ Κυριακὴ προσευχὴ διαιρεῖται εἰς τρία μέρη, τὰ ἑξῆς :

Α'. Τὴν ἐπίκλησιν ἡ πρόλογον,

Β'. Τὴν κυρίαν ὑπόθεσιν,

Γ'. Τὸν ἐπίλογον ἡ δοξολογίαν.

Ἐπίκλησις εἶναι αἱ λέξεις «Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς».

Ἡ κυρία ὑπόθεσις ἀποτελεῖται ἀπὸ τρία αἰτήματα ἡ εὐχάς πρὸς τὸν Θεόν, ἣτοι α) «Ἄγιασθήτω τὸ ὄνομά σου», β) «Ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου» καὶ γ) «Γενηθήτω τὸ θέλημά σου», καὶ ἄλλα τρία διὰ τὸν ἑαυτόν μας. Ταῦτα εἶναι :

Α'. «Τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον».

Β'. «Καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν».

Γ'. «Καὶ μὴ εἰσενέγκης ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ ρῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ».

Τὸ τρίτον μέρος, ὁ ἐπίλογος ἡ δοξολογία, ἀπαγγέλλεται ὑπὸ τοῦ Ἱερέως καὶ ἔχει ώς ἑξῆς : «Οτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα εἰς τὸν ἀιῶνας· ἀμήν».

3. Ἐρμηνεία Κυριακῆς προσευχῆς

1. Ἡ Ἐπίκλησις

Προσφωνοῦμεν τὸν Θεὸν Πατέρα μας,
διότι αὐτὸς εἶναι ὁ δημιουργὸς ὅλων
τῶν ἀνθρώπων, πάσης χώρας καὶ φυ-
λῆς. Τῶν λευκῶν καὶ τῶν μαύρων καὶ
τῶν κιτρίνων καὶ τῶν ἐρυθροδέρμων.

Εἶναι Πατήρ μας φιλόστοργος καὶ φιλάνθρωπος καὶ συμπαθής πρὸς
ἡμᾶς, μολονότι ἡμεῖς λησμονοῦμεν ὅτι καὶ τὸν Υἱόν του ἔθυσίσε
διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν. Εἶναι τολμηρὸν ὁ ἀμαρτωλὸς ἀνθρω-
πος νὰ λέγῃ Πατέρα του τὸν Θεόν. Καὶ ὅμως τὸ αἷμα τοῦ Υἱοῦ του
μᾶς ἔδωκε τὸ δικαίωμα τοῦτο.

Εἶναι Πατήρ ὅλων, ἡμῶν καὶ ἡμεῖς εἴμεθα ἀδελφοὶ μεταξύ μας.
Ἐπειδὴ δὲ εἴμεθα ἀδελφοί, παρακαλοῦμεν τὸν Θεὸν ὅχι μόνον διὰ
τὸν ἑαυτόν μας, ἀλλὰ δι’ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Ἀξίωσέ μας, λοιπόν,
νὰ ζῶμεν μὲ ἀδελφικὴν ὀγάπην, Κύριε.

«Ο ἐν τοῖς οὐρανοῖς»
Λέγομεν «ἐν τοῖς οὐρανοῖς», ἀν καὶ ὁ
Θεός, ὡς Πνεῦμα, εἶναι πανταχοῦ. Μὲ
τοῦτο φανερώνομεν ὅτι ὁ Θεὸς δὲν εἶναι
ὅπως οἱ ἔδω σαρκικοὶ γονεῖς μας. Ναὶ
μὲν ὁ Θεὸς εἶναι πανταχοῦ παρών, ἀλλὰ εἰς τοὺς οὐρανούς δοξάζεται
καὶ γνωρίζεται καλύτερον ὑπὸ τῶν ἀγγέλων. Οἱ ἄγγελοι καὶ οἱ
δίκαιοι βλέπουν τὴν δόξαν καὶ τὴν μεγαλωσύνην τοῦ Θεοῦ.

2. Εύχαι καὶ αίτηματα

α) Διὰ τὸν Θεόν

«Ἄγιασθήτω
τὸ ὄνομά σου»
Εὔχόμεθα καὶ παρακαλοῦμεν νὰ γνω-
ρίσουν ὅλοι οἱ ἀνθρωποι τὸν Οὐράνιον
Πατέρα μας καὶ τὸν λατρεύσουν μὲ τὰ
ἔργα των καὶ μὲ τοὺς λόγους των, διότι
αὐτὸς εἶναι δόξα τοῦ Θεοῦ, νὰ πιστεύουν δηλαδὴ οἱ ἀνθρωποι, ὅτι
ὁ Θεὸς εἶναι ὁ μόνος ἄγιος.

«Ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου»

‘Ο Θεὸς εἶναι βασιλεὺς αἰώνιος καὶ βασιλεύει εἰς ὅλα τὰ δημιουργήματά Του. Ιδιαιτέρως Ὁμως βασιλεύει μεταξύ ἑκείνων, οἱ ὄποιοι εἶναι δίκαιοι καὶ ζοῦν καθὼς θέλει ὁ Θεός. Ζητοῦμεν, λοιπόν, νὰ τὸν ἀναγνωρίσουν ὡς βασιλέα καὶ ὅσοι δὲν τὸν ἐγνώρισαν ἀκόμη. Τότε ὅλοι, μὲ τὸν Νόμον Του, μὲ τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον, ὡς ὀδηγόν, θὰ ζῶμεν ἦρεμον καὶ ἡσυχίον βίον, ἐν πάσῃ εὔσεβείᾳ καὶ σεμνότητι, ὅπως εἶναι πρέπον νὰ ζοῦν οἱ βασιλόπαιδες.

«Γενηθήτω τὸ θέλημά σου,
ὡς ἐν οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ
τῆς γῆς»

νὰ κάμνωμεν εἰς τὴν γῆν. Ας γίνεται, εὐχόμεθα, καὶ εἰς τὴν γῆν, ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ.

β) Διά τὸν ἄνθρωπον

«Τὸν ἄρτον ἡμῶν
τὸν ἐπιούσιον
δὸς ἡμῖν σήμερον»

Ζητοῦμεν ἀπὸ τὸν Θεὸν νὰ μᾶς δώσῃ τὸν ἄρτον, διὰ τὴν συντήρησιν τοῦ σώματός μας. Ή λέξις «ἄρτος» περιλαμβάνει ὅλα, ὅσα εἶναι ἀπαραίτητα διὰ τὴν ζωήν, τόσον τὰ ύλικά, ὅσον καὶ τὰ πνευματικά. “Ο, τι τρέφει καὶ συντηρεῖ τὸ σῶμα καὶ ὅ, τι ἀποτελεῖ τροφὴν τῆς ψυχῆς, παρακαλοῦμεν τὸν Θεὸν νὰ μᾶς δώσῃ. Δός, Κύριε, αὐτὰ τὰ ὄποια μᾶς χρειάζονται «σήμερον». Δι’ αὐριον, πιστεύομεν ὅτι θὰ λάβης Σὺ πρόνοιαν, δι πανάγαθος Πατήρ. Κυρίως Σὲ παρακαλοῦμεν νὰ μᾶς δώσης «τὸν ἄρτον τῆς ζωῆς», τὸ Σῶμα καὶ τὸ Αἷμα τοῦ Υἱοῦ σου. Αὐτὰ τρέφουν καὶ συντηροῦν τὴν οὐσίαν τοῦ ἀνθρώπου, τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχήν.

«Καὶ ἔφεις ἡμῖν
τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν,
ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφέμεν
τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν»

τὴν καρδίαν ἔκείνους, οἱ ὄποιοι μᾶς ἐπταισαν, δίδομεν ὑπόσχεσιν καὶ βεβαιοῦμεν τὸν Θεὸν ὅτι «ἀφέμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν».

Ζητοῦμεν ἀπὸ τὸν Θεὸν νὰ μᾶς δώσῃ τὸν ἄρτον, διὰ τὴν συντήρησιν τοῦ σώματός μας. Ή λέξις «ἄρτος» περιλαμβάνει ὅλα,

ὅσα εἶναι ἀπαραίτητα διὰ τὴν ζωήν, τόσον τὰ ύλικά, ὅσον καὶ τὰ πνευματικά. “Ο, τι τρέφει καὶ συντηρεῖ τὸ σῶμα καὶ ὅ, τι ἀποτελεῖ τροφὴν τῆς ψυχῆς, παρακαλοῦμεν τὸν Θεὸν νὰ μᾶς δώσῃ. Δός, Κύριε, αὐτὰ τὰ ὄποια μᾶς χρειάζονται «σήμερον». Δι’ αὐριον, πιστεύομεν ὅτι θὰ λάβης Σὺ πρόνοιαν, δι πανάγαθος Πατήρ. Κυρίως Σὲ παρακαλοῦμεν νὰ μᾶς δώσης «τὸν ἄρτον τῆς ζωῆς», τὸ Σῶμα καὶ τὸ Αἷμα τοῦ Υἱοῦ σου. Αὐτὰ τρέφουν καὶ συντηροῦν τὴν οὐσίαν τοῦ ἀνθρώπου, τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχήν.

Μὲ τὸ αἴτημά μας τοῦτο ζητοῦμεν ἀπὸ τὸν Θεὸν συγχώρησιν τῶν ἀμαρτιῶν μας (όφειλήματα εἶναι αἱ ἀμαρτίαι). Επειδὴ ὡμως ὁ Θεὸς μᾶς συγχωρεῖ, διταν καὶ ἡμεῖς συγχωρῶμεν μὲ ὅλην μας

‘Ομολογοῦμεν ἐπισήμως, ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, ὅτι συγχωροῦμεν ὅσους μᾶς ἔβλαψαν.

Παρακαλοῦμεν τὸν Θεὸν νὰ μὴ ἐπιτρέψῃ
«Καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς
εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ ρῦσαι
ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ».

μᾶς φέρουν πολλάκις εἰς κατάστασιν ἀπελπισίας καὶ ἀγωνίας.
Φόβος μᾶς κυριεύει ἐνίστε, χωρὶς σοβαρὸν λόγον, διὰ τὴν ὑγείαν μας,
διὰ τὸ μέλλον μας. Καὶ τότε ἀδυνατίζει ἡ πίστις μας. Ἀπὸ τὰς δυσκολίας αὐτάς, αἱ ὅποιαι εἴναι πράγματι δοκιμασία καὶ πειρασμός,
παρακαλοῦμεν τὸν Θεὸν νὰ μᾶς σώσῃ. Ζητοῦμεν νὰ μὴ ἀμαρτήσωμεν
καὶ περιέλθωμεν εἰς τὴν ἔξουσίαν τοῦ πονηροῦ.

3. Ἐπίλογος ἢ δοξολογία

«Οτι σοῦ ἔστιν ἡ
Βασιλεία καὶ ἡ δύ-
ναμις καὶ ἡ δόξα εἰς
τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν».

Ζητοῦμεν ἀπὸ σέ, Κύριε, ὅλα αὐτά, διότι
σὺ εἶσαι ὁ παντοδύναμος βασιλεύς, ἀπὸ
τὸν ὅποιον ὅλα ἔξαρτῶνται.

‘Αληθῶς (΄Αμήν), εἰς Σὲ ἀνήκει ἡ δόξα,
ἡ τιμὴ καὶ ἡ προσκύνησις, εἰς Σὲ τὸν
ἐν Τριάδι Θεόν, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς
ἀπεράντους αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'

ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΕΧΩΡΟΙ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ

Δὲν εἶναι νέον τι οἱ διωγμοὶ ἐναντίον τῶν Χριστιανῶν. Τὸ προ-εἶπεν εἰς τοὺς μαθητάς Του ὁ Κύριος: «Ἐὶ ἐμὲ ἐδίωξαν καὶ ἡμᾶς διώ-
ξονσιν» ('Ιωάν. 1e, 20 = 'Εὰν Ἐμέ, τὸν Κύριον, κατεδίωξαν, θὰ κα-
ταδιώξουν καὶ σᾶς, οἱ ὄποιοι εἰσθε δοῦλοι Μου').

Πρετγουμένως τοὺς εἶχε διαβεβαιώσει ὅτι θὰ ἔχουν μόνιμον
τὴν ἐχθρότητα τοῦ κόσμου. Εἶπεν εἰς τοὺς μαθητάς Του : «Ἐὶ ὁ κό-
σμος ὑμᾶς μισεῖ, γινώσκετε ὅτι ἐμὲ πρῶτον ὑμῶν μεμίσηκεν» ('Ιωάνν.
1e', 18 = 'Εὰν ὁ μακρὰν τοῦ Θεοῦ κόσμος σᾶς μισῇ, μὴ λησμονῆτε
ποτέ, ὅτι πρὶν ἀπὸ σᾶς ἐμίσθησεν Ἐμέ').

'Απὸ τὴν νύκτα τῆς Γεννήσεως του, ἥρχισεν ὁ πόλεμος ἐναντίον
τοῦ Κυρίου. 'Ο Ἡρώδης, οἱ Καίσαρες, οἱ Γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι,
οἱ εἰδωλολάτραι καὶ οἱ πάστης φύσεως θηριώδεις διώκται, ἐπὶ δύο
χιλιάδας ἔτη, πολεμοῦν τὴν θρησκείαν τοῦ ταπεινοῦ Ναζωραίου.

Τοὺς προφητικοὺς αὐτοὺς λόγους τοῦ Κυρίου ἐπιβεβαιώνει ἡ
'Ιστορία καὶ ἡ πεῖρα τῆς ἐποχῆς μας.

'Αναφέρεται, ὅτι ὁ Μέγας Ναπολέων ἤπειλησεν ἔνα ἐπίσκοπον
μὲ αὐστηρὰ μέτρα ἐναντίον τῆς Ἐκκλησίας. 'Ο ἐπίσκοπος μὲ ἥρε-
μιαν ἀπήντησεν εἰς τὸν αὐτοκράτορα : «Μὴ κονράζεσθε ἀδίκως, Με-
γαλειότατε. Εἶναι ἀδύνατον νὰ βλάψετε τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ,
διότι δὲν εἶναι ἀνθρώπινον, ἀλλὰ θεῖον οἰκοδόμημα».

Τὴν Ἐκκλησίαν δὲν ἴδρυσαν ἄνθρωποι, ὀλλὰ αὐτὸς ὁ Θεός.
'Ιδρυτής, ἀρχηγὸς καὶ κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ὁ Χριστός.

"Ολοι οἱ κατὰ καιροὺς ἐχθροὶ τῆς Θρησκείας τοῦ Χριστοῦ
ἔχουν πεισθῆ ὅτι «σκληρὸν πρὸς κέντρα λακτίζειν».

Δὲν φοβεῖται ἡ Ἐκκλησία τοὺς ἐχθροὺς τῆς, διότι κυβερνήτης τῆς

θείας ταύτης Κιβωτοῦ είναι ὁ Κύριος, οὐρανοῦ καὶ γῆς καὶ πάσης κτίσεως Δημιουργός.

“Η ιστορία τῶν διωγμῶν είναι ἀδιάψευστος ἀπόδειξις, ὅτι οἱ πολέμιοι τῆς Ἐκκλησίας ἀδίκως τὴν μάχονται. “Ολοι οἱ ἔχθροι τῆς ἐξηφανίσθησαν ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς.

“Οταν δὲ βλέπουν ὅτι ματαίως ἀγωνίζονται, ὁμολογοῦν μὲ λύτρην, βέβαια, τὴν ἤτταν των καὶ ἀναφωνοῦν, ὅπως ὁ Ἰουλιανός: «*Neríkηkás me, Naçωραie*».

‘Ο Ζηνόβιεφ ἥτο φοβερὸς διώκτης τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ πρωτεργάτης τοῦ κομμουνισμοῦ εἰς τὴν Ρωσίαν. Εἶναι γνωστόν, ὅτι τὰ κομμουνιστικὰ κράτη δὲν ἀφήνουν ἐλευθέρους τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὰ θέματα τῆς θρησκείας. Καὶ ὅχι μόνον τοῦτο. Καταδιώκουν τεὺς Χριστιανούς, κρημνίζουν τοὺς ναούς, φυλακίζουν, ἔξοριζουν καὶ προσπαθοῦν, μὲ κάθε μέσον, νὰ γίνη πίστευτόν, ὅτι «ἡ θρησκεία εἶναι τὸ σπιν τοῦ λαοῦ».

‘Ο Ζηνόβιεφ λοιπὸν ἔγραφε : «Θὰ ἐπιτεθῶμεν κατὰ τοῦ Θεοῦ. Θὰ τὸν κατεβάσωμεν ἀπὸ τὸν οὐρανόν. Θὰ τὸν σύλλαβωμεν ἡττημένον...» Δὲν ἔζησεν, ὁ δυστυχής, νὰ ἴδῃ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ματαίας προσπαθείας του. Τὸν ἔξετέλεσαν ἑκεῖνοι, ἀπὸ τὴν καρδίαν τῶν ὅποιων ἐφρόντισε νὰ ἐκριζώσῃ τὴν πίστιν εἰς τὸν Θεόν.

1. ‘Ο ‘Αθεϊσμὸς

‘Αθεος λέγεται ὁ ἀνθρωπος, ὁ ὅποιος ἀρνεῖται ὅτι ὑπάρχει Θεός. Ἀπὸ τὴν ἔξέτασιν τῆς ζωῆς τῶν λεγομένων ἀθέων, ἀποδεικνύονται δύο ἀλήθειαι : ὅτι ἄλλοι μὲν ἔξ αὐτῶν εἴναι ἀνθρωποι ἄρρωστοι πνευματικῶς, ἄλλοι δὲ ὅτι θέλουν νὰ φαίνωνται ἀθεοί, διὰ λόγους συμφέροντος. Οἱ ἀνθρωποι αὐτοὶ δὲν ἥσαν ἔξ ἀρχῆς ἀθεοί. Κάτι συνέβη εἰς τὴν ψυχήν των, τὸ ὅποιον τούς ἔπινιε τὸ ἔμφυτον θρησκευτικὸν συναίσθημα.

“Ἐπαθαν.. καὶ αὐτοὶ ὅτι παθαίνουν ἑκεῖνοι οἱ ὅποιοι, ἀπὸ ἀσθενειῶν ἢ ἀτύχημα, χάνουν τὴν ὅρασίν των. Εἶχαν τὴν ὅρασιν καὶ τὴν ἔχασσαν. Καὶ οἱ ἀθεοί δὲν ἔγεννήθησαν ἀθεοί. Δι’ αὐτό, εἰς ὥρισμένας περιστάσεις τῆς ζωῆς των, δὲν ἤμποροῦν νὰ κρύψουν τὴν πίστιν των εἰς τὸν Θεόν.” Οταν, μάλιστα, γίνεται σεισμὸς ἢ πλήμμυρα ἢ κινδυνεύη νὰ καταποντισθῇ τὸ πλοῖον, μὲ τὸ ὅποιον ταξιδεύουν

εἰς τὸν ὡκεανόν, τότε καὶ τὸν Θεὸν ἐνθυμοῦνται καὶ τοὺς Ἀγίους ὄλους παρακαλοῦν.

Πολλὰ λέγονται διὰ τὸν Ντιντερώ, ἐναν ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα πνεύματα τῆς Γαλλίας (1713–1784), ὁ ὅποιος ἦτο ἄθεος.

Κάποτε τὸν ἐπεσκέφθη εἰς τὴν οἰκίαν του ἔνας φίλος του, ἀκαδημαϊκός. Τὴν ὥραν ἐκείνην, ὁ ἄθεος Ντιντερώ εἶχεν ἀνοίξει τὸ Εὐαγγέλιον καὶ ἐδίδασκε τὴν κόρην τοῦ διὰ τὸν Ἰησοῦν Χριστόν. ‘Ο ἐπισκέπτης δὲν ἐπίστευεν εἰς ὅ, τι ἔβλεπεν. Ἐπειδὴ ἐγνώριζε πολὺ καλά, ὅτι ὁ Ντιντερώ ἦτο ἀρνητὴς τῆς πίστεως εἰς τὸν Θεόν, τὸν ἡρώτησε μὲ πολλὴν ἀπορίαν.

—Μήπως κάμιω λάθος; τοῦ λέγει. Εὐαγγέλιον εἶναι αὐτό, ποὺ ἔχετε ἐμπρόδεις σας; Τί συμβαίνει;

—“Ακούσε, ἀγαπητέ, τοῦ ἀπόγντησεν ὁ Ντιντερώ. Ἐδώ, τώρα, εἶμαι πατέρας. Τὸ παιδί μου χρειάζεται ἀγνῆν καὶ θρεπτικὴν τροφήν. Καὶ αὐτὴν μόνον τὸ Εὐαγγέλιον τὴν δίδει. Τὰ ἄλλα εἶναι σκύβαλα.

Τὰ τελευταῖα πεντήκοντα ἔτη καταβάλλεται ἐντατικὴ προσπάθεια εἰς τὰ κομμουνιστικὰ κράτη νὰ ἐκριζωθῇ ἀπὸ τὴν ψυχὴν τῶν λαῶν των ἡ εἰς Θεὸν πίστις. Ἰδού ὅμως τί συνέβη εἰς τὴν Ρωσίαν. “Οταν ὁ Χίτλερ ἐπετέθη ἐναντίον τῶν Ρώσων τῷ 1941, οἱ ᾗδιοι οἱ ἀρχηγοὶ τῶν Κομμουνιστῶν διέταξαν τοὺς ἀπομείναντας ὀλίγους ἱερεῖς νὰ λειτουργοῦν ἐλευθέρως καὶ νὰ συνιστοῦν εἰς τὸν λαὸν νὰ προσεύχεται, διὰ νὰ δώσῃ ὁ Θεὸς τὴν νίκην εἰς τὴν πατρίδα των καὶ συντρίψῃ τοὺς ἔχθρούς των. Ὁ ᾗδιος μάλιστα ὁ Στάλιν, ὁ ἀρχηγὸς τῶν κομμουνιστῶν, κατά τὴν διάρκειαν τῆς πολιορκίας τῆς Ρωσικῆς πρωτεουόσης ὑπὸ τῶν χιτλερικῶν, ἐσπευσεν εἰς ἓνα ναόν καὶ ἡσπάσθη τὰς εἰκόνας τῶν ἀγίων. Κατὰ τὴν ὥραν τῶν κινδύνων, ὑπάρχει καὶ είναι καλὸς ὁ Θεὸς καὶ διὰ τοὺς ἀρνητάς Του !!

Ποῖα εἶναι τὰ αἴτια τῆς ἄθετίας

Τὴν ἄρνησίν των, περὶ ὑπάρξεως Θεοῦ, στηρίζουν οἱ ἄθεοι εἰς τὰ ἔξης :

Ναὶ μέν, λέγουν, κάποια ἀνωτέρα δύναμις ἵσως νὰ ὑπάρχῃ εἰς τὸν κόσμον. Ἀλλὰ ἡμεῖς δὲν ἡμποροῦμεν νὰ πιστεύσωμεν τὸν Θεόν τῶν Χριστιανῶν, διότι δὲν τὸν εἴδομεν. Εἴμεθα ἀνθρώποι σκεπτόμενοι. Ἐχομεν λογικόν. Πᾶς εἶναι δυνατὸν νὰ πιστεύσω τὸν Θεόν,

λέγει ό *άθεος*, άφοῦ δὲν τὸν εἶδα, δὲν τὸν ἔψαυσα μὲ τὰς χειράς μου, δὲν τὸν ἔβαλα εἰς τὴν τράπεζαν νὰ τοῦ κάμω ἀνατομίαν ; Τὰ *ἴδια* δηλαδή, τὰ ὅποια ἔλεγε καὶ ό *ἀπόστολος Θωμᾶς* διὰ τὸν ἀναστάντα Χριστὸν καὶ οἱ *'Αθηναῖοι σοφοί* εἰς τὸν Παῦλον. *'Επίστευον* καὶ οἱ *'Αθηναῖοι σοφοί*, ἀλλὰ εἰς εἰδωλολατρικοὺς Θεούς. Αἱ *'Αθῆναι* ἦσαν «*κατείδωλος*» πόλις. Γεμάτη ἀπὸ ἀγάλματα Θεῶν. Εἶχον δὲ καὶ βωμὸν ἀφιερωμένον «*τῷ ἀγνώστῳ θεῷ*». *'Επειδὴ* ὅμως δὲν ἡμποροῦσαν οἱ δῆθεν σοφοὶ νὰ τὸν ψηλαφήσουν, ἀρνοῦντο, ὅπως ό *Θωμᾶς*, να δεχθοῦν τὴν *ύπαρξιν* του.

Δὲν δέχονται οἱ *άθεοι* τὰ δόγματα, ἐπειδή, λέγουν, δὲν ἡμποροῦν νὰ τὰ ἔννοήσουν. Μήπως ὅμως τὰ δόγματα καὶ τὰ μυστήρια τῆς Θρησκείας εἰναι τὰ μόνα, τὰ ὅποια πιστεύουν οἱ *ἄνθρωποι*, χωρὶς νὰ τὰ ἔννοοῦν ; Τὸ μυστήριον τοῦ φωτός, τὸ μυστήριον τοῦ ἡλεκτρισμοῦ, τὸ μυστήριον τῆς ψυχῆς ποῖος, ποτέ, ἐπιστήμων κατώρθωσε νὰ τὰ *ἔξηγήσῃ* ; Παραδέχονται τὰ φαινόμενα τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ ἀρνοῦνται τὴν *ύπαρξιν* της, διότι δὲν τὴν βλέπουν. Παρὰ ταῦτα πιστεύουν, καίτοι δὲν τοὺς *εἴδαν*, ὅτι *ύπτῆραν* ό *Σωκράτης*, ό *Πλάτων*, ό *Κολοκοτρώνης*. Ξῶραι, ως ή *Λαπτωνία*, ή *Γῆ* τοῦ Πυρὸς καὶ τόσαι ἄλλαι, τὰς ὅποιας δὲν ἐπεσκέφθησαν ποτέ, παραδέχονται ἀσυζητητεί *ὅτι* *ύπάρχουν*. Διὰ τοῦτο ή *ἔξηγησις* τῆς ἀρνήσεως τοῦ Θεοῦ *ύπὸ* τῶν *ἀθέων* πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν *ὅτι* *όφείλεται* εἰς τρεῖς κυρίως λόγους : α) *Εἰς ἀσθένειαν* τοῦ λογικοῦ, β) *Εἰς τὸν ἐγωϊσμόν*, ό *ὅποῖος* καὶ *αὐτὸς* *ἀσθένεια* τῆς ψυχῆς εἰναι, καὶ γ) *Εἰς τὴν ἀμαρτωλήν* *ζωήν* των.

Κυρίως ὅμως ή *άμαρτία* τοὺς ἐμποδίζει νὰ *ἴδουν* τὸ φῶς τῆς ἀληθείας. *"Αν πιστεύσουν εἰς τὸν Θεόν, πρέπει, κατ' ἀνάγκην, νὰ ἐφαρμόσουν τὰς ἐντολάς Του.* Τὸ *«οὐ κλέψεις, οὐ φονεύσεις, οὐ μοιχεύσεις, οὐ ψευδομαρτυρήσεις, ἀγάπα τὸν πλησίον σου ὡς σεαντόν, ἀγάπα τὸν ἔχθρον σου»*, ἀλλὰ καὶ αἱ ἄλλαι σωτηριώδεις ἀλήθειαι, εἰναι τὰ *ἐμπόδια* εἰς τὴν *ζωήν* τῶν *ἀπίστων*. *'Επειδὴ* δὲν θέλουν νὰ *ἀγαπήσουν* τοὺς ἄλλους, ἀρνοῦνται τὸν Θεόν τῆς *ἀγάπης*. Αὕτα εἰναι τὰ *αἴτια* τῆς *ἀπιστίας* ή *μᾶλλον* αἱ προφάσεις τῶν *ἀθέων*.

Ζωὴ *άμαρτίας* καὶ *πίστις* δὲν εἰναι δυνατὸν νὰ συνυπάρξουν. *'Αρνοῦνται* τὸν Θεόν, διότι τὰ *ἔργα* των εἰναι πονηρά. *«Πᾶς* ό τὰ φαῦλα πράσσων, μισεῖ τὸ φῶς, καὶ οὐκ ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς, ἵνα μὴ ἔλεγχοθῇ τὰ *ἔργα* αὐτοῦ *ύπὸ* τοῦ φωτός».

Καλὸν εἶναι νὰ προσέχουν οἱ Χριστιανοὶ εἰς τὴν ζωὴν τῶν, ὥστε τὰ ἔργα τῶν νὰ εἶναι ὁ καλύτερος κήρυξ τῆς πίστεώς τῶν καὶ φῶς εἰς τὸ σκότος τῆς ἀπιστίας τῶν δλίγων. Ἀς ἴδουν οἱ ἀρνηταὶ τὸν Θεὸν εἰς τὴν ζωὴν τῶν Χριστιανῶν.

2. Ο Χιλιασμὸς

Χιλιασταὶ, Μάρτυρες τοῦ Γιεχωβᾶ, Σπουδασταὶ τῆς Γραφῆς ὄνομάζονται οἱ φοβεροὶ πολέμοι τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ο χιλιασμὸς εἶναι βλάσφημον καὶ κακόδοξον σύστημα, τὸ δποτὸν ἔχει τὰς ρίζας του εἰς τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Απὸ τὴν ἐποχὴν τῶν Ἀποστόλων ἥρχισαν μερικοὶ νὰ διδάσκουν, ὅτι ὁ πόλεμος τοῦ Θεοῦ μὲ τὸν διάβολον θὰ λήξῃ μὲ νίκην τοῦ Θεοῦ. Ο διάβολος, ἡττημένος, θὰ δεθῇ ἐπὶ χίλια ἔτη. Κατὰ τὰ χίλια αὐτὰ ἔτη, πρὶν ἀπὸ τὴν δευτέραν παρουσίαν, ὁ Χριστὸς θὰ γίνη βασιλεὺς εἰς τὴν γῆν, μὲ πρωτεύουσάν τὰ 'Ιεροσόλυμα. Διὰ νὰ ἔχῃ ὅμως καὶ τὰ κατάλληλα πρόσωπα, διὰ τὰ 'Υπουργεῖα καὶ τὰς ἄλλας θέσεις, θὰ ἀναστηθοῦν ἐνωρίτερον ὁ Ἀβραάμ, ὁ Ἰσαάκ, ὁ Ἰακὼβ καὶ ἄλλοι πατριάρχαι τῶν Ἐβραίων, ἐκατὸν τεσσαράκοντα τέσσαρας χιλιάδας ἐν ὅλῳ. Οἱ ὀλίγοι, οἱ ἑκλεκτοί. Μεταξὺ αὐτῶν, βεβαίως, θὰ εἶναι καὶ αὐτοί, οἱ δποτοὶ τώρα ἐργάζονται, μὲ τὸ ἀζημίωτον πάντοτε, διὰ τὸν Χιλιασμόν, μιλονότι θὰ προτιμῶνται οἱ Ἐβραῖοι, οἱ δποτοὶ θὰ ἔχουν καὶ τὰ ἀνώτερα ἀξιώματα.

Οἱ χιλιασταὶ δὲν εἶναι αἱρετικοί. Αἱρετικὸς λέγεται ἐκεῖνος, ὁ δποτοῖς ἐπλανήθη εἰς τὴν Χριστιανικὴν πίστιν. Ο Ἀρειος π.χ. ἐνόμιζεν, ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι κτίσμα τοῦ Θεοῦ. Παρεδέχετο ὅμως τὸν Θεόν. Ο Μακεδόνιος δὲν ἐπίστευεν εἰς τὴν θεότητα τοῦ Ἅγιου Πνεύματος καὶ ἄλλοι ὄλλα. Δὲν συμβαίνει ὅμως τὸ ἕδιον μὲ τοὺς χιλιαστάς. Οὗτοι ούδεμιάν σχέσιν ἔχουν μὲ τὸν Χριστὸν καὶ τὴν διδασκαλίαν του. Ναὶ μέν, λέγονται «Σπουδασταὶ τῶν γραφῶν» καὶ θέλουν νὰ φαίνωνται ὅτι μελετοῦν τὴν Ἅγιαν Γραφήν, κατὰ προτίμησιν δὲ τὴν Παλαιὰν Διαθήκην, ἀλλὰ εἰς τὴν πραγματικότητα δὲν παραδέχονται οὔτε ἐν ἀπὸ τὰ δόγματα τῆς Χριστιανικῆς διδασκαλίας. Δὲν σπουδάζουν, ἀλλὰ διαστρεβλώνουν τὴν Γραφήν.

Οἱ χιλιασταὶ εἶναι ἀντίχριστοι, διότι ἀρνοῦνται, ὅτι ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι Θεός, τὸ δεύτερον πρόσωπον τῆς Ἅγιας Τριάδος. Διὰ τοὺς χιλιαστάς, ὁ Χριστὸς εἶναι «μέγας Ἀρχιδοῦλος».

Αφοῦ, λοιπόν, είναι «'Αρχιδοῦλος», δὲν ἐπιτρέπεται νὰ τὸν προσκυνῶμεν. Ή προσκύνησις ἀνήκει μόνον εἰς τὸν Γιεχωβᾶ. Ο Χριστὸς δὲν είναι Γιεχωβᾶ, Θεός.

Μία ἄλλη, ἀντιχριστιανικὴ διδασκαλία τοῦ χιλιασμοῦ είναι, ὅτι δὲν ὑπάρχει αἰώνιος τιμωρία τῶν ἀμαρτωλῶν. Ο Χριστὸς ἐδίδαξε καὶ ἡμεῖς πιστεύομεν, ὅτι «Οἱ ἀμαρτωλοὶ ἀπελεύσονται εἰς κόλασιν αἰώνιον, οἱ δὲ δίκαιοι εἰς ζωὴν αἰώνιον». Δὲν θὰ γίνουν ὅμως ἔτσι, κατὰ τὸν Χιλιαστά, τὰ πράγματα. Ή ἀτιμωρησία ἀρέσει εἰς τοὺς ἀμαρτωλούς.

Τώρα, αὐτὰ τὰ χρόνια, – εἶπαν κατ’ ἀρχὰς τὸ 1914, ὕστερα τὸ 1926 – ἥρχισεν ἡ δευτέρα παρουσία καὶ ἡ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν. "Οσοι, νεκροὶ ἀμαρτωλοί, ἀναστηθοῦν καὶ μετανοήσουν, δὲν θὰ καταδικασθοῦν εἰς τὸ πῦρ τῆς κολάσεως. Δὲν πρόκειται νὰ τιμωρηθοῦν. "Οσαι ἀμαρτίσαι καὶ ἀν ἔγιναν, θὰ συγχωρηθοῦν μετὰ θάνατον. "Οσοι, πάλιν, δὲν μετανοήσουν, οὔτε αὐτοὶ πρέπει νὰ φοβοῦνται τὴν αἰώνιον καταδίκην, διότι ἀπλούστατα θὰ ἔξολοθρευθοῦν, θὰ γίνουν μηδέν.

Τὰ μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας μας δὲν τὰ παραδέχονται. Δὲν βαπτίζονται, ὅπως ἐδίδαξε καὶ ἔκαμεν ὁ Κύριος. Θέλουν νὰ λέγωνται εἰρηνόφιλοι. Διὰ τοῦτο δὲν λαμβάνουν τὰ ὅπλα, τὰ ὅποια τὸν δίδει ἡ Πατρίς, διὰ νὰ πολεμήσουν, ἐάν χρειασθῇ. Είναι, ὅπως βλέπομεν, καὶ φανεροὶ ἔχθροὶ τῆς Πατρίδος μας.

Τόσον είναι τὸ μῆσος καὶ ἡ ἀποστροφή των πρὸς τοὺς Ἱερεῖς μας, τοὺς ὄποιούς μάλιστα ὑβρίζουν ὡς «ὅργανα τοῦ σατανᾶ», ὥστε νὰ φθάνῃ ἡ σύζυγος εἰς τὸ σημεῖον νὰ μὴ παρακολουθῇ τὴν κηδείαν τοῦ συζύγου της, ἀν αὐτὸς ἥτο καὶ ἀπέθανεν ὡς χριστιανὸς καὶ αὐτὴ ἥτο «Μάρτυς τοῦ Γιεχωβᾶ».

Λοιπόν, μακρὰν ἀπὸ τοὺς Χιλιαστάς. Είναι ἀντίχριστοι καὶ ἀνθέλληνες.

3. 'Ο Κομμουνισμός

Ἄπὸ ὅλας τὰς αἱρέσεις, τὰ συστήματα, τὰς θρησκείας καὶ ἀπὸ κάθε ἔχθρὸν τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὁ πλέον ἐπικίνδυνος καὶ ὑπουλος είναι ὁ κομμουνισμός.

Ο Κομμουνισμός φαίνεται ὅτι είναι ἓνα σύστημα διοικήσεως καὶ ἔνας, δῆθεν, νέος τρόπος ζωῆς. Ἐφηρμόσθη κατ’ ἀρχὴν εἰς τὴν Ρωσίαν, κατόπιν ἐπαναστάσεως καὶ ἀνατροπῆς τοῦ βαρβάρου,

αἰσχροῦ καὶ ἀντιλαϊκοῦ τσαρικοῦ καθεστῶτος, διὰ νὰ βελτιώσῃ τοὺς ὄρους τῆς ζωῆς τῶν Ρώσων. Τὸ κομμουνιστικὸν σύστημα, ὅμως, κατὰ βάσιν εἶναι δικτατορία ὀλίγων ἀνέων, δι’ ἑθνικοὺς Ρωσικοὺς σκοπούς. Κύριος ἀντικειμενικὸς σκοπός τῶν Κομμουνιστῶν εἶναι νὰ μεταβάλουν τοὺς λαοὺς εἰς ὑποτακτικοὺς τῆς Ρωσίας καὶ ὅλοι νὰ γίνωμεν Σλαῦοι. Σκοπός των εἶναι ἡ παγκόσμιος κυριαρχία. Οἱ ἀνθρώποι εἰς τὰς κομμουνιστικὰς χώρας δὲν ἔχουν δημοκρατίαν, ἐλευθερίαν καὶ δικαιώματα. Τὰ πάντα ἔκει ρυθμίζει τὸ μοναδικὸν κόμμα, τὸ κομμουνιστικόν, τὸ ὅποιον ἔχει δργανωθῆ ἀστυνομικῶς καὶ στρατιωτικῶς.

Δὲν θὰ εἴχε τὸ πρᾶγμα καμμίαν σημασίαν δι’ ἡμᾶς τοὺς "Ἐλληνας Χριστιανοὺς τὸ πῶς θέλουν νὰ διοικηθοῦν οἱ Ρῶσοι. Οὕτοι ἡ οἱ λαοὶ ἄλλων χωρῶν ἃς ζήσουν κατὰ τὸ κομμουνιστικὸν σύστημα, τὸ ὅποιον θέλουν.

Ἄλλὰ ὁ κομμουνισμός, ὅπως εἴπομεν, ἐπιδιώκει τὸν πανσλαϊσμόν, κατὰ πρῶτον λόγον. Διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὸ σχέδιόν του, ἔχει λάβει, εὐθὺς ἔξ ἀρχῆς, τοιαύτην ἐχθρικήν στάσιν ἀπέναντι τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὥστε οἱ Χριστιανοὶ τῶν χωρῶν εἰς τὰς ὅποιας ἐπεκράτησε, νὰ ζοῦν περίπου ὅπως οἱ μάρτυρες τῶν πρώτων χριστιανικῶν αἰώνων.

Βασικὸν μάθημα εἰς τὰ Σχολείά των εἶναι **ἡ ἀθεῖα**. Ἡ θρησκεία, διδάσκουν, εἶναι «τὸ ὅπιον τοῦ λαοῦ». Ἡ διδασκαλία τοῦ Εὐαγγελίου, λέγουν, εἶναι τὸ δηλητήριον, τὸ ὅποιον ἐνσταλάζουν οἱ Ἱερεῖς εἰς τὴν ψυχὴν τῶν ἄλλων καὶ τοιουτοτρόπως ναρκώνονται οἱ ἀνθρωποί. Τότε πλέον, ἄβουλοι ἀπὸ τὸ δηλητήριον, χρησιμεύουν ὡς παιγνίδι εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἐκμεταλλευτῶν τοῦ λαοῦ. Αὔτὰ διδάσκουν οἱ κομμουνισταί.

Εἰς τὴν ἀρχὴν ἐπεχείρησαν διὰ τῆς βίας νὰ νεκρώσουν τὸ θρησκευτικὸν συναίσθημα. Ἐκλεισαν τοὺς ναούς, κατεδίωξαν τὸν κλῆρον καὶ τοὺς πιστούς καὶ ἀπηγόρευσαν κάθε θρησκευτικὴν τελετὴν. Τὸ Βάπτισμα, ὁ Γάμος καὶ τὰ ἄλλα μυστήρια ἀπαγορεύονται ἀπὸ τὸ κράτος. Ἐπειδὴ ὅμως εἶδαν, ὅτι διὰ τῆς βίας δὲν ἐπιτυγχάνεται ὁ σκοπός των, ἡλλαξαν τακτικὴν. Τώρα, μολονότι ἔξακολουθοῦν τὴν ὑποχρεωτικὴν ἀθεϊστικὴν προπαγάνδαν, θέλουν νὰ φαίνωνται ὅτι δὲν εἶναι ἔχθροι τῆς θρησκείας. Ὑπάρχουν, βέβαια, καὶ κληρικοὶ εἰς τὰς κομμουνιστικὰς χώρας. Καὶ Πατριάρχας ἀκόμη ἔχουν. Ὁ Ἐκκλησιασμὸς ὅμως καὶ κάθε θρησκευτικὴ ἐκδήλωσις, εἶναι σοβαρὰ παράβασις τῶν ἀρχῶν τοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος καὶ διὰ τοῦτο,

ὅσοι θὰ τολμήσουν νὰ ὀμολογήσουν Χριστόν, «ἀποσυνάγογοι γίνονται». Αἱ ποιναὶ εἶναι αὐστηραὶ, ἔξοντωτικαὶ.

4. Ὁ ΤΕΚΤΟΝΙΟΜὸς

‘Ο Τεκτονισμὸς εἶναι μυστικὴ ὄργανωσις προσώπων, τὰ ὅποια, διὰ νὰ ἀναγνωρίζωνται μεταξύ των, χρησιμοποιοῦν ὥρισμένα σημεῖα. Τὰ πρόσωπα τῆς ὄργανώσεως αὐτῆς καὶ τὰ σημεῖα ἀναγνωρίσεως εἶναι γνωστὰ εἰς τοὺς πολὺ ὀλίγους, οἱ ὅποιοι διευθύνουν τὴν ὄργανωσιν.

Σκοπὸς τῆς ὄργανώσεως αὐτῆς εἶναι ἡ ἀλληλεγγύη καὶ ἡ ἀλληλοβοήθεια τῶν μελῶν της.

Οἱ τέκτονες ἢ ἐλευθεροτέκτονες ἢ μασόροι ἔχουν ἀντιγράψει πολλὰ ἀπὸ τὰ ἐλευσίνια μυστήρια τῆς ἀρχαίας εἰδωλολατρικῆς ‘Ἐλλάδος καὶ τῆς Αἰγύπτου, εἰς τὰς τελετάς των καὶ τὰ σύμβολά των.

Οὗτοι ἰσχυρίζονται, ὅτι πιστεύουν εἰς τὴν ὑπαρξίν τοῦ Θεοῦ, τὸν ὅποιον ὀνομάζουν «Μεγάλον Ἀρχιτέκτονα τοῦ Σύμπαντος».

Αἱ αἰθουσαὶ, ὅπου συγκεντροῦνται, καὶ τὰ μέλη τῆς ὄργανώσεως μιᾶς πόλεως ὀνομάζονται «στοαί».

Τὰ μέλη τῆς στοᾶς δὲν ἔχουν τὸ αὐτὸ θρήσκευμα. Ἡμπορεῖ νὰ εἶναι μέλη τῆς αὐτῆς στοᾶς Χριστιανοί, Παπικοί, Διαμαρτυρόμενοι, Μουσουλμᾶνοι, Βουδισταὶ καὶ ἄθεοι ἀκόμη. Ποῖος Θεός ἔξ ὅλων εἶναι ἐκεῖ «ὁ Μέγας Ἀρχιτέκτων» δὲν γνωρίζομεν. Σύμβολα τῶν Μασόνων εἶναι νεκροκεφαλαί, ὁστᾶ, Εἴφη καὶ ἄλλα εἰδωλολατρικὰ εἰδῆ.

Αἱ θρησκευτικαὶ συζητήσεις ἀπαγορεύονται εἰς τὰς στοάς. ‘Ο Χριστὸς ἀπουσιάζει ἀπὸ τὰς συγκεντρώσεις τῶν Μασόνων. ‘Ο λόγος αὐτός, καὶ μόνον, θὰ ἔφθανε εἰς ἓνα χριστιανόν, διὰ νὰ μὴ συμμετέχῃ εἰς τοιαύτην ὄργανωσιν.

‘Υποστηρίζουν οἱ τέκτονες, ὅτι ἐνδιαφέρονται διὰ τὴν ἡθικὴν κατάρτισιν τῶν μελῶν τῆς ὄργανώσεως. Ποίαν ὅμως ἡθικήν; ‘Υπάρχει καὶ ἄλλη ἡθική, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἡθικήν τοῦ Εὐαγγελίου;

Διὰ νὰ γίνη μέλος τῆς στοᾶς οἰοσδήποτε, ὀφείλει νὰ ὀρκισθῇ, ὅτι «θὰ τηρήσῃ ἀπόλυτον σιγήν εἰς ὅ,τι τὸν ὑποχρεώσουν νὰ κάμη καὶ νὰ μὴ εἴπῃ εἰς οὐδένα περὶ τῶν τεκτονικῶν μυστηρίων».

Οἱ πτωχοί, οἱ ἀμόρφωτοι, αἱ γυναῖκες, οἱ ἔφηβοι ἀποκλείεται νὰ γίνουν μέλη τῆς στοᾶς.

‘Ο Μασονισμὸς εἰναι Θρησκεία, καὶ μάλιστα θρησκεία ἀντιχριστιανικὴ. Καὶ πολλοὶ μέν, πλανηθέντες, λέγουν ὅτι σέβονται τὸν Χριστιανισμὸν καὶ ὅτι εἶναι πιοτὰ μέλη τῆς Ἑκκλησίας μας. Φαίνεται ὅμως, ὅτι δὲν ἀντελήφθησαν οὗτοι, ὅτι ὁ Μασόνος δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ δουλεύῃ εἰς δύο Κυρίους. «Οὐδεὶς δύναται δυσὶ κνοῖοις δονλεύειν ἢ τὸν ἑταῖρον μισήσει καὶ τὸν ἔτερον ἀγαπήσει ἢ τοῦ ἐρὸς ἀρθέξεται καὶ τοῦ ἔτερον καταθροίσει. Οὐδένασθε Θεῷ δονλεύειν καὶ μαμωνῷ» (Ματθ. στ', 24 = Κανεὶς δὲν ἡμπορεῖ νὰ εἶναι συγχρόνως δοῦλος εἰς δύο κυρίους. Διότι ἡ θὰ μισήσῃ τὸν ἔνα καὶ θὰ ἀγαπήσῃ τὸν ἄλλον ἢ θὰ προσκολληθῇ εἰς τὸν ἔνα καὶ θὰ καταφρονήσῃ τὸν ἄλλον. Δὲν δυνάμεθα νὰ εἴμεθα συγχρόνως δοῦλοι καὶ τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ μαμωνᾶ).

Μέσα προφυλάξεως ἀπὸ τοὺς ἔχθρους τῆς πίστεώς μας

1. Οἱ ἔχθροὶ τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας εἶναι, ὅπως εἰδίαμεν, πολλοί. Εἶναι ὅμως καὶ ἄλλοι, τοὺς ὅποιους, ἐπειδὴ σεῖς οἱ μαθηταὶ εἰσθε μικροί, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ τοὺς ἀναφέρωμεν ἢ νὰ τοὺς ἀντιληφθῆτε.

Οἱ πολέμιοι τοῦ Χριστιανισμοῦ ἵσως ησαν καὶ αὐτοὶ καλοὶ Χριστιανοὶ ἄλλοτε.

Κάποιο ὅμως σφάλμα ἢ μία ἀπροσεξία ἴδική των ἢ ἄλλων χριστιανῶν τοὺς ὠδήγησεν εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ ἔχθροῦ. Ἰδοὺ μερικὰ ἀπὸ τὰ πολλὰ μέσα προφυλάξεως.

α) Πολλοὶ πιστεύουν ὅτι εἶναι ίκανοι καὶ δυνατοὶ εἰς τὴν πίστιν, ὥστε νὰ μὴ φοβοῦνται, ὅτι ὑπάρχει κίνδυνος νὰ μεταδοθῇ καὶ εἰς αὐτοὺς ἢ ἀσθένεια τοῦ χιλιασμοῦ ἢ τοῦ κομμουνισμοῦ ἢ τοῦ παπισμοῦ καὶ ὅσαι ἄλλαι ὑπάρχουν. Ἐπειδή, λοιπὸν, θεωροῦν τὸν ἔθυτὸν τους ἀπρόσβηλητον ἀπὸ τὰς αἱρετικὰς διδασκαλίας καὶ τὰ ἄλλα ἔθνικὰ μιάσματα, συναναστρέφονται κάθε ἀνθρωπον. Τὰ μικρόβια τῆς ψυχῆς, ὅπως καὶ τὰ μικρόβια τὰ ὅποια προσβάλλουν τὴν ύγειαν τοῦ σώματος, δὲν φαίνονται εὔκολα. Χρειάζεται μικροσκόπιον, διὰ νὰ τὰ ἀνακαλύψῃ. ‘Ο μολυσμένος ἀπὸ μίαν θρησκευτικὴν ἢ ἔθνικὴν πλάνην καὶ ὁ ἴδιος φροντίζει νὰ κρυψῇ καὶ οἱ ἄλλοι δὲν τὸν ἀντιλαμβάνονται, ἀκριβῶς, ἐπειδὴ παρουσιάζεται καμουφλαρισμένος. Μᾶς πλησιάζει, ως ἐνδιαφερόμενος τάχα, ως φίλος κ.λ.π. Πολλοί, ἀπρόσεκτοι καὶ ἀφελεῖς, χωρὶς δισταγμόν, τοῦ δι-

δουν ἐμπιστοσύνην. Ἀρχίζουν τὴν ἀνταλλαγὴν ἐπισκέψεων, βιβλίων, φωτογραφιῶν καὶ ἐκδρομὰς μαζί του, μὲ τὴν ἰδέαν, πάντοτε, ὅτι δὲν κινδυνεύουν.

Αὐτὸς τότε, σιγά - σιγά, μὲ τὸ σταγονόμετρον, ρίπτει τὸ δηλητήριον εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ θύματος, τὸ ὅποιον ἡμπορεῖ, εἰς ὀλίγον χρόνον νὰ μεταπηδήσῃ εἰς τὸ ἔχθρικὸν στρατόπεδον. Νὰ γίνῃ καὶ αὐτὸς ἔνας Ἰούδας, ἔνας Ἐφιάλτης. Ἐφθασαν εἰς τὸν κρημνὸν παιδιὰ ἐνάρετα, ἀπὸ ἀρίστας οἰκογενείας, μὲ ἑθνικὴν καὶ χριστιανικὴν παράδοσιν, διότι :

Ιον. Εἶχαν μεγάλην ἰδέαν διὰ τὸν ἑαυτόν των καὶ 2ον δὲν ἐπρόσεξαν εἰς τὰς συναναστροφάς των. «Φθείρουσιν ἥθη χρηστὰ δομιλίαι κακαί» (Α' Κορινθ. 1ε, 33 = Τὸ καλὰ ἥθη, τὸν καλὸν χαρακτῆρα, τὰς καλὰς ἀρχὰς καὶ πεποιθήσεις καταστρέφουν αἱ κακαὶ συναναστροφαί).

Πρώτη, λοιπόν, προφύλαξις: Προσοχὴ εἰς τὰ πρόσωπα, τὰ ὅποια μᾶς πλησιάζουν. Οὐδέποτε καὶ οὐδαμοῦ θὰ μεταβαίνωμεν, ἀν, προηγουμένως, δὲν ἐρωτήσωμεν τοὺς γονεῖς μας, τοὺς διδασκάλους μας καὶ πρὸ πάντων τὸν πνευματικὸν μας πατέρα.

Ἄριστον μέσον, διὰ νὰ προφυλαχθῶμεν ἀπὸ τοὺς ἔχθροὺς τῆς πίστεως, εἶναι ἡ συναίσθησις τῆς καταγωγῆς μας.

Οἱ ἄνθρωποι ἐπλάσθημεν «Κατ' εἰκόνα Θεοῦ καὶ καθ' ὅμοιώσιν». Ἐχομεν Πατέρα μας τὸν ὄγιον Θεόν καὶ προορισμὸν νὰ ὅμοιάσωμεν πρὸς Αὐτόν.

Νὰ τὸ ἐννοήσωμεν καλῶς : Εἴμεθα τέκνα τοῦ Θεοῦ καὶ "Ελληνες Ὀρθόδοξοι. Δὲν ἔχομεν νὰ ζηλεύσωμεν τίποτε ἀπὸ ὅσα ἔχουν οἱ ἄλλοι. Ὡς "Ελληνες, ἔχομεν τὴν ἐνδοξοτέραν Πατρίδα τοῦ κόσμου. Ὡς Ὀρθόδοξοι, εἴμεθα τὰ γνήσια παιδιὰ τοῦ Θεοῦ. Καὶ τοῦτο ἀκόμη: «Χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδὲν» (Ἰωάν. 1ε', 5 = Χωρὶς ἐμέ, λέγει ὁ Κύριος, καὶ χωρὶς νὰ ἔχετε τὴν ζωτικὴν δύναμιν, ἡ ὅποια πηγάζει ἀπὸ Ἐμέ, δὲν ἡμπορεῖτε νὰ κάμετε τίποτε).

Ίδον τὸ μέσον, ίδον ἡ ὁδὸς πρὸς τὴν ἐπιτυχίαν μας : Ὁ Χριστός, τὸ Εὐαγγέλιον, ἡ Μήτηρ Ἐκκλησία, ἡ ὅποια συνεχίζει τὸ ἔργον τοῦ Κυρίου.

Ἀμετακίνητοι, ἐδραῖοι εἰς τὴν Ὀρθόδοξον Ἑλλάδα νὰ μείνωμεν.

Δὲν ὑπάρχει καλύτερον, σοφώτερον, τελειότερον σύστημα ἀπὸ τὸν Χριστιανισμόν, ὅπως μᾶς τὸν διδάσκει ὁ Κύριος καὶ οἱ Ἀπόστο-

λοι. Χωρίς τροποποιήσεις, χωρίς καινοτομίας, χωρίς νεωτεριστικάς τάσεις. "Ο, τι γράφει τὸ Εὐαγγέλιον, οἱ Ἀπόστολοι καὶ οἱ Πατέρες.

Αλλὰ θὰ χρειασθῇ, καὶ ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς διδασκάλους καὶ ἀπὸ ὑμᾶς τοὺς μαθητάς μας, κάτι ἀκόμῃ. Καὶ αὐτὸς εἶναι ἡ μελέτη τοῦ Εὐαγγελίου καὶ ἡ προσευχὴ.

"Ἄσ αρχίσωμεν ἀπὸ σήμερον νὰ μελετῶμεν τὸ Εὐαγγέλιον. Δέκα στίχους ἡμερησίως, ἐὰν δὲν ἡμποροῦμεν περισσότερον. Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ Εὐαγγέλιον, ὑπάρχουν καὶ ἄλλα βιβλία καὶ Ὁρθόδοξα Περιοδικά, ἔγκεκριμένα ὑπὸ τοῦ Κράτους καὶ τῆς Ἑκκλησίας, τὰ ὅποια προσφέρουν ἀπλοποιημένας καὶ καταληπτάς τὰς Εὐαγγελικὰς ἀληθείας.

"Η προσευχὴ καὶ ἡ μελέτη τοῦ Εὐαγγελίου εἶναι «ἐπιούσιος ἀγτος».

Διὰ νὰ δυνηθῶμεν ὅμως νὰ ἀντισταθῶμεν εἰς τὰς προσβολὰς τοῦ ἔχθροῦ, πρέπει νὰ ἐφαρμόζωμεν τὸν Νόμον τοῦ Εὐαγγελίου.

Τοὺς ἀνθρώπους, οἱ δόποιοι ἐπῆραν ἔχθρικήν θέσιν ἀπέναντί μας, δὲν θὰ τοὺς μισῶμεν, δὲν θὰ τοὺς βλάπτωμεν. Ναὶ μέν, θὰ μισῶμεν τὰς κακὰς πράξεις των, θὰ μισῶμεν τὴν ἀμαρτίαν, ἄλλὰ τοὺς ἀμαρτωλούς θὰ θεωρῶμεν ὅτι εἶναι ἀσθενεῖς καὶ θὰ φρεντίζωμεν, ἐὰν εἴμεθα εἰς θέσιν, νὰ τοὺς θεραπεύσωμεν. Βεβαίως, ἔξυπτακούεται, δὲν θὰ ἔχωμεν ἴδιαιτέρας σχέσεις μαζί των, ἐὰν δὲν εὔρουν τὴν δόδον τῆς μετανοίας καὶ ἐπιστροφῆς εἰς τὴν ἀγιάζουσαν Ἑκκλησίαν. Αλλὰ δὲν θὰ παύσωμεν νὰ παρακαλῶμεν τὸν Θεόν, νὰ ὀδηγήσῃ καὶ αὐτούς, ἀπὸ τὸ βαθὺ σκότος τῆς ἀμαρτίας καὶ τῆς πλάνης, εἰς τὸ φῶς τοῦ Χριστοῦ.

"Η προσευχὴ θὰ εἶναι καὶ δι' ἡμᾶς προφυλακτικὴ ἀσπὶς καὶ δι' ἐκείνους εὐεργετικὴ καὶ ἀδελφικὴ προσφορά.

ΤΜΗΜΑ ΤΡΙΤΟΝ

ΑΓΙΟΓΡΑΦΙΚΑΙ ΠΕΡΙΚΟΠΑΙ

1. ΠΕΡΙ ΑΓΑΠΗΣ

(Α' Πρὸς Κορινθίους, ιγ', 1 – 13)

«Ἐὰν ταῖς γλώσσαις τῶν ἀνθρώπων λαλῶ καὶ τῶν ἀγγέλων,
ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, γέγονα¹ χαλκὸς ἡχῶν ἢ κύμβαλον ἀλαλάζον².

Καὶ ἐὰν ἔχω προφητείαν καὶ εἰδῶ τὰ μυστήρια πάντα³ καὶ πᾶ-
σαν τὴν γνῶσιν, καὶ ἐὰν ἔχω πᾶσαν τὴν πίστιν, ὥστε ὅρη μεθιστά-
νειν⁴, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδέν εἰμι⁵.

Καὶ ἐὰν ψωμίσω πάντα τὰ ὑπάρχοντά μου⁶, καὶ ἐὰν παραδῶ
τὸ σῶμά μου ἵνα καυθίσομαι, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδέν ὠφελοῦμαι.

Ἡ ἀγάπη μακροθυμεῖ⁷, χρηστεύεται⁸, ἡ ἀγάπη οὐ ζηλοῖ⁹,
ἡ ἀγάπη οὐ περπερεύεται¹⁰, οὐ φυσιοῦται¹¹.

Οὐκ ἀσχημονεῖ, οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς, οὐ παροξύνεται¹², οὐ
λογίζεται τὸ κακόν¹³.

Οὐ χαίρει ἐπὶ τῇ ἀδικίᾳ, συγχαίρει δὲ τῇ ἀληθείᾳ.

Πάντα στέγει¹⁴, πάντα πιστεύει, πάντα ἐλπίζει, πάντα ὑπομένει.

Ἡ ἀγάπη οὐδέποτε ἐκπίπτει¹⁵. Εἴτε δὲ προφητεῖαι, καταργη-
θήσονται· εἴτε γλῶσσαι, παύσονται· εἴτε γνῶσις, καταργηθήσεται.

Ἐκ μέρους δὲ γινώσκομεν καὶ ἐκ μέρους προφητεύομεν¹⁶.

“Οταν δὲ ἔλθῃ τὸ τέλειον, τὸ ἐκ μέρους καταργηθήσεται.

“Οτε ἦμην νήπιος, ὡς νήπιος ἐλάλουν, ὡς νήπιος ἐφρόνουν, ὡς
νήπιος ἐλογιζόμην· ὅτε δὲ γέγονα ἀνήρ, κατήργηκα¹⁷ τὰ τοῦ νηπίου.

Βλέπομεν γάρ ἄρτι δι’ ἐσόπτρου¹⁸ ἐν αἰνίγματι¹⁹, τότε δὲ πρό-
σωπον πρὸς πρόσωπον ἄρτι γινώσκω ἐκ μέρους, τότε δὲ ἐπιγνώ-
σομαι²⁰ καθὼς καὶ ἐπεγνώσθη²¹.

Νυνὶ²² δὲ μένει πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη, τὰ τρία ταῦτα· μείζων²³
δὲ τούτων ἡ ἀγάπη».

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1) Γέγονα = ἔγινα. 2) Κύμβαλον ἀλαλάζον = κύμβαλον, τὸ ὅποιον ἔξαγει ἦχον χωρὶς σημασίαν. 3) (Ἐὰν) εἰδῶ τὰ μυστήρια πάντα = καὶ ἐδὲ γνωρίζω καλῶς ὅλα τὰ μυστικὰ σχέδια τοῦ Θεοῦ. 4) Μεθιστάνειν ὅρη = νὰ μεταθέτω ὅρη. 5) Οὐδέν είμι = δὲν εἰμαι τίποτε. 6) Καὶ ἐὰν ψωμίσω πάντα τὰ ὑπάρχοντά μου = ἐὰν διαθέσω ὅλην τὴν περιουσίαν μου, διὰ νὰ θρέψω μὲ ψωμὶ τοὺς πτωχούς. 7) Μακροθυμεῖ = εἶναι μεγαλόψυχος καὶ ἀνεκτικός. 8) Χρηστεύεται = γίνεται εὔεργετικός. 9). Οὐ ζηλοῖ = δὲν φθονεῖ. 10) Οὐ περπερεύεται = δὲν φέρεται μὲ ἀλαζονείαν. 11) Οὐ φυσιοῦται = δὲν φουσκώνει ἀπὸ ὑπερηφάνειαν. 12) Οὐ παροξύνεται = δὲν ἐρεθίζεται ἀπὸ θυμὸν καὶ ὀργήν. 13) Οὐ λογίζεται τὸ κακὸν = δὲν σκέπτεται κακόν, οὔτε λογαριάζει τὸ κακόν, ποὺ ἔπαθε. 14) Πάντα στέγει = ὅλας τὰς ἐλλείψεις (τοῦ πλησίον) τὰς σκεπάζει. 15) Ἡ ἀγάπη οὐδέποτε ἐκπίπτει = ἡ ἀγάπη δὲν χάνει τὴν ἀξίαν της ποτέ. 16) Ἐκ μέρους γὰρ γινώσκομεν καὶ ἐκ μέρους προφητεύομεν = διότι τώρα ἔχομεν δλίγας καὶ ἀτελεῖς γνώσεις καὶ ἡ προφητικὴ δύναμις μας εἶναι μικρά. 17) Κατήργητα = κατήργησα (ἀφησα). 18) Βλέπομεν ἄρτι δι' ἐσόποτρου = βλέπομεν τώρα θαμπά. 19) Ἐν αἰνίγματι = ὡς νὰ εἶναι ἀνεξήγητα αἰνίγματα. 20) Ἐπιγνώσομαι = θὰ μάθω καλῶς, τελείως. 21) Καθὼς καὶ ἐπεγνώσθην = ὅσον μὲ ἐγνώριζε καλῶς (ό Θεός). 22) Νυνὶ = τώρα. 23) Μείζων = μεγαλυτέρα.

Σύντομος ἀνάπτυξις τοῦ περιεχομένου

Ἡ περικοπὴ αὕτη εἶναι ὑμνος τοῦ Ἀποστόλου Παύλου εἰς τὴν ἀγάπην, θεωρεῖται δὲ ὡς μία ἀπὸ τὰς ὡραιοτέρας σελίδας τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Ἀποστόλου τῶν ἔθνῶν.

Ο Παῦλος, ἄριστος γνώστης τῆς ψυχῆς τῶν ἀνθρώπων, ἐγνώριζεν ὅτι πολλοὶ θαυμάζουν τοὺς ρήτορας καὶ γλωσσομαθεῖς. Καὶ ἔχουν ἀξίαν οὗτοι. Διὰ τὸν Θεοφώτιστον ὅμως κήρυκα τῶν ἔθνῶν, ὅχι μόνον ὡς ἀνθρωπος, ἀλλὰ καὶ ὡς ἄγγελος, ἢν δομιλῇ τις, δὲν ἔχει ἀξίαν. Ἡ δύναμις τοῦ λόγου εἶναι πρᾶγμα ἀνευ ἀξίας, ἐὰν λείπῃ ἀπ' αὐτὸν ἡ ἀγάπη. Καὶ ἐὰν ἔχῃ προφητικὰς ἰκανότητας, ὥστε καὶ τὰς μυστικὰς βουλὰς τοῦ Θεοῦ νὰ γνωρίζῃ, καὶ ἐὰν ἀκόμη ἔχῃ τόσην πίστιν, ὥστε νὰ μετακινῇ καὶ τὰ ὅρη θαυματουργικῶς, εἶναι ἔνα στρογγυλὸν μηδέν, ἐὰν τὰ χαρίσματά του αὐτὰ δὲν ἔχουν σύντροφον καὶ δόηγόν τους τὴν ἀγάπην.

Πολλάκις συναντῶμεν ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι ὑποβάλλονται καὶ εἰς θυσίας ὀκόμη, διὰ νὰ θρέψουν πτωχούς καὶ βοηθήσουν δυστυχεῖς. "Ἄλλοι, πάλιν, ἡμπορεῖ καὶ τὴν ζωὴν τους νὰ θυσιάσουν, διὰ νὰ φανοῦν εὐάρεστοι.

"Ομως, καὶ οἱ πρῶτοι καὶ οἱ δεύτεροι τίποτε δὲν ὠφελοῦνται ἀπὸ τὴν θυσίαν των, ἐὰν τὰ καλά, τὰ ὅποια κάμνουν, δὲν ἔχουν κίνητρον τὴν ἀγάπην καὶ ὁ σκοπὸς δὲν εἶναι ἀγνός, δηλαδὴ τὸ καλὸν καὶ ἡ ὠφέλεια τῶν ἄλλων. Πολλοὶ δίδουν, ὅχι διότι ἀγαποῦν, ἀλλὰ διότι θέλουν νὰ ἀκουσθῆ τὸ δονομά των.

Περιττή, λοιπόν, καὶ ἀνώφελος δι' αὐτοὺς ἡ εὔεργεσία των καὶ ἡ θυσία των.

"Ο ἀνθρωπὸς τῆς κατὰ Χριστὸν ἀγάπης ἔχει τὰς ἑξῆς ἀρετάς. Εἶναι μακρόθυμος, πρῶτον, καὶ ἀνεκτικός." Ἐπειτα, φροντίζει νὰ κάμνῃ πρὸς ὅλους καλόν. 'Ο πραγματικὸς χριστιανὸς δὲν λυπεῖται, ὅταν βλέπῃ νὰ ἔχουν οἱ ἄλλοι κάτι, τὸ ὅποιον λείπει ἀπ' αὐτόν. 'Εὰν ἔχῃ πλούτη, εύφυταν καὶ ἄλλα χαρίσματα, σωματικὰ ἢ ψυχικά, δὲν φουσκώνει, ὅπως οἱ ἴνδιάνοι, οὕτε ὑπερηφανεύεται. Προσέχει πιολύ, νὰ μὴ κάμῃ τίποτε ἀσχημον. "Αν δὲ τύχῃ κάποιος νὰ τὸν πειράξῃ, δὲν ὀργίζεται, οὕτε καὶ θυμᾶται τὸ κακόν, τὸ ὅποιον τοῦ ἔκαμεν. Χαρὰ διὰ τὸν ἀληθῆ χριστιανὸν εἶναι νὰ ἐπικρατῇ παντοῦ ἡ ἀλήθεια τοῦ Εὐαγγελίου. Χαίρει μετὰ χαιρόντων καὶ κλαίει μετὰ κλαιόντων.

Τὸ ἐλάττωμα μερικῶν ἀνθρώπων νὰ συζητοῦν διὰ τὰς ἐλλείψεις τῶν ἄλλων, εἶναι ἀγνωστὸν εἰς τὸν ἀνθρωπὸν τῆς ἀγάπης. Εἶναι πιολύ πιθανὸν νὰ μάθῃ κάτι ἀσχημον δι' ἓνα φίλον ἢ συμμαθητήν του ἢ καὶ ὅποιονδήποτε γνωστόν του. Δὲν τὸ διαλαλεῖ τότε, ἀλλὰ φροντίζει νὰ μὴ τὸ φανερώσῃ, διὰ νὰ μὴ προσβληθῇ ἢ ζημιωθῇ ὁ πλησίον του. Ζῇ μὲ τὴν ἐλπίδα, ὅτι θὰ διορθωθοῦν καὶ οἱ κακοί. Στόλισμα τῆς ψυχῆς του εἶναι ἡ ὑπομονή.

"Η Ἰστορία καὶ ἡ πεῖρα μᾶς διδάσκουν, ὅτι εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν ὅλα τὰ πράγματα χάνονται. 'Εκεῖνο ὅμως, τὸ ὅποιον μένει αἰωνίως, εἶναι μόνον ἡ ἀγάπη. Μεγάλης ἀξίας ἀρεταὶ διὰ τὸν ἀνθρωπὸν, καὶ ἰδιαιτέρως τὸν χριστιανόν, εἶναι ἡ πίστις καὶ ἡ ἐλπίς. "Η πίστις, ὅμως, χωρὶς ἔργα, εἶναι νεκρά. Μεγαλυτέραν, μόνιμον, ἀναφαίρετον ἀξίαν ἔχει ἡ Ἀγάπη, ἡ ὅποια γίνεται ἐν τῷ ὄνόματι τοῦ Θεοῦ τῆς ἀγάπης. Τὰ ἔργα τῆς ἀγάπης θὰ μᾶς συνοδεύουν καὶ ὡς καλοὶ μάρτυρες κατὰ τὴν Δευτέραν Παρουσίαν τοῦ Κυρίου. Τὸ

εἶπεν ὁ Κύριος. Θὰ κρίνῃ ἕκαστον κατὰ τὰ ἔργα του. Ἰδού, λοιπόν, ὅτι ἡ ἀγάπη εἶναι «Πλήρωμα νόμου». Ἀν τηρῆς τὸν Νόμον τοῦ Θεοῦ, ἀγαπᾶς χωρὶς κανένα ὑπολογισμὸν καὶ ἔχεις ἀρίστας συστάσεις διὰ τὸν Παράδεισον

Τὸ «ἀγαπᾶτε ἀλλήλους» τοῦ Κυρίου, ὃς γίνη σύνθημά μας εἰς τὴν ζωήν.

2. ΠΕΡΙ ΠΙΣΤΕΩΣ

(Πρὸς Ἐβραίους, 1α', 33-40)

«Οἱ¹ διὰ πίστεως κατηγωνίσαντο² βασιλείας, εἰργάσαντο δικαιοσύνην, ἐπέτυχον ἐπαγγελιῶν³, ἔφραξαν στόματα λεόντων, ἔσβεσαν δύναμιν πυρός, ἔφυγαν στόματα μαχαίρας⁴, ἐνεδυνάμωθησαν ἀπὸ ἀσθενείας, ἔγενήθησαν ἰσχυροὶ ἐν πολέμῳ, παρεμβολὰς ἔκλιναν ἀλλοτρίων⁵. Ἐλαφον γυναῖκες ἔξ ἀναστάσεως τοὺς νεκρούς αὐτῶν· ἄλλοι δὲ ἐτυμπανίσθησαν⁶, οὐ προσδεξάμενοι τὴν ἀπολύτρωσιν⁷, ἵνα κρείττονος ἀναστάσεως τύχωσιν⁸. ἔτεροι δὲ ἐμπαγμῶν καὶ μαστίγων πετραν ἔλαβον⁹, ἔτι δὲ δεσμῶν καὶ φυλακῆς. Ἐλιθάσθησαν, ἐπρίσθησαν¹⁰, ἐπειράσθησαν¹¹, ἐν φόνῳ μαχαίρας ἀπέθανον, περιττήθον ἐν μηλωταῖς¹², ἐν αἰγείοις¹³ δέρμασιν, ὑστερούμενοι, θλιβόμενοι, κακουχούμενοι, ὡν οὐκ ἦν ὅξιος ὁ κόσμος¹⁴, ἐν ἔρημίαις πλανώμενοι καὶ ὅρεσι καὶ σπηλαίοις καὶ ταῖς ὅπαῖς τῆς γῆς.

Καὶ οὗτοι πάντες μαρτυρηθέντες διὰ τῆς πίστεως¹⁵ οὐκ ἐκομίσαντο τὴν ἐπαγγελίαν¹⁶, τοῦ Θεοῦ¹⁷ περὶ ἡμῶν κρείττον τι προβλεψαμένου¹⁷, ἵνα μὴ χωρὶς ἡμῶν¹⁹ τελειωθῶσι¹⁸.

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

- 1) Οἱ = οἱ ὄποιοι, οὗτοι = (οἱ πιστεύοντες, οἱ μάρτυρες, οἱ πατριάρχαι καὶ προφῆται). 2) Κατηγωνίσαντο βασιλείας (τοῦ ρήματος καταγωνίζομαι) = ἐπολέμησαν ἐναντίον βασιλέων καὶ τοὺς ὑπέταξαν. 3) ἐπέτυχον ἐπαγγελιῶν = ἐπέτυχαν τὴν πραγματοποίησιν τῶν ὑποσχέσεων (τὰς ὄποιας τοὺς ἔδωκεν ὁ Θεός). 4) Ἐφυγαν στόματα μαχαίρας = διέφυγαν τὸν κίνδυνον νὰ σφαγοῦν μὲ μαχαίρας. 5) Παρεμβολὰς ἔκλιναν ἀλλοτρίων = ἔτρεψαν εἰς φυγὴν τὰς παρατάξεις καὶ τὰ στρατεύματα τῶν ξένων ἐχθρῶν. 6) ἐτυμπανίσθησαν = ἐδέθησαν εἰς τὸ βασανιστικὸν ὄργανον τύμπανον καὶ ἐδάρησαν δε-

μένοι εἰς αὐτό. 7) Οὐ προσδεξάμενοι τὴν ἀπολύτρωσιν = μὴ δεχθέντες (νὰ ἀρνηθοῦν τὴν πίστιν των), διὰ νὰ ἀποφύγουν τὸ μαρτύριον. 8) "Ινα κρείττονος ἀναστάσεως τύχωσιν = διὰ νὰ ἐπιτύχουν καλυτέραν ἀνάστασιν. 9) "Ἐτεροι... πεῖραν ἔλαβον = ἀλλοι ἐδοκίμασαν. 10) 'Ἐπρίσθησαν' τοῦ ρήμα πρίζω = ἐπριονίσθησαν. 11) 'Ἐπειράσθησαν = ἐδοκίμασαν πολλοὺς πειρασμούς. 12) Μηλωτὴ = μανδύας, ἀπὸ δέρμα προβάτου. 13) Αἴγειος = ἀπὸ αἴγα, γιδίσιο δέρμα. 14) "Ων οὐκ ἦν ἄξιος δέρμα = αὐτῶν τῶν ἀγίων ἀνδρῶν δὲν ἦτο ἄξιος δέρμα. 15) Καὶ οὗτοι πάντες μαρτυρηθέντες διὰ τῆς πίστεως = καὶ ὅλοι αὐτοὶ οἱ ἄγιοι ἀνδρες, ἃν καὶ ἀπέδειξαν μὲ τὰ μαρτύρια τὴν πίστιν των. 16) Οὐκ ἐκομίσαντο τὴν ἐπαγγελίαν = δὲν ἀπήλαυσαν ἀκόμη ὅσα τούς ὑπεσχέθη (ὁ Θεός). 17) Τοῦ Θεοῦ προβλεψαμένου περὶ ἡμῶν κρείττον τι = διότι δὲ Θεὸς προέβλεψε δι' ἡμᾶς κάτι καλύτερον. 18) "Ινα μὴ τελειωθῶσι = διὰ νὰ μὴ λάβουν εἰς τέλειον βαθμὸν τὴν σωτηρίαν. 19) Χωρὶς ἡμῶν = χωρὶς ἡμᾶς.

Περιμένουν, δηλαδή, οἱ ἄγιοι καὶ ἡμᾶς νὰ εἰσέλθωμεν μαζὶ εἰς τὸν παράδεισον.

Σύντομος ἀνάπτυξις τῆς περικοπῆς

'Η Περικοπὴ αὐτὴ εἶναι ἀπὸ τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Παύλου, τοῦ μεγάλου αὐτοῦ μάρτυρος τῆς πίστεως, πρὸς Ἐβραίους Χριστιανούς, οἱ ὅποιοι εύρισκοντο εἰς ἔξαιρετικῶς δύσκολον κατάστασιν τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Διὰ νὰ τοὺς ἐνθαρρύνῃ δὲ καὶ νὰ τοὺς κάμη νὰ ὑποστοῦν τὸ πικρὸν ποτίριον τῶν θλίψεων, χωρὶς νὰ λιποψυχήσουν, χωρὶς νὰ δειλιάσουν, ἀλλὰ νὰ μείνουν ἄκαμπτοι καὶ γενναῖοι εἰς τὰς δυσκολίας τῆς ζωῆς, τοὺς ἀνοίγει τὸ βιβλίον τῶν ἀθλητῶν τῆς πίστεως.

Τὸ τμῆμα τοῦτο τῆς ἐπιστολῆς εἶναι ἀληθῶς ἔνας ἔξαιρετος ὕμνος τῆς πίστεως καὶ τῶν θριαμβευτῶν αὐτῆς.

Φρίκη καταλαμβάνει τὸν ἄνθρωπον, ἀπὸ τὰ φοιβερὰ μαρτύρια τῶν δικαίων, τὰ ὅποια ὑπέστησαν, διὰ νὰ μὴ προδώσουν τὴν πίστιν των. "Ολα τὰ σατανικὰ μέσα μετεχειρίσθη ἡ κακία τῶν ἀπίστων, ἐναντίον τῶν ἀγίων καὶ μαρτύρων Οἱ λέοντες, τὸ πῦρ, τὰ πριόνια, αἱ εἰρωνεῖαι, αἱ μαστιγώσεις, ἡ φυλακὴ δὲν τοὺς ἐλύγισαν. Μένουν πιστοὶ εἰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Βασιλεῖς μὲ πολυάριθμα στρατεύματα τοὺς πολεμοῦν καὶ οἱ ἀγωνισταὶ τῆς πίστεως στέκουν ἀκλό-

νητοι. "Εχουν τόσην πεποίθησιν εις τὸν Θεόν, ὥστε, ἐνῷ ήσαν δλίγοι, μικροί, ἀδύνατοι, κατώρθωναν μὲ τὴν δύναμιν τῆς πίστεως νὰ νικήσουν καὶ νὰ ὑποτάξουν τοὺς ἔχθρούς των.

Είναι κλῆρος τῶν δικαίων ὅλων τῶν ἐποχῶν αἱ θλίψεις καὶ οἱ ἀγῶνες, ἀλλὰ καὶ ὁ Θρίαμβος, ἡ νίκη.

Τὸ λέγει ὁ Κύριος : «Ἐν τῷ κόσμῳ θλῖψιν ἔχετε· ἀλλὰ θαρσεῖτε, ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον» ('Ιωάν. 1οτ', 33) — 'Ἐφ' ὅσον εἰσθε ἐν μέσῳ τοῦ κόσμου, θὰ ἔχετε θλῖψιν. 'Αλλὰ ἔχετε θάρρος. 'Ἐγὼ ἔχω νικήσει τὸν κόσμον καὶ μὲ τὴν νίκην μου αὐτὴν ἔξησφάλισα καὶ εἰς σᾶς τὸν θρίαμβον καὶ τὴν δόξαν.

'Η ἀπαρίθμησις τῶν φρικτῶν μαρτυρίων τῶν πρὸ Χριστοῦ δικαίων δὲν εἶναι ἄγνωστος καὶ εἰς τοὺς μετὰ Χριστὸν ἀγίους. Τὸ νέφος αὐτὸ τῶν μαρτύρων τῆς πίστεως εἶναι τρανὴ ἀπόδειξις, ὅτι ἡ πίστις εἰς τὸν Χριστὸν εἶναι τὸ ισχυρότερον ὅπλον τοῦ Χριστιανισμοῦ κατὰ παντὸς ἔχθροῦ.

'Αλλά, ὅπως εἴπομεν, πίστις δι' ἀγάπης ἐνεργουμένη. Θὰ ἀγωνιζώμεθα καὶ θὰ νικῶμεν.

«Ψηλὰ τὰ μέτωπα, παιδιά. Εἴμαστ' ἀπόγονοι μαρτύρων. Μέσα μας τρέχει ἡρώων αἷμα».

3. ΟΙ ΚΑΡΠΟΙ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ

(Πρὸς Γαλάτας, ε', 22 – 26)

«Ο δὲ καρπὸς τοῦ Πνεύματος ἐστιν ἀγάπη, χαρά, εἰρήνη, μακροθυμία¹, χρηστότης², ἀγαθωσύνη³, πίστις, πραότης, ἐγκράτεια⁴. κατὰ τῶν τοιούτων οὐκ ἔστι νόμος.

Οἱ δὲ τοῦ Χριστοῦ⁵ τὴν σάρκα ἐσταύρωσαν⁶ σύν τοῖς παθήμασι καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις. Εἰ ζῶμεν Πνεύματι, πνεύματι καὶ στοιχῶμεν⁷. Μὴ γινώμεθα κενόδοξοι⁸, ἀλλήλους προκαλούμενοι⁹, ἀλλήλοις φθονοῦντες».

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

- 1) Μακροθυμία = ἡ ἐπὶ πολὺν χρόνον ἀνοχή, ἡ ὑπομονή. 2) Χρηστότης = καλωσύνη, καλὴ διάθεσις, γλυκεῖα συμπεριφορά. 3) Ἀγαθωσύνη = ἡ ἐπιθυμία νὰ εὐεργετῇ τις τοὺς ἄλλους. 4) ἐγκράτεια = ἡ δύναμις, διὰ τῆς ὅποιας ἔξουσιάζει τις τοῦ ἔαυτοῦ του καὶ

βάλλει χαλινὸν εἰς τὰς ἐπιθυμίας τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος τὰ πάθη. 5) Οἱ δὲ τοῦ Χριστοῦ = οἱ δὲ Χριστιανοί. 6) Τὴν σάρκα ἔσταύρωσαν = ἐνέκρωσαν τὰ σαρκικὰ πάθη. 7) Πνεύματι καὶ στοιχῶμεν = ἀς ἀκολουθῶμεν τὸ Πνεῦμα. 8) Κενόδοξος = χωρὶς πραγματικὴν ἀξίαν, ὁ ὑπερήφανος. 9) Ἀλλήλους προκαλούμενοι = οἱ δημιουργοῦντες φιλονεικίας μεταξύ των.

Σύντομος ἀνάπτυξις τοῦ περιεχομένου

Εἰς τὴν περικοπὴν «Περὶ ἀγάπης» ἀνέφερεν ὁ Θεῖος Παῦλος πολλὰ καὶ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῶν ἀνθρώπων, τὰ ὅποια ἐμποδίζουν τὴν ἀγάπην; καὶ ἄλλα, διὰ τῶν ὅποιων αὕτη γίνεται κορωνὶς τῶν ἀρετῶν.

Εἰς τὴν παροῦσαν περικοπὴν μᾶς διδάσκει, ὅτι ἡ ἀγάπη, ἡ χαρά, ἡ εἰρήνη, ἡ μακροθυμία, ἡ χρηστότης, ἡ ἀγαθωσύνη, ἡ πίστις, ἡ πραότης καὶ ἡ ἐγκράτεια εἶναι καρποὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ἐάν τὸ "Ἄγιον Πνεῦμα φωτίσῃ τὸν ἀνθρώπον καὶ τὸν ἐνισχύσῃ διὰ τῆς θείας Αὐτοῦ χάριτος, τότε, καὶ μόνον τότε, εἶναι δυνατόν, νὰ πλημμυρίσῃ ἡ καρδία τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ ἀγάπην.

· 'Ο ἀνθρώπος γίνεται εἰρηνικὸς καὶ εἶναι χαρούμενος, ὅταν ἔχῃ τὸν φωτισμὸν καὶ τὴν χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ εἰρηνεύῃ μὲ ὅλους καὶ ἀνέχεται ὅλους. 'Η καρδία του εἶναι γεμάτη καλωσύνην, τὴν ὅποιαν κάμνουν φανερὰν αἱ εὐεργετικαὶ πρὸς τοὺς ἄλλους πράξεις του. "Ἐνα σκέπτεται, δι' ἓνα φροντίζει, πῶς δηλαδὴ νὰ γλυκάνῃ τὴν ζωὴν τῶν πέριξ αὐτοῦ ἀνθρώπων. "Ἐχει ἀσφαλῶς καὶ ὁ Χριστιανὸς τὰ ἐλαττώματά του καὶ τὰς ἀδυναμίας του. Δέν ἀφήνει ὅμως τὰς πονηρὰς σκέψεις καὶ τοὺς πονηροὺς διαλογισμούς νὰ τὸν κατευθύνουν. "Οταν ἵδη κίνδυνον, συνδέεται ἀπὸ εὐθείας, διὰ τῆς προσευχῆς, μὲ τὸ "Ἄγιον Πνεῦμα καί, τότε, γίνεται τὸ θαῦμα. Αἱ ἐπιθυμίαι τοῦ σώματος τιθασεύονται, νεκροῦνται.

Διὰ τοῦτο, λέγει ὁ Παῦλος, οἱ πραγματικοὶ Χριστιανοὶ δὲν φοβοῦνται τοὺς νόμους. "Ἐχουν οὗτοι γραπτὸν εἰς τὰς καρδίας των τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ, τὸν ὅποιον γυμνάζονται μὲ πολλὴν ἐπιμονὴν καὶ καθημερινὴν ἀσκησιν νὰ ἐφαρμόσουν εἰς τὴν ζωὴν των. 'Ομιλεῖ ὁ Παῦλος ἀπὸ τὴν ἴδικήν του πεῖραν. 'Ο ἴδιος εἰς τὴν αὐτὴν πρὸς Γαλάτας ἐπιστολήν του γράφει :

«Ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγώ, ζῆ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός». Τοῦτο γράφει, διότι

θέλει νὰ ζῶμεν καὶ ἡμεῖς, ὅπως ἐκεῖνος, μὲν ὄλοκληρωτικὴν ἀφοσίωσιν εἰς τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου. Τότε δὲν ὑπάρχουν περιθώρια διὰ τὰ πονηρὰ ἔργα, τὸν φθόνον, τὴν ἐπίδειξιν, τὰς φιλονεικίας.

Μέγας ἔχθρὸς τῆς ἀγάπης καὶ τῆς εἰρήνης εἶναι ἡ κενοδοξία. Αὐτὴν τὴν καλλιεργεῖ μέσα μας ὁ δημιουργὸς τοῦ μίσους καὶ τοῦ πολέμου, ὁ μόνιμος ἔχθρός μας, ὁ σατανᾶς. Ἐὰν ὅμως παραδώσωμεν «έαντοὺς καὶ ἀλλήλους Χριστῷ τῷ Θεῷ» καὶ ζῶμεν σύμφωνα μὲ τὰς ἐμπνεύσεις τοῦ Ἀγίου Πνεύματος, τότε αἱ ἀρεταί, διὰ τὰς ὅποιας ὀμιλεῖ ἐδῶ ὁ Παῦλος, θὰ μᾶς καταστήσουν «νίοντος φωτὸς καὶ νίοντος ἥμερας», φῶς τοῦ κόσμου.

4. ΤΟ ΜΥΣΤΗΡΙΟΝ ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑΣ

(Α' πρὸς Κορινθίους, ια', 23-33)

«Ἐγὼ γὰρ παρέλαβον ἀπὸ τοῦ Κυρίου, διὸ καὶ παρέδωκα ὑμῖν, ὅτι ὁ Κύριος Ἰησοῦς ἐν τῇ νυκτὶ ἦν παρεδίδοτο ἔλαβεν ἄρτον¹, καὶ εὐχαριστήσας² ἔκλασε³ καὶ εἶπε. Λάβετε φάγετε· τοῦτο μού ἔστι τὸ σῶμα τὸ ὑπέρ ὑμῶν κλώμενον· τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμυησιν⁴.

‘Οσαύτως⁵ καὶ τὸ ποτήριον μετὰ τὸ δειπνῆσαι λέγων. Τοῦτο τὸ ποτήριον ἡ καινὴ διαθήκη ἔστιν ἐν τῷ ἐμῷ σίματι· τοῦτο ποιεῖτε, ὄσάκις ἂν πίνητε, εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμυησιν.

‘Οσάκις γὰρ ἂν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο πίνητε, τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου καταγγέλλετε⁶, ἀχρις οὖς ἂν ἔλθῃ⁷.

“Ωστε ὃς ἂν ἐσθίῃ τὸν ἄρτον τοῦτον ἡ πίνη τὸ ποτήριον τοῦ Κυρίου ἀναξίως, ἔνοχος ἔσται τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ Κυρίου.

Δοκιμαζέτω δὲ ἀνθρωπος ἑαυτόν, καὶ οὕτως ἐκ τοῦ ἄρτου ἐσθιέτω καὶ ἐκ τοῦ ποτηρίου πινέτω. ‘Ο γὰρ ἐσθίων καὶ πίνων ἀναξίως κρίμα ἑαυτῷ ἐσθίει καὶ πίνει, μὴ διακρίνων⁸ τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου.

Διὰ τοῦτο ἐν ὑμῖν πολλοὶ ἀσθενεῖς καὶ ἄρρωστοι καὶ κοιμῶνται ἵκανοι. Εἰ γὰρ ἑαυτοὺς διεκρίνομεν,⁹ οὐκ ἂν ἐκρινόμεθα¹⁰. Κρινόμενοι δὲ ὑπὸ τοῦ Κυρίου παιδεύομεθα¹¹, ἵνα μὴ σὺν τῷ κόσμῳ κατακριθῶμεν.

“Ωστε, ἀδελφοί μου, συνερχόμενοι εἰς τὸ φαγεῖν ἀλλήλους ἐκδέχεσθε»¹².

1) "Αρτον· ἔνζυμον καὶ ὅχι ἄζυμον. 2) Εύχαριστήσας. Εύχαριστεῖ τὸν Θεὸν Πατέρα, διότι σώζονται διὰ τῆς θυσίας Του οἱ ἀνθρωποι. 3) Εἶναι ἀόριστος τοῦ ρήματος κλάω — κλῶ = μερίζω, κόπτω εἰς τεμάχια (κλάσματα). 4) Τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. Εἶναι ταῦτα καὶ ἄλλη μαρτυρία περὶ τῆς συστάσεως τοῦ Μυστηρίου τῆς θείας Εύχαριστίας, τὴν ὅποιαν ἀπεκάλυψεν ὁ Κύριος εἰς τὸν Παῦλον. 5) 'Ωσαύτως = δόμοις, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον. 6) Τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου καταγγέλλετε. 'Η θεία Μετάληψις τοῦ Σώματος καὶ Αἷματος τοῦ Κυρίου εἶναι ὄμοιογία, ὅτι εἰς τὸν θάνατόν Του ὀφείλομεν τὴν σωτηρίαν μας. Εἶναι ἡ καλυτέρα καὶ τελειότερα ἐκδήλωσις τῆς πίστεως καὶ εὐγνωμοσύνης μας εἰς τὸν Χριστόν. 7) "Ἄχρις οὗ ἂν ἔλθῃ = μέχρις ὅτου ἔλθῃ (ὁ Κύριος κατὰ τὴν δευτέραν παρουσίαν). 'Η μετάληψις θὰ παύσῃ μετὰ τὴν δευτέραν παρουσίαν, ὅπότε θὰ πίωμεν μαζὶ μὲ τὸν Χριστὸν «καινόν» ποτήριον ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Πατρός Του. Συνεπῶς, ἐν ὅσῳ χρόνῳ ζῶμεν, πρέπει νὰ κοινωνῶμεν. 8) Μή διακρίνων = χωρὶς νὰ κάμνῃ διάκρισιν, χωρὶς νὰ ἔχῃ συναίσθησιν, ὅτι δὲν εἶναι, ὅπως αἱ ἄλλαι τροφαί, τὸ Σῶμα καὶ Αἷμα τοῦ Κυρίου. 9) Εἰ γάρ ἐσαυτούς διεκρίναμεν = διότι, ἐὰν ἔξετάζαμεν (μὲ φόβον Θεοῦ) τὸν ἐσαυτόν μας. 10) Οὐκ ἂν ἐκρινόμεθα = δὲν θὰ κατεδικαζόμεθα. 11) Παιδεύομεθα=τιμωρούμεθα, διὰ νὰ διορθωθῶμεν. 12) 'Αλλήλους ἐκδέχεσθε = νὰ περιμένῃ ὁ εἰς τὸν ἄλλον.

Σύντομος ἀνάπτυξις τοῦ περιεχομένου

Εἰς τὴν περικοπὴν αὐτὴν ὁ θεῖος Παῦλος περιγράφει πῶς ὁ Κύριος συνέστησε τὸ Μυστήριον τῆς θείας Εύχαριστίας. Αὐτά, τὰ ὅποια γράφει διὰ τὸ Μυστήριον, λέγει ὅτι τὰ ἐδιδάχθη ἀπὸ αὐτὸν τὸν ἴδιον τὸν Κύριον. 'Ο Παῦλος ὅμως, ὅπως γνωρίζομεν, δὲν ἦτο μαθητὴς τοῦ Κυρίου. Δὲν εἶχεν ἀμεσον ἐπαφὴν καὶ γνωριμίαν μὲ τὸν Κύριον. Οὕτε ἤκουσε τὴν διδασκαλίαν τοῦ Κυρίου. 'Ο Παῦλος ἔγινε Χριστιανὸς «ἐξ ἀποκαλύψεως». 'Ο ἴδιος ὁ Κύριος ἐφανερώθη εἰς αὐτὸν καὶ ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν Θεὸν γνωρίζει καὶ ἐδιδάχθη ὅσα γράφει. Εἶναι γνωστὸν ὅτι, κάποτε, ὁ Παῦλος «ἀνηρπάγη ἔως τρίτου οὐρανοῦ καὶ εἰς τὸν Παράδεισον» (Β' Κορινθ. 1β', 2-4). 'Ομιλεῖ, λοιπόν, ὅτι παρέλαβεν ἀπὸ τὸν Κύριον τὸ Μυστήριον, διότι εἰς μίαν ἀπὸ τὰς πολλὰς ἀποκαλύψεις τοῦ Κυρίου ἐδιδάχθη περὶ αὐτοῦ.

Ίδιαιτέρων σημασίαν ᔁχουν έδω καὶ τὰ ἑξῆς :

1. ‘Η τακτικὴ συμμετοχὴ τῶν Χριστιανῶν εἰς τὸ Μυστήριον τῆς Θείας Κοινωνίας εἶναι διακήρυξις καὶ ὅμολογία, ὅτι ὁ Θεὸς ἐξ ἀγάπης ἐθυσίασε τὸν Υἱόν του διὰ τοὺς ἀνθρώπους καὶ ὅτι ὁ Σταυρικὸς θάνατός Του ᔁχει ὡς ἀποτέλεσμα τὴν σωτηρίαν μας. Κοινωνοῦντες, διαλαλοῦμεν μὲ εὐγνωμοσύνην ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι Σωτήρ.

2. “Οσοι τολμοῦν ἀναξίως καὶ ἀφόβως νὰ κοινωνοῦν, ἐκτὸς ἄλλων κακῶν, διὰ τὰ ὅποια θὰ εἴπωμεν ἐν συνεχείᾳ, ύψηρίζουν τὸν Κύριον. Εἰς τὸ φοβερὸν τοῦτο ἀμάρτημα καταντοῦν ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι προσέρχονται εἰς τὴν Θείαν Κοινωνίαν, χωρίς, προηγουμένως, νὰ μετανοήσουν. Μετάληψις, χωρίς αὐτοέλεγχον, μετάνοιαν καὶ ἔξομολόγησιν εἰς Πνευματικόν, εἶναι μεγάλη ἀμαρτία.

3. Πολλαὶ ἀσθένειαι, καὶ θάνατοι ἀκόμη, συμβαίνουν, διότι μερικοὶ Χριστιανοὶ κοινωνοῦν ἀναξίως. Τὸ λέγει καθαρὰ ὁ Παῦλος, διὰ νὰ μὴ μένῃ εἰς κανένα ἀμφιβολία. Πολλὰ νοσήματα ὀφείλονται εἰς τὰς ἀμαρτίας μας καὶ ίδιαιτέρως εἰς τὸ ὅτι ἀφόβως καὶ ἀδιακρίτως λαμβάνομεν τὸ Σῶμα καὶ τὸ Αἷμα τοῦ Κυρίου. Προσοχή, λοιπόν. Κίνδυνος, θάνατος ἡ χωρίς προετοιμασίαν Θεία Κοινωνία.

4. ‘Ο τελευταῖος στίχος τῆς περικοπῆς εἶναι μία σύστασις πολὺ σπουδαία, δι’ ὅλους. “Οταν, λέγει, μεταβῆτε εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, διὰ νὰ κοινωνήσητε, δὲν πρέπει νὰ βιάζεσθε. Μὲ σιωπήν, μὲ συντριβὴν καρδίας θὰ μεταβαίνετε, διότι πρόκειται νὰ ἐνωθῆτε μὲ τὸν Κύριον. Καὶ μὲ τὴν ψυχὴν γεμάτην ἀπὸ ἀγάπην θὰ προσέρχεσθε. Μὲ τάξιν καὶ μὲ ὑπομονήν. Ἡ βιασύνη, κατὰ τὴν ὥραν αὐτήν, φανερώνει ὅτι δὲν ᔁχετε ἐννοήσει τὴν φοβερότητα τῆς στιγμῆς.

5. ΠΕΡΙ ΣΥΜΦΙΛΙΩΣΕΩΣ

(Ματθαίου, ε', 21-24)

«΄Ηκούσατε ὅτι ἐρρέθη¹ τοῖς ἀρχαίοις, οὐ φονεύσεις· ὅς δ’ ἂν φονεύσῃ, ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει². ‘Ἐγώ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ ὄργιζόμενος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ εἰκῇ³, ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει· ὅς δ’ ἂν εἴπῃ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ρακά⁴, ἔνοχος ἔσται τῷ συνεδρίῳ⁵. ὅς δ’ ἂν εἴπῃ μωρέ⁶, ἔνοχος ἔσται εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός.⁷

΄Εὰν οὖν προσφέρης τὸ δῶρόν σου ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, κάκει μνησθῆς ὅτι ὁ ἀδελφός σου ᔁχει τι κατά σου, ἀφες ἐκεῖ τὸ δῶρόν σου

έμπροσθεν τοῦ θυσιαστηρίου καὶ ὑπαγε πρῶτον διαλλάγηθι τῷ ἀδελφῷ σου⁸, καὶ τότε ἐλθών πρόσφερε τὸ δῶρόν σου».

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1) Ἐρρέθη· εἰναι παθητ. ἀόρ. τοῦ ρήματος λέγω = ἐλέχθη, εἶπεν. 2) Τῇ κρίσει. Ἡ κρίσις ἡτο 'Ἐβραϊκὸν ἐπταμελὲς δικαστήριον. 3) Εἰκῇ = χωρὶς σοβαρὸν λόγον. 4) Ρακὰ = κενός, κούφιος, ὁ ἀνόητος. 5) Συνέδριον. Ἡτο τὸ ἀνώτατον δικαστήριον τῶν Ἐβραίων, τὸ ὅποιον εἶχε καὶ πολιτικὴν ἔξουσίαν. Ἡτο ἡ βουλὴ αὐτῶν. Πρόεδρος αὐτοῦ ἡτο ὁ Ἀρχιερεύς. 6) Μωρός· εἰναι ὑβρις, ὡς καὶ σήμερον. Τὸ «μωρὲ» λέγεται, ὅχι διότι εἰναι μωρός, ἀνόητος ὁ ἀδελφός, ἀλλὰ θέλει ὁ ὑβρίζων νὰ τὸν παρουσιάσῃ βλάκα. 7) Γέεννα τοῦ πυρός. Ἡτο κοιλάς πλησίον τῆς Ἱερουσαλήμ, ὅπου εἶχε στηθῆ τὸ εῖδωλον τοῦ Μολόχ. Ἔκει ἔθυσιάζοντο τὰ παιδιά, ἐρρίπτοντο τὰ πτώματα τῶν ζώων καὶ δοσοι εἶχον καταδικασθῆ εἰς θάνατον καὶ νὰ μείνουν ἄταφοι. Ἡτο ἔνα εἶδος κολάσεως. 8) Διαλλάγηθι τῷ ἀδελφῷ σου = συμφιλιώσου μὲ τὸν ἀδελφόν σου.

Σύντομος ἀνάπτυξις τοῦ περιεχομένου

Ο Μωσαϊκὸς νόμος ἐτιμώρει τοὺς φονεῖς, τοὺς ὑβριστὰς καὶ δλους ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἔξωτερίκευον τὸ μῖσος των κατὰ τῶν ἄλλων μὲ πράξεις.

Ἐρχεται τώρα ὁ Κύριος καὶ, συμπληρῶν τὸν ἀτελῆ Μωσαϊκὸν νόμον, λέγει, ἀμαρτάνει κατὰ τοῦ πλησίον καὶ ἐκεῖνος ὁ ὅποιος ἀπλῶς ὀργίζεται καὶ θυμώνει, ἀνευ λόγου, κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ του. Εἰναι σύνθητες τὸ φαινόμενον τοῦτο. Ὁργίζονται, θυμώνουν καὶ βράζουν, καθὼς λέγομεν, «μὲ τὸ ζουμί» τῆς ἐκδικήσεως, πολλοὶ ἀνθρώποι. Δὲν ὑβρίζουν, δὲν ἀδικοῦν, δὲν φονεύουν. Ἐχουν ὅμως εἰς τὴν ψυχὴν των τὸ ἀσίγαστον πάθος τοῦ θυμοῦ, τὸ ὅποιον τοὺς κατατρώγει.

Τώρα ὁ Κύριος ἀφήνει τὸ ἔξωτερικὸν καὶ εἰσέρχεται εἰς τὸ ἔσωτερικὸν τοῦ ἀνθρώπου. Ἐξετάζει τὴν καρδίαν. Ὡς παντογνώστης, βλέπει, ὅτι εἰς τὴν καρδίαν ἔχουν τὴν ρίζαν των τὰ πάστης φύσεως ἐγκλήματα.

‘Η καρδία τοῦ ἀνθρώπου εἶναι εὔκολον νὰ γίνη ἐργοστάσιον παραγωγῆς δηλητηρίων, τὰ όποια βλάπτουν καὶ τὸν ἴδιον καὶ τοὺς ἄλλους.

‘Ο προφητάνας Δαβίδ, ὁ ὄποιος ἔγνωριζε ποῦ εἶναι δυνατὸν νὰ ὀδηγήσῃ τὸν ἀνθρωπὸν ἡ καρδία, παρεκάλει ίκετευτικῶς τὸν Θεόν, λέγων : «Καρδίαν καθαρὰν κτίσον ἐν ἐμοὶ ὁ Θεός».

‘Η ἀκάθαρτος καρδία εἶναι ἡ αἰτία τῆς ἔχθρας, τοῦ μίσους.

‘Ο Χριστιανός, ὡς ἐκ τούτου, ὁ ὄποιος αἰσθάνεται ὅτι κάποιος ἄλλος, γνωστός, συγγενής, φίλος, συμμαθητής, εἶναι πικραμένος μαζί του καὶ ἔχει παράπονον ἐναντίον του, ὀφείλει, ἀν θέλη νὰ εἶναι γνήσιος Χριστιανός, νὰ σπεύσῃ νὰ συμφιλιωθῇ μὲ τὸν οἰονδήποτε ἔχθρόν του. Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐκκλησιάζεσαι, ὅταν ἐνθυμῆσαι, ὅτι κάποιος ἄλλος σὲ θεωρεῖ ὑπεύθυνον διὰ κάτι, τὸ ὄποιον ἐπαθεν. ‘Ημπορεῖ αἱ ὑποψίαι του νὰ εἶναι ἀστήρικτοι. Σὺ ὀφείλεις νὰ δώσῃς ἔξηγήσεις. ‘Εάν, πάλιν, σὺ ἔχῃς εἰς τὴν συνείδησίν σου παράπονον ἡ ἔχησις ὀργήν, θυμὸν ἡ πικρίαν δι’ ἔνα ἀνθρωπὸν, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνη δεκτὴ ἡ προσευχὴ σου. Δὲν ψεύδεται ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ἐκεῖνος, ὁ ὄποιος λέγει «Καὶ ἤτες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὃς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν»; ‘Εδῶ, ἀκριβῶς, θὰ συναντήσετε τὴν μεγαλυτέραν δυσκολίαν. Νὰ συγχωρήσετε ἐκείνους, οἱ ὄποιοι σᾶς ἐπίκραναν ἡ σᾶς ἔζημιώσαν, χωρὶς νὰ περιμένετε νὰ ἔλθουν πρῶτοι αὐτοί. Νίκη εἶναι, ὅταν σεΐς, ποὺ δὲν πτοίετε, συγχωρῆτε πρῶτοι.

Τὰ κηρία, αἱ προσφοραὶ καὶ τὰ ἄλλα δῶρα εἰς τοὺς ναοὺς δὲν γίνονται δεκτὰ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ἐὰν ἡ καρδία τοῦ προσφέροντος εἶναι ἀκάθαρτος καὶ γεμάτη ἀπὸ μῖσος. Οὕτε μία ἡμέρα νὰ παρέλθῃ μὲ τὴν καρδίαν μας γεμάτην μῖσος. Πρὶν δύσῃ ὁ ἥλιος, ἐὰν ποτὲ ὄργισθῶμεν, πρέπει νὰ συμφιλιωθῶμεν καὶ νὰ ἀποκαταστήσωμεν τὰς σχέσεις μας μὲ τοὺς ἀδελφούς μας. Μόνον ἀδελφωμένοι, ἀγαπημένοι μὲ ὅλους, ἡμποροῦμεν νὰ προσευχώμεθα καὶ νὰ κοινωνῶμεν τῶν Ἀχράντων Μυστηρίων.

6. ΠΕΡΙ ΟΡΚΟΥ

(Ματθαίου, ε', 33-37)

«Πάλιν ἡκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις, οὐκ ἐπιορκήσεις¹, ἀποδώσεις δὲ τῷ Κυρίῳ τοὺς ὄρκους σους². Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν

μὴ ὀμόσαι ὅλως³. μήτε ἐν τῷ οὐρανῷ, ὅτι θρόνος ἐστὶ τοῦ Θεοῦ· μήτε ἐν τῇ γῇ, ὅτι ὑποπόδιόν ἐστι τῶν ποδῶν αὐτοῦ· μήτε εἰς Ἱεροσόλυμα, ὅτι πόλις ἐστὶ τοῦ μεγάλου βασιλέως· μήτε ἐν τῇ κεφαλῇ σου ὀμόσῃς, ὅτι οὐ δύνασαι μίαν τρίχα λευκήν ἢ μέλαναν ποιῆσαι. »Ἐστω δὲ ὁ λόγος ὑμῶν ναὶ ναί, οὐ οὐ· τὸ δὲ περισσὸν⁴ τούτων ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστιν».

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

- 1) Οὐκ ἐπιορκήσεις = δὲν θὰ ἀθετήσῃς τὸν ὄρκον σου. 2) Ἀποδώσεις... τοὺς ὄρκους σου = θὰ τηρήσῃς, θὰ ἔξιφλήσῃς τὰς ἐνόρκους ὑποσχέσεις. 3) Μὴ ὀμόσαι ὅλως = νὰ μὴ δρκισθῆς καθόλου. 4) Τὸ περισσὸν = τὸ ἐπιπλέον, τὸ παραπάνω.

Σύντομος ἀνάπτυξις τοῦ περιεχομένου

Καὶ διὰ τῆς περικοπῆς αὐτῆς, ἀπὸ τὴν ἐπὶ τοῦ »Ορους ὁμιλίαν, ὁ Κύριος συμπληρώνει τὸν παλαιὸν Μωσαϊκὸν νόμον καὶ ὅρίζει, ὅτι τὸ τέλειον διὰ τὸν Χριστιανὸν εἶναι νὰ μὴ ὄρκιζεται καθόλου. Αὔτὴ εἶναι ἡ νέα ἐντολὴ τοῦ Κυρίου.

Εἰς ὅσα περὶ ὄρκου εἴπομεν, προσθέτομεν ἐδῶ, ὅτι ὁ Κύριος ζητεῖ ἀπὸ τοὺς ὀπαδούς του νὰ δίδουν ἀπλᾶς, ἀληθεῖς καὶ εἰλικρινεῖς ἀπαντήσεις, ὅταν ἐρωτῶνται.

Τὸ γνωρίζεις; Ἐάν τὸ γνωρίζω, θὰ ἀπαντήσω «ναί». Δὲν τὸ γνωρίζω, θὰ ἀπαντήσω «οχι». Τὸ ἐπὶ πλέον εἶναι ίδεα ἀπὸ τὸν πονηρόν, ὁ ὄποιος θέλει, μὲ τὴν πολυλογίαν, νὰ συσκοτίσῃ τὰ πράγματα.

Αἱ περιπτώσεις, κατὰ τὰς ὄποιας ὄρκιζόμεθα – στρατόν, ἀνάληψιν δημοσίας ὑπηρεσίας, δικαστήρια – εἶναι ἔξω ἀπὸ τὴν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου. Εἶναι παράβασις τοῦ Νόμου Του. Γίνεται ὅμως τοῦτο, διότι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι δὲν ζοῦν κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. «Η Πολιτεία τότε ἐπιβάλλει τὸν ὄρκον, διὰ νὰ προστατεύσῃ τοὺς πολίτας της.

7. Η ΑΓΑΠΗ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΕΧΘΡΟΥΣ

(Ματθαίου, ε', 43–48)

«Ἔκούσατε ὅτι ἐρρέθη, ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου καὶ μισήσεις τὸν ἔχθρόν σου¹. Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ἀγαπᾶτε τοὺς ἔχθρούς

ύμῶν, εύλογείτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς², καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς³ καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς⁴ καὶ διωκόντων ὑμᾶς, ὅπως γένησθε υἱοὶ τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ὅτι τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηρούς καὶ ἀγαθούς καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους.

Ἐὰν γάρ ἀγαπήσητε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς, τίνα μισθὸν ἔχετε; οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι τὸ αὐτὸ ποιοῦσι; Καὶ ἐὰν ἀσπάσησθε⁵ τοὺς φίλους ὑμῶν μόνον, τί περισσὸν ποιεῖτε⁶; οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι οὗτω ποιοῦσιν;

«Ἐσεσθε οὖν ὑμεῖς τέλειοι, ὧστερ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς τέλειός ἐστι».

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1) Καὶ μισήσεις τὸν ἔχθρον σου. Ὁ Μωσαϊκὸς νόμος δὲν ἔζήτει αὐτό. Τοῦτο τὸ προσέθετον οἱ Γραμματεῖς τοῦ Νόμου. 2) Εύλογείτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς = νὰ εὔχεσθε καλὸν δι' ὅσους σᾶς καταρῶνται. 3) Καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς = νὰ εὔεργετῆτε ἐκείνους, οἱ ὄποιοι σᾶς μισοῦν. 4) Προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς = νὰ προσεύχεσθε ὑπὲρ ἐκείνων, οἱ ὄποιοι σᾶς ὑβρίζουν ἢ σᾶς καταδιώκουν. 5) Ἐὰν ἀσπάσησθε = ἐὰν χαιρετᾶτε μὲ φίλημα. 6) Τί περισσὸν ποιεῖτε; = τί παραπάνω ἀπὸ τοὺς τελώνας, τί ἔξαιρετικὸν κάμνετε;

Σύντομος ἀνάπτυξις τοῦ περιεχομένου

Κρημνίζει μὲ τοὺς λόγους αὐτοὺς τὰ τείχη τοῦ μίσους, τῆς ἔχθρας καὶ τῆς ἐκδικητικῆς μανίας ὁ Κύριος. Τίποτε δὲν πρέπει νὰ χωρίζῃ τοὺς ἀνθρώπους. «Οσοι θέλουν νὰ δύοιάσουν τοῦ Θεοῦ, δφείλουν νὰ λησμονήσουν κάθε τι κακόν, τὸ ὄποιον, διὰ λόγων ἢ διὰ πράξεων, τοὺς ἐπροένησαν οἱ ἄλλοι. Ἀπὸ ἐδῶ καὶ πέρα δὲν ὑπάρχουν ἔχθροι. Εἶναι ὄλοι οἱ ἀνθρωποί ἀδελφοί μας ἀγαπητοί. Δι' ὄλους θὰ προσευχώμεθα, δι' ὄλους θὰ φροντίζωμεν, ὄλους, καὶ τοὺς ἔχθρούς μας, θὰ εὔεργετῶμεν. Ἐὰν περιορίσωμεν τὴν ἀγάπην μας εἰς τὸν στενὸν κύκλον τῶν συγγενῶν καὶ φίλων, τότε δὲν διαφέρομεν ἀπὸ τοὺς ἀμαρτωλούς τελώνας. Σεῖς, οἱ Χριστιανοί, λέγει ὁ Κύριος, θὰ ἔχετε ως παράδειγμα καὶ θὰ μιμῆσθε τὸν Θεόν. Μοιράζει ὁ Θεὸς τὴν ἀγάπην του, ὅπως διδάσκουν οἱ Γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι; ;

Οχι. Ὁ Θεὸς δὲν ἔξετάζει ποῖος εἶναι δίκαιος ἢ ἄδικος, διὰ νὰ πράξῃ ἀναλόγως.

Τὸν ἥλιον, τὸν ἀέρα, τὴν βροχὴν καὶ ὅλα τὰ ἀγαθά Του τὰ δίδει ἀνευ ἐξαιρέσεως εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους.

Εἶναι δυνατὸν νὰ λέγωμεν «Πάτερ ἡμῶν», νὰ δμιλῶμεν εἰς τὸν Θεόν, ώς Πατέρα ὅλων τῶν ἀνθρώπων, καθ' ἣν ὡραν κατατρώγει τὰ σωθικά μας τὸ μῖσος, ἢ ἀντιπάθεια, ἢ ἀποστροφή, ἔστω καὶ πρὸς ἓνα πρόσωπον; Ἀγάπη, λοιπόν, πρὸς ὅλους, φίλους καὶ ἔχθρούς. Αὐτὰ ἐντέλλεται ὁ Θεὸς τῆς ἀγάπης.

8. ΠΕΡΙ ΕΛΕΗΜΟΣΥΝΗΣ

(Ματθαίου, στ', 1-4)

«Προσέχετε τὴν ἐλεημοσύνην ὑμῶν μὴ ποιεῖν¹ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὸ θεαθῆναι αὐτοῖς². εἰ δὲ μὴ γε³, μισθὸν⁴ οὐκ ἔχετε παρὰ τῷ πατρὶ ὑμῶν τῷ ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

“Οταν οὖν⁵ ποιῆσις ἐλεημοσύνην, μὴ σαλπίσῃς ἔμπροσθεν σου⁶, ὥσπερ οἱ ὑποκριταὶ ποιοῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ ἐν ταῖς ρύμαις⁷, ὅπως διοιασθῶσιν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπέχουσι τὸν μισθὸν⁸ αὐτῶν.

Σοῦ δὲ ποιοῦντος ἐλεημοσύνην μὴ γνώτω⁹ ἡ ἀριστερά σου τί ποιεῖ ἡ δεξιά σου, ὅπως ἢ¹⁰ σου ἡ ἐλεημοσύνη ἐν τῷ κρυπτῷ, καὶ δὲ πατήρ σου δὲ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ».

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

- 1) Μή ποιεῖν = νὰ μὴ κάμνετε.
- 2) Πρὸς τὸ θεαθῆναι αὐτοῖς = διὰ νὰ τοὺς ἴδουν, πρὸς ἐπίδειξιν.
- 3) Εἰ δὲ μὴ γε = εἰ δὲ' ἄλλως.
- 4) Μισθόν = ἀμοιβήν.
- 5) Οὖν = λοιπόν.
- 6) Μὴ σαλπίσῃς ἔμπροσθεν σου = μὴ διαφημίσῃς τοῦτο, ώς ἐὰν εἶχες ἔμπρός σου σάλπιγγα.
- 7) Ρύμη = ἡ στενὴ δόδος.
- 8) Ἀπέχουσι τὸν μισθὸν = λαμβάνουν ὅλην τὴν ἀμοιβήν.
- 9) Μή γνώτω = νὰ μὴ μάθῃ.
- 10) Ὅπως ἢ = διὰ νὰ εἶναι, διὰ νὰ μείνῃ.

Σύντομος ἀνάπτυξις τοῦ περιεχομένου

Μία ἀπὸ τὰς σπουδαιοτέρας ἀρετὰς τοῦ Χριστιανοῦ εἶναι καὶ ἡ ἐλεημοσύνη. Ὁ ἐλεήμων ἀποδεικνύει μὲ τὰς πράξεις του πρὸς πά-

σχουτας και ἐνδεεῖς ὅτι πονεῖ, πάσχει και αὐτός, ὅπως οἱ πάσχοντες. Ἀκριβῶς δέ, διότι αἰσθάνεται ως ἴδιον του τὸν πόνον και τὰς στερήσεις τῶν ἄλλων, τοὺς ὅποίους θεωρεῖ ἀδελφούς του, μεταχειρίζεται κάθε μέσον, διὰ νὰ τοὺς ἀνακουφίσῃ. Δίδει ὁ ἐλεήμων Χριστιανὸς μὲ προσοχὴν, μὲ διάκρισιν, μυστικῶς. "Ο, τι καλὸν κάμνει, δὲν τὸ λέγει εἰς κανένα, και ὁ ἵδιος φροντίζει νὰ τὸ λησμονήσῃ. Δίδει ὁ καλὸς Χριστιανός, ὅχι μόνον ὅταν τοῦ κτυποῦν τὴν πόρτα. Ὁ ἵδιος ἀναζητεῖ τοὺς πραγματικῶς δυστυχεῖς ἀδελφούς και, ἀφοῦ βεβαιωθῆ, ὅτι ἡ δυστυχία δὲν ὀφείλεται εἰς ὀκνηρίαν ἢ ἄλλα ἐλαττώματα, φροντίζει νὰ κάμη τὸ καλόν, ἀλλὰ ἔτσι, ὥστε, ἀν εἶναι δυνατόν, νὰ μὴ μάθῃ ὁ εὔεργετηθεὶς ποῖος εἶναι ὁ εὔεργέτης του.

'Ο Χριστιανὸς βοηθεῖ, διὰ νὰ δοξασθῇ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ.

Δὲν ἔχουν οὐδεμίαν σχέσιν μὲ τὴν ἀληθῆ ἐλεημοσύνην οἱ χοροὶ και αἱ ἄλλαι θορυβώδεις ἑκδηλώσεις, αἱ ὅποιαι γίνονται διὰ τὸν πτωχούς.

'Η ἐλεημοσύνη πρέπει, λέγει ὁ Κύριος, νὰ γίνεται τόσον μυστικῶς, ὥστε τὸ ἀριστερόν μας χέρι νὰ μὴ γνωρίζῃ τί πράττει τὸ δεξιόν.

9. ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ

(Ματθαίου, στ', 5-15)

«Και ὅταν προσεύχῃ, οὐκ ἔσῃ¹ ὡσπερ οἱ ὑποκριταί, ὅτι φιλοῦσιν² ἐν ταῖς συναγωγαῖς και ἐν ταῖς γωνίαις τῶν πλαστειῶν ἐστῶτες προσεύχεσθαι², ὅπως ἀν φανῶσι τοῖς ἀνθρώποις· ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν. Σὺ δὲ ὅταν προσεύχῃ, εἴσελθε εἰς τὸ ταμιεῖόν³ σου, και κλείσας τὴν θύραν σου πρόσευξαι τῷ πατρὶ σου τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ, και ὁ πατὴρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ.

* Προσευχόμενοι δὲ μὴ βαττολογήσητε⁴ ὡσπερ οἱ ἔθνικοι· δοκοῦσι γάρ⁵ ὅτι ἐν τῇ πολυλογίᾳ αὐτῶν εἰσακουσθήσονται. Μὴ οὖν ὅμοιωθῆτε αὐτοῖς· οἶδε⁶ γάρ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὃν χρείαν ἔχετε⁷ πρὸ τοῦ ὑμᾶς αἰτῆσαι αὐτόν.

Οὕτως οὖν προσεύχεσθε ὑμεῖς· Πάστερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς· ἀγίασθήτω τὸ ὄνομά σου· ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου· γενηθήτω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ, και ἐπὶ τῆς γῆς·

Τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον·

καὶ ἄφεις⁸ ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα⁸ ἡμῶν, ώς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν⁹ τοῖς ὀφειλέταις¹⁰ ἡμῶν. Καὶ μὴ εἰσενέγκης ἡμᾶς εἰς πειρασμόν¹¹, ὅλλα ρῦσαι¹² ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ.

”Οτι σοῦ ἔστιν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας· ἀμήν.

’Εὰν γάρ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα¹³ αὐτῶν, ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ πατήρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος· ἔὰν δὲ μὴ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν, οὐδὲ ὁ πατήρ ὑμῶν ἀφήσει τὰ παραπτώματα ὑμῶν».

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1) Οὐκ ἔστη = νὰ μὴ εἰσαι. 2) Φιλοῦσιν . . . ἔστωτες προσεύχεσθαι = θέλουν, τοὺς ἀρέσει νὰ στέκωνται ὅρθιοι καὶ νὰ προσεύχωνται (διὰ νὰ φαίνωνται). 3) Ταμιεῖον = τὸ ἴδιαίτερον δωμάτιον τῆς οἰκίας. 4) Βαττολογέω = τραυλίζω, φλυαρῶ δι' ἀσήμαντα πράγματα. 5) Δοκοῦσι γάρ = διότι νομίζουν. 6) Οἶδε = γνωρίζει καλῶς. 7) Ὡν χρείαν ἔχετε = ἔκεινα, τὰ ὅποια χρειάζεσθε. 8) Ἀφεις· ἀφίεμεν· ἀφῆτε = συγχώρησε, συγχωροῦμεν, συγχωρῆτε. 9) Τὰ ὀφειλήματα = τὰ χρέη, τὰ ἀμαρτήματα. 10) Ὁ ὀφειλέτης, οἱ ὀφειλέται = αὐτός, ὁ ὅποιος μᾶς ἔβλαψε. 11) Μὴ εἰσενέγκης ἡμᾶς εἰς πειρασμόν = μὴ ἐπιτρέψῃς δοκιμασίαν· μὴ ἐπιτρέψῃς νὰ μᾶς πειράξῃ ὁ σατανᾶς. 12) Ρῦσαι = σῶσαι. 13) Τὰ παραπτώματα = τὰ σφάλματα, τὰ ἀμαρτήματα.

Σύντομος ἀνάπτυξις τοῦ περιεχομένου

Εἰς τὴν σελίδα 70 ἔγινεν εὔρυς λόγος διὰ τὴν Προσευχὴν γενικῶς καὶ τὴν Κυριακὴν Προσευχὴν εἰδικώτερον. Τὸ θέμα ὅμως τῆς προσευχῆς είναι μέγα καὶ ἔξαιρετικῶς λεπτόν. Ἐπειδὴ ἡ σωτηρία μας ἔξαρτᾶται καὶ ἀπὸ τὸν τρόπον κατὰ τὸν ὅποιον προσευχόμεθα, ὁ φιλάνθρωπος Θεός μᾶς παρέχει καὶ ἄλλας ὁδηγίας περὶ τοῦ «Πῶς δεῖ προσεύχεσθαι».

”Ἄσ τιδωμεν, λοιπόν, ἐν συντομίᾳ, ποίαν προσευχὴν δέχεται εὐαρέστως ὁ Θεός. Καὶ 1ον. Ἡ προσοχή μας, κατὰ τὴν ὥραν τῆς προσευχῆς, πρέπει νὰ είναι ἀποκλειστικῶς ἔστραμμένη πρὸς τὸν Ὅψηλὸν συνομιλητὴν μας, πρὸς τὸν Θεόν. 2ον. Θὰ ἀποφεύγωμεν τὴν

ἐπίδειξιν, τὴν πόζαν, κατὰ τὴν προσευχήν. "Οταν θέλωμεν νὰ προσευχηθῶμεν μόνοι, καλὸν εἶναι νὰ κλεινώμεθα εἰς ἓν δωμάτιον καὶ ἔκει, «ἐνώπιος ἐνωπίῳ», νὰ ἀναφέρωμεν εἰς τὸν Θεὸν δόξαν, εὐχαριστίαν καὶ ἰκεσίαν. Ζον. 'Η πολυλογία καὶ ἡ ἐπιμονὴ εἰς ζητήματα ἀστήματα, δὲν ὠφελεῖ εἰς τίποτε. 'Ημεῖς, βεβαίως, θὰ ἐπιμένωμεν εἰς τὰς προσευχάς μας. Καὶ πάλιν καὶ πολλάκις θὰ ύποθάλλωμεν τὰς παρακλήσεις μας. 'Η ἐπανάληψις γίνεται, διὰ νὰ προσέχωμεν ἡμεῖς τὰς ἀδυναμίας μας καὶ τὰς πτώσεις μας.

'Ο Θεὸς γνωρίζει ποῖα πράγματα μᾶς χρειάζονται, πρὶν ἀκόμη ἡμεῖς τὰ ζητήσωμεν.

'Εκεῖνο, δῆμως, εἰς τὸ ὄποιον πρέπει νὰ δώσωμεν ἴδιαιτέραν προσοχὴν καὶ τὸ ὄποιον ἀποτελεῖ μεγάλην τιμὴν διὰ τὸν προσευχόμενον χριστιανόν, εἶναι τὸ ἔξῆς : Διὰ νὰ ύπογράψῃ ὁ Θεὸς τὸ ἐνδεικτικὸν τῆς συγχωρήσεώς μας, θέλει νὰ ύπογράψωμεν τοῦτο πρῶτοι ἡμεῖς. «Ἐὰν ἀφῆτε... ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ Πατὴρ ὑμῶν».

Δηλαδὴ τὴν ἀπαλλαγὴν μας, τὴν ἀθώωσίν μας ύπογράφουμεν ἡμεῖς, ὅταν ύπογράψωμεν τὴν συγχώρησιν τῶν παραπτωμάτων τῶν ἄλλων ἀνθρώπων. Ἐσκέφθημεν πόσον μεγάλη εἶναι ἡ τιμὴ αὐτή;

10. ΠΕΡΙ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ

(Ματθαίου, ζ', 12)

ΚΕΙΜΕΝΟΝ

«Πάντα οὖν ὅσα ἂν θέλητε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἀνθρωποι, οὕτω καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς· οὗτος γάρ ἐστιν ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται».

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

"Ολα ὅσα θέλετε νὰ σᾶς κάμουν οἱ ἀνθρωποι, τὰ ἕδια νὰ κάμετε καὶ σεῖς εἰς αὔτούς. Διότι αὐτὸς εἶναι κατ' οὐσίαν ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται (τὸ νὰ ἀγαπᾶτε δηλαδὴ τὸν πλησίον σας, ὅπως τὸν ἔαυτόν σας).

Σύντομος ἀνάπτυξις τῆς περικοπῆς

Αἱ ὀλίγαι αὐταὶ γραμμαί, μὲ τὰς ὄποιας ἐτελείωσε τὴν ἐπὶ τοῦ "Ορους ὅμιλίαν του ὁ Κύριος, εἶναι ἄριστος κανὼν συμπεριφορᾶς πρὸς τὸν πλησίον.

Αύτὸς εἶναι, ἀληθῶς, ὁδηγὸς καλῆς συμπεριφορᾶς πρὸς πάντας. Πρὸς τοὺς γονεῖς, τοὺς διδασκάλους, τοὺς συμμαθητὰς καὶ φίλους, πρὸς τοὺς συναδέλφους, τοὺς συμπολίτας, κάθε ἀνθρώπον.

Ἐπειδὴ ὁ νόμος αὐτὸς τοῦ Κυρίου ρυθμίζει τὸν τρόπον τῆς συμπεριφορᾶς ὅλων τῶν ἀνθρώπων καὶ ἀπὸ τὴν ἐφαρμογὴν του ἔξαρταί ται ἡ εύτυχία ἢ δυστυχία αὐτῶν, διὰ τοῦτο ὡνομάσθη «Χρυσοῦς κανῶν». Ὁπως ὅλοι οἱ νόμοι, ἔτσι καὶ ὁ Χρυσοῦς κανὼν ἔχει διατάξεις.

Διάταξις πρώτη. "Ο, τι ἐπιθυμεῖτε νὰ σᾶς κάμουν οἱ ἄλλοι, τὸ ἴδιον νὰ κάμετε καὶ σεῖς εἰς αὐτούς. Θέλετε νὰ σᾶς φέρωνται οἱ ἄλλοι μὲ εὐγένειαν καὶ καλωσύνην; Φροντίσατε πρῶτοι σεῖς νὰ εἰσθε εὐγενεῖς, ἀνεκτικοί, καλόκαρδοι.

Διάταξις δευτέρα. "Αν θέλετε νὰ μὴ σᾶς προσβάλλουν ἡ σᾶς ζημιώνουν οἱ ἄλλοι, ἀποφεύγετε νὰ σκέπτεσθε ἡ νὰ πράττετε κακόν τι ἢ ἐπιζήμιον ἢ προσβλητικὸν διὰ τοὺς ἄλλους.

Διάταξις τρίτη. Θέλεις νὰ σέβωνται οἱ ἄλλοι τὴν ζωήν, τὴν τιμήν, τὴν περιουσίαν σου; 'Ομοίως νὰ φέρεσαι καὶ σὺ πρὸς αὐτούς.

Διάταξις τετάρτη. Θέλεις νὰ σὲ συγχωρήσουν οἱ ἄλλοι, ἃν τοὺς ἔπταισες; 'Εν τοιαύτῃ περιπτώσει, ὀφείλεις σύ, πρῶτος καὶ προθύμως, νὰ συγχωρῆς τοὺς ἄλλους, ἃν, τυχόν, σὲ ἐζημίωσαν.

Διάταξις πέμπτη. Ζητεῖς βοήθειαν, προστασίαν, ἀγάπην εἰς τὰς δυσκόλους περιστάσεις τῆς ζωῆς; Τότε πρέπει σὺ πρῶτος νὰ δείξης ἀγάπην καὶ νὰ ἐνδιαφερθῆς διὰ τὸν πλησίον σου, ἐνισχύων αὐτὸν καὶ ἐκ τοῦ ὑστερήματός σου.

Διάταξις ἕκτη. Νὰ λαμβάνωμεν τὴν θέσιν τοῦ πάσχοντος ἀδελφοῦ καὶ νὰ μὴ μᾶς διαφεύγῃ, ὅτι, ἃν σήμερον ἔχωμεν δύναμιν, ὑγείαν, πλούτη, δόξαν, ἡμπορεῖ νὰ εὐρεθῶμεν εἰς πολὺ χειροτέραν θέσιν ἀπὸ τοὺς ἄλλους, οἱ ὅποιοι εἶναι πτωχοί, ἄρρωστοι, ἄσημοι, περιφρονημένοι.

'Η ἐφαρμογὴ τοῦ «Χρυσοῦ κανόνος» εἶναι ἀδιάψευστος ἀπόδειξις, δτὶ «Ο γὰρ ἀγαπῶν τὸν ἔτερον, νόμον πεπλήρωκεν» (Ρωμαίους, 1γ', 8 = Διότι ὅποιος ἀγαπᾷ τὸν ἄλλον, ἔχει ἐκπληρώσει, διὰ τῆς ἀγάπης, ὅλον τὸν νόμον καὶ συνεπῶς εἶναι τηρητής καὶ τῆς πρώτης ἐντολῆς, τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν Θεόν). «Ἐν ταύταις ταῖς δυσὶν ἐντολαῖς δλος ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται κρέμανται» (Ματθαίου, κβ', 40).

«Δόξα τῷ Ἀγίῳ Θεῷ πάντων ἔνεκεν».

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τί εἶναι ἡ Λειτουργική

Λειτουργική εἶναι τὸ μάθημα, τὸ ὅποιον πραγματεύεται περὶ τῆς λατρείας. "Οταν δὲ λέγωμεν λατρείαν, ἐννοοῦμεν τὸ σύνολον τῶν τύπων καὶ ἵεροτελεστιῶν, διὰ τῶν ὅποιών ἐκφράζομεν τὴν ἐσωτερικήν μας εὐσέβειαν πρὸς τὸν Θεόν.

'Η λατρεία εἶναι προσευχὴ δημοσία. Κατὰ τὴν λατρείαν συναθροίζονται ὅλοι μαζὶ οἱ χριστιανοὶ εἰς τὸν Ναόν, διὰ νὰ ἐνώσουν τὰς προσευχάς των πρὸς τὸν Θεόν.

Διαίρεσις καὶ χρησιμότης αὐτῆς

Τὸ θέμα, τὸ ὅποιον πραγματεύεται ἡ Λειτουργική, θὰ διαιρεθῇ εἰς δύο τμήματα.

Ἐις τὸ πρῶτον τμῆμα θὰ γίνη λόγος περὶ τοῦ τόπου τῆς λατρείας, δηλαδὴ περὶ τοῦ Ναοῦ, καθὼς ἐπίσης καὶ περὶ τῶν ἀπαιτουμένων διὰ τὴν λατρείαν (ἱερὰ ἀντικείμενα, ἄμφια). Εἰς δὲ τὸ δεύτερον τμῆμα θὰ γίνη λόγος διὰ τὸν χρόνον καὶ τὸν τρόπον τῆς λατρείας, δηλαδὴ διὰ τὰς ἑορτὰς καὶ τὰς τελετὰς καὶ ἴδιαιτέρως διὰ τὴν Θείαν Λειτουργίαν, ἡ ὅποια ἀποτελεῖ τὴν σπουδαιοτέραν τελετὴν τῆς δημοσίας προσευχῆς.

Πρέπει δὲ ὅλα αὐτὰ νὰ τὰ γνωρίζωμεν, διότι, ὅταν λείπῃ ἡ γνῶσις αὐτῶν, τότε ἡ παρουσία μας εἰς τὸν Ναὸν τοῦ Θεοῦ θὰ εἴναι τυπική.

Διαφορετική ὅμως θὰ είναι ἡ συμμετοχὴ τῶν πιστῶν εἰς τὴν λατρείαν, ὅταν γνωρίζουν τὴν σημασίαν τῶν τελουμένων κατὰ τὰς Κυριακὰς καὶ ἑορτάς. Θὰ παρακολουθοῦν μὲ προσοχὴν καὶ εὐλάβειαν αὐτὰ τὰ ὅποια γίνονται καὶ θὰ λατρεύουν τὸν Θεὸν ὅπως ἀρμόζει. Ἀπὸ μίαν τοιαύτην λατρείαν θὰ ἔχουν μεγίστην ωφέλειαν.

Κατὰ ταῦτα ἡ Λειτουργικὴ είναι μάθημα πολὺ χρήσιμον καὶ αἱ γνώσεις τὰς ὅποιας λαμβάνομεν ἀπὸ αὐτὴν είναι πολύτιμοι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'

Ο ΤΟΠΟΣ ΤΗΣ ΛΑΤΡΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΑ ΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΛΑΤΡΕΙΑΝ

1. Ὁ Ναός

Οἱ πρῶτοι χριστιανοὶ ἐπήγαιναν εἰς τὸν Ναὸν τοῦ Σολομῶντος, διὰ νὰ προσευχηθοῦν. Πολὺ ἐνωρὶς ὅμως ἦννόησαν, ὅτι ὁ Ναὸς τοῦ Σολομῶντος ἔπαυσε νὰ εἶναι καὶ ἴδικός των Ναός. Αὔτοί, ὡς χριστιανοί, εἶχον ἴδιαιτέρας προσευχὰς καὶ ἴδικάς των τελετάς, ὅπως ἦτο τὸ Μυστήριον τῆς Θείας Εὐχαριστίας, καὶ ἐπομένως ἔπρεπε νὰ ἔχουν ἴδιαιτερον Ναόν. Εἰς τὴν ἀρχὴν ὠρισαν μερικὰς οἰκίας διὰ τὴν κοινὴν προσευχήν, αἱ ὅποιαι ὀνομάσθησαν «κατ' οἴκον ἐκκλησίαι».

Ἀργότερον, ὅταν οἱ χριστιανοὶ ἔγιναν πολλοί, ἤρχισαν νὰ κτίζουν καὶ ἴδιαιτερα κτίρια, διὰ νὰ λατρεύουν εἰς αὐτὰ τὸν Θεόν. Τὰ κτίρια ὅμως αὐτὰ δὲν διετηροῦντο πολὺν καιρόν. Ἀρ-

Κατακόμβη Ἀγίου Σεβαστιανοῦ
εἰς τὴν Ρώμην

γὰ τὴν γρήγορα κατεστρέφοντο ἀπὸ τοὺς διώκτας τῶν χριστιανῶν. Καὶ τότε οἱ χριστιανοὶ ἡναγκάζοντο νὰ λατρεύουν τὸν Θεὸν εἰς τὰς κατακόμβας, αἱ ὅποιαι ἦσαν ὑπόγεια χριστιανικὰ κοιμητήρια μὲ διαδρόμους καὶ αἰθούσας, εἰς τοὺς τοίχους τῶν ὅποίων ἐτοποθετοῦντο τὰ σώματα τῶν νεκρῶν.

“Οταν ἐσταμάτησαν οἱ διωγμοί, ἐπὶ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, οἱ Ναοὶ δὲν ἔγινοντο μόνον πολυαριθμότεροι, ἀλλὰ καὶ μεγαλοπρεπέστεροι. Καὶ τὸ παράδειγμα ἔδιδεν ὁ ἴδιος ὁ αὐτοκράτωρ, ὁ ὅποιος ἔκτισε τὸν Ναὸν τῆς Ἀγίας Σοφίας καὶ τὸν Ἀγίων Ἀποστόλων εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τὸν Ναὸν τῆς Ἀναστάσεως εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα.

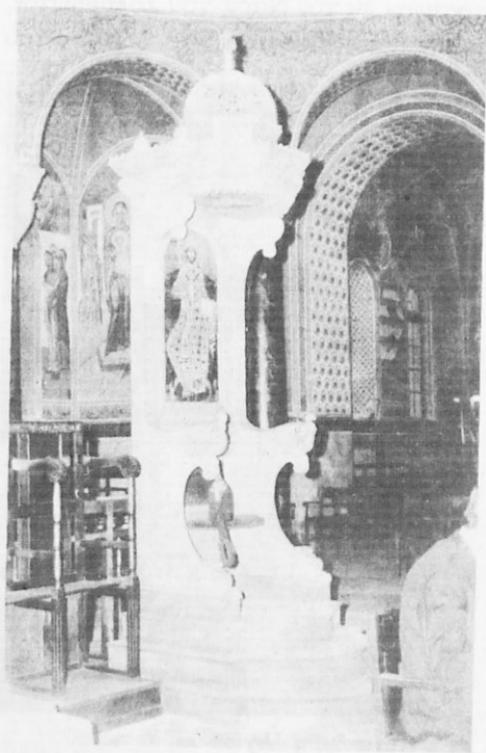
2. Τὰ μέρη τοῦ Ναοῦ

‘Ο Ναὸς κτίζεται κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε οἱ πιστοὶ οἱ ὅποιοι εἰσέρχονται εἰς αὐτόν, νὰ βλέπουν πρὸς ἀνατολάς, πρὸς τὸ μέρος δηλαδὴ ἀπὸ τὸ ὅποιον ἀνατέλλει ὁ ἥλιος, ὁ ὅποιος θεωρεῖται ὡς συμβολικὴ εἰκὼν τοῦ νοητοῦ ἥλιου, τοῦ ἥλιου τῆς δικαιοσύνης, τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ.

Χωρίζεται δὲ ὁ Ναὸς εἰς τρία μέρη : Αὐτὰ εἰναι ὁ νάρθηξ ἢ πρόναος, ὁ κυρίως Ναὸς καὶ τὸ ἄγιον Βῆμα.

a) Ὁ νάρθηξ. Νάρθηξ λέγεται τὸ μέρος πρὸς δυσμὰς τοῦ Ναοῦ, πρὸ τῆς κυρίας εἰσόδου τοῦ Ναοῦ.

Ἐκεῖ ισταντο, κατὰ τοὺς ἀρχαίους χριστιανικούς χρόνους, οἱ κατηχούμενοι καὶ ἀπ’ ἐκεῖ παρηκολούθουν τὸ πρῶτον μέρος τῆς Θείας Λειτουργίας.

‘Αρχιερατικὸς θρόνος

‘Ο νάρθηξ μᾶς ύπενθυμίζει καὶ τὸ «κρυφὸ σχολειό» τῶν χρόνων τῆς τουρκικῆς σκλαβιάς. Ἐκεῖ τὰ ἑλληνόπουλα ἐδιδάσκοντο, κάτω ἀπὸ τὸ φῶς τοῦ κανδηλιοῦ, τὰ Ἱερά γράμματα.

‘Ο νάρθηξ ἐπεκοινώνει μὲ τὸν κυρίως Ναὸν διὰ τριῶν θυρῶν, ἐκ τῶν δποίων ἡ μεσαία ὠνομάζετο «βασιλική».

Πολλοὶ Ναοὶ σήμερον δὲν ἔχουν νάρθηκα. Εἰς μερικὰς Ἐκκλησίας παραμένει ὡς νάρθηξ ἔξωτερικὸς ἡ στοὰ ἡ δποία εἰναι ἐμπρὸς ἀπὸ τὴν θύραν τοῦ Ναοῦ. Πρὸ τοῦ νάρθηκος ὑπῆρχε μία κρήνη (λεκάνη μαρμαρίνη), διὰ νὰ νίπτωνται οἱ πιστοί, ὅταν εἰσήρχοντο εἰς τὸν Ναόν. Ἡ νίψις αὐτὴ ἐσυμβόλιζε τὸν καθαρισμὸν τῆς ψυχῆς ἀπὸ τὴν ἀμαρτίαν.

β) Ὁ κυρίως Ναός. Διὰ τοῦ νάρθηκος εἰσερχόμεθα εἰς τὸν κυρίως Ναόν, τὸ μέρος δηλαδὴ ὅπου στέκονται οἱ πιστοί καὶ παρακολουθοῦν τὴν Θείαν Λειτουργίαν.

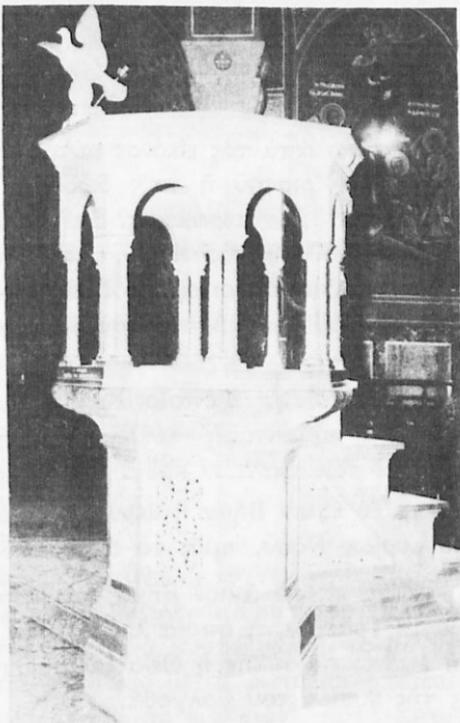
Ἐντὸς αὐτοῦ εύρισκονται τὰ ἔξῆς :

1) Τὰ στασίδια ἡ καθίσματα, τὰ δποία ἔχουν τοποθετηθῆ χάριν τῶν πιστῶν.

2) Ὁ γυναικωνίτης. Αὐτὸς εἰναι ἴδιαίτερος χῶρος χάριν τῶν γυναικῶν. Εύρισκεται δὲ εἰς τὸ ὑπερῷον τοῦ Ναοῦ καὶ συνήθως πρὸς τὴν δυτικὴν πλευρὰν αὐτοῦ.

3) Ὁ ἀρχιερατικὸς θρόνος ἡ «δεσποτικόν», εἰς τὸν δποῖον εἰκονίζεται ὁ Δεσπότης Χριστός. Εἰς αὐτὸν ἴσταται ὁ Ἐπίσκοπος τὴν ὥραν τῆς Θείας Λειτουργίας.

4) Ὁ ἄμβων, ὁ δποῖος κεῖται ἀπέναντι τοῦ δεσποτικοῦ, πρὸς τὰ ἀριστερὰ τοῦ κυρίως Ναοῦ. Ἀπ’ αὐτὸν ὁ Διάκονος ἀναγιγνώσκει τὸ

Ιερὸς ἄμβων

ίερὸν Εὐαγγέλιον καὶ ὁ Ἱεροκήρυξ κηρύσσει τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. 'Ο ἄμβων αὐτὸς διαφέρει κατὰ τὸ σχῆμα ἀπὸ τὸν ἀρχαῖον ἄμβωνα, τοῦ ὅποιου ἡ θέσις ἦτο εἰς τὸ μέσον τοῦ κυρίως Ναοῦ. Εἰς τὸν ἀρχαῖον ἄμβωνα ἀνέβαινον καὶ οἱ ψάλται, ἀπ' ὅπου διηγήθηντο τὸν λαόν, ὅταν ἔψαλλεν.

5) **Τὰ ἀναλόγια.** Αὐτὰ εἶναι ξύλινα βήματα, τὰ ὅποια κεῖνται δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τοῦ Ναοῦ, πλησίον τοῦ εἰκονοστασίου, χάριν τῶν ψαλτῶν.

6) **Τὸ εἰκονοστάσιον ἢ τέμπλον.** Αὐτὸν εἶναι ἓνα διάφραγμα ξύλινον ἢ λιθίνον, τὸ ὅποιον χωρίζει τὸ ἅγιον Βῆμα ἀπὸ τὸν κυρίως Ναόν. Εἰς αὐτὸν ὑπάρχουν αἱ εἰκόνες.

Τὸ εἰκονοστάσιον ἔχει τρεῖς θύρας, μίαν δεξιὰ καὶ μίαν ἄλλην ἀριστερὰ καὶ τὴν κεντρικήν, ἡ ὅποια λέγεται **ώραία Πύλη**. Δεξιὰ τῆς ὥραίας Πύλης εἶναι ἡ εἰκὼν τοῦ Χριστοῦ, δεξιὰ αὐτῆς ἡ εἰκὼν τοῦ Προδρόμου, ἀριστερὰ τῆς Πύλης εἶναι ἡ εἰκὼν τῆς Θεοτόκου καὶ ἀριστερά της ἡ εἰκὼν τοῦ Ἀγίου, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ ὅποιου ἔχει κτισθῆ ὁ Ναός.

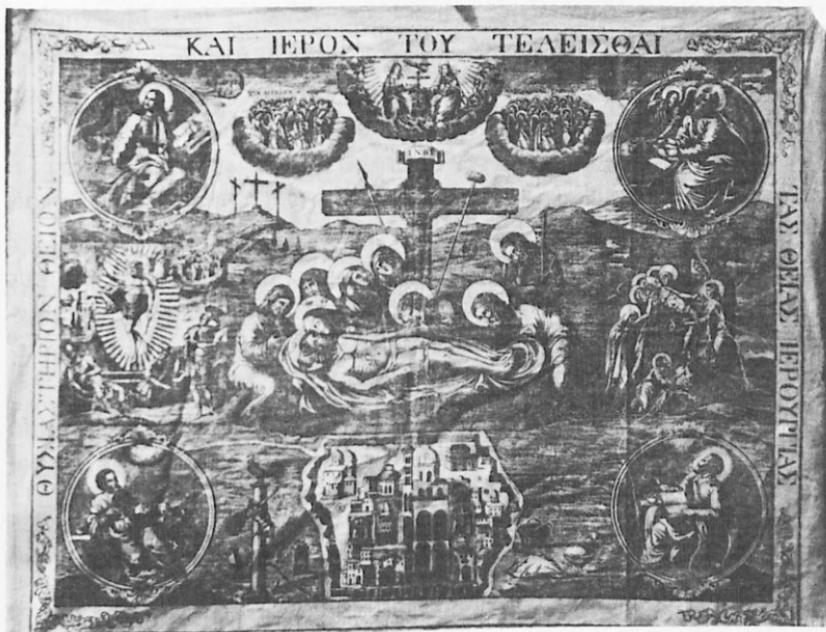
'Ἐπάνω ἀπὸ τὰς εἰκόνας αὐτὰς εἶναι ἄλλαι, αἱ ὅποιαι εἰκονίζουν πάθη τοῦ Χριστοῦ ἢ τοὺς δώδεκα Ἀποστόλους καὶ ἐπάνω ἀπὸ αὐτὰς εἶναι ὁ Ἐσταυρωμένος. Εἰς τὰς θύρας αἱ ὅποιαι εἶναι δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τοῦ εἰκονοστασίου, εἰκονίζονται οἱ ἀρχάγγελοι Μιχαὴλ καὶ Γαβριήλ, ωσὰν ἄλλοι φρουροὶ ἀκοιμητοί, οἱ ὅποιοι ἔχουν ἀποστολὴν νὰ ἐμποδίζουν τὴν εἰσόδον εἰς τὸ Ἱερὸν Βῆμα, εἰς ὅσους δὲν εἶναι ἄξιοι.

7) **Ο σολέας,** ὁ ὅποιος εὑρίσκεται ἐμπρὸς ἀπὸ τὴν ὥραίαν Πύλην. Εἶναι προέκτασις κυκλική. Εἰς τὸν χῶρον αὐτὸν εὑρίσκονται οἱ χοροὶ τῶν ψαλτῶν καὶ ὁ δεσποτικὸς θρόνος.

γ) **Τὸ ἅγιον Βῆμα ἢ Ιερόν.** Αὐτὸν εὑρίσκεται ὀλίγον ύψηλότερον τοῦ κυρίως Ναοῦ, πρὸς τὸ ἀνατολικὸν μέρος.

Μέσα εἰς τὸ ἅγιον Βῆμα καὶ εἰς τὸ κέντρον αὐτοῦ, εὑρίσκεται ἡ **ἄγια Τράπεζα**, ἡ ὅποια λέγεται καὶ θυσιαστήριον, ἐπειδὴ τελεῖται ἐπάνω εἰς αὐτὴν ἡ Θεία Εὐχαριστία καὶ γίνεται ἀναπαράστασις τῆς θυσίας τοῦ Γολγοθᾶ.

'Η ἄγια Τράπεζα εἶναι ξυλίνη ἢ λιθίνη ἢ μαρμαρίνη. Στηρί-

Αντιμήνσιον

ζεται δε ἐπάνω εις ἔνα στύλον, ὁ ὅποιος συμβολίζει τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν ἰδρυτὴν τῆς Ἐκκλησίας, ή εἰς τέσσαρας στύλους, οἱ ὅποιοι εἰκονίζουν τοὺς τέσσαρας εὐαγγελιστάς.

Μέσα εἰς τὴν ἀγίαν Τράπεζαν ύπαρχει μία θίκη, ή ὅποια περιέχει λείψανα μαρτύρων. Ἡ συνήθεια νὰ τοποθετοῦνται λείψανα μαρτύρων εἰς τὴν ἀγίαν Τράπεζαν είναι παλαιά. Ἐπεκράτησεν ἀπὸ τότε ποὺ οἱ χριστιανοὶ ἐπήγαιναν εἰς τὰς κατακόμβας καὶ ἐτέλουν τὴν Θείαν Εύχαριστίαν ἐπάνω εἰς τοὺς τάφους τῶν μαρτύρων, οἱ ὅποιοι μὲ τὸ αἷμά των ἐστερέωσαν τὴν Ἐκκλησίαν. Ἡ ἀγία Τράπεζα συμβολίζει τὸν τάφον τοῦ Σωτῆρος.

Καλύμματα τῆς Ἀγίας Τραπέζης : Ἐπάνω εἰς τὴν ἀγίαν Τράπεζαν είναι ἀπλωμένον ὑφασμα λευκὸν, τὸ ὅποιον λέγεται **κατασάρκιον** καὶ συμβολίζει τὴν «σινδόνα» μὲ τὴν ὅποιαν ὁ Ἰωσὴφ ἐτύλιξε τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, ὅταν τὸ ἐνεταφίασεν. Ἐπάνω δὲ εἰς αὐτὸ ἀπλώνεται, κατὰ τὴν τέλεσιν τῆς Θείας Εύχαριστίας, τὸ **«εἰλητόν»**. Αὐτὸ είναι ὑφασμα τετράγωνον. Ὁνομάζεται δὲ εἰλητόν, ἐπειδὴ ξετυλίγεται

έπι τῆς ἀγίας Τραπέζης κατὰ τὴν τέλεσιν τοῦ Μυστηρίου.

Τὴν ἀγίαν Τράπεζαν ἀντικαθιστᾶ τὸ «ἀντιμήνσιον». Αὐτὸς εἶναι ὑφασμα τετράγωνον, εἰς τὰς γωνίας τοῦ ὅποιου ἔχουν ράψει ἄγια λείψανα. Μὲ αὐτὸς ἡμποροῦν οἱ κληρικοὶ νὰ τελέσουν τὴν Θείαν Εύχαριστίαν εἰς μέρη ὅπου δὲν ὑπάρχει ἄγια Τράπεζα (εἰς στρατόπεδα, εἰς τὸ ὑπαιθρὸν κλπ.) ἢ ὑπάρχει μὲν, ἀλλὰ δὲν ἔχει ἐγκαινιασθῆ.

”Οπισθεν τῆς ἀγίας Τραπέζης, εἰς τὸ ἡμικύκλιον, ὑπάρχει εἰς πολλὰς Ἐκκλησίας, ὅπως εἰς τὴν Μητρόπολιν τῶν Ἀθηνῶν, τὸ σύνθρονον, δηλαδὴ θρόνοι ἡνωμένοι. Εἰς αὐτοὺς κάθηνται οἱ Ἀρχιερεῖς κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν τελετῶν.

’Αριστερὰ τῆς ἀγίας Τραπέζης εἶναι ἡ πρόθεσις ἡ προσκομιδὴ. Εύρισκεται μέσα εἰς κοίλωμα, συνήθως ἐπὶ τοῦ τοίχου, καὶ συμβολίζει τὸ σπήλαιον καὶ τὴν φάτνην τῆς Βηθλεέμ. ’Επάνω εἰς αὐτὴν ὁ Ἱερεὺς ἐτοιμάζει τὰ ἄγια δῶρα, πρὶν μεταφερθοῦν εἰς τὴν ἀγίαν Τράπεζαν.

Δεξιὰ τῆς ἀγίας Τραπέζης ὑπάρχει τὸ σκευοφυλάκιον. Αὐτὸς εἶναι ἔνα κιβώτιον, εἰς τὸ ὅποιον φυλάσσονται τὰ ιερὰ σκεύη καὶ ἄμφια.

3. Διάκοσμος καὶ ἀγιογραφίαι

Οι πρῶτοι Ναοὶ δὲν εἶχον σχεδὸν κανένα διάκοσμον. ’Ολίγον ὅμως κατ’ ὀλίγον ἥρχισεν διατοιχία.

Εἰς τὴν ἀρχὴν ἐχρησιμοποιοῦντο διάφορα σύμβολα ἡ ἀντικείμενα, τὰ ὅποια φανερώνουν ἰδέας θρησκευτικάς. ”Ἐνα κλαδὶ φοίνικος φανερώνει τὴν νίκην· ἔνα κλαδὶ ἐλαίας τὴν εἰρήνην· τὸ παγῶνι τὴν ἀθανασίαν· ἡ περιστερὰ τὴν ἀθωότητα· ἡ ἄγκυρα τὴν ἐλπίδα· ἔνα ἀρνὶ τὸν ἀμύνων τοῦ Θεοῦ, τὸν Χριστόν, ὁ ὅποιος ἐθυσιάσθη δι’ ἡμᾶς ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ· ἡ ἄμπελος τὴν Θείαν μετάληψιν· τὸ πλοῖον τὴν Ἐκκλησίαν· ὁ ἵχθυς τὸν Χριστόν, διότι τὰ γράμματα τῆς λέξεως ἵχθυς συμπίπτουν μὲ τὰ ἀρχικὰ γράμματα τῶν λέξεων Ἰησοῦς, Χριστός, Θεοῦ, Υἱός, Σωτήρ· ὁ Σταυρὸς συμβολίζει τὴν ἀπολύτρωσιν. Τὰ σύμβολα, πολλὰ ἀπὸ τὰ ὅποια εύρισκομεν διὰ πρώτην φορὰν εἰς τὰς κατακόμβας, ἀποτελοῦν τὰ πρῶτα δείγματα τῆς χριστιανικῆς ζωγραφικῆς.

’Ακολουθοῦν οἱ τύποι, παραστάσεις δηλαδὴ Ἰστορικῶν γεγονότων ἀπὸ τὴν Παλαιὰν καὶ Καινὴν Διαθήκην μὲ σημασίαν συμβολικήν, π.χ. ἡ παράστασις τοῦ Νῶε, ὁ ὄποιος σώζεται εἰς τὴν κιβωτόν, διὰ τῆς ὅποιας εἰκονίζεται ὁ πιστὸς ὁ ὄποιος ἐλευθερώνεται ἀπὸ τὴν ἀμαρτίαν μὲ τὸ Βάπτισμα· ἡ παράστασις τῆς θυσίας τοῦ Ἰσαάκ, διὰ τῆς ὅποιας εἰκονίζεται ἡ θυσία τοῦ Χριστοῦ.

Τελευταίως ἐμφανίζονται καὶ αἱ εἰκόνες τοῦ Χριστοῦ, τῆς Θεοτόκου καὶ τῶν ἄλλων Ἀγίων. Αὐτὸς ἔγινε ἀπὸ τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Αἱ εἰκόνες εἰς τοὺς Ναοὺς τοῦ βυζαντινοῦ ρυθμοῦ εἶχον ὥρισμένην θέσιν μέσα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Αὐτὴ ἡ θέσις διατηρεῖται καὶ σήμερον. Εἰς τὸν τρούλλον ζωγραφίζεται ὁ Παντοκράτωρ, ὁ ὄποιος μὲ τὸ δεξὶ χέρι εὐλογεῖ καὶ μὲ τὸ ἀριστερὸν κρατεῖ τὸ Εὐαγγέλιον. Κάτω ἀπὸ τὸν Παντοκράτορα, εἰς τὰ πλάγια, ζωγραφίζονται οἱ τέσσαρες εὐαγγελισταί. Εἰς τὸ ἄγιον Βῆμα, εἰς τὸ ήμικύκλιον, ζωγραφίζεται ἡ Πλατυτέρα τῶν οὐρανῶν, δηλ. ἡ Θεοτόκος, ἡ ὄποια κρατεῖ εἰς τὰ γόνατά της τὸν Ἰησοῦν.

Αἱ μορφαὶ τῶν Ἀγίων τῆς βυζαντινῆς τέχνης παρουσιάζονται ἀδύναται καὶ χλωμάσι. Εἶναι μορφαὶ ἀνθρώπων, οἱ ὄποιοι δὲν ἔχουν σχέσιν μὲ τὰ ἔγκόσμια· μορφαὶ ἀνθρώπων τῆς πίστεως καὶ τῆς ἀρετῆς.

4. Ρυθμοί Ναῶν

Λέγοντες ρυθμόν, ἐννοοῦμεν τὸ σχέδιον, τὸ ὄποιον δίδει ὁ σχεδιαστής, ὁ Ἀρχιτέκτων, εἰς ἓνα ἢ περισσότερα κτίρια.

a) Ὁ ρυθμὸς τῆς Βασιλικῆς. Τὰ νέα λατρευτικὰ κτίρια ἐκτελοθησαν σύμφωνα μὲ τὸν ρυθμὸν τῶν ρωμαϊκῶν βασιλικῶν. Αἱ ρωμαϊκαὶ βασιλικαὶ ἡσαν δημόσια κτίρια ἐπιμήκη, χρησιμοποιούμενα συνήθως διὰ δικαστήρια.

Οἱ Ναοὶ τοῦ ρυθμοῦ αὐτοῦ ἔχουν σχῆμα ὄρθιγώνιον. Πρὸς τὸ ἀνατολικὸν μέρος τελειώνουν εἰς ήμικύκλιον. Ἐσωτερικῶς δὲ καὶ εἰς ὅλον τὸ μῆκός των, δεξιὰ καὶ ἀριστερά, ἔχουν κίονας (στύλους), οἱ ὄποιοι χωρίζουν τὸν Ναὸν εἰς τρία μέρη, τὰ ὄποια λέγονται κλίτη ἢ δρόμοι. Ἡ στέγη τῶν κτιρίων εἶναι ξυλίνη.

Μὲ τὸ σχέδιον αὐτὸς ἐκτίσθη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ὁ Ναὸς

‘Ο ναός Παναγίας τῶν Χαλκέων εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, Βυζαντινοῦ ρυθμοῦ

τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας ἀπὸ τὸν Μέγαν Κωνσταντῖνον. Κατόπιν ἐκτίσθη μὲ τὸν ἴδιον ρυθμὸν ὁ Ναὸς τοῦ ἀγίου Δημητρίου εἰς τὴν Θεσσαλονίκην μὲ 5 κλίτη. Εἰς τὰς Ἀθήνας, αὐτοῦ τοῦ ρυθμοῦ, ἔχομεν τοὺς Ναοὺς τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, τῆς ἀγίας Εἰρήνης καὶ τὸν Ναὸν τῶν Καθολικῶν.

β) Βυζαντινὸς ρυθμός. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ, κατὰ τὸν δον αἰῶνα, εἰς τὸ Βυζάντιον οἱ Ναοὶ ἐκτίζοντο μὲ νέον σχέδιον, τὸν λεγόμενον Βυζαντινὸν ρυθμόν.

‘Ο Ναὸς τοῦ ρυθμοῦ αὐτοῦ ἔχει σχῆμα σταυροῦ. Ἐκεῖ δὲ ὅπου συναντῶνται τὰ δύο σκέλη τοῦ σταυροῦ, κατασκευάζεται εἰς τὴν ὁροφὴν ὁ Τρούλλος.

Οἱ “Ελληνες ἀρχιτέκτονες” Ἰσίδωρος καὶ Ἀνθέμιος ἔκτισαν μὲ τὸ νέον σχέδιον, κατ’ ἐντολὴν τοῦ Ἰουστινιανοῦ, τὸν Ναὸν τῆς Ἀγίας Σοφίας, ὁ ὅποιος εἶχε πυρποληθῆ κατὰ τὴν «στάσιν τοῦ Νίκα». Ὁ Ναὸς οὗτος εἶναι ἀριστούργημα τέχνης. Τὸ σχέδιόν του εἶναι θαυμάσιον, εἶναι μεγαλειώδες. Ἀλλὰ καὶ ὁ στολισμὸς τοῦ Ναοῦ ἦτο ἔξαισιος. Αἱ εἰκόνες του, τὰ ψηφιδωτά του, οἱ κίονες ἥσαν ἀριστούργηματα τέχνης. ‘Ο φωτισμός του, ἀπὸ τὰ παράθυρα τοῦ τρούλλου, εἶναι ἐκπληκτικός.

Καθεδρικὸς ναὸς τοῦ Μιλάνου, Γοτθικοῦ ρυθμοῦ

Οἱ Τοῦρκοι, μετὰ τὴν ἄλωσιν, μετέβαλον τὸ ἀγλάϊσμα τοῦτο τῆς Ὁρθοδοξίας εἰς τζαμὶ μὲ μιναρέδες, πρὸ ὅλιγων δὲ ἐτῶν εἰς Μουσεῖον.

Ναοὶ Βυζαντινοῦ ρυθμοῦ εἶναι δὲ Ναὸς τοῦ Δαφνίου, ἡ Καπνικαρέα, τῶν Ἀγίων Θεοδώρων, τοῦ ὁσίου Λουκᾶ εἰς Βοιωτίαν καὶ ἄλλοι.

γ) Γοτθικὸς ρυθμός. ‘Ο ρυθμὸς αὐτὸς παρουσιάζεται κατὰ τὸν 11ον^{*} αἰῶνα εἰς τὴν Γαλλίαν. Κύρια γνωρίσματα τοῦ Γοτθικοῦ ρυθμοῦ εἶναι ὅτι οἱ ὑψηλοὶ τοῖχοι, τὰ μεγάλα παράθυρα καὶ οἱ θόλοι ἀπολήγουν εἰς δέεταν γωνίαν. Γοτθικοῦ ρυθμοῦ Ναοὶ εἶναι ἡ Παναγία τῶν Παρισίων, δὲ ἄγιος Παῦλος τοῦ Λονδίνου καὶ εἰς τὰς Ἀθήνας ἡ Ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία.

δ) Ρυθμὸς τῆς ἀναγεννήσεως. ‘Ο ρυθμὸς αὐτὸς ἐμφανίζεται τὸν 15ον αἰῶνα εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ἀποτελεῖ συνδυασμὸν τῶν δύο ρυθμῶν: βασιλικῆς καὶ βυζαντινοῦ. Μὲ τὸν ρυθμὸν αὐτὸν ἐκτίσθη δὲ Ναὸς τοῦ Ἀγίου Πέτρου εἰς Ρώμην.

‘Ο ναός του Ἀγίου Πέτρου εἰς τὴν Ρώμην, ρυθμοῦ Ἀναγεννήσεως

5. Τὰ Ἱερά σκεύη

Διὰ τὴν θείαν λατρείαν χρησιμοποιοῦνται ὡρισμένα σκεύη.³ Απὸ αὐτά, ἐκεῖνα τὰ δόποια εἶναι ἀπαραίτητα διὰ τὴν Θείαν Εὐχαριστίαν, εἶναι τὰ ἔξῆς :

1) Τὸ δισκάριον ἢ ἄγιος δίσκος. Αὐτὸς εἶναι ἔνας μικρὸς μετάλλινος δίσκος, εἰς τὸν δόποιον τοποθετεῖται ὁ ἄρτος κατὰ τὴν τέλεσιν τῆς προσκομιδῆς καὶ συμβολίζει τὴν φάτνην.

2) Τὸ ἄγιον ποτήριον. Αὐτὸς κατασκευάζεται συνήθως ἀπὸ ἄργυρον ἢ χρυσόν. Περιέχει τὸν ἄρτον καὶ οἶνον, τὰ δόποια καθαγιάζονται εἰς σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Κυρίου ἡμῶν. Ἐξ αὐτοῦ μεταλαμβάνομεν τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ Κυρίου καὶ εἰκονίζει τὸ ποτήριον τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου.

3) Ἡ λόγχη. Μὲ αὐτὴν ὁ Ἱερεὺς ἀποκόπτει τὸν ἄρτον ἀπὸ τὴν προσφοράν. ‘Υπενθυμίζει τὴν λόγχην μὲ τὴν δόποιαν ἐκεντήθη ἡ πλευρὰ τοῦ Κυρίου ἀπὸ ἔνα στρατιώτην.

4) Ὁ ἀστερίσκος. Αὐτὸς ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο μετάλλινα ἔλα-

σματα, τὰ ὅποια ἀνοίγουν σταυροειδῶς καὶ σκεπάζουν τὸν ἄγιον Ἀρτον. Συμβολίζει τὸν ἀστέρα, ὅστις ἐφάνη κατὰ τὴν γέννησιν τοῦ Κυρίου.

5) **Ἡ λαβῖς.** Εἶναι ἔνα μικρὸν κοχλιάριον, μὲ τὸ ὅποιον κοινωνοῦν οἱ πιστοί. Αὐτὸ δὲν ὑπῆρχεν εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑκκλησίαν. Οἱ πιστοὶ τότε ἐλάμβανον χωριστὰ τὸ σῶμα ἀπὸ τὸ αἷμα, μὲ μικρὰν λαβίδα.

6) **Ο ἀήρ.** Εἶναι ἔνα μικρὸν τετράγωνον ὑφασμα, μὲ τὸ ὅποιον ὁ Ἱερεὺς σκεπάζει τὸ δισκάριον καὶ τὸ ποτήριον. Τὸ κάλυμμα αὐτὸ

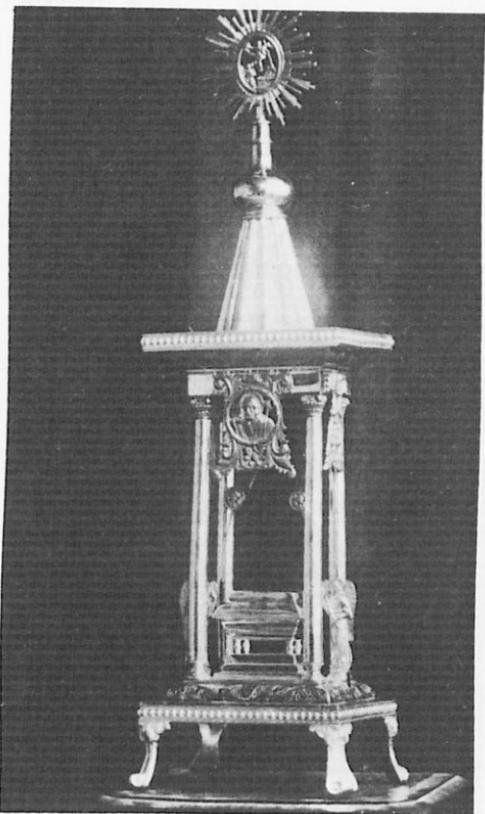

"Ἄγιον ποτήριον,
ἄγιος δίσκος,
λόγχη, ἀστερίσκος

* σείει ὁ Ἱερεὺς ἐπάνω εἰς τὰ τίμια δῶρα, τὰν στιγμὴν κατὰ τὴν ὅποιαν ἀπαγγέλλεται τὸ Σύμβολον τῆς Πίστεως.

7) **Τὸ ζέον.** Εἶναι ἔνα μικρὸν δοχεῖον, ἐντὸς τοῦ ὅποιου τίθεται θερμὸν ὕδωρ καὶ ρίπτεται ἔπειτα εἰς τὸ Ποτήριον. Εἰκονίζει τὴν θερμότητα τῆς πίστεως τῶν πιστῶν, οἱ ὅποιοι πρόκειται νὰ κοινωνήσουν.

8) **Ο σπόργιος.** Χρησιμεύει διὰ τὸν καθαρισμὸν τοῦ Ποτηρίου. Υπενθυμίζει τὸν σπόργυον, μὲ τὸν ὅποιον ἐπότισαν τὸν Κύριον χολὴν καὶ ὅξος.

Αρτοφόριον

- 2) Τὸ μυροδοχεῖον. Εἶναι ἔνα μικρὸν δοχεῖον, τὸ ὅποιον περιέχει τὸ ἄγιον Μύρον. Μὲ αὐτὸ γίνεται τὸ Μυστήριον τοῦ Χρίσματος.
- 3) Τὰ ἔξαπτέρυγα καὶ τὰ λάβαρα. Τὰ ἔξαπτέρυγα εύρισκονται ὅπισθεν τῆς ἀγίας Τραπέζης καὶ προηγοῦνται εἰς τὰς λιτανείας. Τὰ ἔξαπτέρυγα εἰκονίζουν τοὺς ἀγγέλους. Τὰ λάβαρα κατασκευάζονται ἀπὸ πολύτιμον ὑφασμα μὲ εἰκόνας κεντητὰς ἢ ζωγραφιστάς. Τὰ λάβαρα προπορεύονται μαζὶ μὲ τὰ ἔξαπτέρυγα κατὰ τὰς λιτανείας.
- 4) Ὁ ἐπιτάφιος. Εἶναι ὑφασμα, εἰς τὸ ὅποιον εἰκονίζεται ὁ Χριστὸς κατὰ τὴν ταφήν. Χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν ἀκολουθίαν τοῦ Ἐπιταφίου θρήνου.

9) Τὸ ἀρτοφόριον. Αὐτὸ εἶναι μεταλλικὸν κιβώτιον, μέσα εἰς τὸ ὅποιον φυλάσσεται ὁ ἄγιος Ἀρτος, προτισμένος μὲ ἄγιον Αἷμα, διὰ τὰς ἐκτάκτους ἀνάγκας τῶν πιστῶν (διὰ τὴν μετάληψιν π.χ. ἐκείνων οἱ ὅποιοι δὲν ἡμποροῦν νὰ ἐκκλησιασθοῦν ἢ εἶναι ἑτοιμοθάνατοι) καὶ διὰ τὴν Λειτουργίαν τῶν Προηγιασμένων.

”Αλλα ἱερὰ σκεύη χρήσιμα διὰ τὴν θείαν λατρείαν εἶναι τὰ ἔξης :

1) Τὸ θυμιατήριον. Ἐντὸς αὐτοῦ τοποθετοῦμεν ἀνημένα κάρβουνα μὲ θυμίαμα. Τὸ θυμίαμα, τὸ ὅποιον καίεται, συμβολίζει τὴν ἀνύψωσιν τοῦ νοῦ πρὸς τὰ ὑψηλὰ τὴν ὥραν τῆς προσευχῆς, ὅπως ἀκριβῶς καὶ τὸ θυμίαμα, εἰς τὸ θυμιατήριον, ἀνέρχεται πρὸς τὰ ἄνω.

5) Ή κολυμβήθρα. Μέσα εἰς αὐτὴν γίνεται ἡ βάπτισις καὶ εἰκονίζει τὸν Ἰορδάνην ποταμόν. Αὐτὴ ἀντικατέστησε, ἀφ' ὅτου ἐπεκράτησεν ὁ νηπιοβαπτισμός, τὰ ἀρχαῖα βαπτιστήρια, τὰ ὅποια εύρισκοντο εἰς τὸ προαύλιον τοῦ Ναοῦ.

6) Αἱ κανδῆλαι. Αὗται εἶναι λυχνίαι μὲν ἔλαιον. Μία καίει ὅπισθεν τῆς ἀγίας Τραπέζης νύκτα καὶ ἡμέραν καὶ λέγεται ἀκοίμητος κανδῆλα. Ἡ ἀκοίμητος κανδῆλα καίει συνεχῶς, χάριν τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος, τὰ ὅποια εύρισκονται εἰς τὸ "Ἀγιον Ἀρτοφόριον. Ἀπὸ τὴν κανδῆλαν αὐτὴν λαμβάνει ὁ Ἱερεὺς τὸ φῶς τῆς Ἀναστάσεως. Ἀλλῃ ἐμπρὸς εἰς τὴν ὠραίαν Πύλην καὶ ἄλλαι ἐμπρὸς εἰς τὰς εἰκόνας τῶν Ἀγίων, διὰ νὰ δεῖξωμεν πρὸς αὐτοὺς τὸν σεβασμόν μας, λόγω τοῦ φωτεινοῦ βίου των. "Οσαι δὲ ἔξι αὐτῶν περιέχουν τρία φῶτα εἰκονίζουν τὴν Ἀγίαν Τριάδα, ὅσαι ἐπτὰ φῶτα εἰκονίζουν τὰ ἐπτὰ Μυστήρια καὶ ὅσαι δώδεκα εἰκονίζουν τούς δώδεκα Ἀποστόλους.

7) Τὰ κηροπήγια (μανουάλια). Ἐπ' αὐτῶν οἱ χριστιανοὶ τοποθετοῦν καὶ ἀνάπτουν κηρία, τὰ ὅποια συμβολίζουν τὴν καρδίαν τῶν πιστῶν, ἡ ὅποια διαπλάσσεται, ώς ὁ κηρός, ὑπὸ τοῦ Ἀγίου Πνεύματος, διὰ νὰ γίνη καθαρά.

8) Οἱ κώδωνες. Δι' αὐτῶν καλοῦνται οἱ χριστιανοὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἐπίστης δι' αὐτῶν ἀναγγέλλονται διάφορα γεγονότα, χαρμόσυνα ἢ πρένθιμα.

Οἱ πρῶτοι, διωκώμενοι, χριστιανοί, δὲν εἶχον κώδωνας. Εἶχον ὠρισμένους ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι ἐλέγοντο λαοσυνάκται ἢ θεοδρόμοι. Οὗτοι ἐπήγαιναν ἀπὸ τὴν μίαν οἰκίαν εἰς τὴν ἄλλην, διὰ νὰ εἰδοποιήσουν τοὺς πιστούς. Ἀργότερον εἰσήχθησαν τὰ σήμαντρα, ξύλινα ἢ σιδηρᾶ, τὰ ὅποια κτυποῦσαν ρυθμικά μὲ σφυριά. Αὔτα ἀντικατεστάθησαν ἀπὸ τοὺς κώδωνας (καμπάνες), οἱ ὅποιοι ἥλθον ἀπ' τὴν Δύσιν τὸν 9ον αἰῶνα. Ὄνομάσθησαν δὲ καμπάνες ἀπὸ τὴν Καμπανίαν τῆς Ἰταλίας, ἐκ τῆς ὅποιας προέρχεται τὸ μέταλλον πρὸς κατασκευήν των.

6. Τὰ Ἱερά ἄμφια

Οἱ κληρικοὶ φοροῦν μελανὸν ἔνδυμα (ράσον) καὶ εἰς τὴν κεφαλὴν φέρουν τὸ καλυμματύχιον, καὶ αὐτὸ ἐπίστης μελανόν. Εἰς τὰς τε-

λετάς ὅμως φοροῦν οἱ κληρικοὶ τὰ ἱερὰ ἄμφια. Αὔτὰ δὲν εἶναι ὅμοια εἰς ὅλους τοὺς βαθμούς.

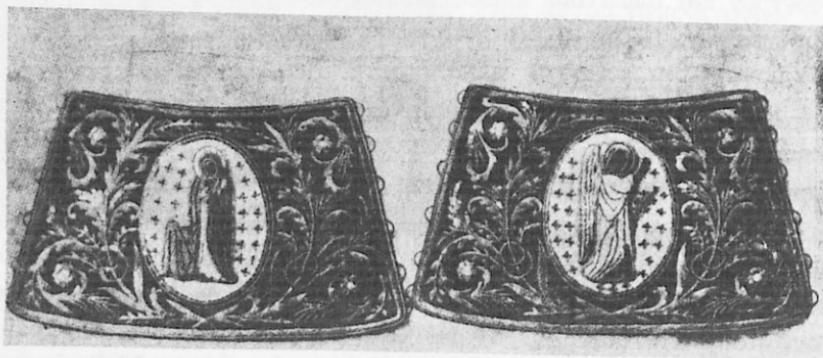
Τὰ ἄμφια τῶν κληρικῶν κατὰ βαθμοὺς εἶναι τὰ ἔξῆς :

α) Τοῦ Διακόνου

1) Τὸ στιχάριον. Αὔτὸς εἶναι λευκὸς χιτών, ὁ ὅποιος φθάνει ἕως τοὺς πόδας. Στιχάριον φοροῦν καὶ οἱ κληρικοὶ τῶν ἀλλων βαθμῶν. Συμβολίζει δὲ τὴν λαμπρὰν ζωήν, τὴν ὅποιαν πρέπει νὰ ἔχουν οἱ κληρικοί.

2) Τὸ δράριον. Αὔτὸς εἶναι στενὴ καὶ μακρὰ λωρίς μὲ κεντημένους σταυρούς, τὴν ὅποιαν φέρει ὁ Διάκονος ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὥμου μὲ τὰ ἄκρα ἐμπρὸς καὶ ὅπισω. Τὸ δράριον εἶναι ἄμφιον διακριτικὸν τοῦ βαθμοῦ τοῦ Διακόνου καὶ σημαίνει τὴν ὑπηρεσίαν τῶν Διακόνων, τὴν ὅποιαν πρέπει νὰ ἐκτελοῦν μὲ φόβον καὶ τρόμον.

3) Τὰ ἐπιμανίκια. Αὔτὰ εἶναι χρυσοκέντητα τεμάχια ὑφάσματος, τὰ ὅποια σκεπάζουν τὰς χεῖρας ἕως τὸν καρπόν. Συμβολίζουν

Ἐπιμανίκια

τὰς χειροπέδας μὲ τὰς ὅποιας ἔδεσαν τὰς χεῖρας τοῦ Χριστοῦ.

β) Τοῦ Πρεσβυτέρου

‘Ο πρεσβύτερος, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ στιχάριον καὶ τὰ ἐπιμανίκια, ἔχει ἀκόμη καὶ τὰ ἔξῆς :

1) Τὸ ἐπιτραχήλιον. Αὔτὸς διαφέρει ἀπὸ τὸ δράριον κατὰ τὸ ὅτι κρέμαται ὅχι μόνον ἀπὸ τὸν ἑνα καὶ μόνον ὅμον, ἀλλὰ ἀπὸ τοὺς

δύο καὶ γύρω ἀπὸ τὸν τράχηλον μὲν ἡνωμένα
ἐμπρὸς τὰ τμῆματα. Τὸ ἐπιτραχήλιον εἶναι
ἄμφιον διακριτικὸν τοῦ βαθμοῦ τοῦ Πρεσβυτέ-
ρου καὶ συμβολίζει τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ.

2) Τὸ φαιλόνιον. Αὐτὸ εἶναι ἔνας μακρὸς
χιτών, ποὺ δύοιάζει μὲν ἐπανωφόριον, ἀλλὰ χω-
ρὶς μανίκια, ἀνοικτὸς εἰς τὸ ἐπάνω μέρος. Συμ-
βολίζει δὲ τὴν κοκκίνην χλαμύδα, τὴν δόποιαν
ἐφόρεσαν εἰς τὸν Χριστὸν οἱ Ρωμαῖοι στρατιῶ-
ται, διὰ νὰ τὸν ἐμπαίξουν.

3) Τὴν ζώνην. Αὗτη εἶναι στενὸν ὑφασμα,
μὲ τὸ δόποιον ὁ Ἱερεὺς ζώνει τὴν μέσην του, διὰ
νὰ διευκολύνεται εἰς τὰς κινήσεις του, ὑπενθυμίζει
δὲ εἰς αὐτὸν ὅτι ὀφείλει νὰ εἶναι πάντοτε ἔτοι-
μος καὶ ἄγρυπνος, προσέχων νὰ ἐκτελῇ εἰς κάθε
περίστασιν τὰ παραγγέλματα τοῦ Θεοῦ.

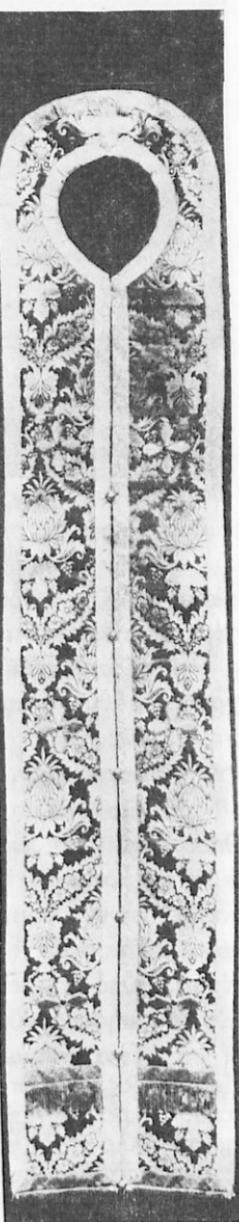
4) Τὸ ἐπιγονάτιον. Εἶναι τετράγωνον ὑφα-
σμα, τὸ δόποιον κρέμαται ἀπὸ τὴν ζώνην καὶ
φθάνει μέχρι τοῦ δεξιοῦ γόνατος. Αὔτὸ τὸ φέ-
ρουν ὅσοι ἀπὸ τοὺς Πρεσβυτέρους ἔχουν ἐκ-
κλησιαστικὸν ἀξίωμα. Συμβολίζει δὲ τὸ «λέντιον»
μὲ τὸ δόποιον ὁ Κύριος ἔνιψε τοὺς πόδας τῶν
μαθητῶν του.

γ) Τοῦ Ἐπισκόπου

Ο Ἐπίσκοπος, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ στιχάριον, τὰ
ἐπιμάνικα, τὴν ζώνην καὶ τὸ ἐπιγονάτιον, ἔχει
ἀκόμη καὶ τὰ ἔξης :

1) Τὸν **σάκκον**. Ἡτο ἀρχικῶς ἔνδυμα αὐτο-
κρατορικόν. Αὔτὸ ἐδόθη κατόπιν καὶ εἰς τοὺς Ἐ-
πισκόπους. Εἶναι πολυτελές καὶ συνδέεται μὲ ται-
νίας ἥ μικροὺς κωδωνίσκους. ἔχει εύρυχωρα μα-
νίκια καὶ φθάνει ἔως τὰ γόνατα. Συμβολίζει δὲ ὅ, τι
καὶ τὸ φαιλόνιον τοῦ Πρεσβυτέρου.

2) Τὰ **ῷμοφόρια**. Τὰ φέρει ὁ Ἐπίσκοπος

Ἐπιτραχήλιον

Μίτρα

έπι τῶν ὕμων του καὶ εἰναί δύο : τὸ μεγάλο καὶ τὸ μικρόν. Τὸ μεγάλο τὸ φέρει μέχρι τῆς ἀναγνώσεως τοῦ Εὐαγγελίου, τὸ δὲ μικρὸν κατόπιν. Τὸ ὡμοφόριον εἴναι ἔνδυμα διακριτικὸν τῆς ἔξουσίας τοῦ Ἐπισκόπου καὶ ὑπενθυμίζει τὸ χαμένο ἐκεῖνο πρόβατον (τῆς παραβολῆς τοῦ καλοῦ ποιμένος), τὸ δόπιον ὁ Σωτὴρ ἔβαλε ἐπάνω, εἰς τοὺς ὕμους του. 'Ο Ἐπίσκοπος, ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ Χριστοῦ, ἔχει τὴν ἴδιαν ἀποστολήν, νὰ ἐπαναφέρῃ δηλαδὴ εἰς τὸν ὄρθον δρόμον τὸν ἄνθρωπον ὁ δόπιος ἐπλανήθη.

3) **Τὴν μίτραν.** Αὕτη εἴναι στέμμα χρυσοκέντητον καὶ στολισμένον μὲ πολυτίμους λίθους. Εἰς τὴν κορυφὴν ἔχει σταυρὸν καὶ γύρω τοὺς τέσσαρας Εὐαγγελιστάς. Εἰκονίζει τὸν ἀκάνθινον στέφανον τοῦ Κυρίου.

4) **Τὸν μανδύαν.** Αὔτὸς εἴναι μακρὸν καὶ πολυτελές ἄμφιον μὲ χρῶμα βαθὺ κόκκινον. Τὸ φορεῖ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ὁ Ἐπίσκοπος, ὅταν πρόκειται νὰ λειτουργήσῃ, πρὶν ἀκόμη φορέσῃ τὴν ἀρχιερατικήν του στολήν.

5) **Τὸ ἐγκόλπιον.** Αὔτὸς εἴναι μικρὰ εἰκὼν τοῦ Σωτῆρος ἢ τῆς Θεοτόκου, ἢ ὅποια κρέμαται ἀπὸ τὸν λαιμὸν εἰς τὸ στῆθος μὲ ἀλυσίδα καὶ σημαίνει τὴν καθαρὰν καὶ ἀδολον καρδίαν, τὴν ὅποιαν ὀφείλει νὰ ἔχῃ ἐκεῖνος ὅστις φέρει αὐτό.

6) **Τὸν σταυρὸν,** τὸν δόπιον φέρουν καὶ μερικοὶ ἐκ τῶν Πρεσβυτέρων. Αὔτὸς κρέμαται ἀπὸ τὸν λαιμὸν μὲ ἀλυσίδα, σημαίνει δὲ τὴν αὐταπάρνησιν τοῦ Ἐπισκόπου.

7) **Τὴν ποιμαντικὴν ράβδον** (κοινῶς πατερίτσαν), Αὕτη εἴναι μία ράβδος ἀπὸ πολύτιμον μέταλλον καὶ ἔχει εἰς τὴν κορυφὴν, εἰς τὰ δύο ὅκρα τῆς λαβῆς, δύο ὄφεις, οἱ δόπιοι βλέπουν ἀπὸ τὸ ἔνα μέρος καὶ τὸ ἄλλο πρὸς τὸν σταυρόν, ὁ δόπιος εἴναι εἰς τὸ μέσον. 'Η ποιμαντικὴ ράβδος συμβολίζει τὴν ἔξουσίαν τοῦ Ἐπισκόπου, διὰ νὰ καθιδηγῇ τὸν λαόν, καὶ τὴν δύναμιν μὲ τὴν δόπιαν περιβάλλεται πρὸς καταπολέμησιν τῶν ὄρατῶν καὶ ἀοράτων ἔχθρῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'

ΧΡΟΝΟΣ ΚΑΙ ΤΡΟΠΟΣ ΛΑΤΡΕΙΑΣ

Α'. ΑΙ ΕΟΡΤΑΙ

Από τὴν ἀποστολικὴν ἐποχὴν ὡρίσθησαν ὡρισμέναι ἡμέραι εἰς ἀνάμνησιν διαφόρων γεγονότων ἀπὸ τὴν ζωὴν τοῦ Χριστοῦ ἢ ἀπὸ τὴν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας. Αἱ ἡμέραι αὗται, αἱ ἀφιερωμέναι εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Θεοῦ, λέγονται ἔορταί.

Αἱ ἀρχαιότεραι ἀπὸ τὰς ἔορτὰς αὐτὰς εἶναι τὸ Πάσχα καὶ ἡ Πεντηκοστή. Ἐκτὸς ἀπὸ τὰς ἔορτὰς αὐτὰς ἐτιμᾶτο ἴδιαιτέρως ἡ «μία τῶν Σαββάτων», δηλαδὴ ἡ Κυριακή, ἡ ἡμέρα τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου.

Κατὰ τὴν ἰδίαν ἐποχὴν διεκρίθη ἡ Τετάρτη καὶ ἡ Παρασκευή. Καὶ ἡ μὲν Τετάρτη ὑπενθύμιζε τὴν προδοσίαν τοῦ Χριστοῦ, ἡ δὲ Παρασκευὴ τὴν σταύρωσιν αὐτοῦ. Σιγά - σιγὰ ὡρίσθησαν καὶ διάφοραι ἄλλαι ἔορταί, αἱ ὅποιαι χωρίζονται, ἀναλόγως τοῦ χρόνου κατὰ τὸν ὅποιον γίνονται, εἰς δύο κατηγορίας : α) εἰς τὰς ἀκινήτους ἔορτὰς καὶ β) εἰς τὰς κινητὰς ἔορτάς.

* Ἀκίνητοι λέγονται αἱ ἔορταὶ ἐκεῖναι, αἱ ὅποιαι ἔορτάζονται κατ' ἔτος τὴν ἰδίαν ἡμερομηνίαν.

Κινηταὶ δὲ λέγονται ἐκεῖναι, αἱ ὅποιαι ἔχουν ὡς βάσιν διὰ τὸν καθορισμόν των τὸ Πάσχα, τὸ ὅποιον ἔορτάζεται, κατ' ἀπόφασιν τῆς Α' Οἰκουμενικῆς συνόδου, τὴν πρώτην Κυριακὴν μετὰ τὴν πανσέληνον τῆς ἑαρινῆς Ισημερίας.

Ἀναλόγως τῶν προσώπων τὰ ὅποια τιμᾶ ἡ Ἐκκλησία μας, αἱ ἔορταὶ διαιροῦνται : 1) εἰς Δεσποτικάς, 2) εἰς Θεομητορικάς καὶ 3) εἰς ἔορτὰς Ἄγιων. "Οσαι δηλαδὴ ἔορταὶ ὡρίσθησαν εἰς τιμὴν τοῦ Δε-

σπότου Χριστοῦ, λέγονται Δεσποτικά, ὅσαι δὲ ἑορταὶ εἶναι ἀφιερωμέναι πρὸς τιμὴν τῆς Θεοτόκου, λέγονται Θεομητορικαὶ καὶ ὅσαι εἶναι ἀφιερωμέναι εἰς μνήμην τῶν ἁγίων, λέγονται ἑορταὶ Ἅγιων.

1. Δεσποτικαὶ ἑορταὶ

α'. Ἀκίνητοι.

1. Τὰ **Χριστούγγεννα**, ἑορτάζονται εἰς τὰς 25 Δεκεμβρίου, εἰς ἀνάμνησιν τῆς γεννήσεως τοῦ Σωτῆρος.

Ἡ ἑορτὴ αὕτη μέχρι τοῦ 4ου αἰῶνος ἐωρτάζετο μαζὶ μὲ τὰ Θεοφάνεια, ἀλλὰ κατόπιν ἔχωρίσθη. Τῆς ἑορτῆς τῶν Χριστουγέννων προηγεῖται νηστεία 40 ἡμερῶν.

2. Η **Περιτομὴ** τοῦ Κυρίου, ἡ ὅποια ἑορτάζεται ὀκτὼ ἡμέρας μετὰ τὴν γέννησιν δηλ. τὴν 1ην Ἰανουαρίου. Μᾶς ὑπενθυμίζει ἡ ἑορτὴ αὕτη τὴν περιτομήν, εἰς τὴν ὅποιαν ὑπέβαλον τὸν θεῖον βρέφος. Εἰς τὴν τελετὴν αὐτὴν ἐλαβεν ὁ Χριστὸς τὸ ὄνομα Ἰησοῦς, Σωτήρ.

3. Τὰ **Θεοφάνεια** ἡ ἐπιφάνεια. Ἑορτάζονται εἰς τὰς 6 Ἰανουαρίου, εἰς ἀνάμνησιν τῆς βαπτίσεως τοῦ Κυρίου ἀπὸ τὸν Πρόδρομον. Ἐπειδὴ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἐφανερώθη ἡ Ἁγία Τριάς, δι’ αὐτὸ λέγεται ἡ ἑορτὴ αὕτη **Θεοφάνεια**, δηλαδὴ Θεοῦ φανέρωσις εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Ἐπειδὴ δὲ τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν τὴν ἡμέραν αὐτὴν ἐβαπτίζοντο οἱ κατηχούμενοι, δι’ αὐτὸ λέγεται ἡ ἑορτὴ αὕτη καὶ **Φῶτα**.

4. Η **Υπαπαντὴ** τοῦ Κυρίου, ἡ ὅποια ἑορτάζεται εἰς τὰς 2 Φεβρουαρίου. Μᾶς ὑπενθυμίζει ἡ ἡμέρα αὕτη τὴν ὑποδοχὴν τὴν ὅποιαν ἐκαμεν ὁ Συμεὼν εἰς τὴν Θεοτόκον, ἡ ὅποια ἔφερε τὸ παιδίον Ἰησοῦν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, σαράντα ἡμέρας μετὰ τὴν γένησίν του, διὰ νὰ παρουσιάσῃ αὐτὸ εἰς τὸν Ναὸν καὶ νὰ προσφέρῃ τὴν ἀπαιτούμενην θυσίαν.

5. Η **Μεταμόρφωσις** τοῦ Σωτῆρος, εἰς τὰς 6 Αὔγουστου. Μᾶς ὑπενθυμίζει τὸν Κύριον, "Οστις ἔλαμψεν ἐπάνω εἰς τὸ ὅρος Θαβώρ ὡς ὁ ἥλιος. Τὸ θαῦμα αὐτὸ ἐκαμε πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν μαθητῶν του, διὰ νὰ μὴ δειλιάσουν, ὅταν ἴδουν αὐτὸν μετ' ὅλιγον ἐπάνω εἰς τὸν Σταυρόν.

6. Η **Ψωσις** τοῦ τιμίου Σταυροῦ, εἰς τὰς 14 Σεπτεμβρίου. Εἰς τὰς 13 Σεπτεμβρίου τοῦ ἔτους 325 ἔγιναν τὰ ἁγκαίνια τοῦ Ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως, τὸν ὅποιον ἐκτισεν ἡ ἁγία Ἐλένη ἐπὶ τοῦ Γολγοθᾶ. Μέσα δὲ εἰς τὸν Ναὸν αὐτὸν ὑψώθη πανηγυρικῶς πρὸς προσκύνη-

σιν δέ τίμιος Σταυρός, τὸν ὅποιον εὗρεν ἡ ἀγία Ἐλένη. Εἰς ἀνάμνησιν λοιπὸν τοῦ γεγονότος ἐκείνου, ἔορτάζεται ἡ ἔορτὴ τῆς Ὑψώσεως, τὴν ἐπομένην τῆς ἡμέρας τῶν ἐγκαινίων τοῦ Ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως. Ἡ ἔορτὴ αὕτη ὑπενθυμίζει συγχρόνως καὶ τὴν νίκην τοῦ αὐτοκράτορος Ἡρακλείου κατὰ τῶν Περσῶν τὸ ἔτος 628 μ.Χ.

Τὸ ἐπόμενον ἔτος 629, δέ ἴδιος δέ Ἡράκλειος ἔφερε τὸν τίμιον Σταυρὸν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ τὸν ὑψώσεν ἐκεῖ ὅπου εἶχε στηθῆ καὶ πρίν, ἀπὸ τὴν ἀγίαν Ἐλένην. Εἰς ἀνάμνησιν τῆς νίκης τοῦ Ἡρακλείου ψάλλεται δέ ὑμνος : «Σῶσον, Κύριε, τὸν λαόν σου καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν σου, νίκας τοῖς βασιλεῦσι κατὰ βαρβάρων δωρούμενος καὶ τὸ σὸν φυλάττων διὰ τοῦ Σταυροῦ σου πολίτευμα» καὶ τό : «Οὐ νψωθεὶς ἐν τῷ Σταυρῷ ἐκουσίως, τῇ ἐπωνύμῳ σου καὶνη πολιτείᾳ, τὸν δικτιόμονός σου δώρησαι, Χριστὲ ὁ Θεός· εὐφρανον ἐν τῇ δυνάμει σου τὸν πιστοὺς βασιλεῖς ἡμῶν, νίκας χορηγῶν αὐτοῖς κατὰ τῶν πολεμίων τὴν συμμαχίαν ἔχοιεν τὴν σήν, διπλον εἰρήνης ἀίτητον τρόπαιον».

β'. Κινηταί.

1. Κυριακὴ τοῦ Τελώνου καὶ τοῦ Φαρισαίου. Ἀναγιγνώσκεται εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τὴν Κυριακὴν αὔτην, μὲν τὴν ὅποιαν ἀνοίγει τὸ Τριώδιον, ἡ παραβολὴ τοῦ Τελώνου καὶ Φαρισαίου. Ἀπὸ τὴν παραβολὴν αὔτην διδασκόμεθα ὅτι πρέπει νὰ εἰμεθα ταπεινοί, διότι «ὅ νψῶν ἔαντὸν ταπεινωθήσεται καὶ δέ ταπεινᾶν ἔαντὸν ὑψωθήσεται».

2. Κυριακὴ τοῦ Ἀσώτου. Ἀναγιγνώσκεται εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἡ παραβολὴ τοῦ Ἀσώτου, ἀπὸ τὴν ὅποιαν διδασκόμεθα ὅτι διανάγαθος Θεός συγχωρεῖ κάθε ἄνθρωπον, δόποιος μετανοεῖ εἰλικρινῶς, ὅπως καὶ δέ Πατέρας ἐκεῖνος τῆς παραβολῆς ἐδέχθη τὸν ἄσωτον υἱόν του καὶ τὸν ἀγκάλιασε καὶ τὸν ἔκαμε πάλι παιδί του, ἐπειδὴ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πατρικὴν οἰκίαν καὶ ἐζήτησε μετὰ δακρύων συγγνώμην.

3. Κυριακὴ τῆς Ἀπόκρεω. Αὔτὴ εἶναι ἡ τελευταία Κυριακὴ τῆς κρεοφαγίας. Τὸ Εὐαγγέλιον, τὸ ὅποιον ἀναγιγνώσκεται τὴν Κυριακὴν αὔτην, μᾶς δίδει μίαν εἰκόνα τῆς μελλούσης κρίσεως.

4. Κυριακὴ τῆς Τυροφάγου. Τὴν ἡμέραν αὔτην καὶ τὴν ἑβδομάδα ποὺ προηγήθη, ἡ ὅποια λέγεται τυρινὴ ἑβδομάς, οἱ χριστιανοὶ τρώγουν μόνον γαλακτερά. Δι' αὐτὸν καὶ ἡ Κυριακὴ αὔτη

λέγεται Κυριακή τῆς τυροφάγου. Ἡ Κυριακή αὕτη μᾶς ὑπενθυμίζει τὴν ἔξορίαν τοῦ Ἀδάμ ἀπὸ τὸν παράδεισον. Διὰ νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν ἀρχαὶν ἐκείνην μακαριότητα, δὲν πρέπει νὰ μᾶς νικοῦν αἱ ἐπιθυμίαι μας Δι' αὐτὸν ἀρχίζει, τὴν Δευτέραν μετὰ τὴν Κυριακὴν τῆς Τυροφάγου, ἡ Μεγάλη Τεσσαρακοστή, ἡ ὅποια μᾶς ὑπενθυμίζει τὴν τεσσαρακονθήμερον νηστείαν τοῦ Κυρίου εἰς τὴν ἔρημον.

5. **Πρώτη Κυριακὴ τῶν Νηστειῶν ἡ Κυριακὴ τῆς Ὁρθοδοξίας.** Τὴν Κυριακὴν αὐτὴν ἡ Ἐκκλησία μας πανηγυρίζει τὴν νίκην τῆς ὁρθῆς πίστεως καὶ ἔορτάζει τὴν ἀναστήλωσιν τῶν εἰκόνων, ἡ ὅποια ἔγινε τὸ ἔτος 843, ὅταν ἦτο αὐτοκράτειρα ἡ Θεοδώρα.

6. **Δευτέρα Κυριακὴ τῶν Νηστειῶν.** Ἀναγιγνώσκεται τὸ Εὐαγγέλιον, τὸ ὅποιον ὄμιλεῖ διὰ τὸν παραλυτικόν, τὸν ὅποιον ἐθεράπευσεν ὁ Κύριος, ἀφοῦ πρῶτα τοῦ συνεχώρησε τὰς ἀμαρτίας του, ἔνεκα τῶν ὅποιών ἐπασχεν. Ἀπὸ τὸ Εὐαγγέλιον αὐτὸν διδάσκονται οἱ πιστοὶ τὸ καθῆκον τῆς ἔξομολογήσεως κατὰ τὰς ἀγίας ἡμέρας τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς.

7. **Τρίτη Κυριακὴ τῶν Νηστειῶν ἡ τῆς Σταυροπροσκυνήσεως.** Ἡ Ἐκκλησία παρουσιάζει τὴν Κυριακὴν αὐτὴν εἰς τοὺς πιστοὺς τὸν τίμιον Σταυρόν, διὰ νὰ τὸν προσκυνήσουν καὶ λάβουν δύναμιν διὰ τὸν πνευματικὸν των ἀγῶνα. Δι' αὐτὸν καὶ ὁ Κύριος, εἰς τὸ Εὐαγγέλιον ποὺ ἀναγιγνώσκεται τὴν Κυριακὴν αὐτὴν, παραγγέλλει, ὅτι, ὅποιος θέλει νὰ γίνῃ ὁπαδὸς του, πρέπει ν' ἀρνηθῇ τὸν ἀμαρτωλὸν ἔαυτόν του.

8. **Τετάρτη Κυριακὴ τῶν Νηστειῶν.** Αὕτη εἶναι ἀφιερωμένη εἰς τὴν μνήμην τοῦ Ἰωάννου, τοῦ συγγραφέως τῆς Κλίμακος. Εἰς τὸ βιβλίον αὐτὸν περιγράφει, ὁ εὐσεβὴς αὐτὸς μοναχὸς, τὴν πρόοδον τοῦ χριστιανοῦ βαθμηδὸν εἰς τὴν ἀρετήν, ώστὲν ἀνέβασμα ἀπὸ κάποιαν κλίμακα.

Τὸ βράδυ τῆς Τετάρτης, τῆς αὐτῆς ἑβδομάδος, ψάλλεται ὁ **Μέγας Κανὼν** τοῦ Ἐπισκόπου Ἀνδρέου Κρήτης, ὁ ὅποιος εἶναι μία προσευχὴ ἐνὸς ἀνθρώπου ἀμαρτωλοῦ, ὁ ἐποῖος μετανοεῖ καὶ παρακαλεῖ θερμῶς τὸν εὔσπλαγχνον Θεόν νὰ τοῦ συγχωρήσῃ τὰς ἀμαρτίας.

Τὸ βράδυ τῆς Παρασκευῆς τῆς ἴδιας ἑβδομάδος ψάλλεται πρὸς τὴν Θεότοκον ὁ **Ἀκάθιστος Ὅμνος**. "Ὕμνος εὐχαριστήριος, εἰς ἀνάμησιν τῆς σωτηρίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸ 626 ἀπὸ τοὺς Ἀβάρους, τῶν ὅποιών κατεστράφησαν τὰ πλοῖα ἀπὸ φόβερὰν τρι-

κυμίαν. Λέγεται ό υμνος «'Ακάθιστος», έπειδή όλόκληρον τὴν νύκτα ἐκείνην πού τὸν ἔψαλλον, κανεὶς δὲν ἔκαθισεν ἀτέο τοὺς πιστούς, οἱ ὅποιοι ἡσαν συγκεντρωμένοι εἰς τὴν Ἐκκλησίαν.

9. **Πέμπτη Κυριακὴ τῶν Νηστειῶν.** Αὕτη εἰναι ἀφιερωμένη εἰς τὴν ὁσίαν Μαρίαν τὴν Αἰγυπτίαν. Εἰς τὸ Εὐαγγέλιον τῆς Κυριακῆς αὐτῆς ὁ Κύριος προλέγει εἰς τοὺς μαθητάς του λεπτομερῶς ἐκεῖνα ποὺ ἔμελλε νὰ πάθη εἰς τὰ 'Ιεροσόλυμα.

Τὸ Σάββατον τῆς ἑβδομάδος αὐτῆς λέγεται **Σάββατον τοῦ Λαζάρου**, διότι τὴν ἡμέραν αὐτὴν ἑορτάζεται ἡ ἀνάστασις τοῦ Λαζάρου. 'Ο Λάζαρος ἦτο φίλος τοῦ Χριστοῦ, κατήγετο ἀπὸ τὴν Βηθανίαν, εἶχε δὲ ἀδελφάς τὴν Μαρίαν καὶ τὴν Μάρθαν.

10. **Κυριακὴ τῶν Βαΐων.** Μᾶς ὑπενθυμίζει ἡ Κυριακὴ αὐτὴ τὴν θριαμβευτικὴν εἰσοδον τοῦ Κυρίου εἰς τὰ 'Ιεροσόλυμα Τότε ὁ Ἰουδαϊκὸς λαὸς τὸν ὑπεδέχθη μὲ κλάδους βαΐων (φοινίκων). Δι' αὐτὸ καὶ μέχρι σήμερον διανέμονται εἰς τοὺς πιστούς βάια κατὰ τὴν ἡμέραν αὐτήν

11. **Μεγάλη Ἐβδομάς.** Ἀπὸ τὸ βράδυ τῆς Κυριακῆς τῶν Βαΐων ἀρχίζει ἡ Μεγάλη Ἐβδομάς. Κατ' αὐτὴν ἔλαβον χώραν μεγάλα γεγονότα, γύρω ἀπὸ τὰ Πάθη καὶ τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ.

α) **Μεγάλη Δευτέρα.** Ἀπὸ τῆς ἡμέρας αὐτῆς ἀρχίζουν τὰ ἄγια πάθη τοῦ Σωτῆρος. Τὰ πάθη αὐτὰ προεικόνισεν ὁ Ἰωσήφ, τὸν ὄποιον ἐπώλησαν οἱ ἀδελφοί του. Δι' αὐτὸ καὶ γίνεται ἀνάμνησις τὴν ἡμέραν αὐτὴν (εἰς τὴν ἀκολουθίαν τοῦ ὅρθρου ποὺ ψάλλεται τὴν Κυριακὴν τὸ βράδυ) τοῦ παγκάλου Ἰωσήφ.

β) **Μεγάλη Τρίτη.** Εἰς τὴν ἀκολουθίαν τοῦ ὅρθρου τῆς Μεγάλης Τρίτης, ποὺ τελεῖται τὴν Δευτέραν τὸ βράδυ, ἀναγιγνώσκεται ἡ παραβολὴ τῶν 10 Παρθένων, ἀπὸ τὴν ὄποιαν διδασκόμεθα ὅτι πρέπει νὰ εἴμεθα πάντοτε ἔτοιμοι μὲ γεμάτη τὴν ζωήν μας ἀπὸ καλὰς πρόξεις, διότι δὲν γνωρίζομεν τὴν ὥραν τοῦ θανάτου. Ἐπίστης ἀναγιγνώσκεται ἡ παραβολὴ τῶν Ταλάντων καὶ ἡ περικοπὴ τῆς Μελλούσης κρίσεως.

γ) **Μεγάλη Τετάρτη.** Τὴν ἡμέραν αὐτὴν ἐνθυμούμεθα τὴν ἀμαρτωλὴν ἐκείνην γυναῖκα, ἡ ὄποια ἦλειψε μὲ μύρα τὸν Κύριον, διὰ νὰ φανερώσῃ τὴν μετάνοιάν της. Διὰ τὴν γυναῖκα αὐτὴν ὁμιλεῖ καὶ τὸ τροπάριον τῆς Κασσιανῆς : «Κύριε, ἡ ἐν πολλαῖς ἀμαρτίαις περιπεσοῦσα γνωγί...», ποὺ ψάλλεται τὴν Τρίτην τὸ βράδυ.

δ) Μεγάλη Πέμπτη. Ή ήμέρα αύτη μᾶς ύπενθυμίζει τὸν Μυστικὸν Δεῖπνον, τὴν σύλληψιν καὶ τὴν παράδοσιν τοῦ Ἰησοῦ εἰς τὸν Καιάφα. Κατὰ τὴν ἐσπερινὴν ἀκολουθίαν τῆς ήμέρας αὐτῆς ἀναγιγνώσκονται τὰ δώδεκα Εὐαγγέλια, τὰ ὅποια διηγοῦνται τὰ πάθη τοῦ Σωτῆρος. Πρὸ δὲ τοῦ ἔκτου Εὐαγγελίου ἔξαγεται ὁ Ἐσταυρωμένος ἐκ τοῦ ἄγίου Βήματος καὶ περιφέρεται ἐντὸς τοῦ Ναοῦ, ἐνῷ λέγεται : «Σήμερον κρεμᾶται ἐπὶ ξύλου ὃ ἐν ὄδασι τὴν γῆν κρεμάσας. Στέφανον ἔξι ἀκανθῶν περιτίθεται ὁ τῶν ἀγγέλων Βασιλεὺς. Ψευδῆ πορφύραν περιβάλλεται ὁ περιβάλλων τὸν οὐρανὸν ἐν νεφέλαις. Ράπισμα κατεδέξατο ὁ ἐν Ἰορδάνῃ ἐλευθερώσας τὸν Ἀδάμ. "Ηλοις προσηλώθη ὁ Νυμφίος τῆς Ἐκκλησίας. Λόγχη ἐκερτήθη ὁ Υἱὸς τῆς Παρθένου. Προσκυνοῦμέν σου τὰ πάθη, Χριστέ· δεῖξον ἡμῖν καὶ τὴν ἔνδοξόν σου ἀνάστασιν».

ε) Μεγάλη Παρασκευή. Τὸ πρωΐ τῆς ήμέρας αὐτῆς ὁ Ἰησοῦς παρεδόθη εἰς τοὺς Ἐβραίους καὶ ὡδηγήθη εἰς τὸν Γολγοθᾶν, διὰ νὰ σταυρωθῇ. Εἰς τὰς 3 μ.μ. πέριπου ἀπέθανεν ἐπάνω εἰς τὸν Σταυρόν. Ὁλίγον πρὸ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου ἐνταφιάζεται τὸ σῶμά του ἀπὸ δύο κρυφοὺς μαθητάς του, τὸν Ἰωσήφ καὶ τὸν Νικόδημον. "Ολα αὐτὰ τὰ φρικτὰ πάθη τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ μᾶς ύπενθυμίζει ἡ ήμέρα αὐτή. Εἰς τὸν Ναόν, τὴν ἀγίαν καὶ μεγάλην Παρασκευήν, τὸ πρωΐ μὲν ἀναγιγνώσκονται αἱ μεγάλαι ὡραι καὶ ψάλλεται ὁ ἐσπερινός, τὸ βράδυ δὲ τῆς ἴδιας ήμέρας τελείται ὁ ὄρθρος τοῦ Μεγάλου Σαββάτου καὶ ψάλλονται τὰ ἑγκώμια τοῦ Ἐπιταφίου θρήνου.

στ) Μέγα Σάββατον. Κατ' αὐτὸ τιμῶμεν τὴν ταφὴν τοῦ Κυρίου καὶ τὴν κάθοδον αὐτοῦ εἰς τὸν Ἀδην. Τὸ πρωΐ τῆς ήμέρας αὐτῆς γίνεται ἡ πρώτη Ἀνάστασις. Μετὰ τὸν Ἀπόστολον ψάλλεται ὁ ψαλμός : «Ἀνάστα ὁ Θεὸς κρίνων τὴν γῆν ...»

12. Κυριακὴ τοῦ Πάσχα. Τὸ πρωΐ τῆς ήμέρας αὐτῆς αἱ Μυροφόροι γυναῖκες ἐπήγαινον μὲ ἀρώματα εἰς τὸ μνημεῖον. Ἐνῷ δὲ ἐσκέπτοντο ποῖος θὰ σηκώσῃ τὸν λίθον ἀπὸ τὴν εἰσοδον τοῦ μνημείου, ὅταν ἐφθασαν, εἰδον δύο ἀγγέλους μὲ λευκὰ ἐνδύματα, οἱ ὅποιοι ἐπληροφόρησαν αὐτὰς ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἀνεστήθη. Τὸ χαρμόσυνον αὐτὸ γεγονὸς ἔօρτάζομεν τὴν Κυριακὴν τοῦ Πάσχα.

«Ολίγον πρὸ τοῦ μεσουνκτίου τοῦ Σαββάτου πρὸς Κυριακὴν σβήνουν τὰ φῶτα καὶ ὁ Ἱερεὺς ἀνάπτει τὴν λαμπάδα του ἀπὸ τὴν ἀκοίμητον κανδήλαν καὶ προβάλλει αὐτὴν ἀπὸ τὴν ὡραίαν Πύλην,

ἐνῷ ψάλλει τό : «Δεῦτε λάβετε φῶς ἐκ τοῦ ἀνεσπέρου φωτὸς . . .».

‘Αφοῦ ἀνάψουν οἱ πιστοὶ τὰς λαμπάδας τῶν, γίνεται ἡ ἔξοδος εἰς τὸ ὑπαίθρον, τὴν στιγμὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ψάλλεται τό : «Τὴν ἀνάστασίν σου, Χριστὲ Σωτήρ, ἄγγελοι ὑμροῦσιν ἐν οὐρανοῖς . . .»

‘Αναγιγνώσκεται ἔπειτα τὸ ἀναστάσιμον Εὐαγγέλιον καὶ ψάλλεται κατόπιν τό : «Χριστὸς Ἀνέστη», μετὰ τὸ ὅποιον εἰσέρχονται καὶ πάλιν οἱ πιστοὶ εἰς τὸν Ναόν, διὰ νὰ παρακολουθήσουν τὸν ὅρθρον καὶ τὴν Θείαν Λειτουργίαν.

Τὸ ἀπόγευμα τῆς Κυριακῆς τοῦ Πάσχα, εἰς τὸν ἑσπερινόν, ἀναγιγνώσκεται εἰς πολλὰς γλώσσας τὸ Εὐαγγέλιον ἑκεῖνο, εἰς τὸ ὅποιον γίνεται λόγος διὰ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ Χριστοῦ εἰς τοὺς μαθητάς του. Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Εὐαγγελίου ἀσπάζονται ὅσοι ἐκ τῶν χριστιανῶν δὲν ἡμπόρεσαν νὰ ἐκκλησιασθοῦν τὴν νύκτα τῆς Ἀναστάσεως. Δι’ αὐτὸ καὶ λέγεται ὁ ἑσπερινὸς αὔτος Ἀγάπη καὶ δευτέρα Ἀνάστασις.

‘Η ἑβδομάς ἡ ὅποια ἀρχίζει ἀπὸ τοῦ Πάσχα λέγεται Διακαινήσιμος ἑβδομάς, ἔπειδὴ μὲ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου ἥρχισε διὰ τὴν ἀνθρωπότητα περίοδος νέας ζωῆς.

Τὴν Παρασκευὴν τῆς Διακαινησίμου ψάλλεται ἡ ἀκολουθία τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς. ‘Η ἑορτὴ αὕτη μᾶς ὑπενθυμίζει τὰ ἐγκαίνια ἐνὸς ἀρχαίου Ναοῦ, δὲ ὅποιος ὑπῆρχεν ὀλίγον ἔω ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν. Πλησίον τοῦ Ναοῦ ἦτο μία πηγή, τῆς ὅποιας τὸ ὄδωρ ἦτο ιαματικὸν καὶ ἐθεράπευε πολλὰς ἀσθενείας μὲ τὴν χάριν τῆς Θεοτόκου. Δι’ αὐτὸ καὶ ἐλέγετο ἡ πηγὴ αὕτη ζωοδόχος ἢ ζωηφόρος πηγή.

13. **Κυριακὴ τοῦ Θωμᾶ ἢ τοῦ Ἀντίπασχα.** Μᾶς ὑπενθυμίζει ἡ ἡμέρα αὕτη τὸν Θωμᾶν ποὺ ἐπίστευσεν, ἀφοῦ προηγουμένως ἐζήτησε νὰ ψηλαφίσῃ τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου. Τὸ γεγονὸς αὔτὸ διηγεῖται καὶ τὸ Εὐαγγέλιον τῆς Κυριακῆς αὐτῆς.

14. **Κυριακὴ τῶν Μυροφόρων.** ‘Η Κυριακὴ αὕτη εἶναι ἀφιερωμένη εἰς τὴν μνήμην τῶν Μυροφόρων γυναικῶν, αἱ ὅποιαι τὴν πρωῖαν τῆς Ἀναστάσεως ἥλθον εἰς τὸ μνημεῖον, διὰ νὰ ἀλλείψουν μὲ ἀρώματα τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου. Τιμῶμεν δὲ μαζὶ μὲ αὐτὰς τὸν Νικόδημον καὶ τὸν Ἰωσήφ.

15. **Κυριακὴ τοῦ Παραλύτου.** Μᾶς ὑπενθυμίζει ἡ ἡμέρα αὕτη τὴν θεραπείαν ἀπὸ τὸν Κύριον εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα ἐνὸς παραλυτικοῦ,

ό δόποιος ἔπασχε τριάκοντα δόκτω ἔτη. Τὸ θαῦμα αὐτὸ διηγεῖται τὸ Εὐαγγέλιον, ποὺ ἀναγιγνώσκεται τὴν Κυριακὴν αὐτήν.

16. **Κυριακὴ τῆς Σαμαρείτιδος.** Μᾶς ὑπενθυμίζει ἡ Κυριακὴ αὕτη τὴν συνομιλίαν τοῦ Κυρίου μὲ τὴν Σαμαρείτιδα. Διὰ τὴν συνομιλίαν αὕτην ὅμιλει τὸ Εὐαγγέλιον ποὺ ἀναγιγνώσκεται τὴν Κυριακὴν αὐτήν.

17. **Κυριακὴ τοῦ Τυφλοῦ.** Μᾶς ὑπενθυμίζει τὸ θαῦμα τῆς θεραπείας τοῦ ἐκ γενετῆς τυφλοῦ, τὸ δόποιον διηγεῖται τὸ Εὐαγγέλιον ποὺ ἀναγιγνώσκεται εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τὴν ἡμέραν αὐτήν.

18. **Ἡ Ἀνάληψις τοῦ Κυρίου.** Ἡ ἑορτὴ αὕτη, ποὺ ἑορτάζεται σαράντα ἡμέρας μετὰ τὴν Ἀνάστασιν, μᾶς ὑπενθυμίζει τὴν Ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου εἰς τοὺς οὐρανούς.

19. **Κυριακὴ τῶν ἀγίων Πατέρων.** Ἡ Κυριακὴ αὕτη εἶναι ἀφιερωμένη εἰς τὴν μνήμην τῶν 318 Πατέρων τῆς Α'. Οἰκουμενικῆς Συνόδου.

20. **Κυριακὴ τῆς Πεντηκοστῆς.** Μᾶς ὑπενθυμίζει ἡ Κυριακὴ αὕτη τὴν ἐπιφοίτησιν τοῦ Ἅγιου Πνεύματος εἰς τοὺς Ἀποστόλους, οἱ δόποιοι ἀπὸ τότε ἥρχισαν τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου εἰς τὸν κόσμον. Πολὺ παραστατικὰ περιγράφει τὸ ἐκπληκτικὸν αὐτὸ γεγονὸς τὸ τροπάριον τῆς Ἐκκλησίας μας : «Παράδοξα σήμερον είδον τὰ ἔθνη πάντα ἐν πόλει Δαβίδ, ὅτε τὸ Πνεῦμα κατῆλθε τὸ Ἅγιον ἐν πυρὶ ναὶ γλώσσαις... συνηγμένων τῶν μαθητῶν τοῦ Χριστοῦ, ἐγένετο ἥχος καθάπερ φερομένης βιαίας πνοῆς καὶ ἐπλήρωσε τὸν οἶκον, οὐδὲ ἦσαν καθήμενοι. Καὶ πάντες ἥρξαντο φθέγγεσθαι ξένοις φήμασι, ξένοις δόγμασι, ξένοις διδάγμασι τῆς Ἁγίας Τριάδος».

Ἡ Πεντηκοστὴ θεωρεῖται καὶ ἡμέρα γενέθλιος τῆς Ἐκκλησίας, διότι τὴν ἡμέραν αὕτην ἐπίστευσαν καὶ ἐβαπτίσθησαν τρεῖς χιλιάδες ἄνθρωποι, οἱ πρῶτοι χριστιανοί.

21. **Κυριακὴ τῶν ἀγίων Πάντων.** Ἡ Κυριακὴ αὕτη μᾶς ὑπενθυμίζει ὅλους τοὺς ἀγίους τῆς Ἐκκλησίας μας : Προφήτας, Ἀπόστόλους, Μάρτυρας, Πατέρας καὶ λοιποὺς ἀγίους, τῶν δόποίων τὰ δόνόματα εἶναι ἄγνωστα. Τὴν ἴδιαν ἡμέραν τιμῶμεν καὶ τὰ τάγματα τῶν ἀγγέλων καὶ μαζὶ μὲ ὅλους αὐτοὺς καὶ τὴν Θεοτόκον Μαρίαν. Ὁ ὑμνογράφος εἰς τὸ ἀπολυτίκιον τῆς ἑορτῆς ψάλλει : «Τῶν ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ μαρτύρων σου, ὡς πορφύραν καὶ βύσσον τὰ αἷματα ἡ Ἐκκλησία σου στολισαμένη δι' αὐτῶν βοᾷ σοι, Χριστὲ δ Θεός, τῷ

λαῷ σου τὸν οἰκτιομούς σου κατάπεμψον, εἰρήνην τῇ πολιτείᾳ σου δώρησαι καὶ ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν τὸ μέγα ἔλεος».

2. Θεομητορικαὶ ἑορταὶ

Τὴν Παναγίαν τιμῶμεν ἴδιαιτέρως ἡμεῖς οἱ Χριστιανοί. Τὴν θεωροῦμεν δὲ ἀνωτέραν τῶν ἀγίων καὶ τιμιωτέραν τῶν Ἀγγέλων.

Διὰ τοῦτο ἡ Ἑκκλησία μας ὥρισε πρὸς τιμὴν τῆς Θεοτόκου ὀρισμένας ἑορτάς, αἱ ὅποιαι λέγονται Θεομητορικαί. Αὗται δὲ εἰναι :

1. Τὸ γενέθλιον τῆς Θεοτόκου, τὸ ὅποιον ἑορτάζομεν εἰς τὰς 8 Σεπτεμβρίου. Κατὰ τὴν ἀρχαίαν παράδοσιν τῆς Ἑκκλησίας, ἡ Θεοτόκος ἐγενήθη κατόπιν ὑποσχέσεως τοῦ Θεοῦ, ἀπὸ γονεῖς, οἱ ὅποιοι ἦσαν ἄτεκνοι καὶ προχωρημένης ἡλικίας, τὸν Ἰωακεὶμ καὶ τὴν Ἀνναν.

2. Τὰ Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου, τὰ ὅποια ἑορτάζομεν εἰς τὰς 21 Νοεμβρίου. Κατὰ τὴν παράδοσιν τῆς Ἑκκλησίας, ὅταν ἡ Θεοτόκος ἔγινε τριῶν ἑτῶν, τὴν ἔφεραν εἰς τὸν Ναόν. Ἔκει δὲ ἐμεινε δώδεκα περίπου ἔτη.

3. Ἡ σύναξις τῆς Θεοτόκου, ἥτοι συνάθροισις τῶν πιστῶν πρὸς τιμὴν τῆς Θεοτόκου, ἡ ὅποια ἐγένησε τὸν Σωτῆρα· αὕτη ἑορτάζεται τὴν 26ην Δεκεμβρίου.

4. Ὁ Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου, τὸν ὅποιον ἑορτάζομεν εἰς τὰς 25 Μαρτίου. Ἡ ἡμέρα αὕτη μᾶς ὑπενθυμίζει τὸ μήνυμα τοῦ ἀρχαγγέλου Γαβριὴλ πρὸς τὴν Θεοτόκον διὰ τὴν γέννησιν τοῦ Σωτῆρος τοῦ κόσμου. Ἡ Ἑκκλησία ὀνομάζει τὴν μεγάλην αὐτὴν ἑορτὴν «κεφάλαιον τῆς σωτηρίας».

5. Ἡ Κοίμησις τῆς Θεοτόκου, ἡ ὅποια ἑορτάζεται εἰς τὰς 15 Αύγουστου. Κατὰ τὴν παράδοσιν τῆς Ἑκκλησίας, ἡ Θεοτόκος ἐτάφη εἰς τὴν Γεθσημανῆ. Ἄλλα μετὰ τρεῖς ἡμέρας τὸ σῶμά της μετέστη εἰς τοὺς οὐρανούς, καθὼς ψάλλει κατὰ τὴν ἡμέραν αὐτὴν ἡ Ἑκκλησία.

3. Ἑορταὶ Ἀγίων

Αἱ ἑορταὶ τῶν ἀγίων χωρίζονται εἰς ἑορτὰς Ἀποστόλων, Ἰσαποστόλων, εὐαγγελιστῶν, μαρτύρων, πατέρων καὶ διδασκάλων, ἀσκητῶν, δούλων, προφητῶν καὶ ἀγγέλων.

α) Ἑορταὶ ἀποστόλων.

1. Φιλίππου τοῦ ἀποστόλου, εἰς τὰς 14 Νοεμβρίου.

2. Ἐνδρέου τοῦ πρωτοκλήτου, εἰς τὰς 30 Νοεμβρίου.
3. Τῶν κορυφαίων Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου, εἰς τὰς 29 Ιουνίου.
4. Ἡ Σύναξις τῶν δώδεκα Ἀποστόλων, εἰς τὰς 30 Ιουνίου.
5. Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθέου, εἰς τὰς 23 Οκτωβρίου.

β) Ἐορταὶ ισαποστόλων.

1. Κωνσταντίνου καὶ Ἐλένης, εἰς τὰς 21 Μαΐου. Ὁ Μέγας Κωνσταντίνος ἔκαμε τὸν Χριστιανισμὸν ἐλευθέραν θρησκείαν. Εἰς τὰ τέλη δὲ τῆς ζωῆς του ἐβαπτίσθη καὶ ἔγινε τέλειος χριστιανός. Εἶναι τὸ σέμνωμα τῶν χριστιανῶν βασιλέων.

γ) Ἐορταὶ εὐαγγελιστῶν.

1. Τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ματθαίου, εἰς τὰς 16 Νοεμβρίου.
2. Τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Μάρκου, εἰς τὰς 19 Νοεμβρίου.
3. Τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ, εἰς τὰς 18 Οκτωβρίου.
4. Τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου, εἰς τὰς 8 Μαΐου.

δ) Ἐορταὶ μαρτύρων.

1. Γεωργίου τοῦ τροπαιοφόρου, εἰς τὰς 23 Απριλίου. Τὰ κατορθώματά του καὶ τὸ μαρτύριόν του ὑμνεῖ ἡ Ἐκκλησία μὲ ώραιοτάτους ὑμνους. Εἰς τὸ ἀπολυτίκιον τὸν ὄνομάζει «τῶν αἰχμάλώτων ἐλευθερωτὴν καὶ τῶν πτωχῶν ὑπερασπιστὴν».

2. Τοῦ Μεγαλομάρτυρος Δημητρίου, εἰς τὰς 26 Οκτωβρίου. Λέγεται καὶ μυροβλήτης, ἐπειδὴ ἐκ τοῦ τάφου του ἀνέβλυζε μύρον.

3. Στεφάνου τοῦ πρωτομάρτυρος, ἐνὸς ἀπὸ τοὺς ἑπτὰ πρώτους Διακόνους, εἰς τὰς 27 Δεκεμβρίου.

4. Τοῦ μεγαλομάρτυρος καὶ ἱαματικοῦ Παντελεήμονος, εἰς τὰς 27 Ιουλίου.

5. Τῆς ἀγίας μεγαλομάρτυρος Παρασκευῆς, εἰς τὰς 26 Ιουλίου. Ἡ Ἐκκλησία ψάλλει μὲ λαμπροὺς ὑμνους τοὺς ἀγῶνάς της, διὰ τὴν διάδοσιν τοῦ Εὐαγγελίου.

6. Τῆς ἀγίας Μεγαλομάρτυρος Αἰκατερίνης, εἰς τὰς 25 Νοεμβρίου. Ἡ Ἐκκλησία τὴν ὄνομάζει «πανεύφημον νύμφην», ἡ ὅποια ἀπεστόμωσε τοὺς σοφοὺς τῆς Ἀλεξανδρείας, μὲ τὴν μάχαιραν τοῦ πνεύματος.

7. Τῆς ἀγίας Βαρβάρας, εἰς τὰς 4 Δεκεμβρίου.

ε) Έορται πατέρων καὶ Ἱεραρχῶν.

1. **Βασιλείου τοῦ Μεγάλου**, τὴν 1ην Ἰανουαρίου. Ὁνομάσθη μέγας ἀπὸ αὐτοὺς ἀκόμη τοὺς συγχρόνους του. Καὶ μέγας ὑπῆρξε. Μέγας μὲ τὴν σοφήν του διδασκαλίαν, μὲ τὴν φιλανθρωπικήν του δρᾶσιν, μὲ τὴν ἀγίαν ζωήν του.

2. **Αθανασίου τοῦ Μεγάλου**, εἰς τὰς 18 Ἰανουαρίου. Ἡ Ἐκκλησία τὸν ὄνομάζει διὰ τοὺς συνεχεῖς ἀγῶνας του ἐναντίον τῶν αἱρετικῶν πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς χριστιανικῆς πίστεως «πρόμαχον τῆς Ὁρθοδοξίας».

3. **Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου**, ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, εἰς τὰς 25 Ἰανουαρίου. Ὁνομάσθη Θεολόγος διὰ τοὺς περιφήμους λόγους του, περὶ τοῦ ἐνανθρωπήσαντος Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ, ἐναντίον τῶν Ἀρειανῶν, τοὺς ὅποίους ἔξεφώνησεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν τὸ 379.

4. **Τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν**, Βασιλείου, Γρηγορίου καὶ Χρυσοστόμου, εἰς τὰς 30 Ἰανουαρίου. Εἰσήχθη εἰς τὸ ἑορτολόγιον ἡμῶν ἡ κοινὴ αὕτη ἑορτή, διὰ νὰ παύσουν αἱ φιλονικεῖαι μεταξὺ πολλῶν χριστιανῶν περὶ τοῦ ποιος ἀπὸ τοὺς τρεῖς Ἱεράρχας ἦτο ὀνώτερος. Ὁνομάζεται δὲ ἡ ἑορτὴ τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν καὶ ἑορτὴ τῶν γραμμάτων, ἑορτὴ τῆς παιδείας, σχολικὴ ἑορτή. Διότι οἱ τρεῖς αὐτοὶ μεγάλοι Ἱεράρχαι κατώρθωσαν νὰ συνδυάσουν τὴν ὑπέρλαμπρον χριστιανικὴν ἀρετὴν μὲ τὴ βαθεῖαν ἐλληνικὴν σοφίαν.

Ἡ Ἐκκλησία εἰς τὰ ἐγκώμιά της τοὺς ὄνομάζει: «ἴερονς καὶ θεοφθόγγους κήρυκας, μυστικὰς τοῦ Πνεύματος σάλπιγγας καὶ κορυφαίους τῶν διδασκάλων».

5. **Ιωάννου τοῦ Χρυσοστόμου**, ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, εἰς τὰς 13 Νοεμβρίου. Ὁνομάσθη Χρυσόστομος διὰ τὴν εὐγλωττίαν του, χάρις εἰς τὴν ὅποιαν συνήρπαζε τὰ πλήθη, τὰ ὅποια τὸν ἐλάτρευον.

6. **Τοῦ Νικολάου**, ἐπίσκοπου Μύρων τῆς Λυκίας, εἰς τὰς 6 Δεκεμβρίου. «Ο ἄγιος αὐτὸς ἔλαμψε μὲ τὴν πραότητά του καὶ τὴν φιλανθρωπικήν του δρᾶσιν.» Ελαβε μέρος καὶ εἰς τὴν Α' Οἰκουμενικὴν Σύνοδον.

7. **Σπυρίδωνος**, ἐπίσκοπου Τριμυθοῦντος τῆς Κύπρου, τοῦ θαυματουργοῦ, εἰς τὰς 12 Δεκεμβρίου. Ὁνομάσθη θαυματουργὸς διὰ τὰ πολλὰ θαύματα ποὺ ἔκαμε. Καὶ ὁ ἄγιος Σπυρίδων ἔλαβε μέρος εἰς τὴν Α' Οἰκουμενικὴν Σύνοδον.

8. Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου, τοῦ πρώτου Ἐπισκόπου Ἀθηνῶν, εἰς τὰς 3 Ὁκτωβρίου.

9. Διονυσίου τοῦ ἐν Ζακύνθῳ, εἰς τὰς 17 Δεκεμβρίου.

στ) Ἐορταὶ ἀσκητῶν.

1. Ἀντωνίου τοῦ Μεγάλου, εἰς τὰς 17 Ἰανουαρίου. Μὲ τὸν πόθον νὰ φθάσῃ εἰς τὴν τελειότητα ἔγκατέλειψε τὸν κόσμον ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας καὶ ἥλθεν εἰς ἕρημον τόπον τῆς Αἰγύπτου, ὃπου ἔζησε μίαν ἀγίαν ζωήν. Ἡ Ἐκκλησία μὲ ἐγκώμια τὸν παρομοιάζει πρὸς τὸν προφήτην Ἡλίαν καὶ τὸν βαπτιστὴν Ἰωάννην.

2. Εὐθυμίου τοῦ Μεγάλου, εἰς τὰς 20 Ἰανουαρίου.

ζ) Ἐορταὶ προφητῶν.

1. Ἡ γέννησις Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου, εἰς τὰς 24 Ιουνίου. Ο Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος ἐγεννήθη ἐξ μῆνας πρὸ τῆς γεννήσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

2. Ἡ Σύναξις (συνάθροισις) τοῦ Προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου, εἰς τὰς 7 Ἰανουαρίου. Τὴν Σύναξιν αὐτὴν τελεῖ ἡ Ἐκκλησία μας εἰς τιμὴν τοῦ ἀγίου Προδρόμου, ἐπειδὴ ὑπηρέτησεν εἰς τὸ Θεῖον βρέφος.

3. Ἡ ἀποτομὴ τῆς τιμίας κεφαλῆς τοῦ Προδρόμου εἰς τὰς 29 Αὔγουστου. Ο Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος, ἀφοῦ προητοίμασε μὲ τὸ κήρυγμά του τὸν δρόμον πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ Σωτῆρος, ἐπεσφράγισε κατόπιν τὴν ἀλήθειαν τῶν λόγων του μὲ τὸ μαρτύριόν του. Ἀπεκεφαλίσθη κατόπιν διαταγῆς τοῦ βασιλέως Ἡρώδου Ἀντίππα, ἐπειδὴ τὸν ἤλεγχε διὰ τὸν παράνομον βίον του.

4. Τοῦ Προφήτου Ἡλιού τοῦ Θεσβίτου, εἰς τὰς 20 Ιουλίου. Ἡ Ἐκκλησία μας ἐγκωμιάζουσα τὸν Ἡλίαν, τὸν ὄνομάζει ἔνσαρκον ἄγγελον καὶ κρηπῖδα (= θεμέλιον) τῶν προφητῶν.

η) Ἐορταὶ εἰς τιμὴν τῶν ἀγγέλων.

Ἡ ἑορτὴ τῶν ἀρχαγγέλων Μιχαὴλ καὶ Γαβριήλ, εἰς τὰς 8 Νοεμβρίου.

Β'. ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΙΕΡΩΝ ΑΚΟΛΟΥΘΙΩΝ Η ΤΕΛΕΤΩΝ

Εἰς τὴν ὁμαδικὴν λατρείαν ὁ ιερεὺς τηρεῖ ὡρισμένην τάξιν καὶ σειρὰν εἰς τὰς διαφόρους προσευχάς, τοὺς ψαλμοὺς καὶ τοὺς ὕμνους

σύμφωνα μὲ τὰ ἐκκλησιαστικὰ βιβλία. Ἡ ώρισμένη αὗτη τάξις καὶ σειρὰ τῶν τύπων τῆς λατρείας λέγεται ἀκολουθία.

Αἱ ἀκολουθίαι διαιροῦνται εἰς ἐκτάκτους καὶ εἰς τακτικάς. Καὶ τακτικαὶ μὲν λέγονται ἔκειναι αἱ ὅποιαι γίνονται εἰς ώρισμένον τόπον καὶ χρόνον, ἐκτακτοὶ δὲ ἔκειναι αἱ ὅποιαι γίνονται ἀναλόγως μὲ τὰς παρουσιαζομένας περιστάσεις.

Τακτικὰ ἀκολουθίαι εἰναι: αἱ ώραι, ὁ ἐσπερινός, τὸ ἀπόδειπνον, τὸ μεσονυκτικόν, ὁ ὅρθρος καὶ ἡ Θεία Λειτουργία. Ἐκτακτοὶ δὲ ἀκολουθίαι εἰναι αἱ τελεταὶ ὅλων τῶν Μυστηρίων, ἐκτὸς τῆς Θείας Εὐχαριστίας, τὰ ἐγκαίνια τοῦ Ναοῦ, ἡ παράκλησις, ὁ ἀγιασμὸς καὶ ἡ κηδεία.

1. Ἡ τέλεσις τῶν Μυστηρίων ἐκτὸς τῆς Θ. Εὐχαριστίας

α) Ἡ τελετὴ τοῦ Βαπτίσματος.

Ἡ τελετὴ τοῦ Βαπτίσματος γίνεται συνήθως εἰς τὸν Ναόν. Ἐκεῖ φέρουν τὸ βρέφος, τὸ ὅποιον ὁ Ἱερεὺς στρέφει πρὸς ἀνατολὰς καὶ φυσᾷ τρεῖς φορὰς εἰς τὸ πρόσωπόν του, διὰ νὰ φύγουν τὰ πονηρὰ πνεύματα. "Υστερα ἀπαγγέλλει τέσσαρας ἔξορκισμοὺς κατὰ τῶν πονηρῶν πνευμάτων. Κατόπιν ὁ Ἀνάδοχος (νουνός), ποὺ ἀντιπροσωπεύει τὸ βρέφος, ὁμοιογεῖ, ἀντὶ τοῦ νηπίου, ὅτι ἀπαρνεῖται τὸν Σατανᾶν καὶ τάσσεται μὲ τὸν Χριστόν, πρὸς ἀπόδειξιγ δὲ αὐτοῦ ἀπαγγέλει τὸ «Πιστεύω». Μετὰ τὴν δομολογίαν τῆς πίστεως, ὁ Ἱερεὺς παρακαλεῖ τὸν Θεὸν νὰ ἀγιάσῃ τὸ νερὸ τῆς κολυμβήθρας. Ἔπειτα ὁ Ἱερεὺς εὐλογεῖ τὸ ἔλαιον, ἀπὸ τὸ ὅποιον καὶ ἔκχει μέσα εἰς τὴν κολυμβήθραν καὶ ἀλείφει τὸ νηπίον. Κατόπιν βαπτίζει τὸ νηπίον εἰς τὴν κολυμβήθραν τρεῖς φορὰς καὶ λέγει: «Βαπτίζεται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ... εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρός. Ἄμην, καὶ τοῦ Γενοῦ. Ἄμην, καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ἄμην». Τὴν στιγμὴν αὐτὴν ὁ βαπτιζόμενος καθαρίζεται ἀπὸ τὴν ἀμαρτίαν καὶ γίνεται χριστιανός.

Μετὰ τὴν τρίτην κατάδυσιν, ἀφοῦ ἐνδύσουν τὸ νήπιον μὲ λευκὰ ἐνδύματα, τὰ ὅποια συμβολίζουν τὴν λευκότητα καὶ καθαρότητα τῆς ψυχῆς, λαμβάνει αὐτὸ ὁ Ἀνάδοχος εἰς τὴν ἀγκαλιά του καὶ γυρίζει μὲ τὸν Ἱερέα γύρω ἀπὸ τὴν κολυμβήθραν τρεῖς φοράς. Τὴν στιγμὴν αὐτὴν ψάλλεται τό : «Οσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδύσασθε». Ἀφοῦ ἀναγνωσθῇ ὁ Απόστολος καὶ τὸ Εὐαγγέλιον, ὁ Ἱερεὺς ἀναφωνεῖ πρὸς τὸν βαπτισθέντα : «Ἐβαπτίσθης,

έφωτίσθης, ἐμνησθῆς, ἥγιασθης, ἀπελούσθης κλπ.». Τέλος, δὲ Ἱερεὺς κόπτει ἀπὸ τὴν κεφαλὴν τοῦ βαπτισθέντος μερικὰς τρίχας, διὰ νὰ φανερωθῇ ὅτι δὲ βαπτισθεὶς ἀφιεροῦται εἰς τὸν Θεόν.

β) Ἡ τελετὴ τοῦ Χρίσματος.

Ἡ τελετὴ τοῦ Χρίσματος γίνεται ἀμέσως, ὅταν ἔξελθῃ τὸ νήπιον ἀπὸ τὴν κολυμβήθραν. Τὴν στιγμὴν αὐτὴν ὁ Ἱερεὺς χρίει τὸν βαπτισθέντα μὲ τὸ ἄγιον μύρον εἰς τὸ μέτωπον (διὰ νὰ ἀγιασθῇ ὁ νοῦς, ὡστε νὰ σκέπτεται ὁρθά), εἰς τὰ μάτια, τὸ στόμα, τὰ ὠτα (διὰ νὰ ἀγιασθοῦν αἱ αἰσθήσεις), εἰς τὸ στῆθος (διὰ νὰ ἀγιασθῇ ἡ καρδία, ὡστε νὰ ἐπιθυμῇ τὸ ἀγαθόν), εἰς τὰ χέρια καὶ τὰ πόδια (διὰ νὰ λάβῃ δύναμιν καὶ νὰ ἑκτελῇ καλὰς πράξεις). Εἰς κάθε χρῖσιν λέγει : «Σφραγὶς δωρεᾶς Πνεύματος Ἀγίου. Ἄμιν».

Τὸ ἄγιον μύρον παρασκευάζεται τὴν Μεγάλην Τετάρτην καὶ ἀγιάζεται εἰς τὸν Ναὸν τοῦ Πατριαρχείου τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὴν Μεγάλην Πέμπτην εἰς τὴν Θείαν Λειτουργίαν, μετὰ τὸν ἀγιασμὸν τῶν τιμίων δώρων.

γ) Ἡ Ἐξομολόγησις ἢ Μετάνοια.

Οἱ ἄνθρωποι ἔξομολογεῖται τὰς ἀμαρτίας του ἐμπρὸς εἰς τὸν Ἱερέα, δὲ ὁ δόποιος κατόπιν τὸν καλύπτει μὲ τὸ ἐπιτραχήλιον, εἰς ἐνδειξιν τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀναγιγνώσκει τὴν συγχωρητικὴν εὐχήν.

δ) Ἡ τελετὴ τῆς Χειροτονίας.

Ἡ χειροτονία γίνεται εἰς τὴν Θείαν Λειτουργίαν. Ἡ χειροτονία τοῦ Διακόνου γίνεται μετὰ τὸν ἀγιασμὸν τῶν τιμίων δώρων. Οἱ μέλλων νὰ χειροτονηθῇ, ὀδηγεῖται ἐμπρὸς εἰς τὸν Ἐπίσκοπον, συνοδευόμενος ἀπὸ δύο, ποὺ ἔχουν τὸν ἴδιον μὲ αὐτὸν βαθμόν, οἱ δόποιοι ἀναφωνοῦν πρὸς τὸν Ἐπίσκοπον : «Κέλευσον, κελεύσατε. Κέλευσον (διάταξε), Δέσποτα ἄγιε». Κατόπιν γίνεται χορὸς γύρω ἀπὸ τὴν Ἀγίαν Τράπεζαν καὶ ψάλλονται κατάλληλα τροπάρια, διὰ νὰ δηλωθῇ ἡ πνευματικὴ χαρά. «Υστερα, δὲ μέλλων νὰ χειροτονηθῇ, πλησιάζει πρὸς τὸν Ἐπίσκοπον, δὲ ὁ δόποιος θέτει τὸ χέρι του εἰς τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ καὶ εὔχεται νὰ ἔλθῃ εἰς αὐτὸν τὸ Ἀγιον Πνεῦμα, ἐνῷ ὁ χορὸς ψάλλει τὸ *Κύριε, ἐλέησον*».

Πορομοία τελετὴ γίνεται καὶ κατὰ τὴν χειροτονίαν τοῦ Πρεσβυτέρου καὶ Ἐπισκόπου. Ἄλλὰ τοῦ μὲν Πρεσβυτέρου ἡ χειροτονία

γίνεται μετά τὸν χερουβικὸν ὅμονον, τοῦ δὲ Ἐπισκόπου μετὰ τὸν τρισάγιον ὅμονον ("Ἄγιος ὁ Θεὸς κλπ.).

ε) Ἡ τελετὴ τοῦ Γάμου.

Εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς τελετῆς ὁ Ἱερεὺς θέτει τὰ δαχτυλίδια εἰς τὰ χέρια τοῦ γαμβροῦ καὶ τῆς νύμφης. Τὰ δαχτυλίδια αὐτὰ συμβολίζουν τὴν ἔνωσιν. Ἐπειτα ὁ Ἱερεὺς εὔχεται ὑπὲρ αὐτῶν, συνδέει κατόπιν τὰ χέρια των καὶ τοὺς στεφανώνει μὲ τὰ στέφανα εἰς ἔνδειξιν τιμῆς. Ἀφοῦ δὲ κατόπιν οἱ νεόνυμφοι πίουν ἀπὸ τὸ ἴδιον ποτήριον ποὺ περιέχει κρασί, μὲ τὸ χέρι τοῦ Ἱερέως, διὰ νὰ φανερωθῇ ὅτι θὰ ἔχουν κοινὰς τὰς χαρὰς καὶ τὰς θλίψεις, κάμνουν χορὸν χαρμόσυνον, βασταζόμενοι ἀπὸ τὸν Ἱερέα, ἐνῷ ψάλλεται τό : «*Ἡσαῖα, χόρευε*».

στ) Ἡ τελετὴ τοῦ Εὐχελαίου.

Ἡ ἀκολουθία τοῦ Εὐχελαίου ἀποτελεῖται ἀπὸ ἑπτὰ μέρη, ἕκαστον ἐκ τῶν ὁποίων περιέχει μίαν ἀποστολικήν περικοπήν, μίαν περικοπήν ἐκ τοῦ Εὐαγγελίου καὶ μίαν εὐχὴν ὑπὲρ τοῦ ἀρρώστου. Ἐπάνω εἰς ἓνα τραπέζι καίει κανδήλα μὲ ἔλαιον καθ' ὅλον τὸ διάστημα. Ἀπὸ τὸ ἔλαιον δὲ αὐτῆς, ἀφοῦ λάβουν εἰς τὸ τέλος οἱ Ἱερεῖς, ἀλείφουν ὁ ἓνας κατόπιν τοῦ ἄλλου τὸν ἀσθενῆ εἰς τὸ μέτωπον, τὸ στῆθος, τὰ χέρια καὶ τὰ πόδια καὶ παρακαλοῦν τὸν Ἱατρὸν τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων, τὸν Θεόν, νὰ θεραπεύσῃ αὐτόν.

2. Ἡ τελετὴ τῶν ἐγκαινίων

Μὲ τὰ ἐγκαινία ἀγιάζεται ὁ νέος Ναός, διὰ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς τόπος λατρείας. Τὴν τελετὴν αὐτὴν τελεῖ μόνον ὁ Ἐπίσκοπος καὶ μόνον μίαν φοράν διὰ κάθε Ναού.

Εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ μετὰ τὸν ὄρθρον, ὁ Ἐπίσκοπος περιφέρει τρεῖς φορὰς γύρω ἀπὸ τὸν Ναὸν τὰ ἄγια λείψανα. Τὸν ἀκολουθοῦν οἱ ψάλται καὶ ὄλοι οἱ χριστιανοί ποὺ ἔχουν ἔλθει εἰς τὸν Ναόν. Ἐπειτα ἀπὸ τὴν τρίτην περιφορὰν ἵσταται ὁ Ἐπίσκοπος ἐμπρὸς εἰς τὴν θύραν τοῦ Ναοῦ, ἡ δόποια εἰναι κλεισμένη καὶ λέγει : «*Ἄρατε πύλας οἱ ἀρχοντες ἡμῶν καὶ ἐπάρθητε πύλαι αἰώνοι καὶ εἰσελεύσεται ὁ Βασιλεὺς τῆς δόξης*». Τὴν ίδιαν στιγμὴν ἔκεινοι ποὺ εἰναι μέσα εἰς τὸν Ναὸν (συνήθως ἓνας Ἱερεὺς καὶ οἱ ψάλται) ἀπαντοῦν : «*Tίς ἔστιν οὗτος ὁ Βασιλεὺς τῆς δόξης;*». Καὶ πάλιν ὁ Ἀρχιερεὺς ἀπαναλαμβάνει τὸ ίδιον καὶ δίδεται ἡ ίδια ἀπάντησις ἀπὸ τοὺς εύρισκομένους ἐντὸς

τοῦ Ναοῦ. Τέλος ὁ Ἐπίσκοπος κάμνει τρεῖς φορὰς ἐμπρὸς εἰς τὴν θύραν τοῦ Ναοῦ τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ καὶ φωνάζει μὲν δυνατὴν φωνὴν : «Κύριος κραταιός καὶ δυνατός, Κύριος δυνατός ἐν πολέμῳ, Κύριος τῶν δυνάμεων, οὗτός ἐστιν ὁ Βασιλεὺς τῆς δόξης».

Τὰ λόγια αὐτὰ ἐπαναλαμβάνουν καὶ ἑκεῖνοι οἱ ὅποιοι εἰναι μέσα εἰς τὸν Ναόν, τότε δὲ ἀνοίγει ἡ θύρα καὶ εἰσέρχεται ὁ Ἐπίσκοπος μᾶζη μὲν τοὺς ἄλλους Ἱερεῖς καὶ τὸν λαὸν καὶ τοποθετεῖ τὰ ἄγια λείψανα εἰς ὅπτήν, ἡ ὅποια ἔχει ἀνοικθῆ ἀπὸ πρὸν εἰς τὸν μεσαῖον στῦλον τῆς ἀγίας Τραπέζης. Ἐπειτα τίθεται ἡ πλάξ τῆς ἀγίας Τραπέζης, ἡ ὅποια πλύνεται μὲν χλιαρὸν νερὸν καὶ κρασὶ καὶ σφραγίζεται μὲ τὸ ἄγιον μύρον. Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ ψάλται ψάλλουν ὠρισμένα τροπάρια καὶ εἰς τὸ τέλος ψάλλουν τὸ ἀπολυτίκιον τοῦ ἀγίου, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ ὅποιου τιμᾶται ὁ νέος Ναός. Μετὰ ταῦτα ἀρχίζει ἡ θεία Λειτουργία.

3. Οἱ παρακλητικοὶ κανόνες

α) Ὁ μικρὸς παρακλητικὸς κανὼν ἢ παράκλησις. Εἰς αὐτὸν παρακαλοῦν οἱ πιστοὶ τὴν Θεοτόκον μὲ κατανυκτικὰ τροπάρια νὰ ἔλθῃ βοηθὸς εἰς στιγμὰς κινδύνων ἢ ἀσθενειῶν.

β) Ὁ μέγας παρακλητικὸς κανὼν. Αὔτος ψάλλεται κυρίως τὸ Δεκαπενταύγουστον, διότι σχετίζεται μὲ τὴν ἑορτὴν τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου.

4. Ἡ τελετὴ τοῦ ἀγιασμοῦ

Εἰς τὴν τελετὴν τοῦ ἀγιασμοῦ ἀγιάζεται τὸ ὕδωρ διὰ τῆς καταδύσεως τοῦ τιμίου Σταυροῦ. Τὸ ὕδωρ αὐτὸν παρακαλοῦμεν τὸν Θεόν νὰ γίνῃ : «ἴαματικὸν ψυχῶν καὶ σωμάτων καὶ ἀποτρεπτικὸν πάσης ἀντικειμένης δυνάμεως».

Τοῦ ἀγιασμοῦ ἔχομεν δύο ἀκολουθίας. Τὴν ἀκολουθίαν τοῦ μικροῦ ἀγιασμοῦ, ἡ ὅποια τελείται συνήθως εἰς τὴν ἀρχὴν ἐκάστου μηνὸς καὶ τὴν ἀκολουθίαν τοῦ μεγάλου ἀγιασμοῦ, ἡ ὅποια γίνεται τὴν ἡμέραν τῶν Θεοφανείων, εἰς ἀνάμνησιν τῆς βαπτίσεως τοῦ Κυρίου εἰς τὸν Ἰορδάνην ἀπὸ τὸν Πρόδρομον.

5. Ἡ νεκρώσιμος ἀκολουθία ἢ κηδεία

Ἡ ἀκολουθία αὕτη ψάλλεται εἰς τὸν Ναόν, ὅπου ἐναποτίθεται ὁ νεκρός. Ἀρχίζει μὲ τό : «Ἐύλογητὸς ὁ Θεός...», ἔπειτα ψάλλονται

μερικοὶ στίχοι ἀπὸ τὸν 118ον ψαλμὸν καὶ τροπάρια ποὺ ὅμιλοῦν διὰ τὴν ματαιότητα τῶν ἐγκοσμίων. Κατόπιν ἀναγιγνώσκεται ὁ Ἀπόστολος καὶ τὸ Εὐαγγέλιον περὶ τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν, γίνεται δέσης διὰ τὴν ἀνάπτασιν τῆς ψυχῆς τοῦ ἀποθανόντος καὶ ἀναγιγνώσκεται ἡ συγχωρητική εὔχή. Τέλος καλοῦνται οἱ συγγενεῖς καὶ οἱ φίλοι διὰ τὸν τελευταῖον ἀσπασμόν.

Εἰς δὲ τὸν τάφον, ἐνῷ δὲ Ἱερεὺς ρίπτει χῶμα μέσα εἰς τὸ φέρετρον, ποὺ φανερώνει τὴν διάλυσιν τοῦ σώματος, εὔχεται συγχρόνως αἰωνίαν τὴν μνήμην τοῦ νεκροῦ, διότι ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου ζῇ αἰωνίως καὶ αἰωνίως θ' ἀπολαμβάνῃ διὰ κάθε καλὸν ποὺ ἔκαμε.

Τὴν τεσσαρακοστὴν συνήθως ἡμέραν ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ νεκροῦ, τελεῖται μνημόσυνον εἰς τὸΝαὸν καὶ εὔχονται οἱ συγγενεῖς πρὸς τὸν Θεόν, διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου ὁ ὄποιος ἀπέθανεν. Εἰς τὸ μνημόσυνον ἀγύιαζονται καὶ τὰ κόλλυβα. Αὐτὰ γίνονται ἀπὸ σιτάρι καὶ συμβολίζουν τὴν ἀναστασιν, διότι καθὼς τὸ σιτάρι, ποὺ θάπτεται εἰς τὴν γῆν, φυτρώνει, ἔτσι καὶ τὰ σώματά μας, ἃν καὶ θάπτωνται, θ' ἀναστηθοῦν.

6. Ἀκολουθίαι συνδεόμεναι μὲ τὴν Θείαν Λειτουργίαν

α) Αἱ ὥραι.

Αἱ ὥραι εἰναι τέσσαρες : 'Η πρώτη, ἡ τρίτη, ἡ ἕκτη καὶ ἡ ἐνάτη. 'Η πρώτη εἰναι ἡ ἴδική μας ἕκτη πρωϊνή, ἡ τρίτη ἡ ἐνάτη πρωϊνή, ἡ ἕκτη ἡ δωδεκάτη μεσημβρινή καὶ ἡ ἐνάτη ἡ τρίτη ἀπογευματινή.

Σήμερον ἡ πρώτη ὥρα ἀναγιγνώσκεται ἀπὸ τὸν Ἱερέα μαζὶ μὲ τὸν ὄρθρον, ἡ τρίτη καὶ ἕκτη πρὸ τῆς Θείας Λειτουργίας καὶ ἡ ἐνάτη ὥρα πρὸ τοῦ ἐσπερινοῦ.

Αἱ ὥραι τῆς παραμονῆς τῶν Χριστουγέννων καὶ τῶν Θεοφανείων, καθὼς καὶ τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς λέγονται Μεγάλαι Ὦραι, ἐπειδὴ ψάλλονται εἰς αὐτὰς περισσότερα τροπάρια καὶ ἀναγιγνώσκονται καὶ περικοπταὶ ἀπὸ τὴν Ἄγιαν Γραφήν.

β) Ὁ ἐσπερινός.

'Η ἀκολουθία τοῦ ἐσπερινοῦ ψάλλεται τὸ βράδυ. Εἰς τὸν ἐσπερινὸν εὐχαριστοῦμεν τὸν Θεόν, διότι μᾶς ἔδωσε τὸν ἥλιον, διὰ νὰ ἐκτελοῦμεν τὰ καθημερινά μας ἔργα, καὶ τὴν νύκτα, διὰ νὰ ἀναπταύμεθα ἀπὸ τὸν κόπον τῆς ἡμέρας.

Ἐχομεν μέγαν καὶ μικρὸν ἐσπερινόν. Καὶ μέγας μὲν εἶναι ὁ ἐσπερινὸς τῶν Κυριακῶν καὶ ἐπισήμων ἑορτῶν, μικρὸς δὲ ὁ τῶν ἄλλων ἡμερῶν.

Ἄρχίζει δὲ ὁ ἐσπερινὸς μὲν τὴν δοξολογίαν : «*Ἐνδογητὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν πάντοτε...*». Ἀκολουθεῖ δὲ ψαλμός : «*Ἐνδόγει ἡ ψυχὴ μου τὸν Κύριον*». Μετὰ τὸ : «*Κύριε, ἐκένραξα*», γίνεται ἡ μικρὰ εἰσοδος καὶ ψάλλεται τό : «*Φῶς ἵλαρόν σου, Δέσποτα*» καὶ ψάλλεται τὸ ἀπολυτίκιον, τὸ τροπάριον δηλ. τῆς ἑορτῆς.

γ) Τὸ ἀπόδειπνον.

Αὐτὸ ἀναγιγνώσκεται ἀπὸ τὸν Ἱερέα μετὰ τὸ δεῖπνον καὶ πρὸ τοῦ ὑπνου. Μὲ τὰς εὔχας αἱ ὄποιαι ἀναγιγνώσκονται εἰς τὸ ἀπόδειπνον, παρακαλοῦμεν τὸν Θεὸν νὰ μᾶς φυλάξῃ ὅλην τὴν νύκτα ἀπὸ κάθε κακούν.

Ὑπάρχουν δύο εἰδη ἀποδείπνων : τὸ **μικρὸν** καὶ τὸ **μέγα**, τὸ ὄποιον περιέχει περισσότερους ψαλμούς.

δ) Τὸ μεσονυκτικόν.

Αὐτὸ ἀναγιγνώσκεται συνήθως εἰς τὰ μοναστήρια. Τὰ τροπάρια ποὺ ψάλλονται εἰς τὸ μεσονυκτικόν, ὑπενθυμίζουν τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου καὶ τὴν αἰφνίδιον ἔλευσίν του πάλιν εἰς τὴν γῆν.

Ὑπάρχουν τρία εἰδη μεσονυκτικῶν : τὸ μεσονυκτικὸν τῆς Κυριακῆς, τὸ μεσονυκτικὸν τοῦ Σαββάτου καὶ τὸ μεσονυκτικὸν τῶν ἄλλων ἡμερῶν.

ε) Ὁ ὅρθρος.

Ἡ ἀκολουθία αὕτη ψάλλεται συνήθως τὰ χαράματα. Ἐπειδὴ ἀκριβῶς ψάλλεται τὸ πρῶτο, διὰ τοῦτο λέγεται ὅρθρος. Ὁ ὅρθρος ἀρχίζει μὲ τὸν ἑξάψαλμον, δὲ ὄποιος ἀποτελεῖται ἀπὸ ἑξ ψαλμούς. Ἀκολουθοῦν τὰ εὐλογητάρια. Κατόπιν ἀναγιγνώσκεται τὸ ἑωθινὸν Εὐαγγέλιον, ποὺ ὅμιλει διὰ τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου. Μετὰ τοῦτο ψάλλεται ὁ κανὼν καὶ οἱ ὑπόλοιποι πρωΐοι ὅμοιοι ὅμοιοι.

Οἱ ὅρθροι τελειώνει μὲ τὴν **Δοξολογίαν** : «*Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη...*».

Η ΔΟΞΟΛΟΓΙΑ

‘Η Δοξολογία είναι μία ἀπό τὰς ὠραιοτέρας προσευχὰς τῆς Ἐκκλησίας μας. Ψάλλεται εἰς τὸ τέλος τοῦ ὅρθου καὶ ἀποτελεῖ λαμπρὰν εἰσαγωγὴν εἰς τὴν Θείαν Λειτουργίαν.

Είναι γνωστή εἰς ὅλους, μεγάλους καὶ μικροὺς ἀκόμη, ὑπὸ τὸ ὄνομα : «Δοξολογία». “Οταν, κατὰ τὰς Κυριακὰς ἡ μεγάλας ἑορτάς, ψάλλεται ἡ Δοξολογία, κτυποῦν οἱ κώδωνες τῶν Ἐκκλησιῶν.

Τὸ περιεχόμενον τῆς προσευχῆς αὐτῆς είναι ὑψηλότατον εἰς νοήματα. Περιλαμβάνει τὰς δογματικὰς διδασκαλίας τῆς Ἐκκλησίας μας ὑπὸ μορφὴν δοξολογίας καὶ εὐχαριστίας. Ἐπίσης, ἀν καὶ είναι δοξολογία, περιέχει ἀρκετὰ θαυμάσια αἴτήματα ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ πέριέχονται εἰς τοὺς ψαλμοὺς τοῦ Δαβίδ.

Παραθέτομεν τὸ κείμενον τῆς Δοξολογίας. Ἀκολούθως θὰ προχωρήσωμεν καὶ εἰς σύντομον ἔμρηνείαν αὐτῆς. Διότι μόνον ὅταν γνωρίζῃ κανεὶς τὸ βαθύτερον νόημα μιᾶς προσευχῆς, μόνον τότε προσεύχεται μὲ κατάνυξιν. Διαφορετικὰ ἡ προσευχὴ είναι τυπικὴ καὶ ψυχρά.

Κείμενον :

Δόξα Σοι τῷ δείξαντι τὸ φῶς.

Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνῃ, ἐν ἀνθρώποις εὔδοκίᾳ.

‘Υμνοῦμέν Σε, εὐλογοῦμέν Σε, προσκυνοῦμέν Σε, δοξολογοῦμέν Σε, εὐχαριστοῦμέν Σοι, διὰ τὴν μεγάλην Σου δόξαν.

Κύριε βασιλεῦ, ἐπουράνιε Θεέ, Πάτερ παντοκράτορ· Κύριε Υἱὲ μονογενές, Ἰησοῦ Χριστέ, καὶ ἄγιον Πνεῦμα.

Κύριε ὁ Θεός, ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ Υἱὸς τοῦ Πατρός, ὁ αἵρων τὴν ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου, ἐλέησον ἡμᾶς, ὁ αἵρων τὰς ἀμαρτίας τοῦ κόσμου.

Πρόσδεξαι τὴν δέησιν ἡμῶν ὁ καθήμενος ἐν δεξιᾷ τοῦ Πατρὸς καὶ ἐλέησον ἡμᾶς.

“Οτι σὺ εἶ μόνος Ἀγιος, σὺ εἶ μόνος Κύριος, Ἰησοῦς Χριστός, εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρός. Ἀμήν.

Καθ’ ἕκαστην ἡμέραν εὐλογήσω σε, καὶ αἰνέσω τὸ ὄνομά σου εἰς τὸν αἰῶνα καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.

Καταξίωσον, Κύριε, ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ ἀναμαρτήτους φυλαχθῆναι ἡμᾶς.

Εὐλογητὸς εῖ, Κύριε, ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν, καὶ αἰνετὸν καὶ δεδοξασμένον τὸ ὄνομά σου εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

Γένοιτο, Κύριε, τὸ ἔλεός σου ἐφ' ἡμᾶς, καθάπερ ἡλπίσαμεν ἐπὶ σέ.

Εὐλογητὸς εῖ, Κύριε, δίδαξόν με τὰ δικαιώματά σου, (ἐκ γ').

Κύριε, καταφυγὴ ἐγενήθησ ἡμῖν ἐν γενεᾷ καὶ γενεᾷ. Ἔγὼ εἶπα· Κύριε, ἐλέησόν με· ἵσσαι τὴν ψυχήν μου, ὅτι ἡμαρτόν σοι.

Κύριε, πρὸς σὲ κατέφυγον· δίδαξόν με τοῦ ποιεῖν τὸ θέλημά σου, ὅτι σὺ εἶ ὁ Θεός μου.

"Οτι παρὰ σοὶ πηγὴ ζωῆς· ἐν τῷ φωτί σου ὀψόμεθα φῶς.

Παράτεινον τὸ ἔλεός σου τοῖς γινώσκουσί σε.

"Αγιος ὁ Θεός, "Αγιος Ἰσχυρός, "Αγιος Ἀθάνατος, ἐλέησον ἡμᾶς.

Ἐρμηνεία.

1.. « Δόξα Σοι τῷ δείξαντι τὸ φῶς·

δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ·

καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη,

ἐν ἀνθρώποις εὔδοκία...»

"Οπως εἴπομεν, ἡ Δοξολογία είναι προσευχὴ, ἡ ὁποία ψάλλεται τὸ πρωΐ, εἰς τὴν ἀκολουθίαν τοῦ ὅρθρου. Ἐπομένως, είναι φυσικὸν, τὸ πρωΐ ποὺ ξυπνᾷ ὁ ἀνθρωπός καὶ ἀτενίζει τὸ φῶς τῆς ἡμέρας νὰ ὀμιλῇ εἰς τὸν Θεόν, καὶ νὰ λέγῃ: «Εἰς Σὲ τὸν Θεόν, δ ὁποῖος ἐδημιούργησες τὸν κόσμον καὶ μᾶς ἔδωσες τὸ φῶς τὸ ύλικὸν ἀλλὰ καὶ τὸ πνευματικόν, εἰς Σὲ, δ ὁποῖος εὐρίσκεσαι εἰς τὰ ὑψη τοῦ οὐρανοῦ (= ἐν ὑψίστοις), ἀνήκει κάθε δόξα. Σοῦ ἐπαναλαμβάνομεν τὸν ὕμνον τῶν Ἀγγέλων : «δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκίᾳ», διὰ νὰ ὀμολογήσωμεν ὅτι πράγματι είσαι ἡ εἰρήνη τοῦ κόσμου καὶ ἡ ὀγάπη καὶ ἡ θεία δωρεά (= εὐδοκία) ἀνάμεσα εἰς τοὺς ἀνθρώπους.

"Οπως τὸ φῶς τὸ ύλικόν, τὸ φῶς τοῦ ἡλίου, φωτίζει, θερμαίνει καὶ ζωογονεῖ τὴν κτίσιν, κατὰ παρόμοιον τρόπον καὶ τὸ φῶς τὸ πνευματικόν, τὸ φῶς τῆς ψυχῆς, ποὺ μᾶς χαρίζει τὸ «φῶς τοῦ κόσμου», ὁ Χριστός, μᾶς φωτίζει τὸν νοῦν, μᾶς θερμαίνει τὴν καρδίαν καὶ τὴν κινεῖ εἰς ἔργα ὀγάπης καὶ τέλος ζωογονεῖ τὰς ψυχάς μας.

2. « . . . ‘Υμνοῦμέν Σε, εύλογοῦμέν Σε,
προσκυνοῦμέν Σε, δοξολογοῦμέν Σε,
εὐχαριστοῦμέν Σοι, διὰ τὴν μεγάλην Σου
δόξαν. . . »

‘Εφ’ ὅσον ὁ Θεὸς εἶναι ὁ φωτοδότης τοῦ διπλοῦ φωτός, φυσικὸν εἶναι νὰ τοῦ λέγωμεν : «Κύριε, Σὲ ὑμνοῦμεν, εἰς Σὲ ἀποδίδομεν καὶ ἀναφέρομεν τὸν ἄρμόζοντα ἔπαινον καὶ σεβασμὸν (=εὐλογοῦμεν), ἀλλὰ καὶ γονατίζομεν αὐθορμήτως, διὰ νὰ ἐκδηλώσωμεν τὴν βαθεῖαν μας εὐλάβειαν. Σὲ δοξάζομεν καὶ Σὲ εὐχαριστοῦμεν, διότι ἔδειξε εἰς ἡμᾶς τὴν δόξαν Σου, διὰ σειρᾶς εὐεργεσιῶν.

3. « . . . Κύριε Βασιλεῦ, ἐπουράνιε Θεέ,
Πάτερ Παντοκράτορ.
Κύριε, Υἱὲ μονογενές, Ἰησοῦ Χριστέ,
καὶ Ἀγιον Πνεῦμα. . . »

‘Ο·τρίτος αὐτὸς στίχος εἶναι προσφώνησις πρὸς τὰ τρία πρόσωπα τῆς Ἁγίας Τριάδος, τὰ δόποια ἀναφέρονται ὀνομαστικῶς. Διὰ τοῦ στίχου αὐτοῦ δμολογοῦμεν, ὅτι δοξάζομεν καὶ λατρεύομεν ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ τὸν ἐν Τριάδι ἕνα Θεόν. ‘Η δοξολογία ἀνήκει εἰς τὴν Ἁγίαν Τριάδα.

4. « . . . Κύριε, ὁ Θεός, ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ,
ὁ Υἱὸς τοῦ Πατρός,
ὁ αἴρων τὴν ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου.
ἐλέησον ἡμᾶς,
ὁ αἴρων τὰς ἀμαρτίας τοῦ κόσμου. . . »

‘Απὸ τὸν τέταρτον αὐτὸν στίχον ἀρχίζομεν τὰ «αἰτήματα». Ζητοῦμεν ἀπὸ τὸν Θεὸν διάφορα ἀγαθά. ‘Ἐπειδὴ δὲ μᾶς εἰπεν ὁ Κύριος ὅτι : «ὅσα ἀν αἰτήσητε τὸν Πατέρα ἐν τῷ ὄνόματί μου δώσει ὑμῖν», διὰ τοῦτο ζητοῦμεν ἀπὸ Αὔτόν, ποὺ ἐσήκωσε (= ἤρεν) εἰς τοὺς ὄμοις του τὰς ἀμαρτίας τοῦ κόσμου καὶ ἐσφαγιάσθη ὡς ἀμνός, ὡς ἀρνίον, ζητοῦμεν νὰ μᾶς ἐλεήσῃ, νὰ μᾶς σώσῃ.

Τὴν προσευχὴν αὐτὴν πρέπει νὰ ἀναπέμπωμεν πρὸς τὸν Ἰησοῦν καθ’ ἑκάστην καὶ μὲ τὴν μεγαλυτέραν δύναμιν. ‘Η ἀμαρτία εἶναι ἡ φοβερωτέρα ἀσθένεια. ‘Ο Χριστὸς εἶναι ὁ μόνος Σωτὴρ τοῦ ἀνθρώπου.

5. « . . . Πρόσδεξαι τὴν δέησιν ἡμῶν
ὅ καθήμενος ἐν δεξιᾷ τοῦ Πατρός,
καὶ ἐλέησον ἡμᾶς . . . »

Ἐδῶ ὁμολογοῦμεν ὅτι ὁ Χριστός, ὁ ὄποιος ἐθυσιάσθη εἰς τὸν
Γολγοθᾶ, ἀνέβη τὴν ἡμέραν τῆς Ἀναλήψεως θριαμβευτής, ὡς Θεός,
εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ μεσιτεύει ὡς αἰώνιος Μεσίτης καὶ Ἀρχιερεὺς εἰς
τὰ δεξιὰ τοῦ Πατρὸς «καθήμενος».

6. « . . . "Οτι Σὺ εἶ μόνος ἄγιος
Σὺ εἶ μόνος Κύριος,
Ἰησοῦς Χριστὸς
εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρός. Ἄμην»

Παρακαλοῦμεν τὸν Ἰησοῦν νὰ δεχθῇ τὴν δέησίν μας, διότι Αὔτὸς
εἶναι εἰς τὴν ἀπόλυτον ἔννοιαν ἄγιος, Αὔτὸς εἶναι ὁ μόνος ἴσχυρὸς
(= Κύριος) προστάτης, Αὔτὸς ὁ ὄποιος κάθηται ἐνδόξως, ὡς Θεός,
εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ Θεοῦ Πατρός. Μακάριοι οἱ πιστοὶ ἐκεῖνοι που
εριψαν τὴν ἄγκυραν τῆς πίστεώς των καὶ τῆς ἐλπίδος των εἰς τὸν
Ἰησοῦν.

7. « . . . Καθ' ἐκάστην ἡμέραν εύλογήσω Σε
καὶ αἰνέσω τὸ ὄνομά Σου εἰς τὸν αἰῶνα
καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος . . . »

‘Ημεῖς οἱ ἄνθρωποι εἴμεθα «ἀδύνατοι». Τίποτε δὲν ἔχομεν νὰ
προσφέρωμεν εἰς τὸν ἐν ὑψίστοις Χριστόν. Διὰ τοῦτο τοῦ δίδομεν
διὰ τοῦ 8ου στίχου τὴν ὑπόσχεσιν ὅτι θὰ τὸν εύλογοῦμεν – ἂν καὶ
δὲν ἔχει ἀνάγκην τῆς δοξολογίας ἡμῶν – καθημερινῶς καὶ θὰ τὸν
ύμνουμεν (αἰνῶ = ὑμνῶ) μέχρι συντελείας τοῦ κόσμου καὶ πέραν αὐ-
τῆς, αἰώνιας. Ἐδῶ ἐκφράζομεν τὴν πίστιν μας εἰς τὴν πέραν τοῦ τά-
φου ζωήν.

8. « . . . Καταξίωξον, Κύριε, ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ
ἀναμαρτήτους φυλαχθῆναι ἡμᾶς . . . »

Ἐδῶ ίκετεύομεν τὸν Κύριον νὰ μᾶς διαφυλάξῃ καὶ νὰ μᾶς ὀξιώ-
σῃ νὰ περάσωμεν τὴν ἡμέραν μας, χωρὶς νὰ ἀμαρτήσωμεν. Νὰ μᾶς
διαφυλάξῃ ἀπὸ τὰς παγίδας τοῦ πνηροῦ. Ἐὰν κάθε ἡμέραν τῆς

ζωῆς μας τὴν διερχόμεθα χωρὶς νὰ πικραίνωμεν διὰ τῶν ἀμαρτιῶν μας τὸν Θεόν, τότε πράγματι δὲ βίος μας θὰ εἶναι ὅλος χριστιανικός.

9. «... Εύλογητὸς εī, Κύριε,
δὲ Θεός τῶν Πατέρων ἡμῶν,
καὶ αἰνετὸν καὶ δεδοξασμένον
τὸ ὄνομά Σου εἰς τοὺς αἰῶνας.
'Αμήν...»

‘Ο στίχος αὐτὸς δὲν εἶναι ἀπὸ τοὺς ψαλμούς. Παρελήφθη δὲ λόκληρος ἀπὸ ἄλλο βιβλίον τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. ‘Ο στίχος αὐτός, ὁ 9ος, ἀνήκει δλόκληρος εἰς τὸν περίφημον ὑμνον, τὸν ὅποιον ἀνέπεμπον, ἀπὸ τὴν κάμινον τοῦ πυρός, πρὸς τὸν Θεὸν οἱ Τρεῖς Παῖδες. Οἱ Τρεῖς Παῖδες δοξολογοῦν τὸν Θεὸν τῶν Πατέρων των.

Καὶ σήμερον ὑπάρχουν «εῖδωλα» Ναβουχοδονόσορος. Μὴ λησμονοῦμεν ὅμως ποτέ, ὅτι ἡ προσκύνησις ἀνήκει μόνον εἰς τὸ εὐλογημένον (αἰνετὸν) ὄνομα τοῦ Θεοῦ.

10. «... Γένοιτο, Κύριε,
τὸ ἔλεός Σου ἐφ' ἡμᾶς,
καθάπτερ ἡλπίσαμεν ἐπὶ Σέ...»

‘Ο στίχος παρελήφθη ἀπὸ τὸν 32ον ψαλμόν. ‘Ο 32ος ψαλμὸς εἶναι ψαλμὸς δοξολογίας ἀλλὰ κυρίως εἶναι ψαλμὸς ἐλπίδος. Ἐδῶ πάλιν τὸ ἔλεος τοῦ Κυρίου ζητοῦμεν, διότι τὸ ἔλεος τοῦ Κυρίου εἶναι τὸ α καὶ τὸ ω τῆς ἐπιγείου ζωῆς μας. Ἐλπίζομεν δὲ νὰ μᾶς τὸ δώσῃ. Δι’ αὐτὸ λέγομεν : «Γένοιτο».

*
11. «... Εύλογητὸς εī, Κύριε,
δίδαξόν με
τὰ δικαιώματά Σου...»

‘Ο στίχος αὐτὸς εἶναι δοξολογία καὶ δέησις. Τὸν παρακαλοῦμεν νὰ μᾶς διδάξῃ τὸν νόμον του. Λέγομεν δὲ τὸν στίχον αὐτὸν τρεῖς φοράς, διότι δὲν ὑπάρχει μεγαλύτερον ἀγαθὸν δι’ ἓνα χριστιανὸν ἀπὸ τὸ νὰ γνωρίζῃ τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ. ‘Ο νόμος ἐδῶ λέγεται «δικαιώματα».

12. « . . . Κύριε, καταφυγή ἐγενήθης ἡμῖν ἐν
γενεᾷ καὶ γενεᾷ. Ἐγὼ εἶπα·
Κύριε, ἐλέησόν με·
ἴασαι τὴν ψυχήν μου,
ὅτι ἥμαρτόν Σοι. . . »

‘Ο μισὸς στίχος εἶναι αἱ πρῶται λέξεις τῆς προσευχῆς τοῦ Μωϋσέως. ‘Ο Μωϋσῆς εἰς τὸν στίχον προστύχετο ὑπὲρ τοῦ “Εθνους του. Εἶναι ὁ στίχος αὐτὸς μία ἔθνική προσευχή.

Καταφυγή εἶναι ἡ οἰκία, τὸ σπίτι, μέσα εἰς τὸ ὅποιον καταφεύγομεν εἰς ὥραν κινδύνου διὰ νὰ σωθῶμεν. Τὸ καταφύγιον, ποὺ μᾶς παραχωρεῖ ὁ Θεὸς εἰς ὥρας δυσκόλους, εἶναι στερεὸν καὶ αἰώνιον.

‘Ο ύπόλοιπος στίχος εἶναι τοῦ Δαβὶδ (40ος ψαλμὸς) «Θεράπευσον, Κύριε, τὴν ψυχήν μου – λέγει ὁ Δαβὶδ – διότι ἥμάρτησα εἰς Σέ.»

Δὲν πρέπει νὰ ἔχωμεν ἵστροὺς καὶ φάρμακα μόνον διὰ τὸ σῶμα. Ξέχει καὶ ἡ ψυχὴ ἀνάγκην θεραπείας.

13. « . . . Κύριε, πρὸς σὲ κατέφυγον·
δίδαξόν με τοῦ ποιεῖν τὸ θέλημά Σου,
ὅτι Σὺ εἶ ὁ Θεός μου. . . »

Μετὰ τὴν ἄφεσιν τῶν ἀμαρτιῶν, ποὺ φέρει τὴν θεραπείαν τῆς ψυχῆς, χρειάζεται νὰ βαδίσωμεν σταθερῶς τὸν δρόμον τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ. Δι’ αὐτὸν εἰς τὸν στίχον αὐτὸν παρακαλοῦμεν τὸν Θεόν νὰ μᾶς διδάξῃ τὸ θέλημά Του.

14. « . . . “Οτι παρά Σοὶ πηγὴ ζωῆς,
ἐν τῷ φωτί Σου δψόμεθα φῶς. . . »

Εἰς τὸν στίχον αὐτὸν λέγομεν : «Ζητοῦμεν νὰ μᾶς διδάξῃς τὸ θέλημά σου, διότι σὺ εἶσαι ἡ πηγὴ τοῦ φωτός. Μακράν Σου εἶναι σκότος. Μόνον εἰς τὸ ἴδικόν σου φῶς θὰ ἴδωμεν τὸ «φῶς τὸ ἀληθινόν». Τὰ φῶτα τοῦ κόσμου εἶναι ἀπατηλὰ καὶ προσωρινά. Όμοιάζουν μὲ «πύροτεχνήματα».

15. « Παράτεινον τὸ ἔλεός σου
 τοῖς γινώσκουσί σε.
 "Αγιος δ Θεός,
 "Αγιος Ισχυρός,
 "Αγιος ἀθάνατος
 ἐλέησον ἡμᾶς...»

Ἐπίλογος: «Κύριε, δὸς παράτασιν τοῦ ἔλέους σου εἰς ἐκείνους ποὺ σὲ γνωρίζουν, ποὺ εἶναι δοῦλοί σου πιστοί.

Η Δοξολογία ἥρχισε μὲ τὸν ἀγγελικὸν ὅμνον : «*Ἄδξα ἐν ύψι-
 στοις Θεῷ...*» καὶ τελειώνει μὲ ἄλλον ἀγγελικὸν ὅμνον : «*"Αγιος δ
 Θεός..."* Εἶναι ὄντως δ Θεός ἡ ἀπόλυτος ἁγιότης (= "Αγιος). Εἶναι
 Παντοδύναμος (= Ισχυρός). Εἶναι αἰώνιος, ἡ πηγὴ τῆς ἀθανασίας
 (= Ἀθάνατος).

Ο Θεὸς δ ἀθάνατος, δ Θεὸς δ αἰώνιος κάμνει καὶ τοὺς ἀνθρώ-
 πους ἀθανάτους καὶ αἰωνίους. Διὰ τοῦτο τελειώνομεν μὲ τὴν φράσιν :
 «*Ἐλέησον ἡμᾶς*».

7. Η Θεία Λειτουργία

Η σπουδαιοτέρα ἀπὸ τὰς τακτικὰς ἀκολουθίας εἶναι ἡ Θεία Λειτουργία, διότι εἰς αὐτὴν συνεχίζεται ἀναιμάκτως ἡ θυσία τοῦ Κυρίου. Εἶναι ἐπομένως ἡ ἀκολουθία αὗτη τὸ σπουδαιότερον ἔργον τῆς θείας λατρείας, δι' αὐτὸ δὲ καὶ λέγεται Θεία Λειτουργία.

Η Θεία Λειτουργία ἐτελεῖτο ἀπὸ τὴν ἀρχὴν σύμφωνα μὲ ὡρι-
 σμένον τύπον. Ἔγίνετο ὅμαδική προσευχή, ἀνεγιγνώσκοντο ψαλμοί,
 ἐψάλλοντο ὅμνοι, ἡκολούθει ἡ ἀνάγνωσις περικοπῶν ἀπὸ τὴν Ἁγίαν
 Γραφὴν καὶ ἐτελεῖτο κατόπιν ἡ Θεία Εύχαριστία.

Ο κοινὸς αὐτὸς τύπος διέφερεν ως πρὸς τὰς εὐχὰς μεταξὺ τῶν
 διαφόρων Ἐκκλησιῶν. Διότι κάθε λειτουργὸς εἶχεν ἔλευθερίαν νὰ χρη-
 σιμοποιῇ αὐτὴν ἡ ἐκείνην τὴν εὐχήν. Ἡδύνατο ἀκόμη νὰ συντομεύῃ
 μίαν εὐχὴν ἡ καὶ νὰ διατυπώνῃ δ ἴδιος νέαν εὐχήν.

Η ἔλευθερία αὕτη συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ γίνουν βαθμηδὸν διά-
 φοροι τύποι Λειτουργιῶν. Ἀπὸ τοὺς τύπους αὐτοὺς ὑπάρχουν εἰς
 τὴν Ἐκκλησίαν μας ἀπὸ πολὺ παλαιοὺς χρόνους οἱ ἔξης τέσσαρες :

1) **Η Λειτουργία τοῦ Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθέου**, πρώτου Ἐπι-

σκόπου 'Ιεροσολύμων. Αὕτη τελεῖται εἰς τὰς 23 'Οκτωβρίου εἰς μερικάς μόνον 'Εκκλησίας, εἰς μνήμην τοῦ Ἰακώβου.

2) **‘Η Λειτουργία τοῦ Μεγάλου Βασιλείου.** Αὕτη εἶναι συντομωτέρα ἀπὸ τὴν Λειτουργίαν τοῦ Ἰακώβου καὶ τελεῖται δέκα φορὰς τὸν χρόνον, δηλαδὴ τὴν παραμονὴν τῶν Χριστουγέννων καὶ Θεοφανείων, τὴν πρώτην τοῦ ἔτους, τὰς πέντε πρώτας Κυριακὰς τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, τὴν Μεγάλην Πέμπτην καὶ τὸ Μέγα Σάββατον.

3) **‘Η Λειτουργία τοῦ Χρυσοστόμου.** Αὕτη εἶναι συντομωτέρα ἀπὸ τὴν Λειτουργίαν τοῦ Μεγάλου Βασιλείου καὶ τελεῖται εἰς τὴν 'Ορθόδοξον 'Εκκλησίαν εἰς ὅλας τὰς Κυριακὰς καὶ ἑορτάς, ἐκτὸς ἀπὸ τὰς ἡμέρας ποὺ γίνεται ἡ λειτουργία τοῦ Μεγάλου Βασιλείου.

4) **‘Η Λειτουργία τῶν Προηγιασμένων δῶρων.** Αὕτη τελεῖται κάθε Τετάρτην καὶ Παρασκευὴν τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς καὶ τὴν Μεγάλην Δευτέραν, τὴν Μεγάλην Τρίτην, τὴν Μεγάλην Τετάρτην τῆς Μεγάλης ἑβδομάδος. 'Ονομάζεται δὲ Λειτουργία τῶν Προηγιασμένων, ἐπειδὴ τὰ τίμια δῶρα (δὸς ἄρτος καὶ ὁ οἶνος) ἔχουν ἀγιασθῆ ἀπὸ τὴν προηγουμένην Κυριακὴν καὶ φυλάσσονται εἰς τὸ ἀρτοφόριον ἀπ' ὅπου ἔξαγονται, ὅταν γίνεται ἡ Λειτουργία αὕτη ὑπὸ τοῦ 'Ιερέως καὶ τοποθετοῦνται εἰς τὴν προσκομιδὴν ἐπάνω εἰς τὸ δισκάριον, μεταφέρονται δὲ κατὰ τὴν μεγάλην εἰσοδον σιωπηλῶς καὶ μὲ πολλὴν εὐλάβειαν ἀπὸ τὴν προσκομιδὴν εἰς τὴν ἀγίαν Τράπεζαν, διὰ νὰ γίνη κατόπιν ἡ θεία κοινωνία.

‘Η Θεία Λειτουργία χωρίζεται εἰς τρία κύρια μέρη :

α) **Εἰς τὴν προσκομιδήν.** Αὕτη εἶναι ἴδιαιτέρα τελετή, εἰς τὴν ὅποιαν ὁ 'Ιερεὺς προετοιμάζει τὰ τίμια δῶρα, δηλ. τὸν ἄρτον καὶ τὸν οἶνον.

β) **Εἰς τὴν Λειτουργίαν τῶν κατηχουμένων.** Εἰς τὸ τμῆμα αὐτὸ τῆς Θείας Λειτουργίας, προετοιμάζονται οἱ πιστοί μὲ προσευχάς, ψαλμῳδίας καὶ τὴν ἀνάγνωσιν περικοπῶν ἀπὸ τὴν 'Αγίαν Γραφὴν διὰ τὸ Μυστήριον τῆς Θείας Εύχαριστίας. Ἐπειδὴ δὲ εἰς αὐτὸ παρέμενον οἱ κατηχούμενοι, δι' αὐτὸ καὶ λέγεται Λειτουργία τῶν κατηχουμένων.

γ) **Εἰς τὴν Λειτουργίαν τῶν πιστῶν.** Εἰς τὸ τμῆμα αὐτὸ τῆς Θείας Λειτουργίας ἔμενον εἰς τὴν ἀρχαίαν 'Εκκλησίαν οἱ βαπτισμένοι χριστιανοί, οἱ πιστοί. Τὸ μέρος αὐτὸ περιλαμβάνει τὴν τέλεσιν τοῦ

Μυστηρίου τῆς Θείας Εύχαριστίας, ἔπειτα ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἀκολουθεῖ
ἡ μετάληψις ὑπὸ τῶν πιστῶν.

α) Πῶς τελεῖται ἡ προσκομιδὴ

Τὴν ὥραν ποὺ ψάλλεται ἡ ἀκολουθία τοῦ ὅρθρου, ὁ Ἱερεὺς,
ἔπειτα ἀπὸ κατάλληλον προσευχήν, φορεῖ τὴν ἱερατικήν του στολήν,
νίπτειτας χεῖράς του καὶ πηγαίνει ἐμπρὸς εἰς τὴν πρόθεσιν. Λαμβάνει
τότε εἰς τὰς χεῖράς του τὸν ἄρτον, ποὺ ἔχουν προσφέρει οἱ πιστοί,
τὸν εὐλογεῖ, κόπτει ἀπ’ αὐτὸν μὲ τὴν λόγχην ἀπὸ τὸ κέντρον (ἐκεῖ
ὅπου ὑπάρχει ὁ τύπος τῆς σφραγίδος ΙΣ. ΧΡ. NIKA) ἵνα τετράγω-
νον τεμάχιον, τὸ ὅποιον τοποθετεῖ εἰς τὸ δισκάριον. Τὸ τεμάχιον
αὐτὸ ὄνομάζεται ἀμνός, ἐπειδὴ συμβολίζει τὸν Χριστόν, ὁ ὅποιος
παρομοιάζεται μὲ ἀμνόν. Δι’ αὐτό, τὴν ὥραν ποὺ κόπτει αὐτό, λέγει
τὰ προφητικὰ λόγια τοῦ προφήτου ‘Ησαίου : «Ως πρόβατον ἐπὶ¹
σφαγὴν ἥχθη...». Ἔπειτα κεντᾷ μὲ τὴν λόγχην τὸν ἀμνὸν καὶ ἐκ-
χέει οἶνον καὶ ὅδωρ εἰς τὸ ἄγιον ποτήριον εἰς ἀνάμνησιν τοῦ αἵματος
καὶ ὕδατος ποὺ ἔξηλθεν ἀπὸ τὴν πλευρὰν τοῦ Χριστοῦ, ἡ ὅποια
ἐκεντήθη μὲ τὴν λόγχην.

Κατόπιν ἔξαγει ὁ Ἱερεὺς ἀπὸ τὴν προσφορὰν μίαν μερίδα εἰς
τιμὴν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου, τὴν ὁποίαν τοποθετεῖ εἰς τὸ δισκά-
ριον πρὸς τὰ δεξιά τοῦ ἀμνοῦ. Ἔπειτα ἔξαγει ἀπὸ τὸν ἄρτον μερίδας
εἰς μνήμην τῶν ἀρχαγγέλων Μιχαὴλ καὶ Γαβριὴλ, τοῦ Προδρόμου,
τῶν Προφητῶν, τῶν Ἀποστόλων, τῶν μεγάλων Πατέρων τῆς Ἐκ-
κλησίας καὶ λοιπῶν Ἅγιων, τὰς ὁποίας τοποθετεῖ εἰς τὸ δισκάριον
πρὸς τὰ ἀριστερὰ τοῦ ἀμνοῦ, εἰς τρεῖς σειράς, ἀπὸ τρεῖς μερίδας
διὰ τὴν κάθε μίαν σειράν. Ἔπειτα τοποθετεῖ εἰς τὸ δισκάριον, κάτω
ἀπὸ τὸν ἀμνόν, καὶ μερίδας ζώντων καὶ ἀνθρώπων ποὺ ἔχουν ἀποθάνει.
Ἀφοῦ δὲ τοποθετήσει τὸν ἀστέρισκον ἐπάνω εἰς τὸ δισκάριον, καλύ-
πτει αὐτὸ μὲ ἓνα κάλυμμα, μὲ ἄλλο δὲ κάλυμμα τὸ ποτήριον, μαζὶ
δὲ τὸ δισκάριον καὶ τὸ ποτήριον μὲ τρίτον κάλυμμα, τὸν ἀέρα. Κα-
τόπιν θυμιάζει ὁ Ἱερεὺς τὰ δῶρα αὐτὰ καὶ παρακαλεῖ τὸν Θεὸν μὲ
χαμηλὴν φωνὴν νὰ δεχθῇ αὐτὰ εἰς τὸ ὑπερουράνιον αὐτοῦ θυσια-
στήριον.

β) Ἡ Λειτουργία τῶν κατηχουμένων

‘Ἡ Λειτουργία τῶν κατηχουμένων ἀρχίζει μὲ τὴν ἐκφώνησιν τοῦ
Ἱερέως : «Ἐνλογημένη (δοξασμένη) ἡ βασιλεία τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ

Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἀγίου Πνεύματος», δηλαδὴ μὲ τὴν δοξολογίαν πρὸς τὴν Ἀγίαν Τριάδα, διότι ἡ πίστις πρὸς τὴν Ἀγίαν Τριάδα ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τῆς Θρησκείας μας. Ἀκολουθεῖ ἀπὸ τὸν χορὸν τὸ *“Αμήν”*, δηλαδὴ πράγματι δὲ Πατέρ, δὲ Υἱὸς καὶ τὸ *“Αγιον Πνεῦμα εἰναι δὲ ἐνας καὶ μόνος ἀληθινὸς Θεός.*

1) **Τὰ εἰρηνικά.** Μετὰ τὸ *“Αμήν”*, ἀπαγγέλλει δὲ Διάκονος σειρὰν μικρῶν δεήσεων πρὸς τὸν Θεόν, μὲ τὰς ὅποιας ζητοῦμεν διάφορα ὀγκαθὰ καὶ πρὶν ἀπ’ ὅλα τὴν εἰρήνην. Δι’ αὐτὸν καὶ λέγονται αἱ δεήσεις αὐταὶ μὲ μίαν λέξιν *«Εἰρηνικά»*. Εἰς τὸ τέλος κάθε δεήσεως ἐπαναλαμβάνεται ἡ προτροπὴ *«δεηθῶμεν»*, δηλαδὴ ἡς παρακαλέσωμεν τὸν Κύριον. Τὰ εἰρηνικὰ τελειώνουν μὲ τὴν προτροπὴν τοῦ Διακόνου νὰ ἐνθυμηθοῦν οἱ πιστοὶ τὸ παράδειγμα τῆς Θεοτόκου καὶ τῶν ὄγκων καὶ νὰ μιμηθοῦν τὴν ἀγίαν ζωήν των. Ὁ χορὸς ἀπαντᾶ μὲ τὸ: *«Σοὶ Κύριε»*, δηλ. εἰς σὲ ἀφιερώνομεν τὸν ἑαυτόν μας, καὶ δὲ *“Ιερεὺς ἔκφωνεῖ : “Οτι πρέπει Σοὶ πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ Ἀγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων»*. Ὁ χορὸς ἐπιβεβαιώνει αὐτὸν μὲ τὸ: *“Αμήν”*, δηλαδὴ πράγματι ἀρμόζει τιμὴ καὶ δόξα εἰς τὸν Θεόν.

2) **Τὰ ἀντίφωνα.** Μετὰ τὰ εἰρηνικά, ἀκολουθοῦν τὰ ἀντίφωνα. Αὔτὰ ἀποτελοῦνται ἀπὸ στίχους ἐκ τῶν ψαλμῶν τοῦ Δαβὶδ καὶ ψάλλονται ἀπὸ τὸν δεξιὸν καὶ ἀριστερὸν χορόν. Εἰς τὸ τέλος τοῦ πρώτου ἀντιφώνου ψάλλεται τὸ ἐφύμιον: *«Ταῖς πρεσβείαις τῆς Θεοτόκου...»*, εἰς τὸ τέλος τοῦ δευτέρου τό: *«Σῶσον ἡμᾶς, Υἱὲ Θεοῦ κλπ.»* καὶ κατόπιν ἀπὸ αὐτὸν ψάλλεται δὲ ὑμνος: *«Ο μονογενὴς Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ»*.

3) **Ἡ μικρὰ εἰσοδος καὶ δὲ τρισάγιος ὑμνος.** Τὴν ὥραν ποὺ ψάλλεται τὸ ἀπολυτίκιον, γίνεται ἡ μικρὰ εἰσοδος ἡ εἰσοδος τοῦ Εὐαγγελίου. Ὁ ιερεὺς καὶ δὲ Διάκονος, δὲ ὅποιος φέρει τὸ Εὐαγγέλιον εἰς τὰς χεῖρας, ἔξερχονται ἀπὸ τὴν ἀριστερὰν θύραν τοῦ ὄγκου Βήματος καὶ σταματοῦν εἰς τὸ μέσον τοῦ Ναοῦ. *«Τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν»*, λέγει τότε δὲ Διάκονος μὲ χαμηλὴν φωνὴν, δὲ ιερεὺς εὔχεται μυστικῶς. Κατόπιν δὲ ιερεὺς ἀσπάζεται τὸ Εὐαγγέλιον, δὲ Διάκονος προχωρεῖ καὶ σταματᾷ ἐμπρὸς εἰς τὴν ὥραίαν Πύλην, ὑψώνει τὸ Εὐαγγέλιον καὶ λέγει τό: *«Σοφία· δόθοι»*. Μὲ τὰς λέξεις αὐτὰς παρακινοῦνται οἱ πιστοὶ νὰ σηκωθοῦν ἀπὸ τὰ καθίσματά των καὶ ὀρθοὶ νὰ ὑποδε-

χθοῦν τὸ Εὐαγγέλιον, ποὺ περιέχει τὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ. Τὴν ἐμφάνισιν τοῦ Εὐαγγελίου χαιρετίζουν οἱ ψάλται, ποὺ ἀντιπροσωπεύουν τὸν λαόν, μὲ τό : «Δεῦτε προσκυνήσωμεν καὶ προσπέσωμεν Χριστῷ . . .»

4) **Ο τρισάγιος ὅμινος.** Μετὰ τὰ τροπάρια τῆς εἰσόδου ἀκολουθεῖ ὁ τρισάγιος ὅμινος : «Ἄγιος ὁ Θεός, ἄγιος ἵσχυρός . . .», ὁ ὅποιος ψάλλεται ἀπὸ τοὺς χορούς. Ἀντὶ αὐτοῦ κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς ὑψώσεως τοῦ Σταυροῦ καὶ τῆς Σταυροπροσκυνήσεως ψάλλεται ὁ ὅμινος : «Τὸν Σταυρὸν Σου προσκυνοῦμεν, Δέσποτα, καὶ τὴν δύναμιν σου Ἀράστασιν ὑμνοῦμεν καὶ δοξάζομεν». Εἰς δὲ τὰς ἑορτὰς τῶν Χριστουγέννων, τῶν Θεοφανείων, τοῦ Πάσχα καὶ τῆς Πεντηκοστῆς ψάλλεται τό : «Οσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδύσασθε».

“Οταν δὲ λειτουργῇ καὶ Ἀρχιερέυς, τότε αὐτός, εἰς τὸ τέλος τοῦ τρισαγίου ὅμινου, ἔξερχεται εἰς τὴν ὡραίαν Πύλην καὶ παρακαλεῖ τὸν Θεὸν μὲ τό : «Κύριε, Κύριε, ἐπίβλεψον ἐξ οὐρανοῦ . . .», ὅπως ἐπισκεφθῇ τὴν Ἑκκλησίαν του.

5) **Τὰ ἀναγνώσματα.** Μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ τρισαγίου ὅμινου καὶ τὸν πολυχρονισμὸν τοῦ βασιλέως, ὁ Διάκονος, ἀπὸ τὴν ὡραίαν Πύλην, μὲ τό : «Πρόσχωμεν, Σοφία, Πρόσχωμεν», παραγγέλλει νὰ προσέξωμεν τὰ λόγια τῆς περικοπῆς τοῦ Ἀποστόλου, ποὺ θὰ ἀναγνωσθῇ, διότι αὐτὰ εἶναι σοφία. Ἀκολουθεῖ ἡ ἀνάγνωσις τῆς περικοπῆς τῆς ἡμέρας ἀπὸ τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων ἡ τὰς ἐπιστολὰς αὐτῶν. Κατόπιν ὁ Ἱερεὺς ἐκφωνεῖ τό : «Σοφίᾳ ὁρθοί, ἀκούσωμεν τοῦ ἀγίου Εὐαγγελίου», ὁ Διάκονος φανερώνει ἀπὸ ποιῶν Εὐαγγέλιον εἶναι ἡ περικοπὴ καὶ ὁ χορὸς ἀπάντῃ μὲ τό : «Δόξα σοι Κύρῳ, δόξα σοι». Ἀκολουθεῖ ἡ ἀνάγνωσις τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τὸ κήρυγμα.

6) **Ἐκτενῆς δέησις καὶ εὐχαὶ ὑπὲρ τῶν κατηχουμένων.** Μετὰ τὸ κήρυγμα, ὁ Διάκονος ἐκφωνεῖ διαφόρους δεήσεις πρὸς τὸν Θεὸν (Ὕπερ τῶν εὐσεβῶν καὶ Ὁρθοδόξων Χριστιανῶν, τῶν κτητόρων τοῦ ἀγίου οἴκου, τῶν προαναπτασαμένων πατέρων καὶ ἀδελφῶν κλπ.). Αἱ δεήσεις αὗται ὀνομάζονται μὲ μίαν λέξιν «ἐκτενῆς» δέησις, δηλαδὴ δέησις ἐκτεταμένη. Μετὰ τὰς δεήσεις αὐτὰς ἀκολουθοῦν αἱ εὐχαὶ ὑπὲρ τῶν κατηχουμένων.

Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ τελειώνει τὸ δεύτερον μέρος τῆς Θείας Λειτουργίας. Οἱ κατηχούμενοι ἀπεχώρουν ἐκ τοῦ Ναοῦ.

γ) Η Λειτουργία τῶν πιστῶν

Τὸ μέρος αὐτὸ τῆς Θείας Λειτουργίας ἀρχίζει μὲ τὴν ἐκφώνησιν τοῦ Διακόνου : «”Οσοι πιστοί, ἔτι καὶ ἔτι ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν».

1) **Αἱ εὐχαὶ ὑπὲρ τῶν πιστῶν.** Κατὰ τὸν χρόνον κατὰ τὸν ὅποιον ὁ Διάκονος καλεῖ τοὺς πιστοὺς νὰ συνεχίσουν τὰς δεήσεις των πρὸς τὸν Θεόν, ὁ Ἱερεὺς ἀπλώνει ἐπάνω εἰς τὴν ἄγιαν Τράπεζαν τὸ εἰλητὸν καὶ προσεύχεται ὑπὲρ τῶν πιστῶν.

2) **Η μεγάλη εἰσοδος.** Μετὰ τὰς εὐχὰς ὑπὲρ τῶν πιστῶν γίνεται ἡ μεγάλη εἰσοδος. Κατ’ αὐτὴν μεταφέρονται τὰ τίμια δῶρα ἀπὸ τὴν πρόθεσιν καὶ τοποθετοῦνται ἐπάνω εἰς τὴν ἄγιαν Τράπεζαν.

Πρὸ τῆς μεταφορᾶς ψάλλεται ἀπὸ τὸν χορὸν τῶν ψαλτῶν ὁ Χερουβικὸς ὑμνος : «Οἱ τὰ χερούβιμ μυστικῶς εἰκονίζοντες καὶ τῇ ζωοποιῷ Τριάδι τὸν τρισάγιον ὑμνον προσάρσοντες πᾶσαν τὴν βιωτικὴν ἀποθύμεθα μέριμναν, ὡς τὸν Βασιλέα τῶν ὅλων ὑποδεξόμενοι, ταῖς ἀγγελικαῖς ἀοράτως δορυφορούμενον τάξεσιν». Δηλαδὴ ἡμεῖς εἰκονίζομεν μυστικῶς τὰ Χερουβίμ, διότι, καθὼς ἐκεῖνα περικυκλώνουν τὸν θρόνον τοῦ Θεοῦ καὶ βλέπουν αὐτὸν κατὰ πρόσωπον, ἔτσι καὶ ἡμεῖς μετ’ ὅλιγον θὰ ἀξιωθῶμεν νὰ ἴδωμεν αὐτὸν τὸ Σῶμα καὶ αὐτὸ τὸ Αἷμα τοῦ Χριστοῦ. Δι’ αὐτό - λέγει ὁ ὑμνος αὐτός – ἀς ἀφήσωμεν κάθε σκέψιν περὶ τῶν κοσμικῶν πραγμάτων, διὰ νὰ εἰμεθα ἵκανοι νὰ ὑποδεχθῶμεν τὸν Βασιλέα τοῦ σύμπαντος, τὸν Χριστόν, ὁ ὅποιος ἀοράτως παρακολουθεῖται ἀπὸ τὰ τάγματα τῶν ἀγγέλων.

‘Ο Ἱερεὺς μὲ τὸν Διάκονον ἔξέρχονται ἀπὸ τὴν ἀριστερὰν θύραν τοῦ ἱεροῦ, τὴν στιγμὴν ποὺ ψάλλει ὁ χορὸς τό : «ὡς τὸν Βασιλέα τῶν ὅλων ὑποδεξόμενοι», προχωροῦν ἀργὰ διὰ μέσου τῶν πιστῶν, οἱ ὅποιοι κλίνουν μὲ εὐλάβειαν τὴν κεφαλήν, καὶ φθάνουν ἐμπρὸς εἰς τὴν ὡραίαν Πύλην, ἐνῷ ὁ Διάκονος ἐν τῷ μεταξὺ λέγει : «Πάντων ἡμῶν μνησθείη Κύριος ὁ Θεὸς ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ πάντοτε...»

‘Η εἰσοδος αὕτη εἰκονίζει τὴν ἀνάβασιν τοῦ Κυρίου πρὸς τὸν Γολγοθᾶ, διὰ νὰ προσφέρῃ ἐκεῖ ἐπάνω εἰς τὸν Σταυρὸν τὴν θυσίαν, αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν θυσίαν ποὺ συνεχίζεται εἰς τὸ Μυστήριον τῆς Θείας Εὐχαριστίας. Λέγεται δὲ μεγάλη εἰσοδος πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τῆς μικρᾶς εἰσόδου, τῆς εἰσόδου τοῦ Εὐαγγελίου.

3) Αίτήσεις καὶ ὁμολογία τῆς πίστεως. Μετὰ τὴν εἰσοδον εἰς τὸ ἄγιον Βῆμα καὶ τὴν ἀπόθεσιν ἐπάνω εἰς τὴν ἄγιαν Τράπεζαν τῶν τιμίων δώρων καὶ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ Χερουβικοῦ ὅμονου, ὁ Διάκονος ἐκφωνεῖ σειρὰν δεήσεων, διὰ τῶν ὅποιών παρακινεῖ τοὺς πιστούς νὰ ζητήσουν ἀπὸ τὸν Κύριον ἄγγελον εἰρήνης καὶ συγγνώμην τῶν ἀμαρτιῶν καὶ καλὴν ἀπόλογίαν. Τὴν ὥραν ἐκείνην ὁ Ἱερεὺς, ἰστάμενος πρὸ τῆς Ἀγίας Τραπέζης, ἀναπέμπει πρὸς τὸν Θεὸν μίαν ὑπέροχην εὐχὴν, ἡ ὅποια εἶναι γνωστὴ μὲ τὸ ὄνομα: «Εὐχὴ τῆς προσκομιδῆς».

Κατόπιν ὁ Ἱερεὺς εὐλογεῖ τὸν λαὸν μὲ τό : «εἰρήνη πᾶσι». Ὁ Διάκονος ἐκφωνεῖ τὸ παράγγελμα : «Ἀγαπήσωμεν ἀλλήλους, ἵνα ἐν δμονοΐᾳ δμολογήσωμεν» καὶ ὁ χορὸς ἀπαντᾷ τί πρόκειται νὰ δμολογήσωμεν : «Πατέρα, Υἱὸν καὶ Ἀγίον Πνεῦμα». Τὴν ἴδιαν στιγμὴν ἔγινετο ἄλλοτε ὁ ἀσπασμὸς μεταξὺ τῶν πιστῶν εἰς ἀπόδειξιν τῆς ἀγάπης ποὺ ὑπῆρχε μεταξὺ αὐτῶν. Ὁ ἀσπασμὸς αὐτὸς γίνεται σήμερον μόνον μεταξὺ τῶν Ἱερέων. Ἀκολουθεῖ ἡ ἐκφώνησις τοῦ Διακόνου : «Τὰς θύρας, τὰς θύρας ἐν σοφίᾳ πρόσχωμεν». Τὸ παράγγελμα αὐτὸ ἐδίδετο τὸν παλαιὸν καιρὸν εἰς τοὺς Διακόνους ποὺ ἐστέκοντο εἰς τὴν ἔξω θύραν τοῦ Ναοῦ, διὰ νὰ μὴ εἰσέλθῃ εἰς τὸν Ναὸν κανένας ἀπὸ τοὺς ἀπίστους.

Μετὰ τὸ παράγγελμα αὐτὸ ἀπαγγέλλεται τὸ Σύμβολον τῆς Πίστεως. Τὴν ἴδιαν στιγμὴν ὁ Ἱερεὺς ὑψώνει τὸν ἀέρα, μὲ τὸν ὅποιον ἐκάλυπτε τὰ τιμία δῶρα, καὶ σείει αὐτὸν ἀνοικτὸν ἐπάνω ἀπὸ αὐτά.

4) Ὁ καθαγιασμὸς τῶν τιμίων δώρων. Ἐπειδὴ ἀρχίζει τὸ σπουδαιότερον μέρος τῆς Θείας Λειτουργίας, ὁ Διάκονος προτρέπει τοὺς πιστούς εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸν νὰ σταθοῦν μὲ προσοχὴν καὶ εὔλαβεισαν, μὲ τό : «Στῶμεν καλῶς, στῶμεν μετὰ φόβου, πρόσχωμεν τὴν ἄγιαν ἀναφορὰν ἐν εἰρήνῃ προσφέρειν». Ὁ χορὸς τῶν ψαλτῶν προσθέτει «Ἐλεον εἰρήνης, θυσίαν αἰνέσεως», ὅτι δηλαδὴ ἡ Θεία Εὐχαριστία εἶναι δεῖγμα τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, μέσον πρὸς συμφιλίωσιν μὲ τὸν Θεὸν καὶ θυσία δοξολογίας.

‘Ο Ἱερεὺς τότε εὐλογεῖ τὸν λαὸν καὶ λέγει : «Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς καὶ ἡ κοινωνία τοῦ Ἀγίου Πνεύματος εἴη μετὰ πάντων ἡμῶν». Ὁ λαὸς εἰς ἀπάντησιν εὔχεται τὸ αὐτὸν καὶ διὰ τὸν Ἱερέα.

‘Ο Ἱερεὺς κατόπιν παραγγέλλει : «Ἄνω σχῶμεν τὰς καρδίας».

‘Ο λαὸς ἀποκρίνεται : «*Ἐχομεν πρὸς τὸν Κύριον*», δηλαδὴ ἔχομεν ἀνυψώσει τὰς καρδίας. ‘Ο Ιερέus καὶ πάλιν προτρέπει : «*Ἐνχάριστήσωμεν τῷ Κυρίῳ*». ‘Ο Λαὸς ἀπαντᾷ : «*Ἄξιον καὶ δίκαιον*». Πράγματι δηλαδὴ ὁφείλομεν νὰ εὐχαριστήσωμεν τὸν Κύριον.

Λέγεται ύπὸ τοῦ Ιερέως μία μεγάλη εὐχὴ καὶ ἀκολουθεῖ ἡ ἐκφώνησις : «*Tὸν ἐπινίκιον ὅμνον ἄδοντά, βοῶντα, κενραγότα καὶ λέγοντα*» (= Οἱ ἄγγελοι ἄδουν, ἀναβοοῦν, κράζουν καὶ λέγουν τὸν ὅμνον τῆς νίκης καὶ τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ). ‘Ο ἐπινίκιος αὐτὸς ὅμνος εἶναι τό : «*Ἄγιος, ἄγιος, ἄγιος, Κύριος Σαβαὼθ, πλήρης δὲ οὐδαίρως καὶ ή γῇ τῆς δόξης σουν*». Αὐτὸν τὸν ὅμνον ψάλλει ὁ χορός.

Τὴν ὥραν ποὺ ψάλλεται ὁ ὅμνος αὐτός, ὁ Ιερέus συνεχίζει τὴν εὐχήν. Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸν τῆς εὐχῆς διηγεῖται τὴν παράδοσιν τοῦ Μυστηρίου ύπὸ τοῦ Σωτῆρος, ὁ ὄποιος μίαν νύκτα πρὸ τοῦ θανάτου του, λαβὼν ἄρτον εἰς τὰς ἀγίας Του χεῖρας, ἀφοῦ τὸν ἡγίασεν, ἔκοψε αὐτὸν εἰς τεμάχια καὶ ἔδωκεν εἰς τοὺς ἀγίους αὐτοῦ μαθητάς, εἰπών : «*Λάβετε, φάγετε ἀλπ.*». Όμοίως ἔδωκεν εἰς αὐτούς, μετὰ τὸν δεῖπνον, ἐκ τοῦ ποτηρίου, λέγων : «*Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες ἀλπ.*» Οἱ λόγοι τῆς ιδρύσεως τοῦ Μυστηρίου ἐκφωνοῦνται μεγαλοφώνως. ‘Ο χορὸς ἀπαντᾷ : «*Ἄμήν*», δηλαδὴ ἀληθινὰ ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος ποὺ ἀγιάζεται εἰς τὴν Θείαν Εὐχαριστίαν, εἴναι αὐτὸν τὸ σῶμά του καὶ τὸ αἷμά του. ‘Ο Ιερέus συνεχίζει τὴν εὐχήν. Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸν ὑπενθύμιζεται ἡ ἐντολὴ τοῦ Χριστοῦ, ἵνα ἐκτελοῦν οἱ πιστοὶ τὸ Μυστήριον ποὺ ἴδρυσε. Τὴν σωτήριον αὐτὴν ἐντολὴν τοῦ Χριστοῦ, ἔχοντες ὑπ’ ὅψιν – λέγει ὁ Ιερέus – καθὼς καὶ ὅλα ὅσα ἔπραξε δι’ ἡμᾶς : «*Τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν, σοὶ προσφέρομεν κατὰ πάντα καὶ διὰ πάντα*».

Τὰ σά, δηλαδὴ τὰ ἰδικά σου, αὐτὸν τὸ σῶμα καὶ αὐτὸν τὸ αἷμα τοῦ Υἱοῦ σου, ἐκ τῶν σῶν, ἐξ ἐκείνων τῶν δώρων ποὺ Σὺ μᾶς ἔδωκες, σοῦ προσφέρομεν· κατὰ πάντα χρόνον ὡς εὐχαριστίαν, διὰ πάντα τὰ ἀγαθά, τὰ ὄποια μᾶς δίδεις.

Τὰ τελευταῖα αὐτὰ λόγια λέγονται μὲ μεγάλην φωνήν. Ἐνῷ δὲ ὁ χορὸς ψάλλει τό : «*Σὲ ὅμνοῦμεν, Σὲ εὐλογοῦμεν, Σοὶ εὐχαριστοῦμεν, Κύριε, καὶ δεόμεθά σου, ὁ Θεὸς ἡμῶν*», ὁ Ιερέus μέσα εἰς τὸ ἄγιον Βῆμα εὔχεται γονατιστὸς μὲ κατάνυξιν καὶ παρακαλεῖ τὸν Θεόν νὰ στείλῃ τὸ “Αγιον Πνεῦμα εἰς τὰ «προκείμενα δῶρα» καὶ νὰ μεταβάλῃ αὐτὰ εἰς σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Χριστοῦ. «*Ἔτι προσφέρομέν σοι (λέγει) τὴν λογικὴν ταύτην καὶ ἀναίμακτον λατρείαν καὶ παρακα-*

λοῦμεν σὲ καὶ δεόμεθα καὶ ἵκετεύομεν κατάπεμψον τὸ Πνεῦμα σου τὸ "Αγίον ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ προκείμενα δῶρα ταῦτα καὶ ποίησον τὸν μὲν ἄρτον τοῦτον τίμιον σῶμα τοῦ Χριστοῦ σου, τὸ δὲ ἐν τῷ ποτηρίῳ τούτῳ τίμιον αἷμα τοῦ Χριστοῦ σου, μεταβαλὼν τῷ Πνεύματί σου τῷ "Αγίῳ".

Τὴν κρισιμωτάτην αὐτὴν στιγμήν, κατὰ τὴν ὁποίαν γίνεται ἡ μεταβολὴ τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου εἰς αὐτὸ τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, ποὺ ἔθυσιάσθη εἰς τὸν Σταύρον, διὰ τῆς ἐπενεργείας τοῦ 'Αγίου Πνεύματος, οἱ πιστοὶ γονατίζουν μὲ εὐλάβειαν.

5) **Αἱ μνημονεύσεις.** Ἀκολουθοῦν αἱ μνημονεύσεις πάντων τῶν ἀγίων, πρὸς τιμὴν τῶν ὁποίων ἐπίστης προσφέρεται ἡ θυσία, καὶ ἀναφέρει ὁ Ἱερεὺς ἔξαιρετικῶς τὸ ὄνομα τῆς Θεοτόκου, ἡ ὁποία καὶ ὑμεῖται κατόπιν ἀπὸ τὸν χορὸν μὲ τό : «Ἄξιόν ἐστιν ὡς ἀληθῶς μακαρίζειν σὲ τὴν Θεοτόκον, τὴν ἀειμακάριστον καὶ παναμώμητον καὶ μητέρα τοῦ Θεοῦ ἡμῶν. Τὴν τιμιωτέραν τῶν Χερούβιμ καὶ ἐνδοξοτέραν ἀσυγκρίτως τῶν Σεραφίμ, τὴν ἀδιαφθόρως Θεὸν Λόγον τεκοῦσαν . . . ».

Τὴν ὥραν αὐτὴν ποὺ ψάλλεται ὁ ὑμνος αὐτός, ὁ Διάκονος ὅπισθεν τῆς ἀγίας Τραπέζης μνημονεύει ὄνόματα ἀποθανόντων.

Μετὰ δὲ τὴν ἐκφώνησιν τοῦ 'Ιερέως : «Ἐν πρώτοις μνήσθητι, Κύριε, τοῦ 'Αρχιεπισκόπου ἡμῶν», ὁ Διάκονος ἔξέρχεται ἐμπρὸς εἰς τὴν ὡραίαν Πύλην καὶ προσθέτει : «Καὶ ὅν ἔκαστος κατὰ διάνοιαν ἔχει καὶ πάντων καὶ πασῶν». Μὲ τὴν ἐκφώνησιν αὐτὴν καλοῦνται καὶ οἱ πιστοὶ νὰ προσευχηθοῦν καὶ νὰ παρακαλέσουν τὸν Θεὸν διὰ τοὺς ἴδιούς των. Τὴν ἴδιαν αὐτὴν στιγμήν, μέσα εἰς τὸ "Αγίον Βῆμα, μνημονεύονται ἐπίστης τὰ ὄνόματα ζώντων. Καὶ ἀκολουθεῖ ἡ εὐλογία τοῦ λαοῦ ἀπὸ τὸν 'Ιερέα μὲ τό : «Καὶ ἔσται τὰ ἐλέη τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν 'Ιησοῦ Χριστοῦ μετὰ πάντων ἡμῶν». Τὰ ἀγαθὰ δηλαδὴ τῆς εὐσπλαγχνίας τοῦ Θεοῦ, ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὴν θυσίαν τοῦ Χριστοῦ, ἃς γίνουν κτῆμα ὅλων.

6) **Θεία κοινωνία καὶ ἀπόλυτισις.** Μετὰ τὸν καθαγιασμόν, ὁ Διάκονος ἀπαγγέλλει δεήσεις πρὸς τὸν Θεὸν ὑπὲρ τῶν προσκομισθέντων καὶ ἀγιασθέντων τιμίων δώρων (τὰ ὁποῖα μετεβλήθησαν εἰς σῶμα καὶ αἷμα Χριστοῦ), διὰ νὰ ἔλθῃ διὰ τῆς μεταλήψεως αὐτῶν πλουσία ἡ θεία χάρις εἰς τὰς ψυχὰς τῶν Χριστιανῶν. Τὴν ἴδιαν στιγμὴν ὁ Ἱερεὺς ἐμπρὸς εἰς τὴν ἀγίαν Τράπεζαν παρακαλεῖ τὸν Θεὸν

νὰ ἀξιώσῃ αὐτὸν καὶ τὸν λαὸν νὰ κοινωνήσουν μὲ συνείδησιν καθαράν.

Ἐπειτα ἐκφωνεῖ : «Καὶ καταξίωσον ἡμᾶς, Δέσποτα, μετὰ παρογησίας, ἀκατακρίτως, τολμᾶν ἐπικαλεῖσθαι, Σὲ τὸν ἐπονράνιον Θεὸν Πατέρα καὶ λέγειν» (Νὰ μᾶς ἀξιώσῃς τῆς τιμῆς, Δέσποτα, νὰ δονομάζωμεν Πατέρα, σὲ τὸν ἐπουράνιον Θεὸν μὲ παρρησίαν, χωρὶς φόβον, καὶ νὰ λέγωμεν τὴν προσευχὴν ἑκείνην, ποὺ μᾶς ἔδιδαξεν ὁ Χριστός, τό : «Πάτερ ἡμῶν»). Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸν ἀπαγγέλλεται ἡ Κυριακὴ προσευχὴ. Ὁ Ἱερεὺς ἐκφωνεῖ : «Οὐτὶ σοῦ ἐστὶν ἡ βασιλεία...»

Ἡ κρίσιμος ὥρα διὰ τὴν θείαν κοινωνίαν πλησιάζει. «Πρόσχωμεν» (ἀς προσέξωμεν), ἀναφωνεῖ ὁ Διάκονος. Τότε ὁ Ἱερεὺς ὑψώνει εὐλαβικὰ τὸν ἄγιον Ἀρτον καὶ λέγει : «Τὰ ἄγια τοῖς ἄγιοις». Τὰ ἄγια δηλαδὴ δῶρα προσφέρονται εἰς τοὺς ἄγιους, τοὺς πιστούς, οἱ ὅποιοι μὲ ταπείνωσιν δμολογοῦν διὰ τῶν ψαλτῶν ὅτι : «Εἰς ἄγιος, εἰς Κύριος, Ἰησοῦς Χριστός, εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρός. Ἀμήν».

Ἐπειτα ὁ Ἱερεὺς κόπτει τὸν ἄγιον Ἀρτον εἰς τέσσαρας μερίδας καὶ ρίπτει τὴν μίαν ἀπ’ αὐτὰς (αὐτὴν ποὺ φέρει τὰ γράμματα ΙΣ) εἰς τὸ ἄγιον Ποτήριον, εἰς τὸ ὅποιον ρίπτει καὶ ὑδωρ θερμὸν διὰ τοῦ «ζέοντος». Κατόπιν γίνεται ἡ θεία μετάληψις. Κοινωνοῦν πρῶτοι οἱ κληρικοί μέσα εἰς τὸ ἄγιον Βῆμα, τὴν στιγμὴν ποὺ ὁ χορὸς ψάλλει τό : «Ἄνετε τὸν Κύριον ἐκ τῶν οὐρανῶν...». Αὐτὸν λέγεται Κοινωνικόν, ἐπειδὴ ψάλλεται τὴν ὥραν ποὺ κοινωνοῦν οἱ κληρικοί.

Ἄφοῦ κοινωνήσουν οἱ κληρικοί, ὁ Διάκονος ἔξερχεται εἰς τὴν ὥραίαν Πύλην μὲ τὸ ἄγιον Ποτήριον εἰς τὰς χειρας καὶ ἐκφωνεῖ : «Μετὰ φόβου Θεοῦ, πίστεως καὶ ἀγάπης προσέλθετε». Ὅσοι ἀπὸ τοὺς πιστούς ἔχουν προετοιμασθῆ, πλησιάζουν καὶ κοινωνοῦν, ὅπως ἄλλοτε οἱ Ἀπόστολοι εἰς τὸ ὑπερῷον. Ὁ Ἱερεὺς κατόπιν εὐλογεῖ τὸν λαὸν μὲ τό : «Σῶσον ὁ Θεὸς τὸν λαὸν σον καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν σου», ὁ λαὸς ψάλλει μὲ ἵκανοποίησιν τό : «Εἴδομεν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, ἐλάβομεν πνεῦμα ἐπονράνιον κλπ.», ὁ δὲ Ἱερεὺς φέρει τὰ ἄγια εἰς τὴν πρόθεσιν καὶ λέγει μὲ χαμηλὴν φωνήν : «Ἐνδογητὸς ὁ Θεός», διὰ τὴν ὑψίστην δωρεάν τῆς Θείας κοινωνίας, ποὺ μᾶς ἔχάρισε. Ἐπειτα ἐκφώνως : «Πάντοτε νῦν καὶ ἀεὶ κλπ.». Ἐν συνεχείᾳ ὁ Διάκονος ἀπὸ τὴν ὥραίαν Πύλην προτρέπει τοὺς πιστούς ποὺ ἔκοινώησαν νὰ εὐχαριστήσουν τὸν Κύριον.

Κατόπιν καλοῦνται οἱ πιστοὶ ὑπὸ τοῦ Ἱερέως ν' ἀναχωρήσουν

ἐκ τοῦ Ναοῦ μὲ τό : «Ἐν εἰρήνῃ προέλθωμεν». Ἐν συνεχείᾳ δὲ Διάκονος παραγγέλλει εἰς τὸ λαόν, πρὶν ἀκόμη ἀναχωρήσῃ, νὰ παρακαλέσῃ καὶ πάλιν τὸν Κύριον. Καὶ δὲ μὲν χορὸς ψάλλει τό : «Κύριε, ἐλέησον», δὲ δὲ ‘Ιερεὺς ἔξω ἀπὸ τὸ ἄγιον Βῆμα εὔχεται πρὸς τὸν Θεὸν νὰ σώσῃ τὸν λαὸν καὶ νὰ εὐλογήσῃ τὴν κληρονομίαν του. Ἡ εὐχὴ αὕτη λέγεται «ὅπισθάμβωνος», διότι ἀλλοτε ἀνεγιγνώσκετο ὅπισθεν τοῦ ἄμβωνος, δὲ ὅποιος τότε ἦτο εἰς τὸ μέσον τοῦ Ναοῦ.

Ἐξ ἀφορμῆς τῆς εὐχῆς αὐτῆς δὲ λαὸς διὰ τοῦ χοροῦ τῶν ψαλτῶν δοξολογεῖ καὶ αὐτὸς τὸν Θεὸν μὲ τό : «Εἴη τὸ ὄνομα Κυρίου εὐλογημένον . . .», διὰ νὰ δείξῃ τὴν εὐγνωμοσύνην του διὰ τὰς εὐεργεσίας ποὺ ἔλαβεν ἀπὸ τὸν Θεόν, δὲ δὲ ‘Ιερεὺς παρακαλεῖ τὸν Χριστὸν ἐμπρὸς εἰς τὴν ἄγιαν Τράπεζαν νὰ πληρώσῃ μὲ εὐφροσύνην τὰς καρδίας τῶν πιστῶν. Κατόπιν ἀπὸ τὴν ὡραίαν Πύλην εὐλογεῖ τὸν λαὸν καὶ παρακαλεῖ τὸν Χριστόν, τὸν ἀληθινὸν Θεόν ήμῶν, διὰ τῆς μεσιτείας τῆς Θεοτόκου καὶ πάντων τῶν ἄγιων, νὰ ἐλεήσῃ καὶ σώσῃ ήμᾶς. ‘Ο χορὸς ἀπαντᾶ : «Ἀμήν», δηλαδὴ *αείθε*.

Ἐτσι τελειώνει ἡ Θεία Λειτουργία. Οσοι δὲν ἔκοινώνησαν, ἀλλὰ καὶ ἔκεινοι ποὺ ἔκοινώνησαν λαμβάνουν ἀπὸ τὸν ‘Ιερέα τὸ ἀντίδωρον, δηλαδὴ τεμάχιον ἄρτου ἀπὸ τὴν προσφορὰν ποὺ ἔχει εὐλογηθῆ, καὶ ἔξέρχονται.

Γ'. ΤΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ

Κατὰ τὴν τέλεσιν τῆς Θείας Λειτουργίας καὶ τῶν διαφόρων ἀλλων τελετῶν ψάλλονται ώρισμέναι εὐχαί, τρόπαρια καὶ ὕμνοι. “Ολα αὐτὰ εἶναι γραμμένα εἰς τὰ διάφορα βιβλία τῆς Ἑκκλησίας, ποὺ λέγονται **λειτουργικὰ βιβλία**.

Αὐτὰ εἶναι τὰ ἔξῆς :

1. **Τὸ Εὐαγγέλιον.** Αὐτὸ περιέχει περικοπὰς ἀπὸ τὰ τέσσαρα Εὐαγγέλια ποὺ ἀναγιγνώσκονται κατὰ τὰς Κυριακὰς καὶ ἑορτάς.

2. **Ο Ἀπόστολος.** Περιέχει περικοπὰς ἀπὸ τὰς Πράξεις καὶ τὰς ἐπιστολὰς τῶν Ἀποστόλων, ποὺ ἀναγιγνώσκονται ἐπίσης τὰς Κυριακὰς καὶ ἑορτάς, πρὸ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ Εὐαγγελίου.

3. **Τὸ Ψαλτήριον.** Αὐτὸ περιέχει ψαλμοὺς τοῦ Δαβίδ.

4. **Τὸ Εὐχολόγιον.** Αὐτὸ περιέχει τὰς Θείας Λειτουργίας, τὰς ἀκολουθίας τῶν ὑπολοίπων Μυστηρίων καὶ διαφόρους εὐχάς.

5 Τὸ Τυπικόν. Αὔτὸ καθορίζει τὸν τρόπον καὶ τὴν σειρὰν τῶν καθημερινῶν ἀκολουθιῶν.

6. Ἡ Θεία Λειτουργία. Τὸ βιβλίον αὐτὸ περιέχει τὰς Θείας Λειτουργίας Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, Βασιλείου τοῦ Μεγάλου, τὴν Λειτουργίαν τῶν Προτογιασμένων καὶ τὰς ἀκολουθίας τοῦ ἄγιασμοῦ, τῶν Φώτων καὶ τοῦ ἐσπερινοῦ τῆς Πεντηκοστῆς.

7. Τὰ Μηναῖα. Αὔτὰ εἰναι δώδεκα, ἕνα διὰ κάθε μῆνα καὶ περιέχουν τὴν ἀκολουθίαν τῶν ἀκινήτων ἔορτῶν.

8. Ἡ Ὁκτώηχος ἢ Παρακλητική. Αὕτη περιέχει ὅλους τοὺς ὕμνους καὶ τὰ τροπάρια, ποὺ ψάλλονται σύμφωνα μὲ τοὺς ὀκτὼ ἥχους, οἱ ὅποιοι εἰναι οἱ ἔξης : Πρῶτος, Δεύτερος, Τρίτος, Τέταρτος, Πλάγιος Πρῶτος, Πλάγιος Δεύτερος, Βαρὺς καὶ Πλάγιος Τέταρτος.

9. Τὸ Τριώδιον. Αὔτὸ περιέχει τὰς ἀκολουθίας τῶν κινητῶν ἔορτῶν ἀπὸ τῆς Κυριακῆς τοῦ Τελώνου καὶ Φαρισαίου μέχρι τοῦ Μεγάλου Σαββάστου.

10. Τὸ Πεντηκοστάριον. Αὔτὸ περιέχει τὰς ἀκολουθίας τῶν κινητῶν ἔορτῶν ἀπὸ τοῦ Πάσχα μέχρι τῆς Κυριακῆς τῶν ἀγίων Πάντων.

11. Τὸ Ὁρολόγιον. Αὔτὸ περιέχει τὴν ἀκολουθίαν τῶν ὡρῶν (ψαλμοὺς καὶ ὕμνους ποὺ ἀναγιγνώσκονται κατὰ τὴν πρώτην, τρίτην, ἕκτην καὶ ἐνάτην ὥραν), τοῦ μεσονυκτικοῦ, τοῦ ὅρθρου, τοῦ ἐσπερινοῦ, τοῦ ἀποδείπνου, τῶν Χαιρετισμῶν τῆς Θεοτόκου καὶ τὰ ἀπολυτίκια καὶ κοντάκια τῶν διαφόρων ἔορτῶν.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Τί είναι θρησκεία	5
2. Πολυθεϊστικάι καὶ Μονοθεϊστικάι θρησκεῖαι.	6
α) Πολυθεϊστικάι θρησκεῖαι	6
β) Μονοθεϊστικάι θρησκεῖαι	7
3. 'Ο Ιουδαϊσμός	7

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Σελίς

Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ	9
---------------------------	---

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Η ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ	12
1. 'Η 'Ορθόδοξος Χριστιανική 'Εκκλησία	12
2. Πῶς διοικεῖται ἡ 'Ορθόδοξος Χριστιανική 'Εκκλησία	13
3. 'Η 'Ορθοδοξία καὶ οἱ "Ελλήνες	14

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

ΑΙ ΕΤΕΡΟΔΟΞΟΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑΙ

1. 'Η Δυτικὴ 'Εκκλησία	16
2. Αἱ κενοδοξίαι τοῦ Παπισμοῦ α) Τὸ πρωτεῖον τοῦ Πάπα, β) Περὶ τοῦ 'Αγίου Πνεύματος, γ) Τὸ 'Αλάθητον τοῦ Πάπα, δ) Αἱ περὶ τῆς Θεοτόκου καινοδοξίαι	16-19
3. 'Ο Οὐνιτισμὸς	19
4. 'Η 'Εκκλησία τῶν Διαμαρτυρομένων	20
5. Αἱ κυριώτεραι διαφοραὶ τῶν Προτεσταντῶν πρὸς τὴν 'Ορθοδοξίαν	20

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

ΑΙ ΠΗΓΑΙ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΘΡΗΣΚΕΙΑΣ

Α'. Η ΑΓΙΑ ΓΡΑΦΗ	23
1. 'Η Παλαιὰ Διαθήκη	23
2. Τὰ βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης	23
3. 'Η Καινὴ Διαθήκη. Τὰ 4 Εύαγγέλια	24
4. Τὰ λοιπὰ βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης	25
B'. Η ΙΕΡΑ ΠΑΡΑΔΟΣΙΣ	26
	27

Τ Μ Η Μ Α Π Ρ Ω Τ Ο Ν

ΔΟΓΜΑΤΙΚΟΝ

1. Τὸ Σύμβολον τῆς Πίστεως	29
2. 'Ερμηνεία τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως. 1ον ἀρθρον	30
A'. ΟΥΣΙΑ ΚΑΙ ΙΔΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ.	31
1. Φυσικαὶ ιδιότητες ἡ φυσικὰ προσόντα τοῦ Θεοῦ	32
2. Λογικὰ προσόντα τοῦ Θεοῦ	32
3. 'Ηθικὰ προσόντα τοῦ Θεοῦ	33
4. 'Ο Θεός Δημιουργὸς τοῦ κόσμου	34

5. 'Ο Θεός Δημιουργός τοῦ ἀνθρώπου	34
6. 'Η ἀμαρτία τῶν Πρωτοπλάστων	35
7. 'Ο Θεός προνοεῖ διὰ τὰ πλάσματά του	36
Β'. Ο ΥΙΟΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΚΑΙ Η ΣΩΤΗΡΙΑ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ	36
1. Τὰ ἄρθρα τῆς Πίστεως.	36
2. 'Ἐρμηνεία 2ου ἄρθρου	37
3. 'Ἐρμηνεία 3ου ἄρθρου	38
4. "Ἄρθρον 4ου. 'Η Σταύρωσις καὶ ἡ Ταφὴ	38
5. "Ἄρθρον 5ου. 'Η 'Ανάστασις	40
6. "Ἄρθρον 6ου. 'Η 'Ανάληψις	41
7. "Ἄρθρον 7ου. 'Η Δευτέρα παρουσία τοῦ Κυρίου.	41
Γ'. ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ	42
Δ'. Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ. 9 ἄρθρον	43
1. Τὸ Βάπτισμα. 10 ἄρθρον	43
2. Περὶ τῆς μελλούστης ζωῆς. 11 καὶ 12 ἄρθρα	43

ΤΜΗΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Η ΘΙΚΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Ο ΗΘΙΚΟΣ ΝΟΜΟΣ	45
α) 1. Τὰ καθήκοντά μας πρὸς τὸν Θεόν. Πρώτη ἐντολὴ	45
2. 'Η Λατρεία τοῦ Θεοῦ. 2α ἐντολὴ	46
3. 'Ο σεβασμὸς τοῦ δονόματος τοῦ Θεοῦ. 3η ἐντολὴ	46
4. 'Η ἀργία τοῦ Σαββάτου. 4η ἐντολὴ	47
β) Τὰ καθήκοντά μας πρὸς τοὺς γονεῖς. 5η ἐντολὴ	49
* γ) Τὰ καθήκοντά πρὸς τὸν πλησίον. 1. 'Η ἀγάπη. 6η ἐντολὴ	50
2. 'Ο σεβασμὸς τῆς τιμῆς τοῦ πλησίον. 7η ἐντολὴ	52
3. 'Ο σεβασμὸς τῆς περιουσίας τοῦ πλησίον. 8η ἐντολὴ	53
4. 'Ο σεβασμὸς πρὸς τὴν ἀλήθειαν. 9η ἐντολὴ	53
5. 'Ο σεβασμὸς τῶν ἀγαθῶν τοῦ πλησίον. 10 ἐντολὴ	54

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΙΣ ΤΟΥ ΔΕΚΑΛΟΓΟΥ

1. 'Η ἐπὶ τοῦ 'Ορους δμιλία	55
2. 'Ο 'Ιησοῦς καὶ ὁ Μωσαϊκὸς νόμος	56
3. 'Η διδασκαλία τοῦ Κυρίου διὰ τὸν πλησίον.	57

4. Ἡ Καινὴ ἐντολὴ. Ἀγάπη πρὸς τοὺς ἔχθρούς	
--	--

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

ΠΕΡΙ ΜΥΣΤΗΡΙΩΝ	59
1. Τὸ βάπτισμα	60
2. Τὸ Χρῖσμα	61
3. Ἡ Μετάνοια ἡ ἔξομολόγησις	62
4. Ἡ Θεία Εὐχαριστία	64
α) Σύστασις τοῦ Μυστηρίου	64
β) Χρόνος καὶ προπαρασκευὴ πρὸς Μετάληψιν. Ὁφέλειαι ἐκ τῆς Θείας Εὐχαριστίας	65
5. Ἡ Ἱερωσύνη	66
6. Ὁ Γάμος	67
7. Τὸ Εὐχέλαιον	68

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ

1. α) Τί είναι Προσευχὴ	70
β) Εἰδῆ Προσευχῆς.	71
2. Ἡ Κυριακὴ Προσευχὴ	73
3. Ἐρμηνεία Κυριακῆς Προσευχῆς	74

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΕΧΘΡΟΙ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ	77
1. Ὁ Ἀθεϊσμὸς	78
2. Ὁ Χιλιασμὸς	81
3. Ὁ Κομμουνισμὸς	82
4. Ὁ Τεκτονισμὸς	84
Μέσα προφυλάξεως ἀπὸ τοὺς ἔχθρούς τῆς πίστεως	85

ΤΜΗΜΑ ΤΡΙΤΟΝ

ΑΓΙΟΓΡΑΦΙΚΑΙ ΠΕΡΙΚΟΠΑΙ

1. Περὶ ἀγάπης	88
2. Περὶ πίστεως	91
3. Οἱ καρποὶ τοῦ Ἅγιου Πνεύματος	93

4. Τὸ Μυστήριον τῆς Θείας Εὐχαριστίας	Σελίς
5. Περὶ συμφιλιώσεως	95
6. Περὶ ὅρκου	97
7. Ἀγάπη πρὸς τοὺς ἔχθρούς	99
8. Περὶ ἐλεημοσύνης	100
9. Περὶ Προσευχῆς	102
10. Περὶ συμπεριφορᾶς	103
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	105

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ
ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	107
---------------------------	------------

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Ο ΤΟΠΟΣ ΤΗΣ ΛΑΤΡΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΑ ΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΛΑΤΡΕΙΑΝ

1. Ὁ Ναὸς	109
2. Τὸ μέρη τοῦ Ναοῦ	110
3. Διάκοσμος καὶ ἀγιογραφίαι	114
4. Ρυθμοὶ Ναῶν	115
5. Τὰ ιερὰ σκεύη	118
6. Τὰ ιερὰ ἄμφια	121

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Β'.
ΧΡΟΝΟΣ ΚΑΙ ΤΡΟΠΟΣ ΛΑΤΡΕΙΑΣ

A'. Άι ἑορταὶ	125
1. Δεσποτικαὶ ἑορταὶ	126
2. Θεομητορικαὶ ἑορταὶ	133
3. Ἑορταὶ Ἀγίων	133
B'. Περὶ τῶν Ἱερῶν ἀκολουθιῶν ἢ τελετῶν	136
1. Η τέλεσις τῶν Μυστηρίων ἐκτὸς τῆς θείας Εὐχαριστίας	
α. Ἡ τελετὴ τοῦ Βαπτίσματος	137
β. Ἡ τελετὴ τοῦ Χρίσματος	138
γ. Ἡ ἔξομολόγησις ἢ Μετάνοια	138
δ. Ἡ τελετὴ τῆς Χειροτονίας	138
ε. Ἡ τελετὴ τοῦ Γάμου	139
στ. Ἡ τελετὴ τοῦ Εύχελαίου	139
2. Ἡ τελετὴ τῶν ἐγκαινίων	139
3. Οἱ παρακλητικοὶ κανόνες	140
4. Ἡ τελετὴ τοῦ ἀγιασμοῦ	140
5. Ἡ νεκρώσιμος ἀκολουθία ἢ κηδεία	140
6. Ἀκολουθίαι συνδεόμεναι μὲ τὴν Θείαν Λειτουργίαν	
Ἡ Δοξολογία.	143
7. Ἡ Θεία Λειτουργία	149
Γ'. Τὰ λειτουργικὰ βιβλία	159

Π Α Ρ Ο Ρ Α Μ Α Τ Α

Σελ.	5	στίχ.	18	άντι	ήσυχάσῃ	νὰ τεθῇ	ήσυχάσῃ
"	6	"	29	"	βραχμανισμός	"	Βραχμανισμός,
"	24	"	22	"	δὲ Ἰησοῦς	"	δὲ Ἰησοῦς
"	27	"	23	"	μόνον	"	μόνον ἔγραψεν
"	28	"	21	"	Ἐκκλησίας,	"	Ἐκκλησίας
"	35	"	5	"	ύμῖν	"	ύμῖν
"	47	"	12	"	οὐ οὖν	"	οῦ οὖν
"	50	"	1	"	ἡ	"	ἡ
"	58	"	4	"	τούς μισοῦντας	"	τοῖς μισοῦσιν
"	59	"	12	"	ἡμπιοροῦμε	"	ἡμπιοροῦμεν
"	59	"	15	"	ἡ θεία	"	ἡ Θεία
"	61	"	22	"	έλειφει	"	ἀλειφει

0020555830

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΟΥΛΗΣ

ΕΚΔΟΣΙΣ Α', 1969 (VIII) – ΑΝΤΙΤΥΠΑ 240.000 – ΣΥΜΒΑΣΙΣ 1934/17-7-69

Έκτυπωσις - Βιβλιοδεσία: Ιω. Καμπανᾶς Α.Ε. - Φιλαδελφείας 4 - ΑΘΗΝΑΙ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής